

การวิเคราะห์นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

นางสาว มานิตา ลีโทชวลิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย ภาควิชาประถมศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0613-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

AN ANALYSIS OF JATAKA TALES PROMOTING PEACE DHAMMA FOR THE YOUNG CHILDREN

MISS MANITA LEETHOCHAWALIT

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Early Childhood Education

Department of Elementary Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0613-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การวิเคราะห์นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
โดย	นางสาว มานิตา ลีโทชวลิต
สาขาวิชา	การศึกษาปฐมวัย
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษบง ตันติวงศ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	พระมหา เจิม สุวโจ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา แคมมณี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษบง ตันติวงศ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(พระมหา เจิม สุวโจ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ พูนสุข บุญสวัสดิ์)

มานิตา ลีโทชวลิต : การวิเคราะห์นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.
(AN ANALYSIS OF JATAKA TALES PROMOTING PEACE DHAMMA FOR THE
YOUNG CHILDREN) อ. ที่ปรึกษา : ผศ. ดร. บุษบง ตันติวงศ์, อ. ที่ปรึกษาร่วม :
พระมหาเจิม สุวโจ 217 หน้า. ISBN 974-17-0613-8.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย
ในด้านการจัดความขัดแย้ง โดยการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี และ การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบ
โดยศึกษานิทานชาดกที่เป็นอรรถกถา จำนวน 547 เรื่อง ซึ่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลอง
สิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2540 ได้รวบรวมและ
เรียบเรียงเป็นนิทานร้อยแก้วแล้ว เกี่ยวกับเนื้อหาที่สอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในนิทาน
ชาดก โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์สันติธรรมในนิทานชาดก และ ศึกษาวิธีการนำนิทานชาดกไปใช้ในการ
การส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย โดยใช้ แบบสัมภาษณ์ และ แบบสังเกตพฤติกรรมการนำนิทาน
ชาดกไปใช้

ผลการวิจัย

1. มีนิทานชาดกจำนวน 39 เรื่อง ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดย
แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรม ด้านการละเว้นความชั่ว จำนวน 20
เรื่อง และ ด้านการทำความดี จำนวน 19 เรื่อง
2. นิทานชาดกสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยได้ แต่จำเป็นต้อง
ปรับเปลี่ยนการใช้ภาษาให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านภาษา และวิธีการนำไปใช้ต้องสอดคล้องกับ
วิธีการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ที่เรียนรู้ผ่านการกระทำ และ การเลียนแบบ ดังนั้นผู้นำนิทานชาดกไปใช้
ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยจึงจำเป็นต้องปรับแต่งภาษาในนิทานให้ทันสมัย และ สร้างบรรยากาศ
ในการนำไปใช้ที่สงบ มีสมาธิ และ ยังต้องพัฒนาตนให้เป็นตัวแบบที่ดีให้แก่เด็กอีกด้วย

ภาควิชา.....ประถมศึกษา..... ลายมือชื่อนิติ.....
สาขาวิชา.....การศึกษปฐมวัย..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2544..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4183860227 : MAJOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION

KEY WORD: ANALYSIS / JATAKA TALES / PEACE DHAMMA / YOUNG CHILDREN

MANITA LEETHOCHAWALIT : AN ANALYSIS OF JATAKA TALES PROMOTING PEACE DHAMMA FOR THE YOUNG CHILDREN. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. BOOSBONG TANTIWONG, Ph.D., THESIS COADVISOR : PHRAMAHA JERM SUVAJO, 217 pp. ISBN 974-17-0613-8.

The purpose of this research was to analyze Jataka tales which promoted peace dhamma for the young children in terms of peaceful conflict resolution and living together in harmony. Five hundred and forty seven Jataka tales printed by Crown Golden Jubilee of the King committee, Department of Art, 1996, were selected by the analysis criteria of peace promoting for the young children. Teacher interviews and child observation were used to analyze the implementation guidelines of the Jataka tales.

The findings were:

1. There were 39 Jataka tales concerning peace dhamma for the young children, 20 concerning refraining from misconduct and 19 concerning performing good conduct.
2. Jataka tales could be used to promote peace dhamma for young children but the language needed to be adjusted to their level of understanding, and the implementation needed to be developmentally appropriate to the young children who learn by doing and imitating. The teacher role models and peaceful environment were necessary. As role models of the young children, it was necessary for the teachers to developed their inner peace and provide peaceful classroom environment.

Department Elementary Education..... Student's signature.....

Field of study Early Childhood Education Advisor's signature.....

Academic year 2001..... Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์หินทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยฉบับนี้ สำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษบง ตันติวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ และ พระมหาเจิม สุวโจ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ เสียสละ แรงกาย แรงใจ สนับสนุน ผลักดัน ให้ผู้วิจัย ได้รับทั้งความรู้ ข้อคิด และกำลังใจที่ดีในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา เขมมณี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ พูนสุข บุญยสวัสดิ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ขึ้น

ขอขอบพระคุณอาจารย์ วิทยากร และ ผู้ทรงคุณวุฒิ ทุกท่าน ที่กรุณาอบรม ให้ความรู้ คำปรึกษา และ แนะนำเกี่ยวกับวิธีการวิจัย และ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร ครู และ นักเรียน โรงเรียนกรณีตัวอย่าง ที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้ เข้าไปศึกษา ทั้งยังให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และ ให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ รุ่นพี่ รุ่นน้อง ทุกคนที่คอยช่วยเหลือ เป็นกำลังใจ ให้คำปรึกษากับ ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ท้ายที่สุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณ บุคคลสำคัญที่สุดในชีวิต ที่ทำให้ผู้วิจัยมีวันนี้ได้ คือ คุณพ่อ คุณแม่ และ ทุก ๆ คนในครอบครัว ที่ให้ความรัก ความห่วงใย และ เป็นกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ ให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มานิตา ลีโทชวลิต

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
คำถามการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
การเสนอผลการวิจัย.....	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
สันติภาพ.....	15
ความหมาย และ ความสำคัญ ของสันติภาพ.....	15
สภาวะสันติภาพในปัจจุบัน.....	16
สันติกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.....	20
การรักษาศีล.....	21
การประพาศิธรรม.....	21
การทำจิตใจให้บริสุทธิ์.....	23
การศึกษาปฐมวัยกับการสร้างสรรค์สันติภาพ.....	24
พัฒนาการกับการสร้างสรรค์สันติภาพ.....	24
การหยั่งรู้และการเข้าถึงสันติภาวะแห่งการเรียนรู้.....	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
นิทานชาดก.....	32
ความหมาย และความสำคัญ.....	32
ที่มาของนิทานชาดก.....	34
ประเภทของนิทานชาดก.....	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
งานวิจัยในประเทศ.....	41
งานวิจัยต่างประเทศ.....	42
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	44
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	45
เกณฑ์การวิเคราะห์นิทานชาดก.....	45
แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกพฤติกรรม.....	47
วิธีการวิเคราะห์นิทานชาดก.....	47
การพัฒนาเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา.....	47
การดำเนินการวิเคราะห์.....	49
การเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้.....	50
การนำเสนอผลการวิจัย.....	52
4. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.....	54
จำนวนนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.....	55
นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหา.....	55
นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ดี.....	55
เรื่องย่อนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.....	58
นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหา.....	58
นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการทำความดี.....	62
5. นิทานชาดกกับการส่งเสริมสันติธรรม.....	70
แนวคิดในการนำนิทานชาดกไปใช้กับเด็กปฐมวัย.....	71
กรณีตัวอย่างการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.....	74
องค์ประกอบของนิทานชาดก และ การปรับเปลี่ยนตัวนิทาน.....	82
แนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้.....	88

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6. สรุป อภิปรายผลการวิจัย และ ข้อเสนอแนะ.....	100
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	101
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	101
วิธีดำเนินการวิจัย.....	102
สรุปผลการวิจัย.....	104
อภิปรายผลการวิจัย.....	106
ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้.....	112
ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยต่อไป.....	113
รายการอ้างอิง.....	114
ภาคผนวก.....	126
ภาคผนวก ก. รายงานผู้ทรงคุณวุฒิ.....	127
ภาคผนวก ข. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	129
ภาคผนวก ค. ตัวอย่างนิทานชาดกที่ปรับภาษาแล้ว.....	167
ภาคผนวก ง. เรื่องย่อนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรม สำหรับเด็กปฐมวัย.....	185
ภาคผนวก จ. รายชื่อนิทานชาดกในนิบาตชาดก.....	196
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	217

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	จำนวนนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (ไม่ทำตามเบญจศีล).....56
2	จำนวนนิทานชาดกที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการทำความดี (คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย).....57
3	เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่1 และมีบทบาท ความเป็นลูก หลาน.....58
4	เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่1 และมีบทบาทความเป็นศิษย์.....59
5	เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่1 และมีบทบาทความเป็นเพื่อน.....59
6	เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่3 และมีบทบาทความเป็นศิษย์.....60
7	เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่3 และมีบทบาทความเป็นเพื่อน.....60
8	เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่4 และมีบทบาท ความเป็นลูก หลาน.....60
9	เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่4 และมีบทบาทความเป็นศิษย์.....61
10	เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่ 4 และมีบทบาทความเป็นเพื่อน.....61
11	เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดงบทบาท ความเป็นลูก หลาน.....63
12	เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดงบทบาท ความเป็นลูก หลาน.....63
13	เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดงบทบาท ความเป็นพี่ น้อง.....64
14	เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีวินัยและแสดงบทบาท ความเป็นศิษย์.....64
15	เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีวินัยและแสดงบทบาท ความเป็นเพื่อน.....64
16	เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดงบทบาท ความเป็นเพื่อน.....65
17	เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีสติ และ แสดงบทบาท ความเป็นลูกหลาน.....65

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
18 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมด้านความมีสติ และแสดงบทบาท ความเป็นลูก หลาน.....	66
19 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีสติ และแสดงบทบาท ความเป็นศิษย์.....	66
20 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีเมตตา และแสดงบทบาท ความเป็นลูก หลาน.....	67
21 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีเมตตา และแสดงบทบาท ความเป็นพี่น้อง.....	67
22 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีเมตตา และแสดงบทบาท ความเป็นศิษย์.....	67
23 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ และแสดงบทบาท ความเป็นลูกหลาน.....	68
24 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ และแสดงบทบาท ความเป็นศิษย์.....	68
25 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัวและ แสดงบทบาทความเป็นเพื่อน.....	69
26 ความสัมพันธ์ของแนวคิดในการใช้นิทานเพื่อการเรียนรู้ที่ดีของเด็กปฐมวัย และกระบวนการนำนิทานไปใช้ในสถานการณ์จริง.....	93

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	การทำงานของจิตสำนึก จิตใต้สำนึก และ จิตเหนือสำนึก.....	6
2	องค์ประกอบของสมอง.....	26
3	ขั้นตอนพัฒนาการทางสมองของมนุษย์ตามแนวคิด Joseph Chilton Pearce เมื่อเทียบกับ พัฒนาการของสติปัญญาตามทฤษฎี Jean Piaget.....	27
4	ความสัมพันธ์ระหว่างสันติภาพ สันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย และ นิทานชาดก.....	40
5	วิธีดำเนินการวิเคราะห์นิทานชาดก.....	52

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ทุกคนย่อมปรารถนาจะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ไม่มีความขัดแย้ง ไม่มีสงคราม การทำลายล้าง แต่ในปัจจุบันสังคมยังมี **ปัญหา** ความขัดแย้ง มีความไม่สงบสุข ยังมี การสะสม การค้า และการพัฒนาศักยภาพของอาวุธ เพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่โดยไม่นึกถึงผลเสียที่จะตามมา ทำให้เกิดสงคราม ทั้งสงครามระหว่างประเทศ และสงครามภายในประเทศ

สำหรับสถานการณ์ในประเทศไทย ประชาชนซึ่งเคยอยู่อย่างสงบสุข ไม่สามารถเป็นเช่นเดิมได้ เพราะโลกนั้นแคบลง การติดต่อคมนาคมสะดวกขึ้น โรคภัยไข้เจ็บระบาดได้ง่ายขึ้น ชาวโลกมาสู่ประเทศไทยมากขึ้น ความหลังไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาสู่ประเทศไทยมาก ค่านิยมทางวัตถุ เข้าครอบงำจิตใจของคนไทยจำนวนมาก จนกระทั่งหลงลืม ละทิ้ง วัฒนธรรม และหลักธรรมอันดีงาม อันเป็นรากฐานทางจิตใจ และการกระทำของเรามาแต่ในอดีตจนวัฒนธรรมบางอย่างของเราต้องเสื่อมสลายไปอย่างน่าเสียดาย ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายของชนชาติไทยกลับเป็นความเป็นอยู่อย่างฟุ้งเฟ้อ และการที่คนในโลกปัจจุบันนั้นเข้ามาอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ มากขึ้น จึงมีปัญหาคอขวด สังคม เศรษฐกิจ การจราจรวุ่นวาย เกิดเป็นโรคจิต โรคประสาท ฆ่าตัวตายเพิ่มมากขึ้น (พิจิตร จีตวณฺโณ, 2538 ; ทิศนา แชมมณี และคณะ, 2536)

สิ่งที่น่าวิตกที่สุดก็คือ ปัจจุบันวัยเด็กซึ่งถือได้ว่าเป็นวัยแห่งความบริสุทธิ์ ไร้เดียงสา และเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต กลับต้องมาเผชิญกับสภาวะการณ์ที่ไร้ซึ่งสันติภาพในปัจจุบัน ที่มาในรูปแบบของสิ่งมอมเมาต่าง ๆ เช่น รายการโทรทัศน์ที่เต็มไปด้วยความรุนแรง เช่นการ์ตูนสำหรับเด็ก ที่ทำให้เด็กและวัยรุ่นญี่ปุ่นเกิดอารมณ์ร่วมไปกับเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง จนกระทั่งเกิดอาการ “โรคลมชักจากโทรทัศน์” พร้อม ๆ กันกว่า 700 คน ในวันที่ 16 ธันวาคม 2540 (มติชน, 2540) และรายการการ์ตูนเหล่านี้รวมถึงรายการอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกันก็ยังคงแพร่ภาพได้ต่อไปทั้งในญี่ปุ่น และในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีละคร ภาพยนตร์ และภาพข่าวที่มีความรุนแรง รวมถึงโฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ ที่มักจะฉายซ้ำแล้วซ้ำอีก หรือของเล่น เกมกด เกมคอมพิวเตอร์สมัยใหม่ที่มักจะเน้นการต่อสู้ฆ่าฟัน ทำให้เด็กเลียนแบบคำพูดและท่าทางก้าวร้าว เห็นความก้าวร้าวจนเคยชินเป็นเรื่องธรรมดา มีสมาธิสั้นลง หลงมัวเมาอยู่ในกระแสวัตถุนิยมที่ทุกสิ่งหาซื้อได้ด้วยเงิน ซึ่งนำไปสู่โลกแห่งความโลภ จนทอดทิ้งมิติทางจิตวิญญาณหรือคุณค่าของสรรพสิ่ง เป็นต้นเหตุของการแย่งชิง ความขัดแย้ง และสงคราม (ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์, มปป.; บุษบง ตันตวิวงศ์, 2543; ประเวศ วะสี, 2542)

กระแสความรุนแรงในเด็กที่สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงในสังคมเหล่านี้ มีปรากฏให้เห็นอยู่เป็นประจำทั้งในภาพข่าวต่าง ๆ และรายงานการวิจัย อาทิเช่น งานวิจัยของ Ruth Anne Elswood ที่พบปัญหาความรุนแรงในเด็กปฐมวัยทั้งที่เป็นความรุนแรง ทางภาษา ทางร่างกาย และทางความคิด (Elswood, R.A., 1998)

สำหรับประเทศไทยนั้น มีแนวโน้มว่าจะมีความรุนแรงที่จะเกิดกับเด็กในปี พ.ศ. 2545 เพิ่มขึ้นใน 5 ด้าน ใหญ่ ๆ คือ กรณียาเสพติด, ความรุนแรงทางเพศ, สภาวะที่เด็กต้องเป็นผู้รองรับอารมณ์รุนแรงของผู้ใหญ่, ปัญหาเด็กเร่ร่อน เด็กหนีออกจากบ้าน และปัญหาเด็กด้อยโอกาสต่างชาติที่ถูกซ้ำเติม (กรุงเทพมหานคร, 2545) เนื่องจากความเชื่อของผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูที่ว่า เด็กจะต้องเฉลียวฉลาด เก่งในทางแก่งแย่งแข่งขัน จึงจะดำรงชีวิตอยู่ได้ แต่ความจริงแล้ว สังคมกำลังต้องการความสันติสุข อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และรักในวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องสร้างตั้งแต่ในช่วงที่สมองกำลังเติบโตเต็มที่ (แนวหน้า, 2538)

หากมองให้ลึกซึ้งแล้ว สาเหตุ สำคัญของปัญหาเหล่านี้ไม่ได้อยู่ที่ปัจจัยภายนอกแต่อยู่ที่จิตใจของมนุษย์ ที่มีความโลภ โกรธ หลง มีการแบ่งชนชั้น เผ่าพันธุ์ ยึดมั่นถือมั่นในอัตตาตัวตน หรือพวกพ้อง และกระทำการเพื่อผลประโยชน์สูงสุดทางวัตถุ ทางร่างกาย โดยไม่คำนึงถึงการพัฒนาทางจิตวิญญาณและการขจัดความขัดแย้ง ขจัดกิเลสภายในใจนั่นเอง (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2530)

สภาวะเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นสภาวะการขาดสันติภาพ เพราะสันติภาพ มิใช่หมายถึงเพียงแค่สันติภาพภายนอก คือการปลอดสงคราม การปลอดภาวะความรุนแรงทางกายภาพ และทางโครงสร้าง เป็นสภาพที่มนุษย์ไม่กระทำความรุนแรงต่อตนเอง ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสิ่งมีชีวิต และต่อสิ่งแวดล้อม มีระเบียบข้อบังคับที่เป็นระบบหนึ่งของการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้กำลัง หรือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่สันติภาพที่แท้จริง หมายถึง สันติภาพภายใน คือสภาวะที่จิตใจสงบสุข ปราศจากความขัดแย้งทั้งภายใน และภายนอกอีกด้วย (โคทม อาริยา, 2530; ประชุมสุข อาชาวอำรุง, 2530 ; เมตตา กฤตวิทย์, 2530)

การพัฒนาจิตวิญญาณ และการขจัดความขัดแย้งในจิตใจรวมถึงการยึดถืออัตตาของบุคคลนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากบุคคลมีศีลธรรม มีความรักให้แก่สรรพสิ่งก็จะนำไปสู่ จุดมุ่งหมาย คือ สันติภาพภายในจิตใจของแต่ละบุคคล หรือ สันติภาพภายในซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างสันติภาพในระดับที่กว้างขึ้น

วิธีการ ที่จะขจัดความขัดแย้ง เพื่อที่จะทำให้เกิดสันติภาพได้นั้น จำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นที่สันติภาพภายในตัวบุคคล ด้วยการลดความโลภ โกรธ หลง ก่อน แล้วสันติภาพก็จะสะท้อนออกมาสู่ภายนอก ดังที่พระราชวรมุณี ได้กล่าวไว้ว่า หากเราไม่มีสันติภาพภายในแล้ว ก็ยากที่จะทำให้เกิดสันติภาพภายนอกขึ้น เพราะคนที่ไม่มีสันติในใจ ไม่มีความสงบ ใจก็จะมีความทุกข์ คนที่จิตใจมี

ทุกข์ก็จะระบายความทุกข์ออกไป ทำให้เกิดปัญหาก็คือความทุกข์ เมื่อมีปัญหาแก้ไม่ได้ก็หาทางระบายออก จึงทำให้ขาดสันติภาพภายนอกตามมา (พระราชวรมุณี, 2529 อ้างถึงใน วาริพิศาลภัทรคุณ, 2531)

หนทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดสันติภาพที่ยาวนานถาวรนั้นก็คือการให้การศึกษาเพื่อปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับบุคคล (พิจิตร วิฑูรย์, 2538) เนื่องจากคุณธรรมในศาสนานั้นสามารถควบคุมจิตใจ ไม่ให้กระทำกรรมชั่ว และส่งเสริมสติสัมปชัญญะในการเตือนตนเองให้ประพฤติดี หากว่าแต่ละคนมีความเชื่อมั่นในศาสนา และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สันติภาพย่อมเกิดขึ้น ในขั้นแรกก็ภายในใจของบุคคล จากบุคคลก็จะขยายออกไปเป็นครอบครัว เป็นหมู่บ้าน เป็นจังหวัด และประเทศ (ประสงค์ บุญเจิม, 2530)

จิตใจเป็นเรื่องสำคัญในการที่จะก่อให้เกิดสันติภาพที่แท้ ดังแนวคิดในมนุษย์ปรัชญา ของ Rudolf Steiner ที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นองค์รวมของ ร่างกาย (body) ดวงจิต (soul) และจิตวิญญาณ (spirit) ซึ่งจะต้องพัฒนาอย่างสัมพันธ์กัน และอย่างสัมพันธ์กับทุกสิ่งในโลก และจักรวาล และหากมนุษย์สามารถพัฒนากาย อารมณ์ และจิตวิญญาณ ให้รู้จุดยืนที่สมดุลของตนกับสรรพสิ่งในโลก แล้วมนุษย์ก็จะสามารถมอบความรัก ความเมตตา ความกลมเกลียวกันให้แก่ทุกสรรพสิ่ง (บุษบง ต้นดวงศ์, 2542) สันติภาพที่แท้จริงก็จะก่อกำเนิดจากจุดนี้เป็นเบื้องต้น

เนื่องจากมนุษย์มิได้มีเพียงแค່ร่างกายและมีสมองเป็นตัวสั่งการเท่านั้น หากแต่ มนุษย์ ยังมีหัวใจ มีจิตใจอารมณ์ และจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้การแสดงออกทางร่างกาย ดังนั้นการให้การศึกษาทั้งกับจิตใจ และจิตวิญญาณจึงไม่สามารถทำได้ด้วยการให้เพียงแค่เชาว์ปัญญา (Intelligence) ซึ่งเป็นเพียงความสามารถในการตอบสนองต่อการอยู่รอดเท่านั้น หากแต่ต้องให้การศึกษาน่า การหยั่งรู้ (Intuitive) ซึ่งเป็นเชาว์ปัญญาในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเกี่ยวพันกับความอยู่ดีมีสุขทั้งทางร่างกาย และอารมณ์ (Pearce, J.C., 1993) ซึ่งสอดคล้องกับพระพุทธศาสนาที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งในจักรวาล ด้วยการสอนในเรื่องของกฎแห่งกรรม ซึ่งนำไปสู่การเวียนว่ายตายเกิดเพื่อพัฒนาอารมณ์และจิตวิญญาณของตนไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ นิพพาน หรือ ความสงบเย็น ไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง และไม่ยึดติดกับอดีต สอนให้มีสันติ ไม่แสวงหาสันติภาพโดยการใช้กำลังบังคับ เพราะถือว่าสันติภาพที่แท้จริงนั้นอยู่ที่จิตใจของแต่ละคน (วาริพิศาลภัทรคุณ, 2531) ด้วยสาเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงเรียกได้ว่าเป็น “ศาสนาแห่งสันติภาพ” หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงเรียกว่า “สันติธรรม” (ระแบบ วิฑูรย์, 2529) คือ เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการอยู่ร่วมกัน และช่วยแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี ซึ่งจะเห็นได้จากพุทธภาษิตที่แสดงให้เห็นลักษณะของพระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ ดังได้ยกมาแสดงเป็นบางข้อ (ประสงค์ บุญเจิม, 2530) ดังนี้

1. นตฺถิ สนฺตติ ปรี สุขํ	สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี
2. สนฺตติ มคฺคเมว พฺรหฺม	สูงจนพ้นทางแห่งความสงบ
3. โลกามีลํ ปชฺเห สนฺตติ เปกโข	ผู้มุ่งความสงบพึงละเหยื่อล่อไปทางโลกเสีย
4. มัชฌิมา ปฏิปทา	คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ทางสายกลางอันเป็นไปเพื่อความสงบ ระวัง

แม้กระทั่งนักคิดชาวตะวันตกก็ยังเห็นว่าพระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาที่ส่งเสริมสันติภาพ ดังจะเห็นได้จากวาทะที่ได้กล่าวถึงศาสนาพุทธกับสันติภาพไว้ใน “What People Say about..” เช่น “หากจะถามว่าศาสนาใดเป็นศาสนาที่ส่งเสริมสันติภาพที่ดีที่สุดในโลก ฉันมั่นใจว่าจากการศึกษาทางประวัติศาสตร์จะพบว่าคือศาสนาพุทธอย่างแน่นอน” (A Universal Ethics) และ “ศาสนาพุทธสอนเกี่ยวกับสันติภาพอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าศาสนาใหญ่อื่นๆในโลก ดังนั้นผู้คนจึงยึดถือความรู้สึกนึกคิดทางจิตวิญญาณ (spiritual minded) ไม่ยึดวัตถุนิยมดังเช่นปัจจุบัน และให้ความสำคัญกับ อุบาสัยใจคอ การบริการ ความรัก และสันติภาพเหนือชื่อเสียง สมบัติ อำนาจ และสงคราม ทำให้ศาสนาพุทธมีชื่อเสียงไปทั่วเพราะศาสนาพุทธเป็นศาสนาเดียวที่ไม่มีการนองเลือดหรือความรุนแรง” (Sunderland, J.T. n.d.)

หลักฐานที่สำคัญที่สุดในการที่จะกล่าวได้ว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งสันติภาพโดยแท้ก็คือ การที่พระบรมศาสดาได้ทรงชี้สันติภาพไว้ที่พระนิพพาน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของศาสนาพุทธ (พุทธทาสภิกขุ, มปป.) อย่างไรก็ตาม สันติภาพ หรือ นิพพานนั้นก็ใช้ว่าจะเป็นสภาพที่ดับกิเลสโดยสิ้นเชิง หรือ เป็นสภาวะของอริยบุคคลเสมอไป แต่ยังมีความหมายในชั้นต่ำลงมาสำหรับคนทั่วไป ดังที่ พุทธทาสภิกขุ (2536) ได้กล่าวไว้ว่า “ความหมายของนิพพาน ในชั้นอย่างทั่วไปยังไม่เด็ดขาดสิ้นกิเลส แต่ว่าเป็นความหมายของนิพพานคือ เย็นเหนือโลก ไม่หลงโลก ไม่จมโลก แต่ก็ยังไม่พ้นไปจนถึงโลกุตระ คือเป็นนิพพานสำหรับคนทั่วไปในโลกแม้อย่างนี้ก็เรียกสันติภาพได้”

เนื่องจากประเทศไทยเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนาและพระพุทธรูปศาสนาก็มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่นิพพานหรือ สันติภาพ คนไทยจึงมุ่งเน้นในการนำหลักคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะปลูกฝังเจตคติ ค่านิยม และแนวคิดของสันติภาพให้เกิดในตัวบุคคลตั้งแต่ในวัยเด็ก โดยนำหลักของศาสนาเข้ามาใช้ในการอบรมบ่มเพาะลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ โดยแทรกไว้ในระบบการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยสร้างสรรค์สันติภาพ สร้างสำนักแห่งการอยู่ร่วมกันให้แก่มนุษย์ตั้งแต่วัยเด็ก (วารี พิศาลภักทรคุณ, 2531)

ในการปลูกฝังและให้ความรู้ด้านจริยธรรมควรเริ่มต้นตั้งแต่ช่วง 10 ปีแรกของเด็กจึงจะได้ผลดี เพราะเด็กในวัยนี้เริ่มต้นเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ รวมทั้งกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมด้วยและสิ่ง

เหล่านี้จะมีผลต่อการปฏิบัติตนในอนาคตของเด็ก(ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจักษ์ , 2520) ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวไว้ใน มาตราที่ 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2543)

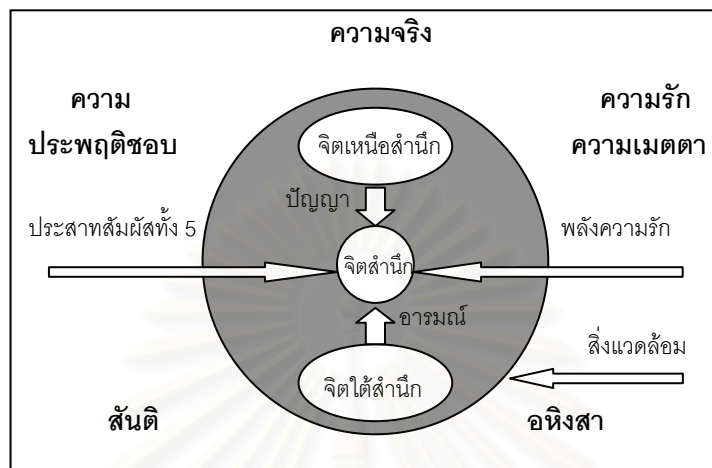
จากงานวิจัย “การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย : รูปแบบสำหรับการศึกษาปฐมวัย” ของ ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการย่อยที่ 4 “การพัฒนาหลักการและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย” ระบุไว้ว่า คุณธรรมที่จะนำมาปลูกฝังให้แก่เด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสมนั้น มี 9 ประการ คือ ความมีวินัย, มีสติ, กตัญญู, เมตตา กรุณา, อดทน, ซื่อสัตย์, ประหยัด, ขยัน และไม่เห็นแก่ตัว (อำไพ สุจริตกุล และคณะ, 2531) ซึ่งมีส่วนที่สอดคล้องกับคุณธรรมสำคัญที่จะก่อให้เกิดสันติภาพอันได้แก่ การมีศีลธรรม มีวินัย มีสติ มีความรัก ความเมตตา ซื่อสัตย์ และไม่เห็นแก่ตัว (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.) ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมที่จะก่อให้เกิดสันติภาพ หรือ สันติธรรม ให้แก่เด็กปฐมวัยนั้น คือ คุณธรรมทั้ง 5 ประการ ได้แก่ ความมีวินัย, มีสติ, มีความเมตตา กรุณา, มีความซื่อสัตย์ และไม่เห็นแก่ตัว

จากการที่พระพุทธศาสนา ได้ชี้ให้เห็นการพัฒนาคุณธรรมของมนุษย์ ในระดับจิตวิญญาณ ที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการเวียนว่ายตายเกิดแต่ละครั้ง ดังนั้นในการปลูกฝังพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แก่เด็กอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจึงไม่ใช่เพียงการบอกกล่าวหรือให้เด็กเรียนรู้ทางกายโดยการท่องจำด้วยจิตสำนึกเท่านั้น แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังอย่างสมดุล เป็นองค์รวมในทุกองค์ประกอบของมนุษย์ ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาได้แก่ ชั้น 5 ประกอบด้วย รูป คือ ร่างกาย (รับสัมผัส) และนาม คือ เวทนา (ความรู้สึกลึก), สัญญา (ความจำ), สังขาร (การคิดปรุงแต่ง), และวิญญาณ (ความรู้แจ้งในอารมณ์) ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3 ส่วนใหญ่ ดังนี้ 1. พหุสัมผัสพันธ์ คือ การติดต่อกับโลกด้วยประสาทสัมผัส 2. จิตใจ คือ กระบวนการทำงานที่เริ่มจากเจตจำนง หรือความตั้งใจ เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนพหุสัมผัสพันธ์ 3. ปัญญา คือ ความรู้ที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางของจิตใจ ในการขับเคลื่อนพหุสัมผัสพันธ์ ให้ไปในทางที่ถูกที่ควร(พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต, 2544)

ดังนั้นในการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมให้แก่เด็ก จึงควรที่จะปลูกฝังให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทั้งสามส่วน คือ การเรียนรู้ผ่านการกระทำ, ผ่านอารมณ์ความรู้สึก และผ่านการรู้คิด ซึ่งจะทำให้เด็กได้พัฒนาจิตสำนึก (การเรียนรู้ และสั่งการทางร่างกาย) โดยการเรียนรู้ผ่านการกระทำอย่างมุ่งมั่น (willing) พัฒนาจิตได้สำนึก (ความจำ รู้อารมณ์ความรู้สึกของตน) โดยการเรียนรู้ผ่านอารมณ์ความรู้สึก (feeling) และพัฒนาจิตเหนือสำนึก (การสร้างสรรค์ ตระหนักรู้เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา) โดยการเรียนรู้ผ่านการคิด (thinking) เนื่องจากจิตได้สำนึกและจิต

เหนือสำนึกนั้นมีอำนาจยิ่งใหญ่ ทำหน้าที่คอยควบคุมการทำงานของจิตสำนึกอีกทีหนึ่งดังแผนภาพ (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ม.ป.ป.)

แผนภาพที่ 1 การทำงานของจิตสำนึก จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึก

จะเห็นได้ว่าในการสื่อสารถึงเด็กนั้นต้องกระทำผ่านการสัมผัสทั้งทางกาย คือ ประสาทสัมผัสทั้ง 5 และสัมผัสทางใจ ด้วยพลังแห่งความรัก ความเมตตา และการซึมซับสิ่งแวดล้อม

วัยเด็กเป็นวัยที่จิตใต้สำนึกทำหน้าที่บันทึกข้อมูลเพื่อเป็นตัวกำหนดภาพพจน์ ทัศนคติ นิสัย และพฤติกรรมต่าง ๆ ได้สูงสุด โดยเฉพาะในช่วงวัย 2 - 6 ปี (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2540 ; พร พันธุ์โอสถ, 2543) ดังนั้นหากผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กสามารถหล่อหลอมให้เด็กปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรม แจ่มใส เบิกบาน เป็นปกติวิสัยจนเข้าไปถึงระดับอารมณ์ และจิตวิญญาณ(จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึก) ของเด็กแล้ว การปฏิบัติตนดังกล่าวก็จะติดคงทนถาวรเป็นส่วนหนึ่งของเด็กตลอดไป กล่าวคือเด็กสามารถประพฤติปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม จริยธรรมได้อย่างเป็นอัตโนมัติเป็นปกตินิสัยด้วยอำนาจการสั่งงานของ จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึก นั่นเอง

การใช้นิทานเป็นสื่อในการปลูกฝังคุณธรรมนั้นก็เป็นวิธีที่นิยมกันวิธีหนึ่งเนื่องจากเด็กวัย 3-6 ขวบ ชอบฟังนิทาน ชอบคิด ชอบจินตนาการ ทำให้นิทานสามารถตรึงความสนใจของเด็กได้นาน ผู้ใหญ่สามารถแฝงคติ ข้อคิด คุณธรรม จริยธรรมให้ซึมซาบเข้าไปในจิตใต้สำนึกของเด็กได้โดยไม่รู้ตัว เพราะตัวละครในนิทานสามารถเร้าความสนใจของเด็ก และมีพลังโน้มน้าวทัศนคติ ตลอดจนเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ และในงานวิจัยยังพบว่านิทานสามารถเป็นแม่แบบที่ทำให้เด็กสามารถกระทำตามคุณธรรมตามจุดมุ่งหมายได้ดีอีกด้วย (วารี นิยมธรรม, 2536)

นอกจากนั้นการใช้นิทานกับในวัยอนุบาล ยังสามารถแทรกซึมเข้าสู่กระบวนการของสมอง ในการเสริมสร้างการเชื่อมของสมองแต่ละส่วน (neural fields) ในวัยที่สมองของเด็กกำลังพัฒนา และเก็บจำ ซึมซับจากสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างมากมายอีกด้วย (Pearce, J.C., 1993 ; Alwyn, J., nd.)

แม้ว่านิทานจะเป็นสื่อที่ดีในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็กปฐมวัยได้ แต่ก็ใช่ว่านิทานทุกเรื่องจะมีประสิทธิภาพในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็กแต่ละช่วงวัยได้เท่าเทียมกัน ดังนั้นในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กโดยการใช้นิทานเป็นสื่อ นั้น จึงควรคำนึงถึง ถ้อยคำภาษา เนื้อหา ฉาก และการดำเนินเรื่อง ให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทในชีวิตของเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้สามารถนำตนเองเข้าสู่จินตนาการตามเนื้อหานิทานได้และทำให้เด็กสามารถเข้าใจนัยที่สอดแทรกเข้าไปในนิทานได้ (Domning, M., 2000; ดำรง โพธิ์เตียน, 2543)

นอกจากการใช้เนื้อเรื่องในนิทานเป็นสื่อในการปลูกฝังคุณธรรมแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการก็คือ อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางด้านบุคคล ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำเสนอนิทานให้เด็ก เนื่องจากเด็กในวัยนี้จะเรียนรู้โดยการเลียนแบบที่ไม่เพียงเลียนแบบจากท่าทางภายนอกแต่เลียนแบบลึกลงไปในชีวิตวิญญานถึงในสิ่งที่ครุเป็น มากกว่าการเรียนรู้จากการจดจำ จากการพูด หรือ สอนโดยตรง (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2543; บุษบง ต้นตวงศ์, 2542)

ดังนั้นการเล่านิทานให้เด็กสามารถซึมซับสิ่งต่าง ๆ ในนิทานเข้าสู่จิตวิญญาน โดยผ่านการหยั่งรู้ (Intuition) ซึ่งเป็นการทำงานของสมองซีกขวาจากการสร้างภาพจินตนาการ จึงจำเป็นต้องเล่าซ้ำ ๆ ติดต่อกันหลาย ๆ วัน เพื่อให้กระบวนการสร้างพื้นที่ และจุดเชื่อมต่อของใยประสาทในสมอง รวมถึงการสร้างฉนวนไขมันที่หุ้มห่อใยประสาท (Myelin Sheet) ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งบางครั้งการเล่านิทานอาจจะยาวนานถึง 3 - 4 สัปดาห์ เพราะคุณค่าต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในนิทานจะถูกประทับไว้ในใจเด็กอย่างลึกซึ้ง เน้นนานกว่าการฟังนิทานอย่างฉาบฉวย (Pearce, J.C., 1993 ; พร พันธุ์โอสถ, 2543)

นิทานที่นิยมนำมาใช้ปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กนั้นมีหลายชนิด และหนึ่งในนั้นก็คือ นิทานชาดก ซึ่งเป็นเรื่องราวที่พระพุทธองค์ทรงเลือกมาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้แก่สาวกตามโอกาส และบุคคลที่เหมาะสม อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึง การบำเพ็ญบารมีไปสู่นิพพาน หรือ สันติภาพที่แท้จริงเอง (เฉลิม มากนวล, 2518)

พระพุทธศาสนานั้นมีความสัมพันธ์กับสังคมไทยในฐานะที่เป็นแหล่งกำเนิดของ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตมาเนิ่นนานดังที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์นับย้อนไปได้กว่าสองพันปี (ทีศนา แชมมณี และคณะ, 2536; สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2532) และนิทานชาดกซึ่งนำมาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาที่มุ่งพัฒนาจิตวิญญานเพื่อให้เกิดสันติภาพที่แท้เป็นนิทานกลุ่มหนึ่งที่มีผู้ให้ความสนใจที่จะนำมาสอนคุณธรรมให้กับเด็กมาตั้งแต่ในอดีต แต่ยังไม่มียุคที่ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมที่ส่งเสริมสันติภาพในนิทานชาดกที่เหมาะสมกับการพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ และจิตวิญญานของเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวม รวมทั้งแนวทางการวิจัยทางการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชน นั้นยังเป็นแนวทางการวิจัยที่มีความจำเป็นเร่งด่วนหนึ่ง

ใน 7 อันดับแรก ตามการจัดลำดับความสำคัญของขอบเขตเนื้อหาการวิจัยทางการศึกษาไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2541 อีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์เนื้อหาวิทยานิพนธ์ที่ส่งเสริมสันติภาพ หรือ สันติธรรม สำหรับเด็กปฐมวัย รวมถึงการเสนอแนะแนวทางการนำวิทยานิพนธ์ไปใช้ในการปลูกฝังหล่อหลอมสันติธรรมให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายสูงสุดของแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่มุ่งพัฒนาคนให้เก่ง เป็นคนดี มีความสุข พัฒนาสังคมให้มีคุณภาพ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ เป็นสังคมแห่งความสามัคคี และเอื้ออาทรกัน ซึ่งก็คือ สังคมแห่งสันติภาพนั่นเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ที่ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย ในด้านการขจัดความขัดแย้ง โดยการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี และการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบ

คำถามการวิจัย

1. วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยหรือไม่
2. วิทยานิพนธ์ที่สามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยได้อย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

1. งานวิจัยนี้ศึกษาวิทยานิพนธ์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกส่วนพระสุตตันตปิฎก (นิบาตชาดก) ที่เป็นอรรถกถาชาดก ซึ่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร (2540) ได้เรียบเรียงเป็นนิทานร้อยแก้วแล้ว จำนวน 547 เรื่อง เกี่ยวกับ

- 1.1. วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
- 1.2. การเสนอแนะแนวทางในการนำวิทยานิพนธ์มาใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็ก

ปฐมวัย

2. การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยเกณฑ์สำคัญดังนี้

2.1. ความขัดแย้งอันเป็นมูลเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงชาดก และความสอดคล้องกับบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัย

2.2. เนื้อหาสันติธรรมที่สอดคล้องกับชีวิตของเด็กปฐมวัย คือ การใช้เบญจศีลสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อขจัดความขัดแย้งและแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี และการใช้คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างสงบ

3. แนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยประกอบด้วย ตัวอย่างนิทานชาดก, บทบาทครูในการเล่านิทานชาดก, วิธีการปรับใช้และเลือกนิทานชาดกให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และโอกาสต่างๆ ตลอดปีการศึกษา และการจัดสิ่งแวดล้อมในการเล่านิทานชาดก

ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากแนวคิดสำคัญของนิทานชาดก คือ เรื่องกฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และการพัฒนาความเป็นพุทธะ หรือความเป็นมนุษย์สูงสุด ดังนั้นแนวทางที่จะนำมาใช้ในการส่งเสริมสันติธรรม และสถานศึกษาที่จะนำนิทานชาดกที่พัฒนาขึ้นไปใช้นั้น ควรต้องมีแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

นิทานชาดก หมายถึง นิทานที่เป็นเรื่องราวในอดีตชาติที่พระพุทธเจ้า (สมณโคดม) ทรงนำมาเล่าให้แก่พุทธบริษัทฟังเป็นกรณีตัวอย่างในโอกาสต่าง ๆ กัน เฉพาะที่มีคาถาปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เรียกว่าอรรถกถาชาดก เท่านั้น ในการวิจัยนี้หมายถึงนิทานชาดกที่คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ได้เรียบเรียงและนำมารวมเล่มเป็นหนังสือนิทานแล้ว รวม 10 เล่ม

การวิเคราะห์นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรม หมายถึง เทคนิคในการแยกแยะแจกแจงสาระหรือแนวคิดที่ปรากฏในนิทานชาดก อย่างเป็นระบบ โดยแบ่งเกณฑ์ออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) สาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงนิทานชาดก (ตรัสแสดงเพราะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น) และ 2) สันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในนิทานชาดก

สันติธรรม หมายถึง คำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีเป้าหมายสูงสุดที่สันติภาพภายในที่ก่อให้เกิด การขจัดความขัดแย้งโดยการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี และดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบแบ่งเป็น การละความชั่ว ได้แก่ เบญจศีล หรือ ศีล 5 คือ ไม่รังแกหรือทำร้ายผู้อื่น, ไม่เอาของของคนอื่นมาเป็นของตน, ไม่แย่งชิงของรักของคนอื่น, ไม่โกหกด่าว่าผู้อื่นและไม่หลงเสพสิ่งเสพติดต่าง ๆ ซึ่งระบุ

ไว้เป็นองค์วิเคราะหฺเบญจศีล 22 ข้อ และการทำความดี ได้แก่ คุณธรรม 5 ประการ คือ ความมีวินัย, มีสติ, มีความเมตตา กรุณา, มีความซื่อสัตย์ และไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งระบุไว้เป็นพฤติกรรมบ่งชี้ 19 ข้อใน คู่มือการพัฒนาหลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย ของภาควิชา ประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้อง กับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย และสอดคล้องกับบทบาทของเด็กปฐมวัย ที่สามารถนำไปใช้เล่าให้ เด็กฟังเพื่อพัฒนาการหยั่งรู้ (Intuition) อันเป็นการเรียนรู้ที่สามารถสร้างแรงจูงใจทางศีลธรรม เพื่อ พัฒนา ลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพ ของเด็กปฐมวัยตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น เรื่องย่อของนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยแยกตามหมวดเบญจศีล และคุณธรรม 5 ประการ และแยกย่อยอีกครั้งตามบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัย 4 บทบาท คือ การเป็นลูกหลาน, เป็นพี่น้อง, เป็นศิษย์ และเป็นเพื่อน

การหยั่งรู้ (Intuition) หมายถึง ความสามารถในการถ่ายโอนและรับคลื่นที่ละเอียด แห่งความรู้สึก ซึ่งเป็นการทำงานของสมองซีกขวา เป็นการคิดหยั่งรู้ที่เกิดจากทั้งเชาว์ปัญญา และ เชาว์อารมณ์ ที่เกิดขึ้นในภาวะที่จิตสำนึกสงบ และผ่อนคลาย โดยจิตไร้สำนึกจะเป็นผู้กระทำกับ การรับรู้ผ่านสัมผัสทางกาย โดยการสร้างจินตภาพขึ้นภายในเพื่อเชื่อมความคิดเชิงรูปธรรมกับ ความคิดเชิงนามธรรมเข้าด้วยกัน

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 3 ปีจนถึง 6 ปี ทั้งที่อยู่ในระบบโรงเรียน และ นอกโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน คือ การพัฒนาเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา การดำเนินการวิเคราะห์ และการเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ ดังนี้

1. การพัฒนาเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา

1.1. ศึกษา คุณธรรมที่เหมาะสม ในการส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย โดยเข้ารับ การอบรมกับผู้เชี่ยวชาญ สังกัดจากสถานการณฺ์จริง และศึกษาจากเอกสาร โดยแบ่งการศึกษาเป็น ด้านสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย และด้านคำสอนในพระพุทธศาสนา

1.2. ศึกษาแนวทางที่เหมาะสม ในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนา โดยเข้ารับการอบรมกับผู้เชี่ยวชาญ สังเกตจากสถานการณ์จริง และศึกษาจากเอกสาร

1.3. รวบรวมคุณธรรมที่ได้มาจัดหมวดหมู่เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์

1.4. สร้างเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา

1.5. นำเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณา

1.6. แก้ไขปรับปรุงเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์สันติธรรมในนิทานชาดก

2. การดำเนินการวิเคราะห์

2.1. ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาด้านสันติธรรมในนิทานชาดกจำนวน 547 เรื่อง โดยอ่านเรื่องย่อจากนิบาตชาดกเล่ม 10 (ภาคผนวก) เพื่อคัดกรองเบื้องต้นในส่วนของบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัย คือ ความเป็นลูกหลาน, พี่น้อง, ศิษย์ และเพื่อน จากนั้นอ่านนิทานชาดกแต่ละเรื่องที่ผ่านมาการคัดกรองเบื้องต้นแล้วเรื่องละ 2 ครั้ง ครั้งละ 2 ขั้นตอน คือ

2.1.1. ขั้นตอนที่ 1 อ่านส่วนของที่มาของเรื่อง เพื่อคัดกรองสาเหตุที่พระพุทธองค์ทรงแสดงนิทานชาดก และอ่านเนื้อเรื่อง (อดีตนิทาน) เพื่อคัดกรองความสอดคล้องกับบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัย โดยละเอียด

2.1.2. ขั้นตอนที่ 2 อ่านเฉพาะส่วนของเนื้อเรื่อง เพื่อคัดกรองเนื้อหาในนิทานชาดกที่สอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยแบ่งเป็นการคัดกรองนิทานชาดกด้วยเกณฑ์การละเว้นความชั่ว และการคัดกรองนิทานชาดกด้วยเกณฑ์การทำความดี

2.1.3. เว้นระยะ ประมาณ 2 สัปดาห์ แล้วทำตามขั้นตอนแรก และขั้นตอนที่ 2 ซ้ำอีกครั้งเพื่อเก็บรายละเอียด และตรวจสอบความเที่ยงในการวิเคราะห์

3. การเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้

3.1. ปรับปรุง และเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดย

3.1.1. ค้นหากถณีสตัวอย่าง ที่มีความขัดแย้ง หรือ ความไม่สงบในห้องเรียน เพื่อนำแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยไปใช้ รวมถึงเพื่อการ คัดเลือกนิทานที่จะนำมาใช้ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของเด็ก

3.1.2. เสนอแนะบทบาทของครูในการเล่นนิทานชาดก และตัวอย่างนิทานชาดก สำหรับนำไปใช้ในการปลูกฝังสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย 1 เรื่อง

3.1.3. นำข้อมูลที่เสนอแนะไปใช้จริงในโรงเรียนกรณีตัวอย่าง เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ในด้านของความยากง่าย ความยาวของภาษา และการดำเนินเรื่องให้เหมาะสมกับพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยนำไปให้ครูเล่าให้เด็กในชั้นเรียนฟังทุกวัน (จันทร์-ศุกร์) วันละประมาณ 15 นาที เป็นเวลา 4 สัปดาห์

3.1.4. สังเกตพร้อมทั้งจดบันทึกพฤติกรรมของเด็กทั้งกลุ่มขณะฟังครูเล่านิทานในกิจกรรมวงกลม และเด็กเล่านิทานกันเองในกิจกรรมเล่นเสรี ด้วยเทคนิคการจดบันทึกแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) ทุกวัน เป็นเวลา 4 สัปดาห์

3.1.5. สังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมการใช้นิทานของครู ที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการตอบสนองต่อนิทานของเด็ก ด้วยเทคนิคการจดบันทึกแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) ทุกวัน เป็นเวลา 4 สัปดาห์

3.1.6. ติดตามผลการนำนิทานไปใช้ ในด้านของ ภาษาที่ใช้ในนิทาน, วิธีการนำนิทานไปใช้ส่งเสริมสันติธรรม และข้อสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก ในโรงเรียนกรณีตัวอย่าง

3.1.7. แก้ไขปรับปรุงแล้วนำนิทานชาดกที่ปรับขึ้นใหม่อีก 1 เรื่อง ไปใช้ในโรงเรียนกรณีตัวอย่าง อีกครั้งหนึ่งด้วยวิธีการเดิม

3.1.8. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกต มาวิเคราะห์ผ่านแนวทางที่ใช้เป็นหลักในการนำนิทานชาดกไปใช้ เพื่อแก้ไขปรับปรุงแนวทางแล้วนำเสนอ ตัวอย่างนิทานชาดก บทบาทครูในการเล่นนิทานชาดก วิธีการปรับใช้ และเลือกนิทานชาดก ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และโอกาสต่างๆในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยตลอดปีการศึกษา ตามหลักพระพุทธศาสนา โดยการเรียนรู้ผ่านการกระทำ อารมณ์ความรู้สึก และการรู้คิด อย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางกาย อารมณ์ และจิตวิญญาณ

การเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยนี้ได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วนใหญ่ คือ

1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งเป็น

1.1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมด้านการละเว้นความชั่ว (ปฏิบัติตามเบญจศีล สำหรับเด็กปฐมวัย)

1.2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมด้านการทำความดี (ปฏิบัติตามคุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย)

2. แนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย อย่างเหมาะสม ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องพัฒนาการเรียนรู้นี้ผ่านทั้ง การกระทำ, อารมณ์ความรู้สึก และการรู้คิด อย่างเป็นองค์รวม

แนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ประกอบด้วย ตัวอย่างนิทานชาดก, วิธีการปรับใช้ และวิธีการเลือกนิทานชาดกให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และโอกาสต่างๆ ตลอดปีการศึกษา รวมถึงบทบาทของครูในการเล่านิทานชาดก และการจัดสิ่งแวดล้อมประกอบการเล่านิทานด้วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการนำงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย” ของภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งใช้เวลายาวนานในการศึกษาพุทธธรรม มาศึกษาเพิ่มเติมในเนื้อหาของนิทานชาดก เพื่อใช้ส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม ที่สอดคล้องกับปัญหาในสังคมที่มีความรุนแรงในปัจจุบัน

2. เป็นข้อมูลเสนอแนะสำหรับหลักสูตรที่มุ่งเน้นคุณธรรม จริยธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สำหรับเด็กปฐมวัย ตามเจตนารมณ์สูงสุดของแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 – 2559) ที่มุ่งพัฒนาคนให้เก่ง เป็นคนดี มีความสุข พัฒนาสังคมให้มีคุณภาพ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ สังคมแห่งความสามัคคีและเอื้ออาทรกัน และแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 6 ที่มุ่งเน้นให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. เป็นข้อมูลเสนอแนะสำหรับหลักสูตรพิเศษสอนพระพุทธศาสนาสำหรับเด็กปฐมวัย ตามแผนการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พ.ศ. 2545 –2549) ที่มุ่งสนับสนุนให้ สถาบันศาสนา และสถาบันสังคมอื่น ๆ ในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสารและข้อความรู้เกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งออกเป็นหัวข้อหลัก ๆ ได้ดังนี้

1. สันติภาพ
  - 1.1. ความหมาย และความสำคัญ ของสันติภาพ
  - 1.2. สภาวะสันติภาพในปัจจุบัน
2. สันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
  - 2.1. การรักษาศีล
  - 2.2. การประพฤติธรรม
  - 2.3. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์
3. การศึกษาปฐมวัยกับการสร้างสรรค์สันติภาพ
  - 3.1. พัฒนาการกับการสร้างสรรค์สันติภาพ
  - 3.2. การหยั่งรู้และการเข้าถึงสันติภาวะแห่งการเรียนรู้
4. นิทานชาดก
  - 4.1. ความหมายและความสำคัญ
  - 4.2. ที่มาของนิทานชาดก
  - 4.3. ประเภทของนิทานชาดก
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1. งานวิจัยในประเทศ
  - 5.2. งานวิจัยต่างประเทศ

สันติภาพ

1. ความหมาย และความสำคัญ ของสันติภาพ

สันติภาพ เป็นคำที่กล่าวถึงสิ่งที่เป็นสภาวะที่ไม่สามารถจะรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 แต่สามารถรับรู้ได้ด้วยความรู้สึกของแต่ละบุคคล (ระวี ภาวิไล, 2534) ดังนั้น คำจำกัดความของคำว่า “สันติภาพ” จึงมีมากมายแตกต่างกันไปตามความรู้สึกและสถานการณ์แวดล้อมของแต่ละบุคคล

หากเราจะพิจารณาความหมายของสันติภาพอย่างตรงตามคำศัพท์แล้ว คำว่าสันติภาพ เป็นคำบาลี มาจากคำว่า สันติ ซึ่งแปลว่า สงบ กับ ภาวะ ซึ่งแปลว่า ความมี ความเป็น ความปรากฏ ดังนั้น สันติภาพ จึงหมายถึง ความสงบ หรือ สภาวะที่มีความสงบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) ซึ่งถือว่าตรงกับคำว่า Peace ในภาษาอังกฤษ ซึ่งหมายถึง อิศรภาพจากสงคราม การปะทะกัน ความไม่ลงรอยกัน หรือการวิวาทกัน มีการทำสนธิสัญญาหรือข้อตกลงในการสงบศึก สาธารณชนมีความมั่นคงปลอดภัย กลมกลืน ลงรอย และปรองดองกัน มีสภาวะจิตใจที่สงบ ไม่มีสิ่งใดมารบกวน ไม่มีความขัดแย้งทางจิตใจ มีความสงบ เยียบ ราบรื่น (Webster, 1968)

อีกทั้ง Kuehl, W.F. (1986) ยังได้ให้คำจำกัดความของคำว่า peace ไว้ว่า หมายถึง ความเป็นภราดรภาพและความรักที่บริสุทธิ์ ความไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรง ไม่ว่าจะอยู่บนเหตุผลทาง ศาสนา, มนุษยชน, ปรัชญา หรือสังคม เป็นสภาวะที่ปราศจาก สงคราม และความรุนแรงในทุกกรณี

นอกจากนั้นเราอาจจะให้ความหมายแก่สันติภาพในขั้นที่สูงขึ้นไปจากการไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน ถึงความร่วมมือกันของบุคคลดังที่ โอ คอนเนลล์ ได้เสนอความหมายของสันติด้วยตรรกวิทยาว่า สันติ เป็นคำและเนื้อหาแนวคิดที่ชี้ถึงความสัมพันธ์ที่ดำเนินต่อเนื่องอยู่ทั้งในระดับบุคคล และระดับสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคง ความประสานร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ พึงพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเคารพในสิทธิ การมีการสื่อสารทำความเข้าใจกัน อย่างเพียงพอในลักษณะของความสุภาพอ่อนโยน รวมทั้งมีมาตรการที่จะแก้ไขความขัดแย้ง โดยไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง และมีความไว้วางใจเชื่อใจต่อกัน (O'Connell, 1987 อ้างถึงใน พรหมพร สนิทขวัญ, 2535) ซึ่งสอดคล้องกับที่ ญัฐกิจ อรรถฤทธิ์ (2531) ได้ให้ความหมายของสันติภาพไว้ว่า หมายถึง ความปรองดองทั้งทางกาย และจิตใจ หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Harmony เป็นการปรับปรุงประสิทธิภาพของมนุษย์ การปกป้องสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพไว้ได้ดี รวมทั้งการพัฒนาของมนุษย์ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในสถานะของตน

เมื่อพิจารณาลำดับขั้นของสันติภาพโดยแบ่งตามความกว้างขวางของสภาวะสันติสามารถแยกเป็นระดับขั้นได้เป็น 9 ระดับตามการจัดระดับสันติภาพของ World Council of Curriculum

and Instruction ในการประชุมวิชาการโลก (World conference) ที่อังกฤษเมื่อปี ค.ศ.1975 ดังนี้ (ประชุมสุข อชาวจำรุง, 2530)

1. สันติภาพในระดับบุคคล (Intrapersonal peace)
2. สันติภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal peace)
3. สันติภาพในหมู่คณะ (Intragroup peace)
4. สันติภาพระหว่างหมู่คณะต่าง ๆ (Intergroup peace)
5. สันติภาพในเผ่าพันธุ์ (Intraracial peace)
6. สันติภาพระหว่างเผ่าพันธุ์ (Interracial peace)
7. สันติภาพภายในประเทศชาติ (Intranational peace)
8. สันติภาพระหว่างประเทศชาติ (International peace)
9. สันติภาพของโลก (World peace)

สรุปได้ว่าสันติภาพโดยทั่วไป หมายถึง สภาวะที่ปราศจากสงคราม และความรุนแรงใด ๆ ทำให้สังคมมีระเบียบ บุคคลทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล จนไปถึงในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมโลก มีความสงบสุข ทั้งกาย และใจ มีความรักใคร่ปรองดองกัน สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องอาศัยความรุนแรง แต่สันติภาพที่แท้จริงไม่ใช่เพียงแค่อะไรสงคราม สันติภาพคือ คุณธรรม คือสภาพของจิต คืออุปนิสัยอันโอบอ้อมอารี เชื้อมั่น และทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม (บารุค สปิโนซา อ้างถึงใน ชาคิ ลายติ, 2543) เป็นสภาวะที่แต่ละบุคคลมีความสงบสุขที่แท้จริงอยู่ลึกลงไป ภายในจิตใจของตน และมีความรักให้แก่บุคคลอื่นอย่างบริสุทธิ์ใจ ที่เรียกว่าสันติภาพภายใน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา หรือนิพพานนั่นเอง

2. สภาวะสันติภาพในปัจจุบัน

สงคราม เป็นปัญหาเก่าแก่ที่เกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการกำเนิดของมนุษยชาติ และแม้ว่า มหาสงคราม อย่างสงครามโลกครั้งที่สอง จะยุติไปกว่า 50 ปีแล้วก็ตาม แต่ก็เชื่อว่าสันติภาพจะเกิดขึ้นกับมนุษยชาติในปัจจุบัน โลกยังคงมีความขัดแย้งที่รุนแรง ระหว่างกลุ่มชน ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง อันเกิดมาจากความโง่เขลา และความคับแคบของจิตใจมนุษย์ ซึ่งแปล ผกผันกับความก้าวหน้าและการพัฒนาเป็นหนึ่งเดียวของวิถีอารยธรรมในปัจจุบัน (วิชัย ต้นศิริ, 2529; องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2542; ประเวศ วะสี, 2542)

ในสมัยโบราณ โลกมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และอารยธรรม ไม่มีภูมิปัญญาใด ภูมิปัญญาเดียวที่มีอิทธิพล หรือครอบงำโลกทั้งหมด แต่ภาพนี้ได้เปลี่ยนไปเมื่อวิถีทางวิทยาศาสตร์ แบบปัจจุบันเริ่มต้นขึ้น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์นำไปสู่พลังอำนาจอันใหญ่โตที่มนุษย์ไม่เคยมี

มาก่อน ซึ่งกระทบกระเทือนและครอบงำไปทั่วโลก โดยทำให้เกิดแนวคิด หรือ ทฤษฎีใหม่ กล่าวคือ วิทยาศาสตร์เน้นแต่สิ่งที่ชี้แจง ตวง วัด ได้แม่นยำ คือ วัตถุ หรือ รูปธรรม ส่วนนามธรรมคือ จิต และ จิตวิญญาณ คือ คุณค่านั้นวัดไม่ได้แม่นยำ วิทยาศาสตร์จึงจำกัดตัวเองอยู่กับวัตถุ ปฏิเสธจิตวิญญาณ ทำให้โลกเอียงไปทางด้านวัตถุ ทอดทั้งด้านจิตใจและจิตวิญญาณ จึงทำให้ “ โลกจริต” เติบโตขึ้น และเมื่อความโลภอันไม่มีที่สิ้นสุดนี้เติบโตขึ้น มนุษย์ต้องการทรัพยากรต่าง ๆ มาเป็นของตนมากขึ้น หากแต่ทรัพยากรในโลกนั้นมีจำกัด ทำให้เกิดการแย่งชิง ความขัดแย้ง สงคราม การทำลายธรรมชาติแวดล้อมอย่างสิ้นตัวไม่ทัน ทำให้เกิดความไม่ยั่งยืน (ประเวศ วะสี, 2542)

นอกจากสงครามและความขัดแย้งที่แสดงให้เห็นถึงสภาวะที่ขาดสันติภาพในโลกได้อย่างชัดเจนแล้ว โยยามที่ว่างเว้นจากสงคราม ในสังคมก็ยังคงมีสภาวะแสบแฝงที่ถือได้ว่าเป็นสภาวะไร้ซึ่งสันติภาพอยู่ตลอดเวลาด้วยความหลงผิดของมนุษยชาติ เห็นได้จากการที่มนุษย์ในสังคมโลก ตั้งแต่ระดับบุคคล ไปจนถึงระดับประเทศชาติ มีการเตรียมป้องกันตนเองด้วยอาวุธ ด้วยกองทัพ ตามแนวคิด “สันติภาพด้วยกำลัง” คือ สันติภาพเกิดขึ้นได้ด้วยการเตรียมการรบให้พร้อมสรรพ ดังคำกล่าวที่ว่า “แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ” (If you want peace, prepare for war) หากแต่ความจริงแล้ว สงคราม ไม่เคยนำสันติภาพที่แท้จริงมาสู่คู่สงครามเลย (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532)

2.1. ปัญหาสันติภาพกับเด็กปฐมวัย

ในเด็กปฐมวัยนั้น หากดูอย่างผิวเผิน ก็เหมือนกับว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาวะสงคราม หรือ สันติภาพ แต่อย่างไร แต่ในความเป็นจริงแล้ว ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่นในปัจจุบัน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในสังคม ก็จะมีผลกระทบโดยตรงต่อเด็ก ปัญหาของสังคมส่งผลให้เด็กส่วนหนึ่งกลายเป็นกลุ่มด้อยโอกาส คนในสังคมบางส่วนมีความเสื่อมทั้งชีวิตความเป็นอยู่ และศีลธรรม (ประเวศ วะสี, 2536 อ้างถึงใน กมล รอดคล้าย, มปป.)

ในบริบทสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรไปสู่สังคมอุตสาหกรรม อิทธิพลของความเจริญทางวัตถุ กำลังแพร่ไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีผลกระทบอย่างมากต่อประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก และวิธีการอบรมเลี้ยงดู

เครื่องเล่นพลาสติกสีฉูดฉาดและเป็นพิษ เช่น ปืน มีดพลาสติก และเครื่องเล่นวีดีโอเกม เกมคอมพิวเตอร์ ที่เน้นการฆ่าฟัน ซึ่งทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรง รายการต่อสู้กันล้มตายเกลื่อนกลาดในโทรทัศน์ ตลอดจนการโฆษณาสินค้า ที่เร้าให้เด็กอยากได้ อยากมี ได้เข้าไปฝังแน่นอยู่ในจิตใต้สำนึกของเด็ก เนื่องจากการรับสื่อเหล่านี้ซ้ำแล้วซ้ำอีก ทำให้เกิดผลกระทบอย่างเห็นได้ชัดต่อแนวคิดและพฤติกรรมของเด็ก (สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ, 2532;

ธีระเกียรติ์ เจริญเศรษฐศิลป์, มปป.) เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นชนวนสำคัญที่ก่อให้เกิดความไม่สงบ สุข ไร้ซึ่งสันติภาพในปัจจุบัน และอนาคต

สภาวะความรุนแรงทางสังคมต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อ เด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จากการสำรวจสภาวะสุขภาพ พัฒนาการ และการเจริญเติบโต เด็กปฐมวัย ปี 2542 พบว่า สถานการณ์พัฒนาการของเด็กปฐมวัยอยู่ในสภาวะที่น่าวิตกกังวล ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พัฒนาการของเด็กไทยมีแนวโน้มลดลงจากช่วงแรกเกิดอย่างเห็นได้ชัด พัฒนาการรวมทุกด้านของเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 4 – 5 ปี สงสัยล่าช้าถึง ร้อยละ 37.14 ซึ่งมากกว่าในช่วงอายุ 1 – 2 ปี อีกทั้งพัฒนาการการชักกล้ามเนื้อเล็ก และการปรับตัว ของเด็กวัย 4 – 5 ปี พบว่าสงสัยล่าช้า ถึง ร้อยละ 17.91 ซึ่งมากกว่าในช่วง 1 – 2 ปี ซึ่งพบว่าสงสัยล่าช้าเพียง ร้อยละ 4.33 อย่างเห็นได้ชัดเจน (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2542)

นอกจากนั้นจากการศึกษาายังพบว่า สิ่งเสพติดสมัยใหม่ที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว เช่น โทรทัศน์ หรือ เกมคอมพิวเตอร์ ที่เต็มไปด้วยความรุนแรงยังทำให้เด็กแยกตัวออกจากคนอื่น มีพฤติกรรมทางด้านลบคือมุ่งมั่นที่จะเอาชนะทุกวิถีทาง ไม่ได้ด้วยเล่ห์หิ์เอาด้วย กล โดยจะเห็นได้ว่าโปรแกรม หรือ สูตรที่เล่นเพื่อเอาชนะเกมขายได้ดีมาก ทั้งที่การต่อสู้ในชีวิตจริงไม่มีคู่มือหรือสูตรช่วยให้ชนะได้ทุกอย่าง ทำให้เด็กรู้สึกอึดอัดไม่เป็นที่ การต่อสู้ใน ไม่สามารถแยกสิ่งลวงออกจากสิ่งจริง จนทำให้เกิดโรคสมาธิสั้น เช่น กรณีที่เด็กในอเมริกา ลากปืนออกมายิงกราดเพื่อนนักเรียนตายเป็นเบืออยู่เนือง ๆ ซึ่งนักวิชาการอเมริกาพบว่าเกิดจาก อิทธิพลของเกม ดูน ซึ่งเป็นเกมวางแผนการรบสอนให้เด็กสะสมอาวุธ (ยง ภู่วรรณ, 2542)

อีกทั้งในการวิจัยสมัยใหม่ยังพบว่าการเล่นคอมพิวเตอร์ยังส่งผลต่อสภาพร่างกาย และสมองของเด็กอีกด้วย กล่าวคือ ระหว่างเล่นคอมพิวเตอร์เด็กจะกระพริบตาน้อยลง ส่งผลต่อ เยื่อบุตา การเพ่งจอที่มีแสงนาน ๆ ทำให้เสี่ยงต่อสายตาสั้น แสงจากหน้าจอกระตุ้นให้เด็ก เป็นโรคลมชัก และลมบ้าหมูเพิ่มขึ้นถึง 30 % อีกทั้ง การใช้สมองอยู่กับเกมในคอมพิวเตอร์ หรือ จดจ้องอยู่กับโทรทัศน์นั้น เป็นการใช่มองส่วนพื้นฐานเท่านั้น ส่วนของสมองที่ลึกลงไปนั้นจะ ไม่ได้รับการกระตุ้นที่เหมาะสม ซึ่งแตกต่างจากการเล่นในสมัยก่อนที่เน้นการอยู่ร่วมกัน ความ ร่วมมือ สามัคคี เป็นการฝึกให้เด็กอยู่ร่วมกันในสังคม (ยง ภู่วรรณ, 2542 ; Healy,J.M., 1999)

ปัญหาเหล่านี้แสดงออกมาสู่สังคมอีกครั้งด้วยรูปแบบของปัญหาต่าง ๆ ในสังคม อาทิ ปัญหาเด็กหนีโรงเรียน ยาเสพติด การยกพวกตีกัน การฆ่าตัวตาย เป็นต้น (ลูเซีย อีเกลเซียส คูนทซ์,2543)

การมองสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเหล่านี้มิได้อยู่เพียงแค่การที่เด็กมัวเมาอยู่กับ กระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่รุ่มร่าจากภายนอกเท่านั้น หากแต่ต้องมองลึกลงไปให้ถึงต้นตอว่า เหตุใด เด็กในยุคปัจจุบัน จึงตกเป็นทาสของกระแสวัฒนธรรมเหล่านี้ได้โดยง่าย

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเด็กในยุคปัจจุบันมีพัฒนาการตกต่ำในทุกด้าน เนื่องจากพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณนั้น มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เมื่อเด็กมีพัฒนาการทางจิตใจ อารมณ์ ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการควบคุมการแสดงออกของอารมณ์อย่างเหมาะสม ความรู้สึกที่ดีและนับถือต่อตนเอง ตกต่ำ พัฒนาการทางด้านสังคม ซึ่งหมายถึงความสามารถในการปรับตัวในสังคม และพัฒนาการทางด้านสติปัญญา คือ ความสามารถทางการเรียนรู้ ก็จะตกต่ำไปด้วย ทำให้เด็กไม่สามารถที่จะพัฒนาไปถึงด้านจิตวิญญาณ ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสามารถในการรู้จักคุณค่าของชีวิต พัฒนาไปสู่จุดสูงสุดของชีวิตที่ดั่งาม หลุดพ้นจากความทุกข์ และมีสันติสุขในสังคมได้ (นิตยา คชภักดี, 2543)

อาจจะกล่าวได้ว่า ในระบบการศึกษาไทย 20 ปีที่ผ่านมา เรามุ่งสร้างเด็กให้มีความรู้ และทักษะในด้านการประกอบวิชาชีพ มุ่งแต่จะพัฒนาศักยภาพของเด็กเป็นหลัก โดยเด็กที่เรียนในระดับชั้นอนุบาลจะมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความต้องการพึ่งพาตนเองและอยากรู้ อยากเห็นสูง แต่การพัฒนาด้านความรู้ และทักษะต่าง ๆ ให้กับเด็กกลายเป็นตัวบั่นทอน ลดความเชื่อมั่นในตัวเด็กให้น้อยลงเรื่อย ๆ เนื่องจากสภาวะแวดล้อมที่ผลักดันให้เป็นไป และความคิด ความเชื่อ ของผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูที่ผิดพลาด

ความคิด ความเชื่อของพ่อแม่ ผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัย 7 ปีแรกของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการซึมซับ และเลียนแบบทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งความคิด ความมุ่งหวัง และเรียนรู้เรื่องของศีลธรรมอย่างลึกซึ้งถึงทุกส่วนของร่างกายทั้ง การเดิน การพูด การกระทำ และการคิด ผ่านตัวแบบนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กมีความคิด ความเชื่อ และทัศนคติ ที่เปี่ยมเบนไปในทางแก่งแย่งแข่งขัน ซึ่งดีซึ่งเด่นโดยมิได้คำนึงถึงว่าสังคมปัจจุบันกำลังต้องการความสันติสุข มิใช่การแข่งขัน (Domning, M., 2000)

อย่างไรก็ตามการสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิดขึ้นในโลกนั้น ต้องอาศัยการศึกษาไม่เฉพาะการศึกษาวิชาความรู้ด้วยกายภาพ คือ สมองเท่านั้น เนื่องจากมนุษย์มิได้มีองค์ประกอบเพียงแค่ว่างกาย ที่แสดงพฤติกรรมเท่านั้น หากแต่มนุษย์ชาติมีจิตใจ และจิตวิญญาณซึ่งเป็นฐานของพฤติกรรม ที่จำเป็นต้องพัฒนาด้วยกระบวนการทางปัญญา ให้ปัญญาบอกทางแก่จิตใจ ให้จิตหลุดออกจากความคับแคบ มีความสมบูรณ์ในตนเอง ไม่จำเป็นต้องหาสิ่งอื่นจากภายนอก เช่น ยาเสพติด ความฟุ้งเฟ้อ มาเติมเต็มในชีวิต เพราะฉะนั้น ชีวิตทั้ง 3 ด้านของมนุษย์ คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา จึงคับเคลื่อนไปด้วยกันเป็นระบบแห่งกระบวนการที่อาศัยซึ่งกันและกัน มนุษย์จึงต้องพัฒนาไปด้วยกันพร้อมทั้ง 3 อย่าง และการพัฒนานั้นก็ต้องเริ่มต้นตั้งแต่ในระยะแรกของชีวิตมนุษย์ (ประเวศ วะสี, 2542 ; พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2544)

การพัฒนาทางจิตวิญญาณนั้นมีหลายวิธี ศาสนาต่าง ๆ ที่มีพระเจ้า การบูชาพระเจ้า การรักดีต่อพระเจ้า ก็เป็นวิธีพัฒนาจิตวิญญาณ ให้จิตหลุดออกจากความคับแคบไปรวมกับสิ่งที่ใหญ่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด การพัฒนาจิตวิญญาณ ควรมีฐานอยู่ในปัญญา คือการรู้ความจริง การพัฒนาจิตวิญญาณที่ไม่ได้เนื่องด้วยปัญญาพาไปสู่ความรุนแรงได้ เช่น การทำร้าย หรือ ฆ่ากัน ในนามของศาสนา (ประเวศ วะสี, 2542)

กล่าวได้ว่า การพัฒนาให้เข้าถึงจิตใจ หรือจิตวิญญาณของเด็กนั้นต้องทำด้วยหัวใจเท่านั้น จึงจะสามารถเข้าสู่หัวใจของเด็กได้ การสัมผัส โอบกอด และการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความรัก ความจริงใจ ไม่ใช่เสแสร้ง เนื่องจากเด็กนั้นสามารถรับรู้ถึงอารมณ์ของผู้ใหญ่ได้ผ่านการสัมผัสโอบกอด (อัมพล สุอำพัน, 2544)

วิธีการหนึ่งซึ่งสามารถสื่อสารกับจิตวิญญาณของเด็กได้อย่างเป็นธรรมชาติก็คือ การใช้นิทาน เนื่องจากนิทานนั้นมีพลังมหัศจรรย์ซ่อนอยู่ คือ พลังของภาษา ภาษาของนิทานนั้นมีพลังวิเศษมาก ทำให้เด็กฟังแล้วเกิดภาพพจน์ เกิดจินตนาการเพราะระหว่างที่พ่อแม่ หรือ ครู อ่านนิทานให้เด็กฟัง ภาษาในนิทานจะเป็นสื่อที่สร้างสรรคภาพภายในจิตใจของเด็กด้วยความสามารถในการจินตนาการซึ่งเป็นพื้นฐานในการคิด การเรียนรู้ขั้นสูงขึ้นไปของเด็ก (Pearce, J.C., 1993) อีกทั้งเด็กยังได้สัมผัสถึงความรัก ความอบอุ่น ความเมตตา และปรารถนาดี จากพ่อแม่ที่ถ่ายทอดสู่ลูกในระหว่างการเล่า ซึ่งไม่มีสื่อสมัยใหม่ใด ๆ สามารถกระทำได้ (ทองคุณ หงส์พันธุ์, 2543)

นอกจากนั้นจากการศึกษาวิจัยพบว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น เป็นแหล่งข้อมูลที่มีประสิทธิภาพสูงในการสอนเด็กเกี่ยวกับสันติภาพ และการแก้ข้อขัดแย้ง เนื่องจากเรื่องราวในวรรณกรรมนั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงข้อขัดแย้ง และผลสรุปของการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี (Luke, J.L. and Myers, C.M. , 1994)

สันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

เซอร์ จอห์น เอคเคิลส์ แพทย์ทางระบบประสาท เจ้าของรางวัลโนเบลได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ทางศีลธรรมเปรียบได้กับการเรียนรู้ทางภาษา มนุษย์มีสมองที่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ทางภาษา และสมองมนุษย์ก็ได้มีวิวัฒนาการให้พร้อมที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมด้วย หากการไม่สอนภาษาให้แก่เด็กเป็นอาชญากรรมที่กระทำกับเด็ก ทำให้เด็กมีความบกพร่อง ขาดเครื่องมือที่สำคัญในการดำรงชีวิต ในทำนองเดียวกัน การไม่สอนศีลธรรมให้กับเด็กตั้งแต่วัยเยาว์ ก็เป็นการทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่พิการ ขาดคุณค่าความเป็นมนุษย์ (ธีรเกียรติ์ เจริญเศรษฐศิลป์, มปป.) อย่างไรก็ตาม ในการสอนศีลธรรมให้แก่เด็กนั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงพัฒนาการ และวิธีการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถซึมซับสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในทางพุทธศาสนา การพัฒนาชีวิตนั้น ต้องเริ่มตั้งแต่พัฒนาพฤติกรรมให้ดีขึ้น โดยฝึกด้วยความตั้งใจ และความเข้าใจ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามเกื้อกูลขึ้นมาติดตัวหรือประจำตัว เรียกว่า ศิล หรืออริศิลป์ศึกษา คือ การตั้งอยู่ในวินัยนั่นเอง จากนั้นจึงพัฒนาด้านจิตใจให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ เช่น เมตตา กรุณา มีสติ สมาธิ อุดม โผงใส เรียกว่า อริจิตศึกษา หรือเรียกให้สั้นโดยเอาคุณสมบัติแกนสำคัญมาเป็นตัวแทนว่า สมาธิ ซึ่งแปลว่าจิตตั้งมั่น ส่วนการพัฒนาปัญญา หรือ อริปัญญาศึกษา นั้น นิยมเรียกสั้น ๆ ว่า ปัญญา คือ กระบวนการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ โดยสรุปแล้ว การพัฒนาชีวิตในทางพุทธศาสนานั้น ต้องอาศัย ศิล หรือ การศึกษา 3 ด้าน หรือ ไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ และปัญญา นั่นเอง (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, 2544)

สำหรับคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของพุทธศาสนาอันได้แก่ การรักษาศิล ประพฤติธรรม และ ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ด้วยปัญญา นั้นสามารถแบ่งแยกให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยได้ดังนี้ (อำไพ สุจริตกุล และคณะ, 2531 ; ทิศนา เขมมณี และคณะ, 2536)

1. การรักษาศิล ได้แก่ ศิล 5 คือ

- 1.1. ไม่รังแก หรือ ทำร้ายคนอื่น ทั้งผู้ใหญ่ เพื่อน น้อง และสัตว์
- 1.2. ไม่หยิบของของคนอื่นมาเป็นของตน
- 1.3. ไม่แย่งชิงของรักของคนอื่น
- 1.4. ไม่โกหก ต่ำว่า หรือ โยนความผิดของตนให้แก่ผู้อื่น
- 1.5. ไม่ลองสูบ ดื่ม ดม เสพ สิ่งเสพติดต่าง ๆ

2. การประพฤติธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตามคุณธรรม 9 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย ที่กำหนดไว้ใน งานวิจัย “การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย : รูปแบบสำหรับการศึกษาศึกษาปฐมวัย” ของภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการย่อยที่ 4 “การพัฒนาหลักการและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย” คือ

2.1. มีวินัย คือ การเคารพกติกาทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ข้อตกลง

- 2.1.1. เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่
- 2.1.2. ทำตามกติกา และข้อตกลง
- 2.1.3. ควบคุมกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในระเบียบอันดีงาม

2.2. มีสติ คือ รู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่ รู้จักกำหนดอิริยาบถ

- 2.2.1. รู้ตัวในการกระทำต่าง ๆ ของตน
- 2.2.2. เคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีสติ
- 2.2.3. พุคอย่างมี สติ ไม่ให้อารมณ์อยู่เหนือกว่า

2.2.4. คิดอย่างมีสติ เป็นลำดับ ไม่ข้ามขั้น กลับไปกลับมา

2.3.กตัญญู คือ การกล่าวคำขอบคุณ ขอบใจ บอกได้ว่าใครมีบุญคุณ หรือ ทำความดีแก่ตน ช่วยเหลือตน

2.3.1. กล่าวคำขอบคุณ ขอบใจ

2.3.2. บอกได้ว่าใครมีบุญคุณแก่ตน ช่วยเหลือตน

2.4.เมตตากรุณา คือ การสงสารเห็นใจผู้อื่นช่วยเหลือเอื้อเฟื้อแบ่งปัน

2.4.1. สงสารเห็นใจผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน

2.4.2. ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน

2.4.3. อยากเห็นผู้อื่นมีความสุข

2.4.4. เลือกทำในสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นมีความสุข

2.4.5. งดเว้นสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นเสียใจหรือเดือดร้อน

2.5.อดทน คือ ทนต่อการรอคอย ความโกรธ ความเจ็บปวดเล็กน้อย

2.5.1. มีความพากเพียรในการทำสิ่งที่ไม่อยากทำจนเสร็จ

2.5.2. มีความอดกลั้นต่อสิ่งที่กระทบจิตใจให้โกรธหรือเสียใจ

2.5.3. มีความอดทนต่อความอยากได้

2.5.4. มีความอดทนต่อการรอคอย

2.5.5. มีความอดทนต่อความทุกข์กายต่าง ๆ

2.5.6. มีความอดทนต่อความเหน็ดเหนื่อย อ่อนล้า ลำบาก

2.6.ซื่อสัตย์ คือ การตรงต่อเวลารักษาคำพูดทำตามหน้าที่

2.6.1. มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ปฏิบัติตนตามความเป็นจริง

2.6.2. มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ไม่โกง ไม่เอาเปรียบ

2.6.3. ยอมรับความจริง

2.6.4. รักษาคำพูด คำสัญญาที่รับปากไว้

2.7.ประหยัด คือ การไม่ใช้ของฟุ่มเฟือย รู้จักเก็บออม

2.7.1. ใช้ทรัพย์สินสิ่งของให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

2.7.2. ไม่ซื้อของที่ไม่จำเป็นหรือไม่มีประโยชน์อยู่เสมอ

2.7.3. เก็บออมเงินหรือสิ่งของที่มีเกินจำเป็นไว้ใช้ต่อไป

2.7.4. ใช้เวลาที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

2.7.5. ยอมรับว่าการประหยัดเป็นสิ่งจำเป็น

2.8. **ขยัน** คือ การทำงานจนเสร็จโดยไม่ต้องเตือน ชอบอ่านเขียน

2.8.1. มีความกระตือรือร้นที่จะทำสิ่งที่ตนควรทำ

2.8.2. พยายามทำสิ่งที่ควรทำสม่ำเสมอไม่ทอดทิ้งจนสำเร็จ

2.8.3. ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง

2.8.4. ไม่ปิดภาระหน้าที่ของตนให้แก่ผู้อื่น

2.9. **ไม่เห็นแก่ตัว** คือ การไม่เอาแต่ใจ ไม่เอาเปรียบใคร ไม่เอาตัวรอด รู้จักเกรงใจ
ทำเพื่อส่วนรวมก่อนส่วนตน

2.9.1. เลือกทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะของตน

2.9.2. ไม่หลบเลี่ยงหน้าที่ความรับผิดชอบของตน ไม่ดูดาย

2.9.3. ไม่ถือเอาของต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวมมาเป็นของตน

3. **การทำจิตใจให้บริสุทธิ์** ได้แก่ การฝึกสมาธิ คือ การควบคุมให้ร่างกาย และจิตใจ
อยู่ในสภาวะที่สงบ เพื่อเตรียมตัวเด็กให้พร้อมที่จะเรียนรู้ และสัมพันธ์กับโลก และสิ่งแวดล้อม
โดยผ่านเครื่องมือสื่อสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม 2 ช่องทาง คือรับรู้ผ่านทาง ตา หู จมูก
ลิ้น กาย และใจ กับการกระทำ ผ่าน กาย วาจา และใจ (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต, 2544)

ทั้งการรักษาศีล ประพฤติธรรม และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์นั้น เป็นคุณธรรมอันที่งามที่
ก่อให้เกิดสันติภาวะภายในตัวบุคคลทั้งสิ้น หากแต่คุณธรรมอันสำคัญที่สุดที่เป็นพื้นฐานที่จะ
ก่อให้เกิดสันติภาพนั้น ได้แก่ การมีศีลมีธรรมเป็นวินัย มีสติ มีความรัก ความเมตตา ความซื่อสัตย์
และไม่เห็นแก่ตัว (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.) ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมที่จะก่อให้เกิดสันติภาพ
หรือ สันติธรรม ให้แก่เด็กปฐมวัยนั้น คือ การส่งเสริมให้เด็กปฏิบัติตาม ศีล 5 และคุณธรรม 5
ประการ ได้แก่ ความมีวินัย, มีสติ, มีความเมตตา กรุณา, ความซื่อสัตย์ และความไม่เห็นแก่ตัว
ในขณะที่ร่างกายและจิตใจอยู่ในสภาวะที่สงบ

การศึกษาปฐมวัยกับการสร้างสรรค์สันติภาพ

ปัจจุบัน มีการจัดรูปแบบการศึกษาให้แก่บุคคลที่หลากหลายมากขึ้น ตามปรัชญาแนวคิด ในทฤษฎีการศึกษา และทฤษฎีพัฒนาการ การเรียนรู้ของมนุษย์ การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริม สันติภาพ ซึ่งหมายถึงความสงบ ความปรองดองของทุกสรรพสิ่ง ทั้งภายในและภายนอก ให้แก่เด็ก ปฐมวัยก็เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการศึกษาอย่างเป็นองค์รวม (Holistic Education) ที่เชื่อว่า โลกทั้งหมดเป็นองค์รวม ที่มีปฏิสัมพันธ์ และเกี่ยวเนื่องกันโดยตลอด มนุษย์ก็ เช่นกัน ที่กระบวนการทั้งหมด ไม่ว่าจะ เป็น ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และปัญญา ต้องดำเนินไป ด้วยกันอย่างสอดคล้อง และสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ด้วยศักยภาพแห่งการเรียนรู้ที่มีมาตั้งแต่ กำเนิด

1. พัฒนาการกับการสร้างสรรค์สันติภาพ

ไม่มีคำสั่ง หรือ กฎข้อบังคับใดที่สามารถก่อให้เกิดสันติภาพที่แท้ได้ トラบใดที่ภายใน จิตใจของบุคคลยังไม่มีสันติภายใน ดังนั้นการสร้างสรรค์สันติภาพให้แก่เด็กซึ่งเป็นอนาคตของโลก จึงต้องมุ่งพัฒนาสันติภาพสูงสุดนั่นคือ สันติภาวะภายในจิตใจ และการเข้าถึงจิตใจของเด็กได้นั้น จำเป็นต้องเข้าใจถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของมนุษย์

หากมองชีวิตมนุษย์ตามแนวพุทธศาสนาซึ่งสอดคล้องกับแนวการศึกษาแบบเป็น องค์รวมแล้ว มนุษย์นั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๆ 3 ส่วนที่ทำงานอย่างสอดคล้องสัมพันธ์ กันอย่างเป็นระบบ ดังนี้ (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2544)

1.1. องค์ประกอบของมนุษย์ ตามแนวพุทธศาสนา

1.1.1. พหุสัมผัสพันธ์ คือ การติดต่อเคลื่อนไหวกับภายนอก โดยใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และการแสดงออกต่าง ๆ

1.1.2. จิตใจ เป็นส่วนที่อยู่เบื้องหลังการกระทำที่แสดงออก ซึ่งอยู่บนพื้นฐาน ของ เจตจำนง หรือ ความตั้งใจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ เป็นส่วนที่จะกำหนดการแสดงออกของมนุษย์

1.1.3. ปัญญา เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์ มีเจตจำนงที่ถูกต้อง ดึงงาม เพื่อที่จะแสดงออกไปสู่โลกภายนอกได้อย่างดีงาม

จากมุมมองทางพุทธศาสนานี้ ทำให้สามารถกำหนดองค์ประกอบของพัฒนาการของ มนุษย์ได้เป็น 5 ส่วน ดังนี้ (นิตยา คชภักดี, 2543)

1.2. พัฒนาการของมนุษย์ 5 ด้าน

1.2.1. ด้านร่างกาย หมายถึง ความสามารถของร่างกายในการทรงตัว การเคลื่อนไหว เคลื่อนที่ การใช้สัมผัสรับรู้ และการใช้ตาและมือประสานกันในการทำกิจกรรม

1.2.2. ด้านสติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ กับตนเอง การรับรู้ สังเกต จดจำ วิเคราะห์ การรู้จัก รู้เหตุผล และความสามารถในการแก้ปัญหา ตลอดจนการสังเคราะห์ ซึ่งเป็นความสามารถเชิงสติปัญญาในระดับสูง ซึ่งแสดงออกด้วยการใช้ภาษาสื่อความหมายและการกระทำ

1.2.3. ด้านจิตใจ อารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการรู้สึก และแสดงความรู้สึก ความสามารถในการแยกแยะความลึกซึ้ง และควบคุมการแสดงอารมณ์อย่างเหมาะสมเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างความรู้สึกที่ดีและนับถือต่อตนเอง

1.2.4. ด้านสังคม หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น มีทักษะการปรับตัวในสังคม คือ สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนร่วมมือกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบ เป็นตัวของตัวเอง และรู้จักเทศะ สำหรับเด็กหมายถึงรวมถึงความสามารถในการช่วยตัวเองในชีวิตประจำวันด้วย

1.2.5. ด้านจิตวิญญาณ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสามารถในการรู้จักคุณค่าของชีวิต สิ่งแวดล้อม สุนทรียภาพ วัฒนธรรม และการมีคุณธรรม การรู้จักควบคุมตนเองให้มีความอดทน อดกลั้น มีเมตตากรุณา มีความซื่อสัตย์ ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตที่ดั่งามหลุดพ้นจากความทุกข์ และการมีสันติสุขในสังคม

หากจะมองพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่หัวใจ ตามลำดับขั้นพัฒนาการในช่วงวัยแล้วนั้น ก็สามารถแบ่งได้เป็น 3 ขั้น ดังนี้ (Pearce, J.C., 1993)

1.3. พัฒนาการของชีวิตมนุษย์เพื่อบรรลุสันติภาวะ

1.3.1. ขั้นพัฒนาการทำงานร่วมกันระหว่างหัวใจ และความคิดจิตใจ (Heart and Mind) ในระดับที่จำเป็นต่อการยังชีวิตทางกายภาพ ซึ่งเกิดขึ้นในวัยเด็ก

1.3.2. ขั้นการทำงานระหว่างร่างกาย และกระบวนการสร้างสรรค์ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงวัยรุ่น

1.3.3. ขั้นพัฒนาการของหัวใจที่สูงที่สุด ซึ่งจะพัฒนาไปสูงกว่าร่างกาย และอารมณ์ทั้งหมด ซึ่งเกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่

พื้นฐานความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่ององค์ประกอบของชีวิตและพัฒนาการนี้จำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาหาแนวทางการส่งเสริมสันติธรรมให้เหมาะสมกับพัฒนาการทุกด้านของเด็กปฐมวัย

2. การหยั่งรู้และการเข้าถึงสันติภาวะแห่งการเรียนรู้

2.1. สมองกับการพัฒนาการหยั่งรู้

องค์ประกอบสำคัญของมนุษย์มีด้วยกัน 3 ส่วนคือ สมอง หัวใจ และร่างกาย ซึ่งทำงานอย่างสอดคล้องกัน กล่าวคือ ร่างกาย แสดงพฤติกรรมตามการสั่งงานของสมอง และหัวใจ ซึ่งควบคุมการทำงานของสมองและทุกส่วนของร่างกายทั้งสภาพ การกระทำ และการเรียนรู้ ผ่าน ฮอโมน และพลังทางฟิสิกส์ที่ละเอียดอ่อน (Pearce, J.C.,1993)

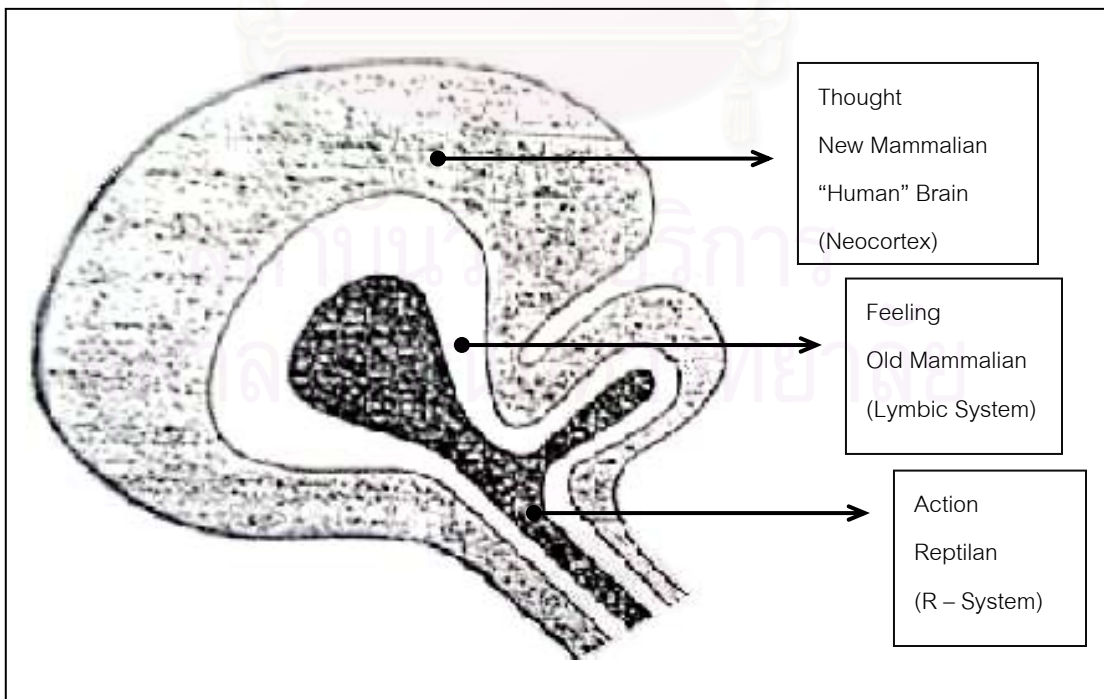
ตามทฤษฎีเชิงโครงสร้างสมองสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (Pearce, J.C.,1993 ; คັນสนีย์ย์ ฉัตรคุปต์,2542)

2.1.1. สมองของสัตว์เลื้อยคลาน หรืออาร์ชีสเทม (R-system) ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเต้นของหัวใจ การหายใจ และการดำรงชีวิตทางกายภาพ

2.1.2. สมองของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมสมัยเก่า หรือ ลิมบิกเบรน (Limbic brain) ทำหน้าที่เกี่ยวกับความจำ การเรียนรู้ พฤติกรรม ความสุข อารมณ์ขั้นพื้นฐาน

2.1.3. สมองของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมสมัยใหม่ หรือ นีโอคอร์เท็กซ์ (Neocortex) ทำหน้าที่เกี่ยวกับ ความรู้สึนึกคิด การเรียนรู้ สติสัมปชัญญะ และรายละเอียดที่สลับซับซ้อนดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 2 องค์ประกอบของสมอง

2.2. บทบาทของการหยั่งรู้ต่อสันติภาวะแห่งการเรียนรู้

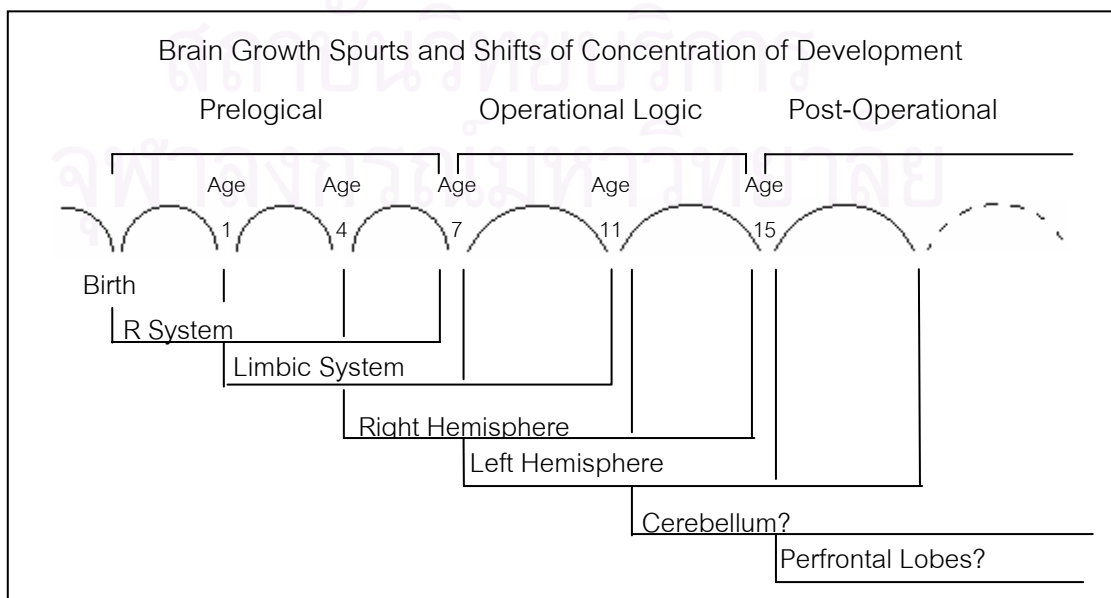
Joseph Chilton Pearce (1993)กล่าวไว้ว่า ในวัยประมาณ 4 ปี สมองมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการเชื่อมต่อของใยสมอง เพิ่มศักยภาพของเนื้อที่ในสมองมากขึ้น และในช่วงวัยนี้ สิ่งที่ต้องพัฒนาก็คือ จินตนาการ และการหยั่งรู้ (Intuition) ซึ่งเป็นความสามารถในการรับข้อมูลที่ไม่สามารถตระหนักได้ทางกาย

เชาว์ปัญญา (Intelligence) เป็นความสามารถในการตอบสนองต่อการอยู่รอด ส่วนการหยั่งรู้ เป็นเชาว์ปัญญาที่สูงกว่าซึ่งเชื่อมโยงกับความอยู่ดีมีสุขทางร่างกาย และทางอารมณ์ การหยั่งรู้เป็นการทำงานอย่างเป็นพลวัตระหว่างสมองส่วน Limbic กับ Neocortex ในขณะที่การรับรู้จากสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป เป็นการทำงานอย่างเป็นพลวัตระหว่างสมองส่วน Limbic กับ R-system

เด็กในวัยอนุบาลนี้การพัฒนาระบบของสมองทั้ง 3 ส่วน ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว 80% และสามารถเก็บสิ่งสมพลังงานเพื่อนำไปพัฒนาศักยภาพในการชั้นสมองที่สูงขึ้น ในการสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้น เด็กได้ใช้สมองส่วน Neocortex ในระดับพื้นผิวรอบ ๆ เท่านั้น แต่สิ่งต่าง ๆ จะประทับรอยลงในสมองส่วนLimbic และR-system ด้วย

ในวัยนี้ ความคิดจิตใจ (Mind) ของเด็กทำงานอยู่ในสภาวะที่เหมือนฝัน ด้วยสมองซีกขวา(ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความสุนทรีย์)ที่พัฒนาไปประสาทเชื่อมต่อกับโครงสร้างของ Limbic มากกว่าซีกซ้าย (ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ ความคิดเชิงตรรก) และการหยั่งรู้ จะค่อย ๆ จางหายไปเมื่ออายุประมาณ 7 ปี หากไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อ ดึงแผนภาพ

แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนพัฒนาการทางสมองของมนุษย์ตามแนวคิด Joseph Chilton Pearce เมื่อเทียบเคียงกับพัฒนาการของสติปัญญาตามทฤษฎี Jean Piaget

จากแผนภาพ จะเห็นได้ว่า เด็กในวัยปฐมวัยนี้ ยังอยู่ในขั้นตอนของการคิดแบบไม่เป็นรูปธรรม เป็นเหตุเป็นผล อีกทั้งส่วนของ R-system กับ Lymbic System และสมองซีกขวาซึ่งกำลังพัฒนาเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับ อารมณ์ ความรู้สึก และสุนทรียศาสตร์ มิใช่ส่วนของความคิดเชิงตรรกะ ดังนั้น วิธีการที่จะให้การศึกษ ในด้านต่าง ๆ แก่เด็ก จึงจำเป็นต้องกระทำอย่างสอดคล้องกับพัฒนาการดังกล่าวด้วย

2.2.1. จินตนาการ การเล่น อันเป็นพื้นฐานของการหยั่งรู้ของเด็ก

สำหรับวัยเด็กแล้ว จินตนาการเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการเติบโตทางจิตใจ เพราะจินตนาการเป็นสิ่งที่เชื่อมต่อระหว่างโลกภายนอก กับโลกภายในจิตใจของเด็ก อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่สุด เด็กที่ไม่มีจินตนาการนั้นไม่เพียงแต่ไม่สามารถเรียนรู้ได้เท่านั้น หากแต่ยังเป็นบุคคลผู้ไร้ซึ่งความหวังอีกด้วย นอกจากนั้น จากการวิจัยยังพบว่า เด็กที่ไม่มีจินตนาการนั้น มีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงในการตอบสนองต่อแรงกระตุ้นจากภายนอกมากกว่าเด็กที่มีจินตนาการ (Pearce, J.C., 1993; อุทัย ดุลยเกษม, 2544)

พัฒนาการทางด้านภาษาและจินตนาการนั้นพัฒนาควบคู่กันไป เด็กสร้างสรรค์จินตนาการขึ้นมาผ่านความฝัน มโนภาพ และการเล่น ซึ่งถือว่าเป็นงานสำคัญของเด็กปฐมวัย เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความสามารถในการคิดเชิงสัญลักษณ์ การคิดเทียบเคียง และอุปมาอุปไมย ซึ่งเป็นความสามารถที่จำเป็นที่จะต้องพัฒนาขึ้นในช่วงปฐมวัยนี้ (Pearce, J.C., nd.)

เด็กในวัยประมาณ 4 ปีนั้น สามารถใช้พลังแห่งจินตนาการนี้สร้างสรรค์สถานการณ์ขึ้นมาเองจากสิ่งที่อยู่รอบตัว โดยมีได้รู้ตัวล่วงหน้าว่าจะเล่นสิ่งใด และเล่นอยู่กับสถานการณ์จากจินตนาการนั้น ได้นานกว่าครึ่งชั่วโมง

เด็กในวัย 5 ปี จะมีพัฒนาการของการเล่นอย่างรู้ตัวมากขึ้น โดยจะไม่รอให้สิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด แต่จะคิดถึงสิ่งที่ต้องการเล่น แล้วหาวิธีการสร้างสิ่งที่เขาต้องการขึ้นมาจากสิ่งแวดล้อม (Pearce, J.C., 1993)

2.3. สิ่งแวดล้อม และบรรยากาศ ที่ส่งเสริมสันติภาวะแห่งการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

เมื่อได้ตระหนักถึงพลังแห่งจินตนาการที่ล้นเหลือของเด็กปฐมวัยแล้ว ผู้ใหญ่ควรสนับสนุนให้เด็กได้ใช้พลังแห่งจินตนาการภายในตัวเขาอย่างเต็มที่ โดยการปล่อยให้จินตนาการเติบโตอย่างเป็นธรรมชาติ สิ่งที่ดีที่สุดที่ผู้ใหญ่จะทำให้แก่เด็กได้นั้นคือการจัดสิ่งแวดล้อมที่สามารถ

สนับสนุนส่งเสริมให้เด็กได้ใช้จินตนาการในการเล่นได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากเด็กปฐมวัยนั้นยังต้องการตัวแบบ แรงบันดาลใจ และวัสดุอุปกรณ์จากสิ่งแวดล้อมที่จะเข้าไปใช้สร้างจินตนาการ

ของเล่น เป็นสิ่งแวดล้อมอีกสิ่งหนึ่งซึ่งมีผลต่อจินตนาการของเด็ก การที่เด็กได้เล่นของเล่นที่เป็นธรรมชาติ เรียบง่าย หลากหลาย ไม่มีรายละเอียดซับซ้อน ชัดเจน จนไม่เหลือพื้นที่สำหรับจินตนาการ จะช่วยให้เด็กสามารถใช้จินตนาการของเขาได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังเป็นการช่วยให้เด็กสามารถเลียนแบบ เพื่อนำไปพัฒนาการเล่นของเขาเองได้อีกด้วย (Alwyn, J., nd.; อุทัยคุณเกษม, 2544)

อีกสิ่งหนึ่งซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพัฒนาการทางจินตนาการของเด็กนั้นคือ ตัวแบบ เนื่องจากเด็กในวัยนี้ซึมซับประสบการณ์จากการเลียนแบบจากสิ่งแวดล้อม ทั้งในสภาวะที่รู้ตัว และไม่รู้ตัว สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็น ทุกอากัปกิริยาของครู ตลอดจนถึงอาคารเรียน การจัดชั้นเรียน สี พื้นผิว เครื่องเรือน หรือคุณสมบัติตามธรรมชาติของของเล่น มีส่วนช่วยพัฒนากระบวนการซึมซับโลกภายนอกเข้าสู่จิตใจของเด็กทั้งสิ้น ดังนั้น จึงควรตระหนักไว้เสมอว่า “เด็กซึมซับสิ่งที่ครูเป็น ไม่ใช่สิ่งที่ครูสอน” และตระหนักเท่าที่การกระทำของครูเป็นตัวอย่งที่ควรค่าแก่การเลียนแบบ เด็กจึงจะสามารถสร้างเจตคติ และลักษณะนิสัยที่ดีได้ (Alwyn, J., nd.)

หากมองในแง่มุมของวิทยาศาสตร์แล้ว เป็นการยากที่จะพิสูจน์ว่าการศึกษได้หยั่งเข้าไปถึงระดับจิตวิญญาณของเด็กหรือไม่ หากแต่นักจิตวิทยาการศึกษาในปัจจุบันได้ยอมรับแล้วว่า อารมณ์ และความรู้สึก ซึ่งเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นที่จะนำไปสู่จิตวิญญาณของมนุษย์ นั้นมีผลต่อการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง มนุษย์ สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อจิตใจอยู่ในสภาวะที่ผ่อนคลาย สบายใจ สงบ และมีความสุข ซึ่งสภาวะของการเรียนรู้ที่ดีที่สุดนี้เรียกว่า “สภาวะคลื่นสมองต่ำ” (เกียรตวิวรรณ อมาตยกุล, 2543)

ดังนั้น ในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างบรรยากาศในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดสภาวะคลื่นสมองต่ำ ที่เรียกว่า ภาวะแห่งสมาธิ หรือ ภาวะแห่งการรับรู้ ซึ่งกระทำได้โดยสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่สงบเย็น ผู้เรียน และผู้สอนอารมณ์ดี ยิ้มแย้ม เป็นมิตร เปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัส และสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ทั้งทางกาย วาจา ความรู้สึก อารมณ์ สังคม ให้เด็กได้รับรู้และรู้สึกถึงความรัก ความห่วงใยของผู้ใหญ่ ภายในสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ปราศจากสิ่งเร้าที่จะทำให้เด็กเกิดความตื่นตัว เช่น แสงจากหลอดไฟที่สว่างมาก เสียงสูงแหลมและดังรบกวน (เกียรตวิวรรณ อมาตยกุล, 2543 ; สุขมน อมรวิวัฒน์ และคณะ, 2532 ; Pearce, J.C., 1993)

2.4. นิทานกับการพัฒนาการหยั่งรู้ของเด็กปฐมวัย

2.4.1. ธรรมชาติของนิทานกับวัยเด็ก

นิทาน เป็นสื่อที่มีพลังมากมายในการเปลี่ยนแปลงเด็ก เด็กสามารถตอบสนองต่อการเล่านิทานได้ดี ตั้งแต่ในวัยทารก เนื่องจากคำพูดผ่านเข้าสู่เด็กโดยการสัมผัสเพื่อนเป็นกระแสความรู้สึกสัมผัสของลูก และสร้างเป็นภาพเคลื่อนไหวในจินตนาการด้วยกระแสเสียงมิใช่ด้วยความหมายของคำ (Pearce, J.C.,nd.)

ครูสามารถใช้นิทานเพื่อสร้างแรงจูงใจทางศีลธรรมเข้ามาสู่การเล่นของเด็กวัย 5 ปี ด้วยการเล่านิทานง่าย ๆ จากจินตนาการของครู หากแต่การเล่านิทานให้เด็กสามารถซึมซับสิ่งต่าง ๆ ในนิทานได้นั้นจึงจำเป็นต้องเล่าซ้ำ ๆ ติดต่อกันหลาย ๆ วัน อาจถึง 3 – 4 สัปดาห์ เพราะคุณค่าต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในนิทานจะถูกประทับไว้ในใจเด็กอย่างลึกซึ้ง เน้นนานกว่าการฟังนิทานอย่างฉาบฉวย (Alwyn, J., nd.; พร พันธุ์โอสถ, 2543)

เด็กต้องการฟังนิทานซ้ำ ๆ ไม่ใช่เพื่อจดจำ เพราะเด็กในวัยนี้ มีพัฒนาการอย่างพิเศษของการจดจำที่แม่นยำ เด็กส่วนมากสามารถจำนิทานได้หลังจากฟังนิทานเพียงครั้งเดียว หากแต่การเล่านิทานซ้ำ ๆ กันเป็นเวลานานนั้นช่วยให้เซลล์สมองของเด็กสามารถเชื่อมต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีความสามารถในการคิด การเรียนรู้ในขั้นสูงต่อไป ดังคำกล่าวของ Albert Einstein ที่ว่า “หากอยาก让孩子ฉลาดหลักแหลม เล่านิทานให้เขาฟัง และหาก让孩子ฉลาดมากขึ้น เล่านิทานให้มากขึ้น” เนื่องจาก การฟังนิทานแต่ละเรื่องนั้น เด็กต้องใช้พลังในการจินตนาการ เซลล์สมองของเด็กจะต้องสร้างชุดการเชื่อมต่อชุดใหม่ขึ้น การเล่านิทานซ้ำ ๆ ก็จะช่วยให้การเชื่อมต่อนั้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น นั่นหมายถึงความสามารถในการคิด และการเรียนรู้ ก็จะมากขึ้นด้วย (Alwyn, J., nd. ; Pearce, J.C.,1993)

การเล่านิทานซ้ำแล้วซ้ำอีกในบรรยากาศที่เงียบสงบ และไม่ใส่อารมณ์ และคำอธิบายของผู้ใหญ่แก่เด็กนั้นจะช่วยพลังในส่วนลึกของนิทานสามารถเข้าไปมีอิทธิพลกับจิตใจของเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถเก็บเอาความคิด และความหมายในนิทานเข้าไปพัฒนาเป็นความเข้าใจอย่างถ่องแท้ภายในตัวของเขาเอง ซึ่งแน่นอนว่า จะเป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และยาวนานมากกว่าการสอนผ่านการบอกเล่าหรือการอธิบาย (Mellon,N., 2000 ; Rudolf, M.,1997)

ด้วยวิธีการนี้นิทานเข้าถึงธรรมชาติของเด็ก และพัฒนาเด็กโดยไม่รู้ตัว ในรูปของการสั่งสมทีละน้อย เด็กที่ฟังนิทานได้เรียนรู้การเป็นผู้ฟัง มีสมาธิในการฟัง คิดตาม และจินตนาการ ในขณะที่เดียวกันก็เรียนรู้คุณค่าของความเป็นคนที่สมบูรณ์ไม่ว่านิทานที่ได้ฟังจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับคน หรือสัตว์ก็ตาม (ซีวัน วิสาสะ, 2542) ผิดกับการฟังนิทานผ่านวิทยุ หรือดูผ่านโทรทัศน์ เนื่องจากการ์ตูนหรือนิทานในโทรทัศน์นั้นมีการสร้างภาพไว้เรียบร้อยแล้ว เด็กจึงไม่มี

โอกาสได้ใช้จินตนาการของตน อีกทั้งภาพที่แสดงให้เด็กดูนั้นก็อาจจะเป็นภาพที่รุนแรงเกินกว่าที่เด็กจะรับได้ หากแต่ถ้าเป็นภาพความรุนแรงในจินตนาการของเด็กเองนั้น จะเป็นภาพที่อยู่ในระดับที่เขาสามารถรับได้เท่านั้น (รัชยาคม, มปป.) ส่วนวิทยุ นั้น แม้ว่าจะมีส่วนคล้ายกับการเล่านิทานปากเปล่า หากแต่การฟังนิทานผ่านวิทยุ นั้น ผู้เล่าและผู้ฟัง จะไม่มีโอกาสได้สร้างปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่ได้เห็นสีหน้า แววตา และการสัมผัสสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่า (Domning, M., 2000; อารี เสียงใหญ่, 2543)

นอกจากกระบวนการเก็บจำนิทานของเด็กแล้ว เด็กยังต้องอาศัยกระบวนการพัฒนานิทานภายในตนเอง โดยใช้จินตนาการผ่านพลังเจตจำนง การเล่นสมมติ การเลียนแบบ และค่อย ๆ พัฒนาคุณค่าของนิทานขึ้นมาเป็นในรูปแบบของเขาเองอีกด้วย (Pearce, J.C., 1993)

2.4.2. วิธีการเล่านิทาน

การเล่านิทาน จินตนาการกับการเล่นนั้น เป็นองค์ประกอบของกันและกัน อย่างไม่สามารถแยกออก นิทานนั้น เป็นบ่อเกิดแห่งจินตนาการซึ่งเป็นที่มาของการเล่น และพื้นฐานของการเล่นก็คือการเล่านิทานนั่นเอง

เด็ก แม้แต่ในวัยทารกก็ยังสามารถฟังผู้ใหญ่พูดและเล่านิทานอย่างตั้งใจ ไม่ใช่การตั้งใจฟังความหมายของถ้อยคำ แต่เป็นน้ำเสียงที่จะเข้าไปสู่จิตใจของเขา เมื่อเด็กฟังนิทานด้วยความสุข เขาจะนั่งนิ่ง อ้าปากค้าง ดวงตามองตรงไปที่ผู้เล่า แต่สิ่งที่เขามองเห็น ไม่ใช่การกระทำตรงหน้า เพราะถ้อยคำของนิทาน กระตุ้นการสร้างจินตภาพภายในที่สัมพันธ์กับถ้อยคำ และการสร้างจินตภาพนี้เองที่เป็นพื้นฐานของความคิดเชิงสัญลักษณ์ ความคิดเชิงเปรียบเทียบ รวมถึงการคิดในระดับสูงขึ้นไปในอนาคต (Pearce, J.C., 1993)

ดังนั้นการที่จะเล่านิทานให้สามารถเข้าถึงจิตใจของเด็กได้ ภาษาที่ใช้ในการเล่านิทานจึงจำเป็นต้องเป็นภาษาที่สละสลวย งดงาม และสามารถให้ภาพในจินตนาการจากเรื่องราวในนิทานไปสู่การสร้างโยงใยของสมอง และพัฒนาขึ้นด้วยการนำจินตนาการของตนมาสร้างสรรค์เป็นเรื่องราวผ่านสิ่งเร้าที่เหมาะสมภายนอกที่ครูจัดไว้รองรับ เช่น การเป็นตัวแบบที่ดีของครู ของเล่นธรรมชาติที่ไม่เน้นรายละเอียด หรือ สภาพห้องที่เอื้อต่อการจินตนาการ นั่นเอง (Pearce, J.C., 1993 ; Diamond, M., 1997; Jensen, E., 2000)

นิทานชาดก

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าศีลธรรมอันดีนั้น เป็นบ่อเกิดแห่งสันติภาพที่แท้ และนิทานสามารถส่งเสริมให้เด็กพลังแห่งศีลธรรมได้ อีกทั้งนิทานที่เล่าสืบต่อกันมาแต่โบราณนั้น ก็มีความสำคัญอย่างมากต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย และคุณสมบัติเหล่านี้ก็มีอยู่ในนิทานชาดก ซึ่งเป็นนิทานทางพุทธศาสนาที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่านิทานชาดกนั้นย่อมจะมีความสัมพันธ์กับการสร้างสรรค์สันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย

1. ความหมายและความสำคัญ

“การที่จะสั่งสอนให้สาวกทั้งหลายเข้าใจได้ง่ายนั้น บางครั้งจะต้องยกนิทานขึ้นเทียบให้เข้าใจชัดเจนได้โดยง่าย ๕ พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโดยยกนิทานขึ้นเทียบย่อมจะมีได้เป็นแท้ ๕ ถึงพระสงฆ์สาวกซึ่งเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะสืบ ๆ ต่อมานั้นเล่า ก็คงต้องคิดหาอุบายที่จะสั่งสอนคนหนุ่ม ๆ เด็ก ๆ ให้ถูกกับสันดานคนในเวลานั้น ๆ เพื่อจะให้เข้าใจธรรมโดยชัดเจน โดยง่าย ๕ ความเข้าใจของคนย่อมยากง่ายต่าง ๆ กัน ๕ บางคนถ้าจะยกแต่ข้อธรรมมาสอนให้เข้าใจ ไม่อาจจะเข้าใจได้ ถ้าเล่านิทานเปรียบให้เนื้อความไปลงปลายเข้ากันกับธรรมที่สอน อาจจะเข้าใจได้โดยง่าย นับว่าเป็นการหลีกเลี่ยงจากทางซึ่งจะต้องใช้วาจาคุกคาม เพราะเหตุที่จะทำอย่างไรก็ไม่เข้าใจ ๕” พระราชา วิจารณ์ ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (กรมศิลปากร, 2540)

คำว่า “นิทาน” จากพระราชาวิจารณ์ ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวข้างต้น นั้นหมายถึง “นิทานชาดก” ซึ่งเป็นนิทานในพุทธศาสนา ที่มีจุดมุ่งหมายในการใช้สอนธรรมะ และช่วยแก้ปัญหาแก่ประชาชน (เฉลิม มากนวล, 2518) ซึ่งในพระราชาวิจารณ์นั้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของนิทานชาดก ที่มีต่อการอบรม สั่งสอน ในเรื่องของคุณธรรมให้แก่บุคคลแต่ละบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็ก และเยาวชน

ตามรากศัพท์แล้วนั้น คำว่าชาดก มาจากคำบาลีว่า ชาตก (ชา + ต + กะ) คำว่าชาตก มาจาก ชน (ชะ – นี) หรือ (ชะ – เนอะ) ในความหมายว่า เกิด ประกอบด้วย ต ปัจจัย ในกิริยาकर्ตृ เทากับ ชน + ต แปลง ชน เป็น ชา สำเร็จรูปเป็น ชาต (ชา + ตะ) เป็นคำกริยาแปลว่าเกิดแล้ว เมื่อลงกกรรล โดยใช้ในความหมายเดิมมีรูปเป็นชาตก เป็นคำวิเศษณ์ แปลว่านิทาน หรือ เรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว”

นอกจากนี้ ยังได้มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ชาดก” ไว้อีกเป็นจำนวนมาก หากแต่ก็เป็นไปในทางเดียวกัน ดังเช่น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอธิบายเรื่องชาดกไว้ในพระราชาวิจารณ์ว่า ด้วยนิทานชาดก ใน หนังสือนิบาตชาดก ว่า “เรื่องชาดกนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องราวในครั้งพุทธกาล เป็นเรื่องที่มีมาแต่เก่าก่อนพุทธกาล นานที่จะพึงกำหนดได้ด้วยหลักฐานหลายอย่าง ซึ่งในชาดกเองก็

นับว่าเป็นเรื่องเก่าด้วยขึ้น อดีต ทุกแห่ง เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมถึงที่ควรจะให้ความชัดขึ้น ด้วยซักนิทานมากล่าวก็ชักมาสาธกให้ความกระจ่างขึ้น” (กรมศิลปากร, 2540)

สีบพงศ์ ธรรมชาติ ได้อธิบายความหมายของคำว่าชาดกไว้ว่า ชาดก หมายถึง เรื่องราวของพระพุทธเจ้าซึ่งเสวยพระชาติในสภาพต่าง ๆ ทั้งที่เป็นมนุษย์และสัตว์ (สีบพงศ์ ธรรมชาติ, 2542)

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้ให้ความหมายของคำว่า ชาดกไว้ว่า “คำว่า ชาดก แปลว่าผู้เกิด คือ การเล่าถึงการที่พระพุทธเจ้าทรงเวียนว่ายตายเกิด ถือเอากำเนิดในชาติต่าง ๆ ได้พบปะผจญกับเหตุการณ์ดีบ้างชั่วบ้าง แต่ก็ได้พยายามทำความดีติดต่อกัน มากบ้างน้อยบ้างตลอดมา จนเป็นพระพุทธเจ้าในชาติที่สุด กล่าวอีกอย่างหนึ่งจะถือว่าเรื่องชาดกเป็นวิวัฒนาการแห่งการบำเพ็ญคุณงามความดีของพระพุทธเจ้า ตั้งแต่ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ก็ได้” (เฉลิม มากนวล, 2518)

สนิท ตั้งทวี กล่าวถึง หนังสือชาดกไว้ว่า คือ หนังสือที่กล่าวถึงเรื่องราวของพระพุทธเจ้าในพระชาติต่าง ๆ เมื่อครั้งยังเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงถือกำเนิดเป็นมนุษย์ เป็นเทวดา เป็นสัตว์เดรัจฉาน ฯลฯ แต่ละพระชาติทรงแสดงบุญบารมีต่าง ๆ กันไป ตั้งแต่แสดงสติปัญญาน้อย จนถึงทรงมีสติปัญญาอย่างลึกซึ้ง ทั้งแสดงบารมีตั้งแต่เล็กน้อย ไปจนถึงแสดงบารมีครบถ้วนทุกประการ จนกระทั่งได้บรรลุพระโพธิญาณ และตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในพระชาติสุดท้าย (สนิท ตั้งทวี, 2527)

อย่างไรก็ตามนอกจากชาดกจะเป็นเรื่องของพระพุทธเจ้าที่มีมาในชาติก่อน ๆ ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ชื่อนี้แล้วยังเป็นชื่อคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาส่วน 1 ใน 9 ส่วนที่เรียกว่า นวังคสัตตทวารอื่นอีกด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538)

คัมภีร์ นวังคสัตตทวาร คือคำสอนของพระศาสดามีองค์ 9 ประกอบด้วย (พระเทพเวที, 2535)

สูตร	ได้แก่ อุกโตวิภังค์ นิทเทส ชันธกะ ปริวาร พระสูตรในสุตตนิบาต และพุทธวจนะอื่น ๆ ที่มีชื่อว่าสูตร หรือ สุตตันตะ กล่าวง่ายคือ วินัยปิฎก คัมภีร์นิทเทสทั้งสอง และพระสูตรทั้งหลาย
เคยยะ	ได้แก่ ความที่มีร้อยแก้ว และร้อยกรองผสมกัน หมายถึงพระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด โดยเฉพาะสคาถวรรคในสังยุตตนิกาย
ไวยากรณ์	ได้แก่ ความร้อยแก้วล้วน หมายถึงพระอภิธรรมปิฎกทั้งหมด พระสูตรที่ไม่มีคาถา และพุทธพจน์อื่นใดที่ไม่จัดเข้าในองค์ 8 ข้อที่เหลือ

คาถา	ได้แก่ ความร้อยกรองล้วน หมายถึงเอาธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา และคาถาล้วนในสุดตนิบาตที่ไม่มีชื่อว่าเป็นสูตร
อุทาน	ได้แก่ พระคาถาที่ทรงเปล่งด้วยพระหฤทัยสรวคตด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ พร้อมทั้งข้อความอันประกอบอยู่ด้วย รวมเป็นพระสูตร 82 สูตร
อิติวุตตกะ	ได้แก่ พระสูตร 110 สูตร ที่ตรัสโดยนัยว่า วุตติ เหตุ ภควตา
ชาดก	ได้แก่ ชาดก 550 เรื่อง มีอปถกชาดกเป็นต้น
อัปภูตธรรม	หรือเรื่องอัศจรรย์ ได้แก่ พระสูตรที่ว่าด้วยข้ออัศจรรย์ ไม่เคยมี ทุกสูตร เช่นที่ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ข้ออัศจรรย์ไม่เคยมี 4 อย่างนี้ หาได้ในอาณนที” ดังนี้ เป็นต้น
เวทลละ	ได้แก่ พระสูตรแบบถามตอบ ซึ่งผู้ถามได้ทั้งความรู้และความพอใจถามต่อ ๆ ไป เช่น จุฬเวทลลสูตร มหาเวทลลสูตร สัมมาทิฏฐิสูตร ลักกปัญหสูตร สังขารภาชนียสูตร และมหาปุณณเมสูตร เป็นต้น

จากคำจำกัดความทั้งหมดนี้สรุปได้ดังที่ เฉลิม มากนวล ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ชาดกไว้ว่า ชาดกมาจากคำว่า ชา(ธาตุ) แปลว่า เกิด เต็ม ต (ปัจจัย) เป็น ชาต แปลว่า เกิดแล้ว เต็ม ก เป็น ชาดก แปลว่าผู้เกิดแล้ว หมายถึง เรื่องราวที่เล่าถึงการเกิดของพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติ ซึ่งพระองค์เสวยพระชาติเป็นสัตว์บ้างคนบ้าง เทวดาบ้าง ในแต่ละชาติทรงมีบทบาทแตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ทรงมีสติปัญญาน้อยจนถึงทรงมีสติปัญญาสูงขุมลึกซึ่ง ทรงบำเพ็ญบารมีอย่างหยาบไปจนถึงละเอียดประณีต ทรงบำเพ็ญบารมีเพื่อทำลายกิเลสให้ลดน้อยลงจนหมดไปในที่สุด ทรงช่วยเหลือสรรพสัตว์อื่นให้มีความรู้พันทุกข์แม้จะเสียสละอย่างใหญ่หลวงเพื่อผู้อื่น และเพื่อพระองค์เองจะได้บรรลุพุทธภูมิ หลักการเวียนว่ายในวัฏสงสารแต่ละชาตินั้นก็อาศัยหลักกรรมตามความเชื่อทางพุทธศาสนา จนพระชาติสุดท้ายที่ตรัสรู้เป็นสมเด็จพะสัมมาสัมพุทธเจ้า” (เฉลิม มากนวล, 2518)

2. ที่มาของนิทานชาดก

นิทานที่เชื่อว่าเป็นเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า หรือ นิทานชาดกนั้น มีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งที่อยู่ในคัมภีร์ชาดก และชาดกที่อยู่นอกคัมภีร์ ชาดกเหล่านี้เกิดขึ้นได้ 4 ทาง คือ (สืบทองศ์ ธรรมชาติ, 2542)

2.1. พระพุทธเจ้าทรงระลึกชาติได้

2.2. พระพุทธเจ้าทรงนำนิทานเก่ามาดัดแปลงสั่งสอนพุทธศาสนิกชน

2.3. ผู้รู้ทางพระพุทธศาสนานำเค้าเรื่องเดิมจากแหล่งต่าง ๆ มาแต่งใหม่

2.4. ผู้รู้ทางพุทธศาสนาผูกเรื่องแต่งชาดกขึ้นมาเอง

วรรณกรรมชาดกในส่วนที่พระพุทธเจ้าทรงระลึกชาติได้ และในส่วนที่พระพุทธเจ้าทรงนำนิทานเก่ามาดัดแปลงสั่งสอนพุทธศาสนิกชนนั้น เชื่อว่าเป็นชาดกในขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก เรียกว่า นิบาตชาดก มีทั้งหมด 547 เรื่อง (สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2542)

นิบาตชาดก หรือ นิทานชาดกที่เชื่อกันว่าเป็นพุทธวจนะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในกาลก่อนให้แก่พุทธบริษัทได้ฟัง เปรียบเทียบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล เมื่อมีผู้ทูลขอให้ทรงแสดง เพื่อเป็นอุทาหรณ์สอนใจให้พุทธบริษัท โดยมีทั้งเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงระลึกชาติได้ และเรื่องที่ทรงนำนิทานเก่ามาดัดแปลง ดังนั้นนิทานในนิบาตชาดกจึงเป็นเรื่องเก่าแก่มีมาก่อนพุทธกาลนานนักหนา โดยสามารถแยกแยะนิทานตามเค้าเรื่องได้ 3 ประเภท ดังนี้ (สมบัติ จำปาเงิน, 2541)

- เรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ หรือ พงศาวดารของบ้านเมืองในยุคโบราณก่อนพุทธกาล เช่น เรื่อง ที่ชาวกุมาร ผู้รวมแคว้นกาสิ และโกศลเข้าด้วยกัน และอยู่มาจนถึงพุทธกาล
- นิทานชาวบ้านจากถิ่นต่าง ๆ ไปจนถึงแถบอาหรับ เปอร์เซีย กรีก หลายเรื่องเหมือนนิทานอีสป เช่น เรื่องสุวรรณหงส์กับเรื่องห่านทองคำ เป็นต้น
- นิทานเทียบสุภาษิต มีเรื่องคนพูดกับสัตว์ สัตว์พูดกัน เมื่อประมวลเข้าแล้วคงถือเป็นคติเอาไว้ยึดถือได้

3. ประเภทของนิทานชาดก

นิทานชาดก แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ใหญ่ ๆ คือ (สมบัติ จำปาเงิน, 2541 ; สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2542)

3.1. นิบาตชาดก หมายถึง นิทานชาดก จำนวน 547 เรื่อง ซึ่งเชื่อว่าเป็นพุทธวจนะของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงถึงอดีตชาติของพระองค์ ในสมัยที่ยังทรงเป็นพระโพธิสัตว์ ที่มีอยู่ในนิบาตชาดก ขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก ต่อมา พระพุทธโฆษาจารย์ ชาวอินเดียได้แต่งหนังสืออธิบาย ขยายความชาดกในนิบาตชาดกที่มีเฉพาะคาถา ให้มีเนื้อความชัดเจนมากขึ้น เรียกหนังสือนี้ว่า อรรถกถาชาดก เรื่องที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป เช่น ทศชาติ หรือ ทศชาดก ซึ่งเป็น 10 พระชาติสุดท้าย

3.1.1. องค์ประกอบของนิบาตชาดก

นิบาตชาดกนั้น สามารถแบ่งองค์ประกอบได้ เป็น 5 ส่วน ดังนี้ (พิสิฐุ เจริญสุข, 2539 ; สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2542)

1) ปัจจุบันวัตถุ เป็นส่วนต้นที่กล่าวถึงเหตุการณ์ปัจจุบันในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังมีพระชนม์อยู่ และเหตุการณ์นั้น ๆ เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าต้องทรงเทศนาเรื่องในอดีตชาติ เพื่อทรงอธิบายว่าเหตุการณ์ดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้วในอดีตชาติ ปัจจุบันวัตถุ หรือสาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงชาดกนั้น สามารถแบ่งออกได้ เป็น

1.1) ทรงแสดงเมื่อพุทธบริษัทสรรเสริญในคุณของพระพุทธองค์ เช่น เมื่อหมู่ภิกษุมาประชุมเจรจากันถึงเรื่องที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทรมานทูลลึงจฉวีราชกุมาร ผู้หยาบซ้ำให้เปลี่ยนเป็นผู้ที่มีจิตประกอบไปด้วยเมตตาด้วยโอวาทเพียงครั้งเดียว ครั้นพระพุทธองค์ทรงทราบจึงทรงกล่าวว่าพระองค์ทรงเคยทรมานทูลลึงจฉวีราชกุมาร ด้วยโอวาทเพียงครั้งเดียวมาแล้วในอดีตชาติ แล้วจึงทรงแสดงอดีตนิทาน เรื่อง เบบัณณชาดก กล่าวถึงครั้งเมื่อพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็น พราหมณ์ ออกบวชเป็นฤาษี สอนพระราชากุมารให้ละพยศรัย จาก เอกนิบาต กัถณวรรคที่ 15 (กรมศิลปากร, 2540)

1.2) ทรงแสดงเมื่อพุทธบริษัทสรรเสริญในคุณของอริยสาวก เช่น วันหนึ่งภิกษุทั้งหลายได้ประชุมกันในโรงธรรมสภา ได้เจรจาสรรเสริญภิกษุผู้หนึ่งว่าเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยวัตรสมบัติ เป็นเหตุให้มนุษย์ทั้งหลายเลื่อมใสในวัตรจริยาสัมมาปฏิบัติจึงพร้อมใจกันถวายลาภสักการะเป็นอันมาก ช่วยให้ภิกษุทั้งหลายอื่นได้อาศัยพึ่งบุญภิกษุนั้น เมื่อสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบจึงตรัสว่า เรื่องนี้มีได้เกิดขึ้นแต่เพียงปัจจุบัน หากแต่ในอดีตกาลฤาษีทั้งหลาย 500 ก็ได้พึ่งบุญบารมีของภิกษุรูปนั้น ได้เลี้ยงชีพเป็นสุขด้วยกัน มิได้ขัดสนด้วยผลไม้ไม่ต้องไปเที่ยวแสวงหาในป่า แล้วจึงทรงแสดงอดีตนิทานเรื่อง อัมพชาดก กล่าวถึงพระโพธิสัตว์เมื่อเสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ ออกบวชเป็นฤาษีสรรเสริญฤาษีที่ให้ทานน้ำแก้วน้าในฤดูแล้ง จาก เอกนิบาต กุสณาวีวรรคที่ 13 (กรมศิลปากร, 2540)

1.3) ทรงแสดงเมื่อพุทธบริษัทเกิดหรือ พบเห็น ปัญหา ที่ไม่สามารถแก้ไขได้เอง เช่น ครั้นเมื่อภิกษุรูปหนึ่งมาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ และกราบทูลว่าเกิดไฟไหม้บรรณศาลาเสียหายหมดแล้ว และผู้คนที่ขอผิดผ่อนการสร้างบรรณศาลาให้ใหม่อยู่ จนล่วงไปเดือนหนึ่ง ก็ยังมีบรรณศาลาใหม่ทำให้ไม่สามารถจะทำการมฐานให้ถึงที่สุดได้ พระบรมศาสดาจารย์จึงตรัสสอนว่า ดูกรภิกษุ ในกาลปางก่อน ถึงสัตว์เดียรัจฉานก็ยังไม่รู้จักที่เป็นที่สบาย และที่ไม่เป็นที่สบายของตน ย่อมอยู่ในกาลเป็นที่สบาย ละเสียซึ่งที่อยู่ในการไม่เป็นที่สบายไปอยู่ในที่อื่น เหตุไรเล่าท่านจึงไม่รู้ดูที่สบาย และที่ไม่เป็นที่สบายของตน แล้วจึงแสดงอดีตนิทานเรื่อง ฆตาสนชาดก

ว่าด้วยครั้งพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยานก พาบวิวารหนีพระยานาคได้ด้วยสังเกตเห็นน้ำเป็นไฟ จาก เอกนิบาต อสัมปทานวรรคที่ 14 (กรมศิลปากร, 2540)

1.4) ทรงแสดงเมื่อพุทธบริษัทเกิดหรือพบเห็นข้อขัดแย้งที่ไม่สามารถแก้ไขได้เอง เช่น ครั้งเมื่อภิกษุชรารูปหนึ่งคิดจะถามปัญหาพระสารีบุตรให้งงวยในท่ามกลางบริษัท เพื่อยกตนเป็นพหูสูต แต่เมื่อพระสารีบุตรได้ฟังคำถามก็ทราบถึงความต้องการของภิกษุชรา จึงนิ่งเสียแล้วเดินจากไป เหล่าบริษัทเห็นดังนั้นก็โมโหภิกษุชราที่ทำให้ตนมิได้ฟังธรรมจึงพากันไล่ตีภิกษุรูปนั้นจนต้องหนีเข้าไปในเวจกุฎี และพลัดตกลงไปยืนเบียดอกอยู่ มนุษย์ทั้งหลายเห็นดังนั้นจึงพากันไปเฝ้าสมเด็จพระศาสดาแล้วกราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบ สมเด็จพระศาสดาจารย์จึงตรัสว่า ภิกษุนี้เป็นคนเย่อหยิ่งยกตนแต่ครั้งนี้เท่านั้นมิได้ ถึงในชาติก่อนเธอก็เคยเป็นเช่นนี้มาแล้ว แล้วจึงทรงแสดงอดีตนิทานเรื่อง สุกรชาดก กล่าวถึงเมื่อพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นราชสีห์ไม่เข้าใกล้สุกรซึ่งเกลือกอาจมาแล้วมาทำรบ จาก ทุกนิบาต ทัพทวรรคที่ 1 (กรมศิลปากร, 2540)

2) อตีตวัตตถุ เป็นกรกล่าวถึงเรื่องราวของพระพุทธเจ้าในชาติก่อนคือ พระโพธิสัตว์ เป็นส่วนที่ต่อจากปัจจุบันวัตถุ เป็นส่วนเนื้อเรื่องของนิทาน มักขึ้นต้นด้วยคำว่า “อตีเต” แปลว่า ในอดีตกาล หรือว่า “ภูตปุพพิ” แปลว่า เรื่องเคยมีมาแล้ว

3) คาถา คือข้อความของชาดกแต่ละเรื่อง ในนิบาตชาดกแต่เดิมแต่งไว้เป็นร้อยกรองภาษาบาลี ต่อมามีการแปลเป็นภาษาไทย โดยในอรรถกถาชาดก จะเขียนแทรกอยู่เป็นระยะ

4) ไวยากรณ์ หมายถึงการอธิบายคำศัพท์ในชาดก มีการแยกศัพท์ให้ความหมายศัพท์เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจโดยลักษณะเช่นนี้มีเฉพาะในอรรถกถาชาดกเท่านั้น

5) สโมธาน หรือ การประชุมชาดก เป็นส่วนประกอบสุดท้ายของชาดก บอกว่าตัวละครในอดีตวัตถุ กลับชาติเป็นใครในปัจจุบัน และบางเรื่องจะสรุปเกี่ยวกับมรรคผลว่าผู้ฟังชาดกนั้นได้บรรลุมรรคผลขั้นไหนด้วย

ดังตัวอย่างการแยกแยะองค์ประกอบของนิบาตชาดก จาก อายาจิตชาดก เอกนิบาตศีลวรรคที่ 2 ต่อไปนี้

“ สเจ มุญฺเจติ อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เทวตานํ อายาจนพลิกมมํ อารพฺภ ” } คาถา
กเถสิ ฯ

“สมเด็จพระพุทธองค์ผู้ทรงพระภาคเสด็จประทับอยู่ ณ เขตวนาราม ทรงปรารภ
พลีกรรมอันพวกพ่อค้าบวงสรวงแต่เทพดา ให้เป็นเหตุตรัสเทศนาเรื่องนี้ มีคำเริ่มต้นว่า สเจ
มูญเจ เป็นต้นดังนี้”

ปัจจุบันวัตถุ

“ดังได้ฟังมา ในกาลนั้น พ่อค้าทั้งหลายจะไปค้าขายฆ่าสัตว์บวงสรวงแต่เทพดา
แล้วกล่าวบนว่า ข้าพเจ้าจะไปครั้งนี้ ขอให้บรรลุลำเร็จประโยชน์ โดยไม่มีอันตราย กลับ
มาแล้วจะกระทำพลีกรรมถวายแต่ท่านอีก แล้วก็ไปค้าขายในที่นั้น ๆ บรรลุลำเร็จประโยชน์
ของตนจนกลับมาหาอันตรายมิได้ ก็สำคัญเข้าใจว่าเป็นด้วยอานุภาพเทพดาจึงฆ่าสัตว์
กระทำพลีกรรมบวงสรวง เพื่อจะใช้บนตามปฏิญาณ ฯ ภิกษุทั้งหลายได้เห็นเขาทำดั่งนั้นแล้ว
จึงไปทูลถามพระผู้ทรงพระภาคว่า ข้าแต่พระโลกนาถ ประโยชน์ในพลีกรรมจะมีหรือไม่ ฯ
สมเด็จพระโลกุตตมาจารย์เมื่อจะทรงแสดงเหตุนี้ให้แจ้งชัด จึงนำมาซึ่งเรื่องราวมีมาแล้วแต่
หลัง ให้ภิกษุทั้งหลายได้ฟังว่าดังนี้”

“ในกาลที่ล่วงมาแล้ว กฎุมพีผู้หนึ่งอยู่ในบ้านแขวงกาลสิกรัฐได้บนจะถวายพลี
กรรมแต่เทพดาอันสิ่งอยู่ ณ ดันไทรขึ้นอยู่ใกล้กับประตูบ้านว่าข้าพเจ้าจะมีที่ไป ขออย่าให้มี
อันตรายสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนกลับมา ถ้าสมความปรารถนาแล้ว ข้าพเจ้า จะฆ่าสัตว์ทำพลีกรรม
บวงสรวงแต่ท่าน ครั้นได้สมปรารถนาแล้วก็ไปสูโคนแห่งดันไทร ด้วยหวังใจว่าจะฆ่าสัตว์ทำ
พลีกรรม เปลื้องตนให้พ้นจากความปฏิญาณ ฯ ฝ่ายว่าพฤกษเทพดาขึ้นอยู่ ณ ที่คาบ
แสดงกายให้ปรากฏ แสดงธรรมเทศนากล่าวเป็นคาถาดังนี้

อดีตวัตถุ

สเจ มูญญุเจ เปจุจ มุญเจ มุจจมาโน หิ พุชฺฌสิ
น เหว ธีรา มุญจุนฺติ มุตฺติ พาลสุส พุณฺณํ ฯ

คาถา

อธิบายว่า ดูกรบุรุษผู้เจริญ ถ้าท่านปรารถนาจะเปลื้องตนให้พ้นจากความ
ปฏิญาณแล้วไซ้ ท่านจงละเสียซึ่งอกุศลกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น เมื่อท่านละโลกนี้ไปแล้ว
ก็จะพ้นจากทุกขในอบายภูมิทั้งสิ้น ท่านปรารถนาจะฆ่าสัตว์เพื่อจะเปลื้องตนให้พ้นจากคำ
ปฏิญาณ เมื่อมาเปลื้องตนอยู่ด้วยอาการเช่นนี้ กลับจะติดหนักเข้าเพราะกระทำบาปกรรม ฯ
บุรุษผู้มีปัญญาหาได้เปลื้องตนจากความปฏิญาณด้วยอาการเช่นนี้ไม่ เพราะว่ากระทำ
ปาณาติบาตเปลื้องตนจะนี้เป็นเครื่องติดของชนพาล ฯ จำเดิมแต่กาลนั้น มนุษย์
ทั้งหลายพากันเว้นจากปาณาติบาตกรรม ประพฤติสุจริตธรรมให้บริบูรณ์แล้ว ครั้นสิ้นชีพก็
ไปเกิดในสวรรค์ ฯ ”

ไฉยกรรม

“ สมเด็จพระวันตบพิตรนำธรรมเทศนานี้มาแสดงจบแล้ว ทรงสืบท่ออนุสนธิรวม
ชาดกว่า

ประชุมชาดก

อนํ เตน สมเยน รุกฺขเทวดา อโหสิ

คาถา

กาลนั้นเราผู้ตถาคตเป็น พฤกษเทพดา ฯ สมเด็จพระบรมนราสภทรงแสดง
ธรรมเทศนาจบลงเพียงเท่านี้แลฯ”

ประชุมชาดก

3.2. ชาดกนอกนิบาต หรือ พาทริกชาดก เป็นชาดกที่มีเนื้อเรื่องไม่ตรงกับนิบาตชาดก เป็นเรื่องที่ถูกแต่งชาดกสร้างสรรค์ขึ้นมาเอง หรือ ได้แนวคิดจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง หรือเกิดจากการประสมประสานประสบการณ์ของผู้แต่ง นั่นคือชาดกใดไม่มีใน นิบาตชาดก ขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก ประไตรปิฎก ถือว่าเป็นชาดกนอกนิบาต หรือ พาทริกชาดกทั้งหมด ชาดกนอกนิบาตที่มีในภาษาไทย เช่น ชาดกมาลา ปัญญาสชาดก

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสันติภาพ, สันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย และนิทานชาดก พบว่าหัวข้อต่าง ๆ ข้างต้นมีความสัมพันธ์กัน สามารถสรุปได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายสูงสุดคือสันติภาพ หรือนิพพาน ซึ่งเป็นสภาวะที่มีกุศลมูล ได้แก่ (พระเทพเวที, 2535 ; พระธรรมปิฎก, 2538)

1. อโลภะ คือ ความไม่โลภ มีความคิดเผื่อแผ่ เสียสละ
2. อโทสะ คือ ไม่คิดประทุษร้าย มีความเมตตา
3. อโมหะ คือ ความไม่หลง มีปัญญา

สันติธรรมซึ่งเป็นกระบวนการของการศึกษาที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายของชีวิต คือ ไตรสิกขา (ข้อที่จะต้องศึกษา , ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดคือพระนิพพาน) ซึ่งสามารถจำแนกสาระสำคัญในสิกขาแต่ละข้อได้โดยกระจายออกเป็นมรรคมีองค์ 8 องค์ประกอบของไตรสิกขาได้แก่ (พระเทพเวที, 2535; พระธรรมปิฎก, 2538)

1. ศีล (Morality) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูงเป็นการฝึกอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ให้มีสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะ
2. สมาธิ (Mental Discipline) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรมเช่นสมาธิอย่างสูง เป็นการฝึกอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพจิต และรู้จักใช้ความสามารถในกระบวนการสมาธิ
3. ปัญญา (Wisdom) ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูงเป็นการฝึกอบรมทางปัญญาอย่างสูง ทำให้เกิดความรู้แจ้งที่สามารถชำระจิตให้บริสุทธิ์หลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์

หลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญอันเป็นเบื้องต้นของไตรสิกขา ซึ่งหากขาดเสียแล้วก็จะเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาความไม่สงบได้นั้น ได้แก่ เบญจศีล หรือ ศีล 5 คือ ความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษากาย วาจา ให้ เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

คุณธรรมตามหลักไตรสิกขาอีกประการสำหรับเด็กปฐมวัย อันเป็นทางไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างสงบนั้นก็คือ การกระทำความดี คือ ปฏิบัติตามคุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งนำมาจากคุณธรรม 9 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย ที่กำหนดไว้ใน งานวิจัย “การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย : รูปแบบสำหรับการศึกษาศึกษาปฐมวัย” ของภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการย่อยที่ 4 “การพัฒนาหลักการและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย” (อำไพ สุจริตกุล และคณะ, 2531 ; ทิศนา แหม่มณี และคณะ, 2536)

สรุปได้ว่าเราสามารถดอกลูกผลอันได้แก่ โลกะ, โทสะ และโมหะ เพื่อพัฒนาสันติในใจได้โดยพัฒนาไตรสิกขา ได้แก่ เบญจศีล คือ การไม่ทำชั่วทั้งปวง และพัฒนาให้ยิ่งขึ้นไปด้วย มรรคมีองค์ 8 คือ การทำความดีให้สมบูรณ์ ซึ่งสำหรับเด็กปฐมวัยก็คือการปฏิบัติตามศีล 5 สำหรับเด็ก และการปฏิบัติตามคุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างสันติภาพ สันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย และนิทานชาดก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยทั้งงานวิจัยในประเทศ และงานวิจัยต่างประเทศ พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเนื้อหาทางด้านสันติภาพในหนังสือ รวมถึงการใช้นิทาน และวรรณกรรม ในการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

ดวงเพ็ญ ชูนาม (2541) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้ บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และสังคม และด้านการเรียนรู้ โปรแกรมฯ ที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะ เป็นโปรแกรมการเรียนการสอนเสริมหลักสูตร โดยใช้วรรณกรรมสำหรับเด็ก จำนวน 10 เล่ม ที่มี เรื่องราวสอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง เป็นสื่อกลางในการทำ กิจกรรม ผ่านกิจกรรมที่จัดขึ้น 4 ชั้น คือ 1) การสร้างความสนใจและสร้างความคุ้นเคย 2) การขยาย ประสบการณ์ที่จำเป็นก่อนอ่าน 3) การอ่านร่วมกัน 4) การเพิ่มพูนการรับรู้ตนเองจากกิจกรรมที่ จัดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมการเขียน การเล่าเรื่อง เกมการศึกษา การระบายอารมณ์กับ หุ่นหรือตุ๊กตา เมื่อสิ้นสุดการทดลองใช้โปรแกรมฯ นักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรังมีคะแนน การรับรู้ตนเองสูงขึ้นกว่าเมื่อเริ่มทดลองใช้โปรแกรมฯ และนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรังมี พัฒนาการรับรู้ ตนเองทั้ง 3 ด้าน ไปในทางบวก

พรหมพร สนิทขวัญ (2535) ได้วิเคราะห์เนื้อหาสันติภาพที่ปรากฏในหนังสือ เรียนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 เล่ม ได้แก่ หนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะ สัมพันธ์ เล่ม 1 – 3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดย ศึกษาเนื้อเรื่อง 53 เรื่อง ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ ตามประเด็นการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสันติภาพที่สร้างขึ้น พบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับสันติภาพที่ ปรากฏมากที่สุดในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม 1 – 3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ มโนทัศน์ในเรื่องเอกลักษณ์ของมนุษย์ที่ต้องการความมั่นคงทางจิตใจ รองลงมาคือ มโนทัศน์ เรื่องของความงามทางธรรมชาติ ทางภาษาศิลปะและวัฒนธรรมต่าง ๆ มโนทัศน์ในเรื่องความเป็น เพื่อน ความเห็นอกเห็นใจกัน มโนทัศน์ในเรื่องของความร่วมมือกันและการไว้ใจใจกัน และ มโนทัศน์ในเรื่องของการประนีประนอมและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

วารี นิยมธรรม (2536) ได้ทดลองใช้เทคนิคแม่แบบนิทานชาดก เพื่อพัฒนา พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาในเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 เปรียบเทียบผลกับ การสอนตามแผนการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และกลุ่มควบคุม ผลปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้แม่แบบนิทานชาดก มีพัฒนาการเชิงจริยธรรมด้านความเมตตา

กรุณามากขึ้นกว่าก่อนทำการทดลอง และมากกว่ากลุ่มที่สอนตามแผนการสอนของกรมวิชาการ และกลุ่มควบคุม

สายสุณีย์ วิวรรณวรงค์ (2540) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจในการเรียนวิชา พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการใช้ นิทานชาดก ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นิทานชาดกสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นิทานทั่วไป 2. ความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของ นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นิทานชาดกหลังการทดลอง สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นิทานทั่วไป

ภททิยา กฤษณะพันธุ์ (2540) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย โดยนำคุณธรรม 4 ประการ คือ ความมีระเบียบวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร และการประหยัด มาจัดเป็นกิจกรรมเสริมแนวการจัดประสบการณ์ประจำวัน พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมเสริมแผนการจัดประสบการณ์ปกติ มีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนได้รับกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Brand, Kerstin (2001) ได้ศึกษาการใช้นิทานกริมม์เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาทางจริยธรรมในนิทานโดยศึกษากับเด็กเกรด 1,2 และ3 ในองค์ประกอบ 4 ประการ คือกิจกรรมการเล่านิทาน การแสดงละคร การสัมภาษณ์ และกิจกรรมศิลปะ โดยใช้ในการสัมภาษณ์ในการประเมินความเข้าใจเนื้อหาทางจริยธรรม ผลการศึกษาพบว่าเด็กสามารถบ่งชี้เนื้อหาทางจริยธรรมที่พบในนิทาน เช่น ความซื่อ-ความดี เจตนาภายใต้การกระทำ เหตุผลในความรัก ความยุติธรรม และความเห็นอกเห็นใจได้

Page, Anita (1983) ได้ศึกษาความเข้าใจเรื่องราวจากการเล่านิทาน และการแสดงละครในเด็ก ทั้งในฐานะที่เป็นผู้ชมและผู้มีส่วนร่วม โดยศึกษากับเด็กในเกรด 1 และ2 จำนวน 38 คน การศึกษาพบว่าเด็กจะสนใจละครมากกว่าการเล่านิทาน โดยที่เด็กเกรด1และเด็กบางส่วนที่มีความสามารถต่ำกว่าระดับของตน จะสามารถเข้าใจจากละครได้ดีกว่าการเล่านิทาน อย่างไรก็ตามทั้ง 2 กิจกรรมนี้เป็นประโยชน์ต่อเด็กในการระลึก ลำดับ รายละเอียด และทำความเข้าใจกับคำศัพท์ โดยที่เด็กจะเข้าใจการอธิบายรายละเอียด คำศัพท์ และบทสรุป จากการฟังนิทานได้ดีกว่า แต่จะเข้าใจบทพูด รายละเอียด ใจความหลัก แรงจูงใจของตัวละคร และลักษณะเฉพาะของตัวละครจากละครได้ดีกว่า

Hill, Lynette Joy Henhn (1991) ได้ศึกษาการตอบสนองต่อหนังสือที่มีภาพประกอบและหนังสือที่ไม่มีภาพประกอบ ของเด็กเกรด 1 ,3 และ5 เกี่ยวกับจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ผลการศึกษาพบว่าเด็กในเกรด 1 ที่ใช้หนังสือนิทานที่ไม่มีภาพประกอบ มีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ มากกว่ากลุ่มที่ใช้หนังสือที่มีภาพประกอบ

Elswood, Ruth Anne (1998) ได้ศึกษาปัญหาความขัดแย้ง และพฤติกรรมรุนแรงในเด็กปฐมวัย ใน สหรัฐอเมริกา ในโปรแกรม Head Start โดยเข้าสังเกตอย่างใกล้ชิด เป็นเวลา 9 เดือน พบว่า เด็กปฐมวัยนั้นมักใช้ความรุนแรงทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในกรณีที่คุณไม่ได้อยู่ใกล้ชิดเพื่อทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย

จากงานวิจัยข้างต้นเห็นได้ว่านิทาน หรือ วรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่เด็กปฐมวัยผ่านวิธีการต่าง ๆ ทั้งการเล่าปากเปล่า การใช้ภาพประกอบ และการใช้ละครประกอบการเล่า

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร โดยวิเคราะห์นิตานชาดกเกี่ยวกับการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย รวมถึงเสนอแนะลักษณะนิทาน วิธีการ และสถานการณ์ที่สามารถนำนิทานชาดกไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1.เกณฑ์การวิเคราะห์นิตานชาดก

1.2.แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกพฤติกรรมการนำนิทานชาดกไปใช้

2. วิธีการวิเคราะห์นิตานชาดก

2.1.การพัฒนาเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา

2.2.การดำเนินการวิเคราะห์

2.3.การเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้

3. การนำเสนอผลการวิจัย

3.1. นิตานชาดกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

3.2. แนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1. เกณฑ์การวิเคราะห์นิทานชาดก และ 2. แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกพฤติกรรมการนำนิทานชาดกไปใช้ ดังนี้

1. เกณฑ์การวิเคราะห์นิทานชาดก แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนคือ

1.1. เกณฑ์ทางด้านที่มาและเนื้อหาของนิทานชาดก ประกอบด้วย

1.1.1. สาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงชาดก ใช้เกณฑ์ความขัดแย้งระหว่างบุคคล 2 บุคคลขึ้นไป ทั้งทาง ร่างกาย และวาจา กล่าวคือกรณีที่บุคคล 2 คนขึ้นไปมีความเห็น หรือ การกระทำที่ไม่ลงรอยกันซึ่งอาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา อันเป็นสาเหตุ ให้พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงชาดก โดยสาเหตุของการเล่านี้แสดงอยู่ในส่วนต้นของนิทานชาดก บรรดาตอนที่พระพุทธองค์จะทรงเล่าเรื่องในอดีตชาติ

1.1.2. ความสอดคล้องกับบทบาทในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัยโดยคัดเลือก เฉพาะนิทานที่มีตัวละครเอกมีบทบาทที่สัมพันธ์กับบทบาทในชีวิตของเด็กแบ่งเป็น

- 1) เรื่องเกี่ยวกับการเป็นลูก – หลาน
- 2) เรื่องเกี่ยวกับการเป็นพี่ – น้อง
- 3) เรื่องเกี่ยวกับการเป็นศิษย์
- 4) เรื่องเกี่ยวกับการเป็นเพื่อน

1.2. เกณฑ์ทางด้านสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในนิทานชาดก

1.2.1. เนื้อหาสันติธรรมที่สอดคล้องกับชีวิตเด็กปฐมวัย แบ่งเป็น

- 1) การลดความชั่ว ได้แก่ คีล 5 ประกอบด้วยเกณฑ์การวิเคราะห์ดังนี้
  - 1.1) ไม่รังแก หรือ ทำร้าย คนอื่น ทั้งคน และสัตว์ โดยที่คีลข้อนี้จะถือว่าชาดกก็ต่อเมื่อครบด้วยองค์ทั้ง 5 คือ สัตว์นั้นมีชีวิต, ตนก็รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต, จิตคิดจะฆ่า หรือ ทำร้าย, พยายามฆ่า หรือทำร้าย และสัตว์ตาย หรือ ได้รับบาดเจ็บด้วยความพยายามนั้น
  - 1.2) ไม่หยิบของของคนอื่นมาเป็นของตน โดยที่คีลข้อนี้จะชาดกก็ต่อเมื่อครบองค์ 5 คือ ของนั้นมีเจ้าของหวง, ตนก็รู้ว่ามิใช่เจ้าของหวง, จิตคิดจะลัก, พยายามเพื่อจะลัก และนำของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น
  - 1.3) ไม่แย่งชิงของรักของคนอื่น คีลข้อนี้จะชาดกก็ต่อเมื่อครบองค์ 4 คือ เป็นวัตถุ หรือ เป็นเขตที่ต้องห้าม ไม่ควรได้ ไม่ควรถึง, มีจิตประสงค์จะได้, พยายามเพื่อให้ได้ และปฏิบัติสำเร็จ ได้ดังประสงค์

1.4) ไม่โกหก ต่ำว่า หรือ โยนความผิดของตนให้แก่ผู้อื่น ศิลข้อนี้จะขาดก็ต่อเมื่อครบองค์ 4 คือ เรื่องไม่จริง, จิตคิดจะพูดให้ผิด, พยายามพูดออกไป และคนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น

1.5) ไม่ลองสูบ ต้ม ดม เสพ สิ่งเสพติดต่าง ๆ ศิลข้อนี้จะขาดก็ต่อเมื่อครบองค์ 4 คือ เป็นของเมา, จิตคิดจะเสพ, พยายามเสพ และได้เสพเข้าไป

2) การทำความดี ได้แก่ คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งมีข้อบ่งชี้ดังนี้

2.1) มีวินัย หมายถึง การรู้จักเคารพกติกา และทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ หรือข้อตกลง ประกอบด้วย การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่, ทำตามกติกาและข้อตกลง และควบคุมกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในระเบียบอันดีงาม

2.2) มีสติ หมายถึง รู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่ รู้จักกำหนดอิริยาบถ ประกอบด้วย การรู้ตัวในการกระทำต่าง ๆ ของตน, เคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีสติ, พูดอย่างมีสติ ไม่ให้อารมณ์อยู่เหนือกว่า, และคิดอย่างมีสติเป็นลำดับไม่ข้ามขั้นกลับไปกลับมา

2.3) เมตตา กรุณา หมายถึง การสงสาร และเห็นใจผู้อื่น รู้จักช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อและแบ่งปัน ประกอบด้วย การสงสารเห็นใจผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน, ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน, อยากเห็นผู้อื่นมีความสุข, เลือกทำในสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นมีความสุข และงดเว้นสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นเสียใจหรือเดือดร้อน

2.4) ซื่อสัตย์ หมายถึง การตรงต่อเวลา รักษาคำพูด ทำตามหน้าที่ ประกอบด้วย การมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ปฏิบัติตนตรงต่อความเป็นจริง, มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ไม่โกง ไม่เอาเปรียบ, การยอมรับความจริง และการรักษาคำพูด คำสัญญาที่ได้รับปากไว้

2.5) ไม่เห็นแก่ตัว หมายถึง การไม่เอาแต่ใจ ไม่เอาเปรียบใคร ไม่เอาตัวรอด รู้จักเกรงใจ ทำเพื่อส่วนรวมก่อนส่วนตน ประกอบด้วย การเลือกทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อ หมู่คณะของตน, ไม่หลบเลี่ยงหน้าที่ หรือ ความรับผิดชอบของตน และไม่ดูค้าย, และไม่ถือเอาของต่างๆ ที่เป็นของส่วนรวมมาเป็นของตนแต่เพียงคนเดียว

1.2.2. การเสนอแนะแนวทางการนันทนาการขาดไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยการเรียนรู้ผ่านทั้งการกระทำ อารมณ์ความรู้สึก และการรู้คิด อย่างเหมาะสมกับโอกาส, ความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการ โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาซึ่งจำเป็นต้องพัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย อารมณ์ และจิตวิญญาณอย่างเป็นองค์รวม โดยการพัฒนาศิล คือ กระทำให้เป็นปกตินิสัย แนวทางการนันทนาการขาดไปใช้ประกอบด้วยตัวอย่างนันทนาการ, การจัดสิ่งแวดล้อมประกอบการเล่นนันทนาการ, บทบาทครูในการเล่นนันทนาการ, วิธีการปรับใช้ และเลือกนันทนาการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และโอกาสต่างๆ ตลอดปีการศึกษา แบ่งเป็น

- 1) การจัดการความขัดแย้ง โดยการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี
- 2) การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบ

2. แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกพฤติกรรมการนำนิทานชาดกไปใช้ แบ่งเป็น

2.1. **แบบสัมภาษณ์ครู** เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ที่มีแนวคำถามแบบปลายเปิด แบ่งเป็น 2 ชุด คือ

2.1.1. แบบสัมภาษณ์ก่อนการนำนิทานชาดกไปใช้ เป็นแบบสัมภาษณ์ครูประจำชั้น ครูผู้ช่วย และพี่เลี้ยง ที่มีแนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลโดยทั่วไปของเด็ก พฤติกรรมที่เป็นปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหาของครู

2.1.2. แบบสัมภาษณ์หลังการนำนิทานชาดกไปใช้ เป็นแบบสัมภาษณ์ครูประจำชั้น ครูผู้ช่วย และพี่เลี้ยง ที่มีแนวคำถามเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงโดยทั่วไป หลังจากการนำนิทานชาดกไปใช้ ไม่ว่าจะ เป็นพฤติกรรมของเด็ก หรือ วิธีการ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูใช้กับเด็ก รวมถึงความคิดเห็นของครูต่อการนำนิทานชาดกไปใช้ด้วย

2.2. **แบบบันทึกพฤติกรรมเด็ก** เป็น แบบบันทึกพฤติกรรมการเล่นนิทานชาดกของครู รวมถึง การฟังนิทานชาดก และการนำเอานิทานชาดกไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเล่าซ้ำ การเล่นหุ่นของเด็กอนุบาล โดยการจดบันทึกแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) แบ่งเป็น

2.2.1. แบบบันทึกพฤติกรรมการใช้นิทานชาดก

2.2.2. แบบบันทึกพฤติกรรมการนำนิทานไปใช้ของเด็กปฐมวัย

วิธีการวิเคราะห์นิทานชาดก

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์หรือออกเป็น 3 ส่วนคือ การพัฒนาเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา การดำเนินการวิเคราะห์ และการเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้

1. การพัฒนาเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา

1.1. ศึกษาคุณธรรมที่เหมาะสม ในการส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย โดยเข้ารับ การอบรมหรือเข้าเรียนวิชาที่เกี่ยวข้องจากผู้เชี่ยวชาญ สังเกตพฤติกรรมเด็กจากสถานการณ์จริงใน โรงเรียนที่เป็นกรณีตัวอย่าง เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา และศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมถึงงานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็ก

คุณธรรมสำหรับเด็ก และสันติธรรม โดยแบ่งการศึกษาเป็นด้านสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย และด้านคำสอนในพระพุทธศาสนา เอกสารที่ใช้เป็นหลักมีดังนี้

1.1.1. ด้านสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

1) อัมไพ สุจริตกุล และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักการและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย(ตุลาคม 2529 – มิถุนายน 2531). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มปป.

2) ทิศนา เขมมณี และคณะ. หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

1.1.2. ด้านคำสอนในพระพุทธศาสนา

1) ป. อ. ปยุตโต, พระธรรมปิฎก. พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2538.

2) ประยูตต์ ปยุตโต, พระธรรมปิฎก. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2535.

1.2. ศึกษาทฤษฎี และแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนา โดยเข้ารับการอบรมกับผู้เชี่ยวชาญ, สังเกตพฤติกรรมเด็กจากสถานการณ์จริงในโรงเรียนที่เป็นกรณีตัวอย่าง เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา และศึกษาจากเอกสารในเรื่อง

1.2.1. พัฒนาการอย่างเป็นองค์รวมของร่างกาย อารมณ์ และจิตวิญญาณ ในวัยต่าง ๆ

1.2.2. การเรียนการสอนผ่านการกระทำ, อารมณ์ ความรู้สึก และการรู้คิด เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์สูงสุดในแต่ละวัย

1.3. รวบรวมคุณธรรมที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และสังเกตพฤติกรรมเด็กมาจัดหมวดหมู่เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์

1.4. สร้างเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ และทดสอบเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์โดยการสุ่มเลือกนิทานชาดกมาเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์ จำนวน 30 เรื่อง

1.5. นำเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณา

1.6. แก้ไขปรับปรุงเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์สันติธรรมในนิทานชาดก

จากการปฏิบัติงานในขั้นตอนของการพัฒนาเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหาเสร็จสิ้นลง ผู้วิจัย จึงได้เกณฑ์ในการวิเคราะห์สันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อใช้ในการดำเนินการวิเคราะห์ และได้ แนวทางในการปรับ และนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย เพื่อใช้ในการ เสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้

2. การดำเนินการวิเคราะห์

2.1. ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาด้านสันติธรรมในนิทานชาดกจำนวน 547 เรื่อง โดยผู้วิจัย อ่านเรื่องย่อจากนิบาตชาดกเล่ม 10 (ภาคผนวก) เพื่อคัดกรองเบื้องต้นในส่วนของบทบาทในชีวิต ของเด็กปฐมวัย คือ ความเป็นลูกหลาน, พี่น้อง, ศิษย์ และเพื่อน (ตาราง ก.) จากนั้นอ่านนิทาน ชาดกแต่ละเรื่องที่ผ่านมาการคัดกรองเบื้องต้นแล้วเรื่องละ 2 ครั้ง ครั้งละ 2 ขั้นตอน คือ

2.1.1. ขั้นตอนที่แรก อ่านส่วนของที่มาของเรื่อง เพื่อคัดกรองสาเหตุที่พระพุท ธองค์ทรงแสดงนิทานชาดก และอ่านเนื้อเรื่อง (อดีตนิทาน) เพื่อคัดกรองความสอดคล้องกับบทบาท ในชีวิตของเด็กปฐมวัย โดยละเอียด (ตาราง ข.) โดย

1) อ่านส่วนของที่มา เพื่อคัดกรองนิทานชาดกที่พระพุทธรเจ้าทรงตรัสแสดง เนื่องจากมีเหตุขัดแย้งระหว่างบุคคล 2 คนขึ้นไป

2) อ่านส่วนเนื้อเรื่องของนิทานชาดกที่สาเหตุของการเล่ามีความขัดแย้ง เพื่อคัดกรองเนื้อเรื่องที่มีตัวดำเนินเรื่องสอดคล้องกับบทบาทในชีวิตของเด็ก

2.1.2. ขั้นตอนที่สอง อ่านเฉพาะส่วนของเนื้อเรื่อง เพื่อคัดกรองเนื้อหา นิทานชาดกที่สอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

1) นำเนื้อเรื่องของนิทานชาดกที่ผ่านมาการคัดกรองในขั้นที่ 1 มาคัดกรอง อีกครั้งด้วยเกณฑ์การละเว้น ความชั่ว คือ การปฏิบัติตามศีล 5 (ตาราง ค.)

2) นำนิทานที่มีการกระทำผิดศีล 5 และชี้ให้เห็นผลเสียที่ได้รับมาจัด หมวดหมู่ให้สอดคล้องตามหมวดศีล 5 เพื่อเป็นนิทานชาดกที่จะนำไปใช้เพื่อพัฒนา การละเว้น ความชั่ว (ตาราง ง.)

3) นำคาถา หรือ สาระสำคัญ ในนิทานชาดกที่ผ่านมาการคัดกรองด้วยเกณฑ์ การละเว้นความชั่ว (ปฏิบัติตามศีล 5) แล้ว มาเป็นเกณฑ์ในการ คัดเลือก และจัดหมวดนิทานลงใน เกณฑ์การทำความดี คือ คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย (ตาราง จ.)

4) นำนิทานที่ได้มาจัดหมวดหมู่เป็นนิทานชาดกที่มีพฤติกรรมทำความ ดี ตาม คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย (ตาราง ฉ.)

2.1.3. เว้นระยะ ประมาณ 2 สัปดาห์ แล้วทำตามขั้นตอนแรก และขั้นตอนที่ 2 ซ้ำอีกครั้งเพื่อเก็บรายละเอียด และตรวจสอบความเที่ยงในการวิเคราะห์

เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนของการดำเนินการวิเคราะห์สันติธรรมในนิทานชาดกแล้ว ผู้วิจัยได้ทราบถึง จำนวนนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งตามหมวดหมู่ เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า นิทานชาดกมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กหรือไม่ และนำตัวอย่างนิทานชาดกที่ได้ ไปใช้ในชั้นเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

3. การเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ จากการศึกษาค้นคว้า เข้ารับการอบรม และตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

3.1. พัฒนาและเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดย

3.1.1. ค้นหากรณีตัวอย่าง ที่มีความขัดแย้ง หรือ ความไม่สงบในห้องเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย รวมถึงเพื่อคัดเลือกนิทานที่จะนำมาใช้ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของเด็ก โดย

1) สัมภาษณ์ ครูประจำชั้น ครูผู้ช่วย และพี่เลี้ยงเด็ก เกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและการจัดการกับปัญหาของเด็ก วิธีการจัดการกับปัญหาของครู และพฤติกรรมการใช้นิทานของครู ในโรงเรียนที่เป็นกรณีตัวอย่าง โดยให้ครูและพี่เลี้ยงเด็กนำแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ไปศึกษาก่อน แล้วจึงนัดสัมภาษณ์ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการอีกครั้งหนึ่ง

2) สังเกตสภาพโดยรวมของโรงเรียน และพฤติกรรมเด็กในโรงเรียนกรณีตัวอย่าง เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา เพื่อค้นหาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก และเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัย, บุคลากรในโรงเรียน และเด็ก

3.1.2. เสนอแนะบทบาทของครูในการเล่านิทานชาดก และตัวอย่างนิทานชาดกสำเร็จรูปสำหรับนำไปใช้ในการปลูกฝังสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย 1 เรื่อง

3.1.3. นำข้อมูลที่เสนอแนะไปใช้จริงในโรงเรียนกรณีตัวอย่าง เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในด้านของความยากง่าย ความยาวของภาษา และการดำเนินเรื่องให้เหมาะสมกับการพัฒนาการหยิ่งรู้ของเด็ก โดยการเรียนรู้ผ่านทั้งการกระทำ อารมณ์ความรู้สึก และการรู้คิดของเด็กปฐมวัย โดยนำนิทานชาดกที่คัดเลือกได้มาให้ครูเล่าให้เด็กในชั้นเรียนฟังทุกวัน (จันทร์-ศุกร์) วันละประมาณ 15 นาที เป็นเวลา 4 สัปดาห์ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ทั้งทางการกระทำ ทางอารมณ์ความรู้สึก และทางการคิด

3.1.4. สังเกต พร้อมทั้งจดบันทึกพฤติกรรมของเด็กทั้งกลุ่มตลอดทั้งวัน โดยบันทึกเกี่ยวกับการฟังนิทานตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง, การเล่า และ/หรือ แสดงท่าทางเกี่ยวกับเนื้อเรื่องตามที่ได้รับฟังมา และการพูดและแสดงท่าทางที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครในฐานะเป็นตัวละครนั้น ๆ ในการเล่น ด้วยเทคนิคการจดบันทึกแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) ตลอดระยะเวลาที่ใช้นิทาน โดยใช้แบบบันทึกพฤติกรรมการใช้นิทานขาดกสำหรับการสังเกตในช่วงกิจกรรมนิทาน และใช้แบบบันทึกพฤติกรรมการนำนิทานไปใช้ของเด็กปฐมวัยสำหรับการสังเกตในช่วงกิจกรรมอื่น ๆ

3.1.5. สังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมการใช้นิทานของคุณ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงข้อเสนอแนะในการนำนิทานไปใช้ โดยใช้แบบบันทึกพฤติกรรมการใช้นิทานขาดก

3.1.6. ติดตามผลการนำนิทานไปใช้ ในด้านของ

1) ภาษาที่ใช้ในนิทาน โดยการสังเกตพฤติกรรมการตอบสนองต่อนิทานของเด็ก ด้วยแบบบันทึกพฤติกรรมการตอบสนองต่อนิทานของเด็ก และสอบถามความคิดเห็นของคุณด้วยแบบสัมภาษณ์ครู หลังจากจัดกิจกรรมนิทาน

2) วิธีการนำนิทานไปใช้ส่งเสริมสันติธรรม โดยการสังเกตพฤติกรรมการใช้นิทานของคุณ ด้วยแบบบันทึกพฤติกรรมการใช้นิทาน, สอบถามความคิดเห็นของคุณ ด้วยแบบสัมภาษณ์ครูหลังจากจัดกิจกรรมนิทาน และสังเกตพฤติกรรมการนำนิทานไปใช้ของเด็กปฐมวัย ด้วยแบบบันทึกพฤติกรรมการตอบสนองต่อนิทานของเด็ก

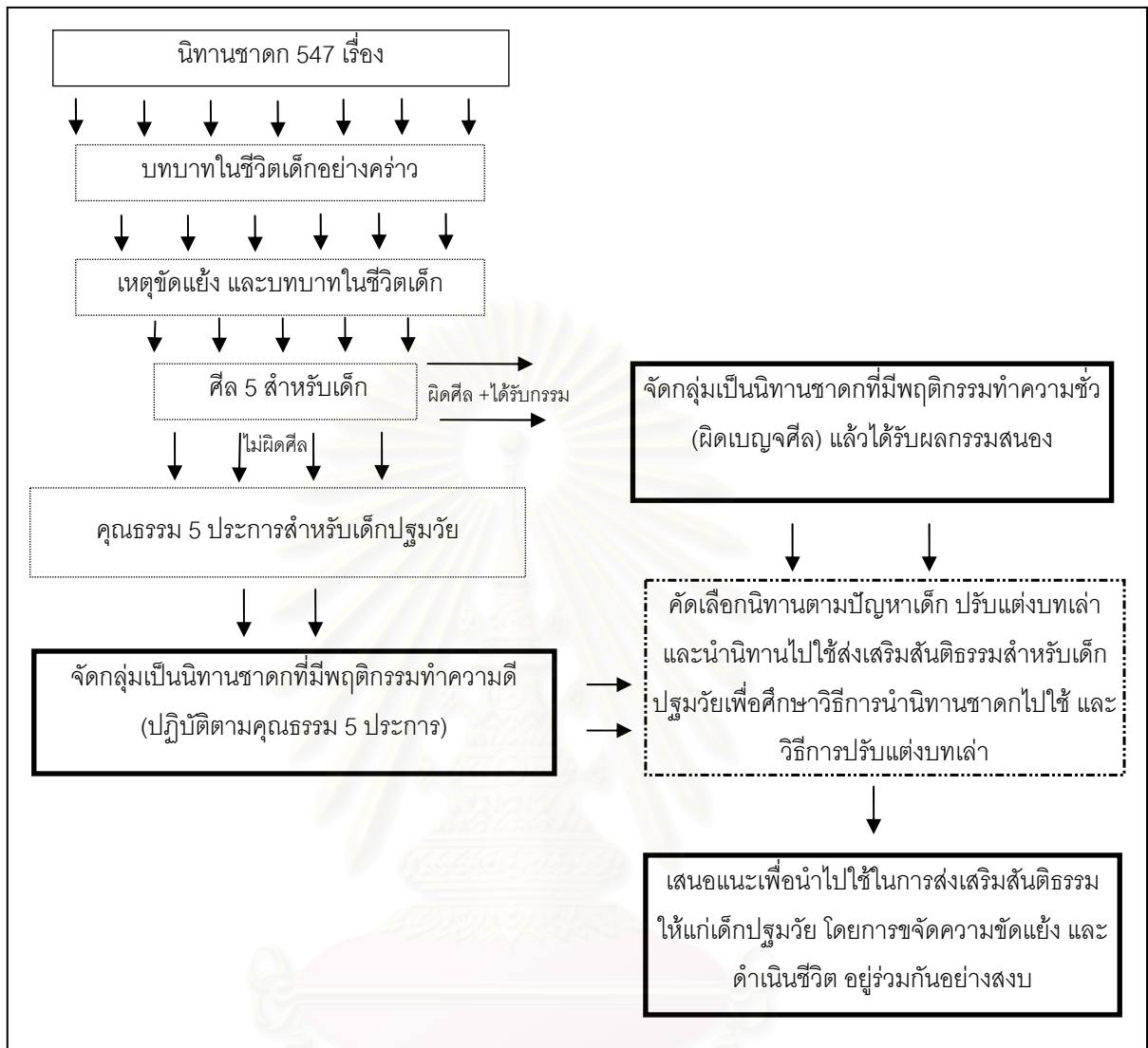
3.1.7. แก้ไขปรับปรุงแล้วนำนิทานขาดกที่ปรับขึ้นใหม่อีก 1 เรื่อง ไปใช้ในโรงเรียนกรณีตัวอย่าง อีกครั้งหนึ่งด้วยวิธีการเดิม

3.1.8. แก้ไขปรับปรุงแล้วนำเสนอ ตัวอย่างนิทานขาดก, บทบาทครูในการเล่านิทานขาดก และการจัดสิ่งแวดล้อมประกอบการนำนิทานขาดกไปใช้ รวมถึงวิธีการปรับใช้ และการคัดเลือกนิทานขาดก ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และโอกาสต่างๆในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยตลอดปีการศึกษา ตามหลักพระพุทธศาสนาโดยการเรียนรู้ผ่านการกระทำ อารมณ์ความรู้สึก และการรู้คิด ให้เหมาะสมกับพัฒนาการทางกาย อารมณ์ และจิตวิญญาณ

เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการในขั้นนี้ ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะในการนำนิทานขาดกไปใช้ ซึ่งประกอบด้วย ตัวอย่างนิทานขาดก วิธีการคัดเลือกนิทานขาดก และบทบาทการนำนิทานขาดกไปใช้ เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อที่ 2 ที่ว่า นิทานขาดกสามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยได้อย่างไร

การดำเนินการตามวิธีการวิเคราะห์นิทานขาดกที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปเป็นแผนภาพ วิธีการดำเนินการวิเคราะห์นิทานขาดกดังนี้

แผนภาพที่ 5 วิธีดำเนินการวิเคราะห์นิทานชาดก

การนำเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยนี้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วนใหญ่ คือ

1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งเป็น
  - 1.1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ในด้านการละเว้นความชั่ว (เบญจศีลสำหรับเด็กปฐมวัย)
  - 1.2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ในด้านการทำความดี (คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย)

2. แนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาการเรียนรู้ผ่านทั้ง การกระทำ, อารมณ์ ความรู้สึก และการรู้คิด อย่างเป็นองค์รวม

แนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ประกอบด้วย ตัวอย่างนิทานชาดก, การจัดสิ่งแวดล้อม ประกอบการเล่านิทาน, บทบาทครูในการเล่านิทานชาดก, วิธีการปรับใช้ และเลือกนิทานชาดกให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ และโอกาสต่างๆ ตลอดปีการศึกษา แบ่งเป็น

2.1. การนำนิทานชาดกไปใช้ในการขจัดความขัดแย้ง โดยการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี สำหรับเด็กปฐมวัย

2.2. การนำนิทานชาดกไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบ ให้แก่เด็กปฐมวัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

ในบทนี้ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยแบ่งหัวข้อที่จะนำเสนอออกเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. จำนวนนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งตามหมวดสันติธรรม
  - 1.1. จำนวนนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (ไม่ทำตามเบญจศีล)
  - 1.2. จำนวนนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมทำความดี (คุณธรรม 5 ประการ)
2. เรื่องย่อนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งตามหมวดสันติธรรม
  - 2.1. เรื่องย่อนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (ไม่ทำตามเบญจศีล)
  - 2.2. เรื่องย่อนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมทำความดี (คุณธรรม 5 ประการ)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวนนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งตามหมวดสันติธรรม

จากการวิเคราะห์นิทานชาดกทั้ง 547 เรื่อง พบว่า มีนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยจำนวน 39 เรื่อง แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (ไม่ทำตามเบญจศีล) จำนวน 20 เรื่อง แบ่งเป็น

1.1. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่1 ไม่รังแกหรือทำร้ายผู้อื่นทั้งคนและสัตว์ จำนวน 6 เรื่อง

1.2. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่2 ไม่หยิบของคนอื่นมาเป็นของตน ไม่ปรากฏ

1.3. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่3 ไม่แย่งชิงของรักของคนอื่น จำนวน 2 เรื่อง

1.4. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่4 ไม่โกหกด่าว่าหรือโยนความผิดของตนให้แก่ผู้อื่น จำนวน 14 เรื่อง

1.5. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่5 ไม่ลองสูบ ดื่ม ดม เสพ สิ่งเสพติดต่าง ๆ ไม่ปรากฏ

2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมการทำความดี (คุณธรรม 5 ประการ) จำนวน 19 เรื่อง แบ่งเป็น

2.1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีวินัย จำนวน 10 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 7 เรื่อง และปฏิบัติตรงข้าม 3 เรื่อง)

2.2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีสติ จำนวน 4 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 2 เรื่อง และปฏิบัติตรงข้าม 2 เรื่อง)

2.3. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีเมตตา จำนวน 3 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 3 เรื่อง และปฏิบัติตรงข้าม ไม่ปรากฏ)

2.4. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ จำนวน 3 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 3 เรื่อง และปฏิบัติตรงข้าม ไม่ปรากฏ)

2.5. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว จำนวน 1 เรื่อง (ปฏิบัติตาม ไม่ปรากฏ และปฏิบัติตรงข้าม 1 เรื่อง)

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (ไม่ทำตามเบญจศีล)

เบญจศีล / บทบาท	ลูกหลาน	พี่น้อง	ศิษย์	เพื่อน	รวมบทบาท
ข้อที่ 1 ไม่รังแกผู้อื่น	1. ตโยธัมมชาดก (58) 2. จตุทวารชาดก (439) 3. มาตังคชาดก (497)	--	1. เวณสาชชาดก (353)	1. อุลลุกชาดก (270) 2. อหิตุณทิกชาดก (365)*	6 เรื่อง
ข้อที่ 2 ไม่ขโมยของผู้อื่น	--	--	--	--	--
ข้อที่ 3 ไม่แย่งชิงของผู้อื่น	--	--	1. โกสิยชาดก (130) *	1. ขรปุตตชาดก (386)	2 เรื่อง
ข้อที่ 4 ไม่พูดปด	1. นันทวิศาลชาดก (28) 2. ตักกชาดก (446) 3. มหาปทุมชาดก (472)	--	1. โกสิยชาดก (130)* 2. สุชาตาชาดก (306) 3. รตลัญจิวชาดก (332)	1. พกชาดก (38) 2. ออกตัญญูชาดก (90) 3. กุฎวาณิชาดก (98) 4. อนุสาสิกชาดก (115) 5. กุฎวาณิชาดก (218) 6. วัฒนโรหชาดก (361) 7. หิริชาดก (363) 8. อหิตุณทิกชาดก (365)*	14 เรื่อง (* ซ้ำ 2 เรื่อง)
ข้อที่ 5 ไม่เสพของเมา	--	--	--	--	--
รวมเบญจศีล	6 เรื่อง	--	5 เรื่อง (* ซ้ำ 1 เรื่อง)	11 เรื่อง (* ซ้ำ 1 เรื่อง)	20 เรื่อง

ตารางที่ 2 นิทานชาดกที่สอดคล้องกับพฤติกรรมกรรมการทำความดี (คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย)

คุณธรรม 5 ประการ		บทบาท	ลูกหลาน	พี่น้อง	ศิษย์	เพื่อน	รวมบทบาท
คุณธรรม 1 มีวินัย	ปฏิบัติตาม		1. เทวธรรมชาดก (6)* 2. รุกขธรรมชาดก (74) 3. จุลนารทกัศสพชาดก(477)	1. เทวธรรมชาดก (6)* 2. มุณีกชาดก (30)	1. อุทปานทุสกชาดก (271) 2. มณีสุกกรชาดก (285)	1. ติตติรชาดก (37)	8 เรื่อง (* ซ้ำ 1 เรื่อง)
	ปฏิบัติตรงข้าม		1. ขราทียชาดก (15) 2. คิชมชาดก (427)	--	--	1. สัมโมทมานชาดก (33) 2. พยัคฆชาดก (272)*	4 เรื่อง (* ซ้ำ 1 เรื่อง)
คุณธรรม 2 มีสติ	ปฏิบัติตาม		1. ทีฆิติโกสลชาดก (371)*	--	1. การันทียชาดก (356)	--	2 เรื่อง
	ปฏิบัติตรงข้าม		1. โมรณัจจชาดก (32) 2. สุกกรชาดก (153)*	--	--	--	2 เรื่อง (* ซ้ำ 1 เรื่อง)
คุณธรรม 3 เมตตา	ปฏิบัติตาม		1. สัตติคุมพชาดก (503)	1. มณีกัณฐูชาดก (253)	1. กัจฉปชาดก (273)	--	3 เรื่อง
	ปฏิบัติตรงข้าม		--	--	--	--	--
คุณธรรม 4 ซื่อสัตย์	ปฏิบัติตาม		1. สุกกรชาดก (153)* 2. ทีฆิติโกสลชาดก (371)*	--	1. ทสัณณกชาดก (401)	--	3 เรื่อง (* ซ้ำ 1 เรื่อง)
	ปฏิบัติตรงข้าม		--	--	--	--	--
คุณธรรม 5 ไม่เห็นแก่ตัว	ปฏิบัติตาม		--	--	--	--	--
	ปฏิบัติตรงข้าม		--	--	--	1. พยัคฆชาดก (272)*	1 เรื่อง
รวมคุณธรรม	ปฏิบัติตาม		7 เรื่อง (* ซ้ำ 2 เรื่อง)	3 เรื่อง	5 เรื่อง	1 เรื่อง	14 เรื่อง
	ปฏิบัติตรงข้าม		4 เรื่อง (* ซ้ำ 1 เรื่อง)	--	--	3 เรื่อง (* ซ้ำ 1 เรื่อง)	5 เรื่อง
							19 เรื่อง

เรื่องย่อนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งตามหมวดสันติธรรม

1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (ไม่ทำตามเบญจศีล) จำนวน 20 เรื่อง แบ่งเป็น

1.1. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่1 ไม่รังแกหรือทำร้ายผู้อื่น ทั้งคนและสัตว์ จำนวน 6 เรื่อง คือ

1.1.1. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่1 และมีบทบาทความเป็นลูก หลาน จำนวน 3 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 3 เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่1 และมีบทบาทความเป็นลูก หลาน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
58	ตโยธัมมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นบุตรวานร บิดาคิดจะฆ่ากลับได้เป็นนายฝูง
439	จตุทวารชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา เทียวไปในอุสสุทนรก มิตตวินทุกะถามถึงบุรพกรรมของตน ได้แสดงบุรพกรรมและกาลพันทุกษ์ว่ายังไม่มีกำหนด
497	มาตังคชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาตังคดาบส ทำความเพียรทรมานพวกพราหมณ์ผู้หยิ่งจองหองด้วยชาติตระกูล

1.1.2. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่1 และมีบทบาทความเป็นพี่ น้อง ไม่ปรากฏ

1.1.3. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่1 และมีบทบาทความเป็นศิษย์ จำนวน 1 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 4 เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่ 1 และมีบทบาทความเป็นศิษย์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
353	เวนสาขาชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นทศปาโมกข์อาจารย์ สั่งสอนศิลปศาสตร์ ครั้นเห็นพรหมทัตกุมาร เป็นผู้มีอัธยาศัยหยาบช้า จึงได้กล่าวสั่งสอน เมื่อพรหมทัตกุมารกลับมาเมืองได้เป็นพระเจ้าพาราณสี ทรงเชื่อคำปิงคิยบุโรหิต จึงรับสั่งให้ควักพระเนตรกษัตริย์ถึงพันองค์แล้วปลงพระชนม์เสีย ภายหลังเมื่อพระเจ้าพรหมทัตมีพระเนตรแตกทั้ง 2 ข้าง จึงได้ทรงระลึกถึงโอวาทที่อาจารย์กล่าวสอนไว้

1.1.4. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่ 1 และมีบทบาทความเป็นเพื่อน จำนวน 2 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 5 เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่ 1 และมีบทบาทความเป็นเพื่อน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
270	อุลุกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นหงส์ ได้รับเลือกเป็นพระยานก เพราะกากับนกเค้าแก่งแย่งกัน
365	อหิตุณชิกชาดก (ซ้ำกับเบญจศีลข้อที่ 4 และมีบทบาทเป็นเพื่อน ตารางที่ 10)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพ่อค้าขายข้าวเปลือก หมอญูคนหนึ่งนำเอาลิงมาฝากพ่อค้าไว้ หมอญูไปเล่นการมหรสพเสีย 7 วัน พ่อค้าได้ให้อาหารแกลิง ครั้นหมอญูกลับมาได้เสียนลิงและพาไปผูกไว้ที่ต้นไม้ ลิงหนีไปได้ หมอญูกล่าวล่อลวงจะจับลิง ๆ กล่าวตัดพ้อแล้วหนีไป

1.2. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่ 2 ไม่หยิบขของคนอื่นมาเป็นของตน ไม่ปรากฏ ทั้ง 4 บทบาท

1.3. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่ 3 ไม่แย่งชิงของรักของคนอื่น จำนวน 2 เรื่อง คือ

1.3.1. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่ 3 และมีบทบาทความเป็นลูก หลาน ไม่ปรากฏ

1.3.2. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่ 3 และมีบทบาทความเป็นพี่ น้อง ไม่ปรากฏ

1.3.3. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่3 และมีบทบาทความเป็นศิษย์ จำนวน 1 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 6 เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่3 และมีบทบาทความเป็นศิษย์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
130	โกสิยชาดก (เข้ากับเบญจศีลข้อที่ 4 และมีบทบาทเป็นศิษย์ ตารางที่ 9)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ทาศาปาโมกข์ สอนศิษย์ให้ทำยาแก้ไข้มายา

1.3.4. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่3 และมีบทบาทความเป็นเพื่อน จำนวน 1 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 7 เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีลข้อที่ 3 และมีบทบาทความเป็นเพื่อน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
386	ขรปุตตชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นท้าวสุขัมบดี แปลงเพศเป็นแพะบอกอุบายให้พระเจ้าเสนกพ้นจากอันตรายชีวิต เพราะโทษที่พระองค์หลงเชื่อคำพระราชเทวี

1.4. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่ 4 ไม่โกหก ต่่าว่า หรือ โยนความผิดของตนให้แก่ผู้อื่น จำนวน 14 เรื่อง คือ

1.4.1. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่4 และมีบทบาทความเป็นลูก หลาน จำนวน 3 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 8 เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีลข้อที่4 และมีบทบาทความเป็นลูก หลาน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
28	นันทิวีสาลชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโค ทรมานเจ้าของที่ว่างล่าว ค้ำหยาบซ้ำ
446	ตักกลชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นบัณฑิตกุมาร ได้ฟังมารดาอุบายให้บิดาฆ่าปู่ ทำอุบายช่วยปู่ให้รอดตายได้ ภายหลังคิดอุบายให้มารดาละพยศร้าย
472	มหาปทุมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นปทุมราชกุมาร มารดาเลี้ยงแกล้งใส่ร้ายให้ประหารชีวิตด้วยไม้ออมทำชู้กับตน พระองค์รอดพ้นจากความตายได้ด้วยอานุภาพสุจริต

1.4.2. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่4 และมีบทบาทความเป็นพี่ น้อง ไม่ปรากฏ

1.4.3. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่4 และมีบทบาทความเป็นศิษย์ จำนวน 3 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 9 เรื่องย่อ นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่4 และมีบทบาทความเป็นศิษย์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
130	โกถียชาดก (เข้ากับเบญจศีลข้อที่ 3 และมีบทบาทเป็นศิษย์ ตารางที่ 6)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ทาศาปาโมกษ์ สอนศิษย์ให้ทำยาแก้ไข้มายา
306	สุชชตาชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ของพระเจ้าพรหมทัต ถวายโอวาทให้ท้าวเธอหายกริ้วพระมเหสีซึ่งทรงมัวเมาด้วยยศ
332	รถลัญจิวชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ผู้พิพากษาราชบุโรहितตีพวกเกวียนไม้ประดักพลาดมาถูกตัวเองกลับไปกล่าวโทษพวกเกวียนว่าทำร้าย พระโพธิสัตว์ตัดสินให้ราชบุโรहितแพ้

1.4.4. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่4 และมีบทบาทความเป็นเพื่อน จำนวน 8 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 10 เรื่องย่อ นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีลข้อที่ 4 และมีบทบาทความเป็นเพื่อน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
38	พกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดาตีเตียนนกยางตัวหนึ่งซึ่งหลอกกินปลาได้หมดทั้งสระกลับเสียรูปูหนึ่งบคอขาดตาย
90	อกตัญญูชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเศรษฐี เพื่อนเศรษฐีไม่ตอบแทนคุณ พกบริษัทของพระโพธิสัตว์แก้แค้นแทน
98	กฏวณิชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพ่อค้าซื้อบัณฑิต รู้เท่าอุบายของพ่อค้าโกง อ่างรุกขเทวดา จึงเอาไฟสุ่มโพรงไม่ให้รุกขเทวดาปลอมต้องออกมาให้เห็นตัว
115	อนุสาสิกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยานก กล่าวตีเตียนนางนกกผู้เที่ยวไปด้วยความโลภ
218	กฏวณิชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ พิพากษาคดีที่หากันด้วยเรื่องหนูกินผาล และเรื่องเหยี่ยวเฉี่ยวเอาทารกไป

ตารางที่ 10 เรื่องย่อนิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีลข้อที่ 4 และมีบทบาทความเป็นเพื่อน(ต่อ)

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
361	วิณณาโรหชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา ได้ทราบเหตุที่สุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งซึ่งไปอาศัยกินอาหารที่เป็นเดนเสื่อและราชสีห์ ภายหลังสุนัขจิ้งจอกอยากกินเนื้อเสื่อและราชสีห์ จึงไปยุสัตว์ทั้งสองหวังจะให้แตกร้าง จะได้ต่อสู้กันจนเกิดอันตราย เมื่อสัตว์ทั้งสองไม่เชื่อคำตักก็ต้องหลีกหนีไป
363	หิริชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเศรษฐี ชาวเมืองพาราณสี สั่งสอนบริวารถึงเรื่องบุคคลผู้ไม่ทำกิจที่ตนควรทำแก่ผู้มาหา ย่อมไม่ได้รับการทำตอบ แล้วแสดงลักษณะแห่งมิตรสหาย
365	อหิตุณทิกชาดก (เข้ากับเบญจศีลข้อที่ 1 และมีบทบาทเป็นเพื่อน ตารางที่ 5)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพ่อค้าขายข้าวเปลือก หมอญคนหนึ่งนำเอาลิงมาฝากพ่อค้าไว้ หมอญไปเล่นการมหรสพเสีย 7 วัน พ่อค้าได้ให้อาหารแก่ลิง ครั้นหมอญกลับมาได้เขียนลิงและพาไปผูกไว้ที่ต้นไม้ ลิงหนีไปได้ หมอญกล่าวล่อลวงจะจับลิง ลิงกล่าวตัดพ้อแล้วหนีไป

1.5. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีล ข้อที่ 5 'ไม่ลองสูบ ดื่ม ดม เสพ สิ่งเสพติดต่าง ๆ ไม่ปรากฏ ทั้ง 4 บทบาท

2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมกรรมการทำความดี (คุณธรรม 5 ประการ) จำนวน 19 เรื่อง แบ่งเป็น

2.1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีวินัย จำนวน 12 เรื่อง แบ่งเป็น

2.1.1. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดงบทบาทความเป็นลูก หลาน จำนวน 5 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 3 เรื่อง เข้ากับความมีวินัย และแสดงบทบาทเป็นพี่น้อง 1 เรื่อง ปฏิบัติตรงข้าม 2 เรื่อง) ดังนี้

ตารางที่ 11 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดงบทบาท
ความเป็นลูก หลาน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
6	เทวธรรมชาดก (เข้ากับควมมีวินัยและ แสดงบทบาทเป็นพี่น้อง ตารางที่ 13)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโอรสพระเจ้าพาราณสี พา น้องชาย 2 องค์ไปอยู่ป่า น้องชายทั้งสองถูกผีเสื้อน้ำจับ ถามเทวธรรมแก้ไม่ได้ พระโพธิสัตว์ทรงแสดงเทวธรรม ทรมานผีเสื้อน้ำหายพยศร้าย
74	รุกขธรรมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา บอกอุบายให้หมู่ ญาติของวิมานที่พันพายุอันตราย
477	จุลนารทกัศสปชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์มหาศาล ครั้น ภรรยาตายออกบวชเป็นฤๅษีกับบุตรชาย นางกุมาริกาชอบ ทำลายศีลดาบสกุมาร ภายหลังสอนบุตรให้เจริญกสิณ ภาวนากลับได้ฌานอีก

ตารางที่ 12 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดง
บทบาทความเป็นลูก หลาน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
15	ขราทียชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ตีเตียนลูกเนื้อผู้ เป็นหลานอันไม่เอาใจใส่เล่าเรียนมฤคมายา เทียวกระเจิงไป จนติดบ่วงตาย
427	คิขณชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาแรงแ้ง สอนบุตรไม่ให้ บินสูงเกินภูมิของนก บุตรไม่เชื่อคำสอนต้องพินาศเพราะ ลมกรด

2.1.2. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดง
บทบาทความเป็นพี่น้อง จำนวน 2 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 2 เรื่อง เข้ากับความมีวินัย และ
แสดงบทบาทเป็นลูกหลาน 1 เรื่อง ปฏิบัติตรงข้าม ไม่ปรากฏ) ดังนี้

ตารางที่ 13 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดงบทบาท
ความเป็นพี่น้อง

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
6	เทวธรรมชาดก (ซ้ำกับความมีวินัยและ แสดงบทบาทเป็น ลูกหลาน ตารางที่ 11)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโอรสพระเจ้าพาราณสี พา น้องชาย 2 องค์ไปอยู่ป่า น้องชายทั้งสองถูกผีเสื้อน้ำจับ ถ้ามเทวธรรมแก้ไม่ได้ พระโพธิสัตว์ทรงแสดงเทวธรรม ทรมานผีเสื้อน้ำหายพศรัย
30	มุณิกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโค สั่งสอนน้องชายมิให้ อิจฉาสุกร

2.1.3. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดง
บทบาทความเป็นศิษย์ จำนวน 2 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 2 เรื่อง และปฏิบัติตรงข้าม ไม่ปรากฏ)
ดังนี้

ตารางที่ 14 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดงบทบาท
ความเป็นศิษย์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
271	อุทปานทุสกาชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นดาบส กล่าวสอนสุนัขจิ้งจอก ซึ่งถ่ายอุจจาระและปัสสาวะลงในบ่อ ไม่ให้มาทำทวารจาร เช่นนั้นอีก
285	มณีสุกรชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นดาบส สอนสุกรป่าอันมีความ จำคาญเพราะเห็นเงาราชสีห์ติดอยู่ ณ แก้วมณี ให้หนีไปหา ที่อื่นอยู่

2.1.4. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดง
บทบาทความเป็นเพื่อน จำนวน 3 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 1 เรื่อง และ ปฏิบัติตรงข้าม 2 เรื่อง
ซ้ำกับความไม่เห็นแก่ตัว และแสดงบทบาทเป็นเพื่อน 1 เรื่อง) ดังนี้

ตารางที่ 15 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดงบทบาท
ความเป็นเพื่อน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
37	ติตติรชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกกระทา ชักชวนข้างและ วานรให้ประพฤติดุบายนธรรม คือความเคารพซึ่งกันและกัน

ตารางที่ 16 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมด้านความมีวินัย และแสดง
บทบาทความเป็นเพื่อน (ต่อ)

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
33	สัมโมทมานชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยานกกระเจาบ สอนให้พวกนกกระเจาบพร้อมเพรียงกัน ในเวลาตีดขำยพันอันตรายได้ ภายหลังนกกระเจาบเกียงแย้งกันไม่พร้อมเพรียงตามคำพระโพธิสัตว์ พรานตลบเอาไปได้
272	พยัคฆชาดก (เข้ากับไม่เห็นแก่ตัว และมีบทบาทเป็นเพื่อน ตารางที่ 22)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพฤกษเทวดาอยู่ในดงอันมีราชสีห์และเสือโคร่ง ห้ามมิให้เพื่อนพฤกษเทวดาไล่สัตว์ร้าย ทั้งสองเสียจากดงนั้น รุกขเทวดานั้นไม่เชื่อฟัง ถูกพวกมนุษย์มาตัดต้นไม้ที่ตั้งวิมานจนหมดสิ้น

2.2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรม ด้านความมีสติ จำนวน

4 เรื่อง แบ่งเป็น

2.2.1. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีสติ และแสดง
บทบาทความเป็นลูก หลาน จำนวน 3 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 1 เรื่อง เข้ากับปฏิบัติตามความ
ซื่อสัตย์และแสดงบทบาทเป็นลูกหลาน ปฏิบัติตรงข้าม 2 เรื่อง เข้ากับปฏิบัติตามความซื่อสัตย์
และแสดงบทบาทเป็นลูกหลาน 1 เรื่อง) ดังนี้

ตารางที่ 17 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีสติ และแสดงบทบาทความ
เป็นลูกหลาน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
371	ทีฆิติโกสลชาดก (เข้ากับปฏิบัติตามความ ซื่อสัตย์ และแสดง บทบาทเป็นลูกหลาน ตารางที่ 20)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นที่ฆาตุกุมาร วันหนึ่งพระเจ้าพาราณสีเสด็จไปประพาสป่ากับที่ฆาตุกุมาร อ่อนพระทัยบรรทมหลับอยู่ที่ดักที่ฆาตุ ครั้นที่ฆาตุนี้ถึงเรื่องที่พระเจ้าพาราณสีฆ่าพระชนกชนนีของพระองค์เสีย คิดจะปลงพระชนม์พระเจ้าพาราณสีตอบแทน แต่หากพระกุมารมาทรงระลึกถึงโอวาทที่พระชนกชนนีประทานไว้ จึงไม่ปลงพระชนม์พระเจ้าพาราณสี เป็นแต่กล่าวขู่ให้เกรง แล้วทูลขอชีวิตตน ครั้นพระเจ้าพาราณสีทรงทราบที่ฆาตุเป็นโอรสพระเจ้าทีฆิติจึงพระราชทานพระราชธิดาของพระองค์ให้เป็นมเหสีแล้วให้กลับไปครองโกศลรัฐซึ่งเป็นของพระราชบิดา

ตารางที่ 18 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมด้านความมีสติ และแสดง
บทบาทความเป็นลูก หลาน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
32	โมรณัจจชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาหงส์ ให้ธิดาเลือกคู่ ธิดาเลือกได้นกยูง ๆ ดีใจไม่รักษาสติ พระโพธิสัตว์ไม่ให้ธิดา
153	สุกรชาดก (ซ้ำกับปฏิบัติตามความ ชื่อ สัตย์ และ แสดง บทบาทเป็นลูกหลาน ตารางที่ 20)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นราชสีห์ ไม่เข้าใกล้สุกรซึ่ง เกลือกอาจมน้ำแล้วมาทำรอบ

2.2.2. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีสติ และแสดง
บทบาทความเป็นพี่ น้อง ไม่ปรากฏ

2.2.3. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีสติ และแสดง
บทบาทความเป็นศิษย์ จำนวน 1 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 1 เรื่อง และ ปฏิบัติตรงข้าม
ไม่ปรากฏ) ดังนี้

ตารางที่ 19 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีสติ และแสดงบทบาทความ
เป็นศิษย์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
356	การันทียชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอันเตวาสิกผู้ใหญ่ของ อาจารย์ทศปาโมกข์ มีนามว่าการันทียมาณพ ครั้นเห็น อาจารย์ให้ศิลาแก่ผู้ที่ไม่ได้ขอซึ่งท่านได้พบเห็น เมื่อปรารถนา จะให้อาจารย์ละความประพฤตินั้นเสีย จึงได้ขนก้อนศิลาทิ้ง ลงในลำธาร ครั้นอาจารย์มาถามได้กล่าวความอุปมา อุปไมยให้อาจารย์เห็นจริง จนละความประพฤตินั้น เสียได้

2.2.4. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีสติ และแสดง
บทบาทความเป็นเพื่อน ไม่ปรากฏ

2.3. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรม ด้านความมีเมตตา
จำนวน 3 เรื่อง แบ่งเป็น

2.3.1. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีเมตตา และ
แสดงบทบาทความเป็นลูก หลาน จำนวน 1 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 1 เรื่อง และปฏิบัติตรงข้าม
ไม่ปรากฏ) ดังนี้

ตารางที่ 20 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีเมตตา และแสดงบทบาท
ความเป็นลูก หลาน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
503	สัตติคุมพชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกแขกเต้าชื่อบุพพะ แสดง คุณและโทษแห่งการคบบัณฑิตและคนพาล ให้พระ เจ้าปัญจาลราชเลื่อมใส

2.3.2. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีเมตตา และ
แสดงบทบาทความเป็นพี่ น้อง จำนวน 1 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 1 เรื่อง และปฏิบัติตรงข้าม
ไม่ปรากฏ) ดังนี้

ตารางที่ 21 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีเมตตา และแสดงบทบาท
ความเป็นพี่น้อง

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
253	มณิกัณฐชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเชษฐดาบส บอกอุบายให้ ดาบสน้องชายขอแก้แค้นพระยานาค เพื่อไม่ให้พระยานาค มาหาต่อไป

2.3.3. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีเมตตา และ
แสดงบทบาทความเป็นศิษย์ จำนวน 1 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 1 เรื่อง และปฏิบัติตรงข้าม
ไม่ปรากฏ) ดังนี้

ตารางที่ 22 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีเมตตา และแสดงบทบาท
ความเป็นศิษย์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
273	กัจฉปชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ออกบวชเป็นฤาษี มีลิงโลลมาทำทวารจรต่าง ๆ กัดหนได้ ภายหลังกลับช่วย ลิงนั้นซึ่งไปทำทวารจรแก่เต่าให้พ้นจากทุกข์

2.3.4. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความมีเมตตา และแสดงบทบาทความเป็นเพื่อน ไม่ปรากฏ

2.4. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์
จำนวน 3 เรื่อง แบ่งเป็น

2.4.1. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์และแสดงบทบาทความเป็นลูก หลาน จำนวน 2 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 2 เรื่อง ซ้ำกับปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความมีสติ และแสดงบทบาทเป็นลูกหลาน 1 เรื่อง ซ้ำกับปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมด้านความมีสติและแสดงบทบาทเป็นลูกหลาน 1 เรื่อง ปฏิบัติตรงข้าม ไม่ปรากฏ) ดังนี้

ตารางที่ 23 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ และแสดงบทบาทความเป็นลูกหลาน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
153	สุกรชาดก (ซ้ำกับปฏิบัติตรงข้ามกับความมีสติและแสดงบทบาทเป็นลูกหลาน ตารางที่ 18)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นราชสีห์ ไม่เข้าไปใกล้สุกร ซึ่งเกลียดอาจมาแล้วมาทำรบ
371	ทีฆิติโกศลชาดก (ซ้ำกับปฏิบัติตามความมีสติ และแสดงบทบาทเป็นลูกหลาน ตารางที่ 17)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นที่ฆาตุกุมาร วันหนึ่งพระเจ้าพาราณสีเสด็จไปประพาสป่ากับที่ฆาตุกุมาร ก่อนพระทัยบรรทมหลับอยู่ที่ตักที่ฆาตุ ครั้นที่ฆาตุนึกถึงเรื่องทีพระเจ้าพาราณสีฆ่าพระชนกชนนีของพระองค์เสีย คิดจะปลงพระชนม์พระเจ้าพาราณสีตอบแทน แต่หากพระกุมารมาทรงระลึกถึงโอวาทที่พระชนกชนนีประทานไว้ จึงไม่ปลงพระชนม์พระเจ้าพาราณสี เป็นแต่กล่าวขู่ให้เกรง แล้วทูลขอชีวิตตน ครั้นพระเจ้าพาราณสีทรงทราบว่าที่ฆาตุเป็นโอรสพระเจ้าทีฆิติ จึงพระราชทานพระราชธิดาของพระองค์ให้เป็นมเหสีแล้วให้กลับคืนไปครองโกศลรัฐซึ่งเป็นของพระราชบิดา

2.4.2. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์และแสดงบทบาทความเป็นพี่น้อง ไม่ปรากฏ

2.4.3. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์และแสดง
 บทบาทความเป็นศิษย์ จำนวน 1 เรื่อง (ปฏิบัติตาม 1 เรื่อง ปฏิบัติตรงข้าม ไม่ปรากฏ) ดังนี้
 ตารางที่ 24 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตามคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ และแสดงบทบาท
 ความเป็นศิษย์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
401	ทลัณณกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเสนกบัณฑิต คิดอุบาย ถวายโอวาทรักษาพระราชินีให้หายพระโรคอาเจียน โลหิต ซึ่งเกิดด้วยเหตุเสียพระทัยเพราะบุตรรูปโลหิตพา มเหสีหนีไป

2.4.4. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์และแสดง
 บทบาทความเป็นเพื่อน ไม่ปรากฏ

2.5. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว
 จำนวน 1 เรื่อง แบ่งเป็น

2.5.1. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว และ
 แสดงบทบาทความเป็นลูก หลาน ไม่ปรากฏ

2.5.2. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว และ
 แสดงบทบาทความเป็นพี่ น้อง ไม่ปรากฏ

2.5.3. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว และ
 แสดงบทบาทความเป็นศิษย์ ไม่ปรากฏ

2.5.4. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว และ
 แสดงบทบาทความเป็นเพื่อน จำนวน 1 เรื่อง (ปฏิบัติตาม ไม่ปรากฏ และปฏิบัติตรงข้าม 1
 เรื่อง ซ้ำกับการปฏิบัติตามความมีวินัยและแสดงบทบาทความเป็นเพื่อน) ดังนี้

ตารางที่ 25 เรื่องย่อนิทานชาดกที่ปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมด้านความไม่เห็นแก่ตัว และ
 แสดงบทบาทความเป็นเพื่อน

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
272	พยัคฆชาดก (ซ้ำกับการปฏิบัติตามความ มีวินัย และแสดงบทบาทเป็น เพื่อน ตารางที่ 16)	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพฤกษ์เทวดาอยู่ในวง อันมีราชสีห์และเสือโคร่ง ห้ามมิให้เพื่อนพฤกษ์เทวดา ไล่สัตว์ร้ายทั้งสองเสียจากดงนั้น รุกขเทวดานั้นไม่เชื่อ ฟัง ถูกพวกมนุษย์มาตัดต้นไม้ที่ตั้งวิมานจนหมดสิ้น

บทที่ 5

แนวทางการใช้นิทานชาดกเพื่อส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

ในบทที่ 5 แนวทางการใช้นิทานชาดกเพื่อส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยนี้นำเสนอหลักการนำนิทานชาดกไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย และการปรับเปลี่ยนนิทานชาดก โดยนำข้อมูลมาจากการศึกษา ค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เข้ารับการอบรมจากผู้เชี่ยวชาญ และการนำไปใช้ในโรงเรียนกรณีตัวอย่าง โดยแบ่งหัวข้อนำเสนอ ดังนี้

1. แนวคิดในการนำนิทานชาดกไปใช้กับเด็กปฐมวัย
2. กรณีตัวอย่างการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
  - 2.1. ข้อมูลพื้นฐาน
  - 2.2. บรรยายภาคในห้องเรียน
  - 2.3. อุปกรณ์ประกอบการเล่า
  - 2.4. ขั้นตอนการเล่า
  - 2.5. พฤติกรรมการฟังนิทานของเด็ก
3. องค์ประกอบของนิทานชาดก และการปรับเปลี่ยนตัวนิทาน
  - 3.1. แก่นเรื่อง
  - 3.2. โครงเรื่อง
  - 3.3. ตัวละคร
  - 3.4. ฉาก
  - 3.5. ทศนะ
  - 3.6. ท่วงทำนอง
  - 3.7. บทสนทนา
4. แนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้
  - 4.1. การคัดเลือกนิทานชาดก
  - 4.2. วิธีการเล่า
  - 4.3. สิ่งแวดล้อมในการเล่า
  - 4.4. ระยะเวลาในการเล่า

แนวคิดการนำนิทานชาดกไปใช้กับเด็กปฐมวัย

ในการนำนิทานชาดกที่ผ่านการคัดกรองแล้วมาใช้ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยนั้น จากการศึกษาค้นคว้า เอกสาร และงานวิจัย รวมถึงการเก็บข้อมูลจากการนำไปใช้จริงกับเด็กปฐมวัยเพื่อเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกมาใช้กับเด็กปฐมวัย พบว่า นิทานชาดกสามารถนำไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยได้ หากแต่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวการเขียนนิทานในองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งทางด้านภาษา ให้เป็นบทเล่าที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการทางภาษา และการเรียนรู้ของเด็ก อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงวิธีการนำไปใช้ที่ช่วยให้นิทานชาดกสามารถพัฒนาการหยั่งรู้โดยที่ภาพจินตนาการจากนิทานสามารถแทรกซึมสู่จิตใต้สำนึกของเด็กได้อย่างเป็นธรรมชาติ โดยการคัดเลือกเนื้อหาให้นิทานให้สอดคล้องกับคุณธรรม หรือสิ่งที่เด็กต้องการ คำนึงถึงวิธีการเล่า ช่วงเวลาในแต่ละวันที่จะเล่า และระยะเวลาในการเล่านิทาน 1 เรื่อง รวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาวะการเรียนรู้ของเด็กดังนี้

1. คุณค่าของนิทานในการพัฒนาสันติภาวะ

1.1. เด็กปฐมวัยเป็นวัยแห่งการพัฒนาการเล่น เพื่อเสริมสร้างจินตนาการเพราะจินตนาการเป็นรากฐานแห่งการคิด และการเชื่อมโยงระหว่างโลกภายนอกกับความรู้สึกนึกคิดภายใน และรากฐานแห่งการเล่น ก็คือการเล่น ฟังนิทาน

1.2. เด็กใช้จินตนาการในการซึมซับสิ่งต่าง ๆ นิทานจึงสามารถแทรกซึมเข้าสู่สมองของเด็กในสภาวะกึ่งฝัน โดยการให้ภาพจินตนาการที่หลั่งไหลจากเรื่องราวไปสู่การสร้างโยงใยของเซลล์สมอง

1.3. ครูสามารถดึงพลังจินตนาการแห่งศีลธรรมที่อยู่ในตัวเด็กออกมาได้โดยผ่านการเล่านิทาน

1.4. การเล่านิทานเป็นกระบวนการที่ทำให้เด็ก และครูมีโอกาสได้สื่อสารสัมผัสสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

2. การคัดเลือกและปรับเปลี่ยนนิทาน

2.1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกับปัญหาของเด็กปฐมวัย สามารถนำมาเป็นตัวแบบในการแก้ปัญหาให้แก่เด็กได้ เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบทั้งจากคน และสิ่งแวดล้อมรอบตัว

2.2. ภาษาในนิทานที่เป็นภาษาง่าย ๆ เหมาะกับพัฒนาการทางภาษาของเด็กปฐมวัย หากแต่สละสลวย และให้ภาพที่งดงาม ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้ใช้จินตนาการ ในการสร้างจินตภาพภายในของตนเอง

2.3. เด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้ดีจากกิจกรรม หรือนิทาน ที่ไม่ซับซ้อนและมีการทำซ้ำ ย้ำ ทวน อย่างมีจังหวะสม่ำเสมอเนื่องจากเด็กต้องการความมั่นคงภายในจิตใจ

2.4. นิทานเข้าสู่เด็กในสภาวะกึ่งฝัน ในวงค์แห่งการเรียนรู้ บทสนทนาสั้น ๆ ช่วยให้ เด็กสามารถจดจำถ้อยคำในนิทานได้ง่ายขึ้น และช่วยสร้างความสนใจของเด็กทำให้เด็กตื่นตัวขึ้น เป็นการช่วยให้เด็กกลับมาสู่โลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างนุ่มนวล กลมกลืน

2.5. การหยั่งรู้เกิดจากการทำงานของความคิด และความรู้สึก อันจะสร้าง ความประทับใจทางศีลธรรมแก่เด็ก หากและตัวละครในเรื่องจึงต้องไม่เน้นความเป็นปัจเจกบุคคล แต่เน้นที่การกระทำและจิตใจของตัวละครซึ่งสะท้อนคุณสมบัติทางศีลธรรมที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน

3. การเล่านิทาน

3.1. เด็กเรียนรู้จากการซึมซับอารมณ์ ความรู้สึก และทุกอากัปกริยาที่ครูเป็น ไม่ใช่แต่ เฉพาะสิ่งที่ครูพูดหรือสอน ครูจึงต้องเป็นต้นแบบที่ดีให้ได้ตลอดเวลา

3.2. การเล่านิทานด้วยใจที่เรียบง่าย จะช่วยให้เด็กผ่านพ้นประสบการณ์ที่ยากลำบาก ในนิทานไปได้พร้อม ๆ กับผู้เล่านิทาน

3.3. น้ำเสียงของผู้เล่าจะเป็นสิ่งที่ผ่านเข้าสู่สมองของเด็กด้วยแรงสั่นสะเทือนเป็นคลื่น แห่งความรู้สึก จึงควรใช้น้ำเสียงนุ่มนวล ซึ่งก่อให้เกิดสภาวะแห่งความสงบ คลื่นความถี่ในสมองต่ำ หรือ เกิดวงค์แห่งการเรียนรู้ และไม่ควรใส่อารมณ์ของผู้ใหญ่เข้าไปในการเล่า เนื่องจากอารมณ์ ของผู้ใหญ่จะเข้าไปรบกวนจินตนาการของเด็ก

3.4. เด็กสามารถสร้างสรรค์จินตนาการ และอารมณ์ร่วมไปกับนิทาน การใส่อารมณ์ ตามความคิดของผู้ใหญ่เข้าไประหว่างการเล่านิทานจะเข้าไปรบกวนการสร้างสรรค์จินตนาการ และอารมณ์ร่วมของเด็ก

3.5. สีแต่ละสีส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของเด็กแตกต่างกัน จึงสามารถนำมาใช้เป็น สื่อกลางที่แสดงออกถึงคุณลักษณะทางศีลธรรมที่แตกต่างกันได้

3.6. ความเรียบง่ายของตัวละครหุ่น จะช่วยให้เด็กเลียนแบบและนำไปเล่นได้

3.7. อุปกรณ์ยังไม่สมจริงเท่าไร เด็กยิ่งได้ฝึกจินตนาการมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นจึงควรใช้ อุปกรณ์ธรรมชาติที่มีรูปฟอร์มไม่ตายตัว ไม่มีองค์ประกอบชัดเจนมาก เนื่องจากเด็กจะได้ใช้ จินตนาการในการสร้างภาพในใจที่เป็นของเขาเองอย่างเต็มที่ ไม่ถูกจำกัดด้วยความสมจริงของ วัสดุอุปกรณ์

3.8. การเล่านิทานขาดกเป็นการให้ภาพจินตนาการที่สร้างความประทับใจ ตรึงตราใน คุณค่าความดีงามของตัวละคร การใช้ดนตรีประกอบเบา ๆ ท่วงทำนองง่าย ๆ จะช่วยนำเด็กสู่โลก แห่งจินตนาการในนิทาน และพาเด็กออกจากโลกแห่งจินตนาการในนิทานอย่างนุ่มนวล

4. การจัดสิ่งแวดล้อม

4.1. แสงสว่างที่มากเกินไป โดยเฉพาะแสงสว่างจากหลอดไฟฟลูออเรสเซนต์ จะทำให้เด็กเกิดการตื่นตัว ไม่สงบ จึงควรจัดให้แสงสว่างอยู่ในระดับต่ำอย่างเป็นธรรมชาติ

4.2. เด็กสามารถเรียนรู้ผ่านสิ่งแวดล้อมได้ตลอดเวลา ทั้งในระดับจิตสำนึก และจิตใต้สำนึก คือ ทั้งในขณะที่รู้ตัว และไม่รู้ตัว จึงจำเป็นต้องจัดบรรยากาศของห้องเรียนให้สอดคล้องกับคุณธรรมที่ต้องการปลูกฝัง

4.3. สิ่ง que เด็กเห็น และได้ยินสัมพันธ์กันมากขึ้นเท่าไร เด็กก็จะสามารถสร้างความคิดรวบยอด จินตนาการ และมีสมาธิมากขึ้นเท่านั้น

4.4. เด็กในวัยนี้ยังต้องอาศัยสถานการณ์จากสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการเล่น ดังนั้นจึงต้องจัดอุปกรณ์ ของเล่นไว้รองรับความต้องการของเด็กในการนำความประทับใจจากนิทานมาสร้างสรรค์จินตนาการ

4.5. จินตนาการของเด็กต้องได้รับการส่งเสริมด้วยการเลือกของเล่นที่เหมาะสม และเมื่อพื้นที่ในสมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับจินตนาการ ของเด็กมั่นคงแล้ว เด็กจะออกมามีบทบาทของตนเอง และสามารถปรับเอาสภาพภายในที่ตนสร้างขึ้นมาใส่ในสิ่งเร้าที่เหมาะสมภายนอก

5. ระยะเวลาในการเล่า

5.1. ผู้เล่านิทานควรใช้เวลาแก่เด็กในการเรียนรู้นิทานผ่านการเล่น เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีพลังเจตจำนง ในการเรียนรู้ผ่านมือหรือการกระทำ ไปสู่หัวใจ

5.2. เด็กมีช่วงความสนใจสั้น ดังนั้นในการเล่านิทาน 1 ครั้ง ไม่ควรใช้เวลาเกิน 20 นาที เพื่อให้เหมาะสมกับช่วงความสนใจในแต่ละกิจกรรมของเด็กปฐมวัย

5.3. เด็กต้องการการทำซ้ำๆ เพื่อพัฒนาพื้นที่ในการเชื่อมต่อของเซลล์สมอง และเพื่อซึมซับเรื่องราวที่ได้ฟังพัฒนาไปสู่การสร้างสรรค์เรื่องราวที่เป็นของตนเองได้ ดังนั้นนิทาน 1 เรื่อง จึงจำเป็นต้องเล่าซ้ำหลายครั้ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีตัวอย่างการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

จากนิทานชาดกเรื่อง “เทวธรรมชาดก” ปรับใหม่เป็น “เจ้าชายสามองค์”

1. ข้อมูลพื้นฐานก่อนการนำนิทานชาดกไปใช้

คัดเลือกนิทานที่มีเนื้อหาคล้ายกับปัญหาของเด็ก

ผู้วิจัยได้นำนิทานชาดกที่ปรับเปลี่ยนสำหรับเด็กปฐมวัย ไปทดลองเล่าในโรงเรียนอนุบาลแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนที่สอนแบบคละอายุ และรับเด็กพิเศษเรียนร่วมด้วย ภายในห้องเรียนประกอบด้วยนักเรียนที่มีอายุ ตั้งแต่ 3 1/2 – 5 ปี จำนวน 13 คน แบ่งเป็นนักเรียนชาย 7 คน นักเรียนหญิง 6 คน มีครูประจำชั้น 1 คน ครูผู้ช่วย 1 คน และพี่เลี้ยงอีก 1 คน

จากการสัมภาษณ์ครู และเฝ้าสังเกตภาพรวมของห้องเรียนนี้เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษาพบว่า นักเรียนในห้องเรียนนี้ส่วนใหญ่ ไม่สามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกฎเกณฑ์ของห้องเรียนได้ดีนัก มักทะเลาะกันเมื่อมีการกระทบกระทั่ง จนบางครั้งถึงกับทำร้ายร่างกาย ซึ่งกันและกัน และมักไม่ทำตามข้อตกลงของห้อง เช่น เล่นของเล่นแล้วไม่เก็บที่ให้เรียบร้อย บางครั้งไม่ยอมทำตามที่ครูเตือน เช่น ในกิจกรรมเล่นนิทาน หรือ กิจกรรมวงกลม ครูประจำชั้นให้นักเรียนไปดื่มน้ำ และเข้าห้องน้ำให้เรียบร้อย เด็กบางคนไม่ไปเพราะหิวเล่น และขอไปห้องน้ำ หรือ ดื่มน้ำขณะเล่นนิทาน หรือ มีกิจกรรมวงกลม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำนิทานชาดกในกลุ่มของการทำความดีด้านการมีวินัย มาเล่าในห้องเรียนนี้

เมื่อผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยให้ครูประจำชั้นทราบแล้ว ครู และพี่เลี้ยงในห้องได้นำแนวทางที่เสนอแนะไปใช้จริง ดังนี้

2. บรรยากาศในห้องเรียน

แสงสว่างเกินไปทำให้เด็กไม่สงบ, เด็กเรียนรู้ผ่านสิ่งแวดล้อมได้ตลอดเวลา, เด็กต้องใช้สิ่งแวดล้อมเป็นแรงบันดาลใจในการเล่น, จินตนาการของเด็กต้องได้รับการส่งเสริมด้วยของเล่นที่เหมาะสม

ครูประจำชั้นได้จัดบรรยากาศของห้องเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาในนิทาน เช่น จัดวางหุ่นละครที่ทำเสร็จแล้ว และจัดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างหุ่น และสร้างโต๊ะนิทานไว้ให้เด็กได้หยิบเล่นได้

ในกิจกรรมนิทานก่อนนอนก็ได้จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศเงียบสงบ คือ ปรับบรรยากาศของห้องให้มีแสงสว่างต่ำตามธรรมชาติ แล้วเปิดโคมไฟดวงเล็ก ๆ ตรงจุดที่ครูนั่ง ในสัปดาห์ที่ 1

และสัปดาห์ที่ 2 ของการเล่า และเปิดคอมพิวเตอร์ 2 ดวงที่ตั้งอยู่ สองข้างของโต๊ะนิทาน เพื่อส่องไปที่ โต๊ะนิทาน ในสัปดาห์ที่ 3 และสัปดาห์ที่ 4

สำหรับพื้นที่ที่ใช้ในการเล่านิทานนั้น ใช้บริเวณที่ว่างด้านหน้าโต๊ะบูชาพระซึ่งเป็นเขตที่เด็ก

ต้องสำรวจเมื่ออย่างกรายเข้าไปใกล้ และมีโต๊ะเล็ก ๆ สำหรับวางหนังสือนิทาน อยู่ต่ำกว่าทางด้านขวาของพระพุทธรูป เมื่อถึงเวลานิทานครูประจำชั้นผู้เล่า นิทานจะมานั่งอยู่ด้านหน้าของโต๊ะบูชาพระ เด็กจะเห็นพระพุทธรูปอยู่ เบื้องหลังครู ครูผู้ช่วยและพี่เลี้ยง จะนั่งอยู่ทางด้านขวาของโต๊ะวางหนังสือ นิทาน เพื่อเช็ดหุ่น

3. อุปกรณ์ประกอบการเล่า

ความเรียบง่ายช่วยให้เด็กได้ใช้จินตนาการ และเลียนแบบไปเล่นเองได้

หุ่นอย่างง่าย ได้จากการนำเอาวัสดุธรรมชาติที่หาได้รอบ ๆ ห้องเรียน หรือภายในโรงเรียน มาสมมติเป็นตัวละคร เช่น นำช้อนไม้คั้นเล็ก ๆ มาทำเป็น หุ่นคน นำก้อนหินมาเป็นยักษ์ หรือนำผ้าผืนมามัดปมทำเป็นหุ่น

โต๊ะนิทาน และหุ่น โต๊ะนิทานเป็นการนำเอาโต๊ะมาปูผ้า และหาวัสดุ ธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ก้อนหิน ดอกไม้ ท่อนไม้ เปลือกหอย หรือ เมล็ดพืช มาจัดเป็นฉากเหมือนเวทีละครตามเรื่องราวในนิทาน สำหรับหุ่นที่ใช้กับโต๊ะนิทานนี้ หากเป็นหุ่นคนทำขึ้น โดยนำหุ่นมาใส่ ตรงกลางผ้าเช็ดหน้าสีพื้น แล้วมัดให้แน่น เป็นหัว จากนั้นจึงจับปลายสองข้างมามัดปมเล็ก ๆ เป็น มือ และทิ้งส่วนชายที่เหลือเป็นตัว แล้วใช้ผ้าอีกผืนพับสามเหลี่ยม คลุมทับอีกครั้ง เป็นเสื้อผ้า

4. ขั้นตอนการเล่า

เด็กเลียนแบบจากสิ่งที่ครูเป็น, น้ำเสียงเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจจึงควรใช้น้ำเสียงที่นุ่มนวล ซึ่งช่วยให้เกิดสภาวะแห่งความสงบ, ดนตรี ช่วยนำเด็กไปและพาเด็กออกจากโลกแห่งจินตนาการ, เด็กมีช่วงความสนใจไม่เกิน 20 นาที, เด็กต้องการฟังซ้ำ ๆ เพื่อพัฒนาเซลล์สมอง และใช้เวลาในการเรียนรู้ผ่านการเล่น

ครูประจำชั้นเล่านิทานเรื่องเดิมซ้ำ ๆ กันทุกวัน เป็นเวลา 4 สัปดาห์ โดย

สัปดาห์ที่ 1 – เล่าปากเปล่า

พี่เลี้ยงทยอยส่งเด็กที่อาบน้ำแต่งตัวเรียบร้อยแล้วเข้ามาในห้องด้วยความสงบ ครูประจำชั้นผู้เล่านิทานซึ่งนั่งอยู่ในห้องให้เด็กนั่งลงที่พื้นเป็นวงกลม แล้วท่องคำกลอน หรือบทเพลงสั้น ๆ ะหว่างรอให้เพื่อนเข้ามาให้ครบเช่น

“สักวาดาวจะเข้ก็เหก	ศิระตะกัณฑ์ทางขึ้นกลางหา
เป็นวันแรมแจ่มแจ้งด้วยแสงดาว	น้ำค้างพรายปราวไพรโยธอง
ลมเรื่อยเรื่อยเฉื่อยฉิวต้องผิวเนื้อ	ความหนาวเหลือทานทนกลมหมอง
สกุณาาคูเหว่าก็เฝ้าร้อง	พอแสงทองจับขอบฟ้าขอลาเอย” หรือ
“เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อนเอย	ค่าแล้วจะนอนที่ตรงไหน
จะนอนไหนกันนอนได้	สุขทุมพุ่มไม้ก็เคยนอน
ลมพระพายชายพัดมาอ่อน อ่อน	เจ้าเคยจรมานอนรังเอย”

เมื่อเด็ก ๆ เข้ามาครบแล้ว ครูประจำชั้นจึงจุดเทียนที่โต๊ะบูชาพระพุทธรูป แล้วร่วมกันสวดมนต์ ไหว้พระ จากนั้นนำเทียนบูชาพระไปต่อกับเทียนที่โต๊ะวางหนังสือนิทานซึ่งอยู่ด้านข้างโต๊ะบูชาพระพุทธรูป แล้วเล่นดนตรีเป็นทำนองสั้น ๆ เบา ๆ แล้วจึงเริ่มเล่า “นิทานจากดวงดาวเรื่อง เจ้าชายสามองค์” ด้วยอาการสงบ น้ำเสียงนุ่มนวล ไม่ตัดเสียงตามเสียงของตัวละคร และไม่ใส่อารมณ์ลงไปนิทาน

นิทานจากดวงดาวเรื่อง เจ้าชายสามองค์

ในช่วงหนึ่งแห่งกาลเวลา นานแสนนานผ่านมา มีพระราช และพระราชินีคู่หนึ่ง มีพระโอรสด้วยกัน 2 องค์ เมื่อพระโอรสทั้งสองเติบโตขึ้นได้ไม่เท่าไร พระราชินีก็สิ้นพระชนม์ ต่อมา พระราชาได้แต่งตั้งให้หญิงนางหนึ่งขึ้นมาเป็นราชินีแทน ไม่นานราชินีองค์ใหม่ก็ให้กำเนิดพระโอรสองค์ที่ 3 พระราชาดีพระทัยมากได้ทรงให้พรแก่พระราชินีใหม่ 1 ข้อ ราชินีองค์ใหม่รอเวลาจนกระทั่งพระโอรสองค์ที่ 3 เติบโตขึ้น แล้วจึงขอให้พระราชามอบราชสมบัติแก่เจ้าชายองค์ที่ 3 ซึ่งเป็นโอรสของนาง พระราชาไม่อาจจะคืนคำสัตย์ที่เคยให้ไว้ได้ จึงจำเป็นต้องตอบตกลง จากนั้นพระราชาก็เสด็จไปหาเจ้าชาย องค์ใหญ่ และเจ้าชายองค์ที่ 2 แล้วกล่าวว่า

“ลูกพ่อทั้งสอง พ่อไม่สามารถจะกลับคำพูดที่ได้ให้ไว้กับราชินีได้ ลูกทั้งสองจงออกไปสู่ป่าเพื่อหลบภัยอันอาจจะเกิดจากราชินีเสียเถิด จนกว่าบิดาจะหาชีวิตไม่แล้วเจ้าจง

กลับมาเพื่อรับราชสมบัติอันเป็นของตระกูลคืนไป" จากนั้น พระราชาก็ทรงจับที่ศีรษะของ เจ้าชายทั้งสอง แล้วเจ้าชายทั้งสองก็ออกเดินทางสู่ป่าใหญ่

เมื่อเจ้าชายทั้งสองมาถึงอุทยานหลวง เจ้าชายองค์ที่ 3 เห็นเข้าก็เข้ามาไต่ถาม เมื่อได้รับความแล้ว จึงขอติดตามไปด้วย เจ้าชายทั้งสาม จึงออกเดินทางไปด้วยกัน จนกระทั่งไปถึง กลางป่า แลเห็นสระบัวมีน้ำอันใสสะอาดอยู่ไม่ไกลนัก เจ้าชายองค์ใหญ่ ก็กล่าวกับเจ้าชายองค์ที่ 3 ว่า

"เจ้าจง ไปชำระร่างกาย และดื่มกินน้ำที่สระนั้นให้สบาย แล้วจึงนำน้ำใส่ใบบัว กลับมาให้พี่สักใบเถิด" เจ้าชายองค์ที่ 3 รับคำ แล้วเดินทางไปยังสระนั้น

เมื่อไปถึงสระเจ้าชายองค์ที่ 3 ไม่ทันได้สังเกตเห็นสิ่งใด กระโจนลงน้ำดำมืดดำวายเป็นที่สำราญ ครั้นยักษ์ที่ครอบครองสระบัวนี้เห็นเข้าจึงตรงเข้าจับเจ้าชาย พร้อมถามว่า

"เจ้ารู้จักธรรมชาติของเทวดาหรือไม่"

"ธรรมชาติของเทวดาก็คือ พระอาทิตย์ กับพระจันทร์อย่างไรเล่า" เจ้าชายตอบ

"ผิด" ยักษ์กล่าว แล้วจับเจ้าชายไปขังไว้

เมื่อเวลาผ่านไป ผ่านไป เจ้าชายองค์ใหญ่เห็นว่า เจ้าชายองค์ที่ 3 ยังไม่กลับมา จึงกล่าวกับเจ้าชายองค์ที่ 2 ว่า

"เจ้าจง ไปสำรวจดูน้องเล็ก แลชำระร่างกาย ดื่มกินน้ำที่สระนั้นให้สำราญเถิด"

เมื่อไปถึงสระ เจ้าชายองค์ที่ 2 ไม่ทันได้สังเกตเห็นสิ่งใด กระโจนลงน้ำดำมืดดำวายเป็นที่สำราญ ครั้นยักษ์ที่ครอบครองสระบัวนี้เห็นเข้าจึงตรงเข้าจับเจ้าชาย พร้อมถามว่า

"เจ้ารู้จักธรรมชาติของเทวดาหรือไม่"

"ธรรมชาติของเทวดาก็คือ ทิศทั้ง 4 อย่างไรเล่า" เจ้าชายตอบ

"ผิด" ยักษ์กล่าว แล้วจับเจ้าชายไปขังไว้

เมื่อ เจ้าชายองค์ที่ 2 ก็หายไปอีกองค์หนึ่ง เจ้าชายองค์ใหญ่ จึงออกเดินทางไปสำรวจที่สระน้ำด้วยตนเอง แลเห็นรอยเท้าของน้องทั้ง 2 ลงไปในสระไม่มีรอยเดินขึ้น ก็นี้รู้ขึ้นมาว่าในสระนั้น จะต้องมียักษ์คอยจับมนุษย์ หรือสัตว์ที่ลงไปกินน้ำกินเป็นอาหาร จึงรอท่าอยู่ไม่ลงไป เมื่อยักษ์ที่อาศัยอยู่ในสระเห็นดังนั้นจึงแปลงร่างเป็นชายชรา มาถามเจ้าชายว่า

"เหตุใดท่านจึงไม่ลงเล่นน้ำ ให้สบายใจเล่า"

เจ้าชายมองดูชายชรานั้น ก็รู้ว่าเป็นยักษ์แปลงมา จึงเอ่ยถามว่า

"เจ้าจับตัวน้องทั้งสองของเราไปทำไม"

ข้าได้รับพรจากเทพให้จับสัตว์น้อยใหญ่ที่ลงมาในสระบัวของข้าและไม่รู้จักธรรมชาติของเทวดากินเป็นอาหารได้ และน้องชายทั้งสองของเจ้าก็ไม่รู้จัก" ยักษ์ตอบ เจ้าชายองค์ใหญ่ก็กล่าวขึ้นว่า

"ธรรมชาติของเทวดานี้เป็นสิ่งบริสุทธิ์มาก ข้าไม่อาจตอบเจ้าในขณะที่ร่างกายของข้ายังสกปรกดำมืดได้"

ยักษ์ได้ฟังดังนั้นก็จัดให้เจ้าชายองค์แรกได้อาบน้ำชำระร่างกาย และพักผ่อนจนเป็นที่น่าสบายแล้ว เจ้าชายจึงตอบคำถามแก่ยักษ์ว่า

"ธรรมชาติของเทวดาก็คือ การเกรงกลัวที่จะกระทำผิด และรังเกียจต่อบาปอย่างไรเล่า เจ้าเที่ยวถามหาเอาธรรมชาติของเทวดา แต่การกระทำของเจ้าที่เที่ยวจับสัตว์น้อยใหญ่มาเป็นอาหารนั้น กลับตรงกันข้ามกับเทวดาธรรม โดยสิ้นเชิง น่าสมเพชเสียจริง"

เมื่อยักษ์ได้ฟังคำสอนของเจ้าชายองค์ใหญ่ ก็รู้สึกสำนึกตน จึงยอมที่จะปล่อยเจ้าชาย 1 องค์ เจ้าชายองค์ใหญ่ก็เลือกให้ปล่อย เจ้าชายองค์ที่ 3 ยักษ์รู้สึกแปลกใจมาก จึงถามเหตุผล เจ้าชายองค์ใหญ่ก็กล่าวตอบว่า

"เจ้าชายองค์น้อยนั้น เป็นเหตุให้เราต้องออกมาสู่ป่า หากเราและน้ององค์รอง กลับวังไปโดยไม่มีเจ้าชายองค์น้อย เราก็จะถูกกล่าวหาว่านำน้องมาฆ่าทิ้งเสียกลางป่าเป็นแน่"

ยักษ์เห็นในความเป็นธรรม และฉลาดรอบคอบของเจ้าชายองค์ใหญ่จึงยอมปล่อยเจ้าชายทั้ง 2 องค์ และยอมเป็นข้ารับใช้แก่เจ้าชายทั้งสาม

จนกระทั่งวันหนึ่ง เจ้าชายองค์ใหญ่สังเกตเห็นดวงดาวบนท้องฟ้า ก็ทราบว่พระราชชาติสิ้นชีวิตแล้ว จึงพาน้องทั้ง 2 และยักษ์ กลับเข้าเมือง และขึ้นครองราชย์ด้วยความเป็นธรรมสืบมา

เมื่อนิทานจบลง ครูเล่นดนตรีสั้น ๆ อีกครั้ง แล้วนำเทียนที่โต๊ะวางหนังสือนิทานไปต่อกับเทียนบูชาพระ จากนั้นดับเทียนที่โต๊ะวางหนังสือนิทาน ครูและเด็กร่วมกันนั่งสงบ แล้วเรียกเด็กทีละคนให้ไปหยิบที่นอนมาปูนอน

สัปดาห์ที่ 2 – เล่าประกอบหุ่นอย่างง่าย

พี่เลี้ยงทยอยส่งเด็กที่อาบน้ำแต่งตัวเรียบร้อยแล้วเข้ามาในห้องที่ครูประจำชั้นนั่งรออยู่ ให้เด็กลงที่พื้น เป็นแถวหน้ากระดาน ประมาณ 2-3 แถว และให้ท่องคำกลอน หรือบทเพลงสั้น ๆ วรรจรรวให้เพื่อนเข้ามาให้ครบ เมื่อเด็กๆ เข้ามาครบแล้ว ครูประจำชั้นจึงจุดเทียนที่โต๊ะบูชาพระพุทธรูป แล้วร่วมกันสวดมนต์ไหว้พระ จากนั้นนำเทียนบูชาพระไปต่อกับเทียนที่โต๊ะวางหนังสือนิทานซึ่งอยู่ด้านข้างโต๊ะบูชาพระพุทธรูป แล้วเล่นดนตรีเป็นทำนองสั้นๆ เบาๆ แล้วร้องบทเพลงเปิดฉากละครว่า "ขอละคร ให้น้องข้าดู ขอยายชูเลี้ยงน้องข้าเถิด ขอยายเกิดเลี้ยงตัวข้าเอง" แล้วจึงเริ่มเล่า นิทานจากดวงดาวเรื่อง เจ้าชายสามองค์ ด้วยอาการสงบ และน้ำเสียงนุ่มนวล

ในระหว่างที่ครูประจำชั้นเล่านิทาน ครูผู้ช่วย และพี่เลี้ยงช่วยกันเช็ดหุ่นที่ทำขึ้นโดยนั่งกับพื้น นำผ้ามาคลุมบนตักเป็นพื้นฉาก แล้วช่วยกันเช็ดหุ่นไปตามเรื่องที่ครูประจำชั้นเล่า

เมื่อนิทานจบลง ครูร้องเพลงปิดฉากละครว่า “ขอละคร ให้น้องข้าดู ขอยายชู เลี้ยงน้องข้าเกิด ขอยายเกิดเลี้ยงตัวข้าเอง” แล้วจึงเล่นบทเพลงสั้น ๆ อีกครั้ง แล้วดับเทียนที่โต๊ะ วางหนังสือนิทาน ครูและเด็กร่วมกันนั่งสงบ จากนั้นจึงเรียกเด็กทีละคนให้ไปหยิบที่นอนมาปูนอน

สัปดาห์ที่ 3 – เล่าประกอบโตะนิทาน

โตะนิทานที่ใช้ เป็นการนำหุ่นที่สร้างขึ้นมาเชิดให้เด็กดูบนโตะที่จัดเป็นฉากด้วย วัสดุธรรมชาติ เช่น ผ้า ก้อนหิน หรือ เมล็ดพืช ตามเนื้อเรื่อง โดยครูประจำชั้นนำโตะนิทานที่สร้างเสร็จแล้วและคลุมผ้าไว้จากที่เก็บมาวางไว้ข้างโตะวางหนังสือนิทาน

พี่เลี้ยงทยอยส่งเด็กที่อาบน้ำแต่งตัวเรียบร้อยแล้วเข้ามาในห้อง แล้วให้เด็กนั่งลงที่พื้นเป็นแถวหน้ากระดาน ประมาณ 2-3 แถว และให้ท่องคำกลอน หรือบทเพลงสั้น ๆ ะหว่างรอให้เพื่อนเข้ามาให้ครบ เมื่อเด็ก ๆ เข้ามาครบแล้วครูประจำชั้นจึงจุดเทียนที่โตะบูชาพระพุทธรูป ร่วมกันสวดมนต์ไหว้พระ จากนั้นนำเทียนบูชาพระไปต่อกับเทียนที่โตะวางหนังสือนิทาน ซึ่งอยู่

ด้านข้างโตะบูชาพระพุทธรูป แล้วเล่นดนตรีเป็นทำนองสั้น ๆ เบา ๆ และร้องบทเพลงเปิดฉากละครว่า “ขอละคร ให้น้องข้าดู ขอยายชู เลี้ยงน้องข้าเกิด ขอยายเกิดเลี้ยงตัวข้าเอง” ในระหว่างที่ครูผู้เล่านิทานร้องเพลงเปิดฉากละคร ครูผู้เชิดหุ่นยืนหันข้างให้เด็กอยู่คนละด้านของโตะนิทาน แล้วหยิบชายผ้าที่คลุมโตะนิทานอยู่คนละ 2 ชาย ค่อย ๆ ยกขึ้นเปิดผ้าคลุมโตะนิทานออก ก้มลงวางไว้ด้านหน้าโตะนิทาน จากนั้นจึงค่อย ๆ เปิดโคมไฟที่ส่องโตะนิทานให้สว่างขึ้นทีละน้อยจนสุด แล้วครูประจำชั้น จึงเริ่มเล่า “นิทานจากดวงดาวเรื่อง เจ้าชายสามองค์” ด้วยอาการสงบ น้ำเสียงนุ่มนวล

ระหว่างเล่านิทาน ครูผู้ช่วย และพี่เลี้ยงนั่งที่เก้าอี้ด้านหลังโตะนิทาน และใช้มือทั้งสองข้างจับหุ่น ให้แสดงบทบาทตามที่ครูประจำชั้นเล่าโดยที่ครูประจำชั้น และผู้เชิดต้องคอยระวังให้เนื้อเรื่องที่เล่ากับการเชิดหุ่นสัมพันธ์กัน เมื่อเล่าจบ ระหว่างที่ครูประจำชั้นร้อง

เพลงปิดฉากละคร ว่า “ขอละคร ให้น้องข้าดู ขอยายชู เลี้ยงน้องข้าเกิด ขอยายเกิดเลี้ยงตัวข้าเอง” ผู้เชิดหุ่นก็ค่อย ๆ นำผ้ามาคลุมปิดโตะนิทาน โดยครูผู้เชิดหุ่นยืนหันข้างให้เด็กอยู่คนละด้านของโตะนิทาน แล้วก้มลงหยิบชายผ้าที่วางอยู่หน้าโตะนิทานคนละ 2 ชาย ค่อย ๆ ยกขึ้นแล้ววางปิดลงบนโตะนิทาน จากนั้นจึงค่อย ๆ หริโคมไฟที่ส่องโตะนิทานจนดับ ครูประจำชั้นจึง ดับเทียนที่โตะวางหนังสือนิทาน ครูและเด็กร่วมกันนั่งสงบ จากนั้นจึงเรียกเด็กทีละคนให้หยิบที่นอนมาปูนอน

สัปดาห์ที่ 4 – เล่าประกอบโตะนิทาน โดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการเชิด

พี่เลี้ยงทยอยส่งเด็กที่อาบน้ำแต่งตัวเรียบร้อยแล้ว เข้ามาในห้อง ให้เด็กนั่งลงที่พื้นเป็นแถวหน้ากระดาน ประมาณ 2-3 แถว และให้ท่องคำกลอน หรือบทเพลงสั้น ๆ เบา ๆ ระหว่างรอให้เพื่อน เข้ามาครบ เมื่อเด็ก ๆ เข้ามาครบแล้ว ครูประจำชั้นจึงจุดเทียนที่โต๊ะ บูชาพระพุทธรูป ร่วมกันสวดมนต์ ไหว้พระ จากนั้นนำเทียนบูชาพระไปต่อกับเทียนที่โต๊ะวาง หนังสือนิทาน ซึ่งอยู่ด้านข้างโต๊ะบูชาพระพุทธรูป แล้วคัดเลือกเด็กออกมาช่วยครูขีดหุ่นวันละ 1 คน จากนั้นเล่นดนตรีสั้น ๆ แล้วร้องบทเพลงเปิดฉากละครว่า “ขอละคร ให้น้องข้าดู ขอยายชูลี้น้อง ข้าเถิด ขอยายเกิดเลี้ยงตัวข้าเอง” ในระหว่างที่ครูผู้เล่านิทานร้องเพลงเปิดฉากละคร ผู้ขีด หุ่นยืนหันข้างให้เด็กอยู่คนละด้านของโต๊ะนิทาน แล้วหยิบชายผ้าที่คลุมโต๊ะนิทานอยู่ ค่อย ๆ ยกขึ้นเปิดผ้าคลุมโต๊ะนิทานออก โดยให้เด็กช่วยจับด้วย 1 ชาย แล้วก็มลงวางไว้ด้านหลังโต๊ะ นิทาน จากนั้นจึงเปิดโคมไฟที่ส่องโต๊ะนิทานให้สว่างขึ้นทีละน้อยจนสุด แล้วครูประจำชั้น จึงเริ่ม เล่า “นิทานจากดวงดาวเรื่อง เจ้าชายสามองค์” ด้วยอาการสงบ และน้ำเสียงนุ่มนวล

ระหว่างเล่านิทาน ครูผู้ช่วย พี่เลี้ยง และเด็กที่ได้รับการคัดเลือกนั่งอยู่ที่เก้าอี้ ด้านหลังโต๊ะนิทาน และใช้มือทั้งสองข้างจับหุ่นให้แสดงบทบาทตามที่ครูประจำชั้นเล่า โดยที่ครู ประจำชั้น และผู้ขีดต้องคอยระวังให้เนื้อเรื่องที่เล่ากับการขีดหุ่นสัมพันธ์ กัน เมื่อเล่าจบระหว่างที่ครูผู้เล่านิทานร้องเพลงปิดฉากละครว่า “ขอละคร ให้น้องข้าดู ขอยายชูลี้น้อง ข้าเถิด ขอยายเกิดเลี้ยงตัวข้าเอง” ครูผู้ขีด หุ่นก็ค่อย ๆ นำผ้ามาคลุมปิดโต๊ะนิทาน โดยครูผู้ขีดหุ่นยืนหันข้างให้เด็ก อยู่คนละด้านของโต๊ะนิทาน แล้วก็มลงหยิบชายผ้าที่วางอยู่หน้าโต๊ะนิทาน ค่อย ๆ ยกขึ้นแล้ววาง ปิดลงบนโต๊ะนิทาน โดยมีเด็กคอยช่วยปิดด้วย จากนั้นจึงค่อย ๆ หนีโคมไฟที่ส่องโต๊ะนิทานจนดับ ครูประจำชั้น จึงดับเทียนที่โต๊ะวางหนังสือนิทาน ครูและเด็กร่วมกันนั่งสงบจากนั้นจึงเรียกเด็กทีละ คนให้ไปหยิบที่นอนมาปูนอน

5. พฤติกรรมการฟังนิทานของเด็ก

สัปดาห์ที่ 1 ขั้นการซึมซับภาพจินตนาการ

ช่วงกิจกรรมนิทานในสัปดาห์ที่ 1 นี้ เด็ก ๆ นั่งฟังนิทาน ที่ครูเล่า โดยนั่งเป็นวงกลมมีครู และพี่เลี้ยงนั่งสลับเป็นระยะ ในช่วงแรก เด็ก ๆ ทุกคนตั้งใจฟังอย่างดี นั่งมองตรงไปที่ครูผู้เล่า ช่วงท้าย ๆ เด็ก ๆ ส่วนมากยังนั่งฟังโดยไม่คุยกันเอง มีบางคนทีค่อย ๆ เปลี่ยนจากนั่งเป็นนอนฟัง แต่ก็ไม่ได้รบกวน ห้องเรียน การเล่าของครูในช่วงสัปดาห์นี้ ยังเล่าผิด ตะกุกตะกัก อยู่หลายช่วง

ในช่วงกิจกรรมสวดมนต์ตอนเช้า มีเด็กชายอายุ 5 ปี คนหนึ่งนำคำพูดในนิทานที่ว่า “เจ้าชายไม่ทันได้สังเกตสิ่งใด” มาใช้บอกกับพี่เลี้ยงว่า “ผมไม่ทันได้สังเกตเลยว่าเพียนดับไปตอนไหน” นอกจากนั้นยังไม่มีการเล่นอิสระ เกี่ยวกับนิทานที่เล่าในช่วงสัปดาห์นี้

สัปดาห์ที่ 2 ขั้นการใช้จินตนาการสมมติของสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่งในการเล่น

ในเวลานิทานสัปดาห์นี้เด็ก ๆ ฟังนิทานโดยมีครูและพี่เลี้ยงช่วยกันขีดหุ่นอย่างง่าย โดยนำเอาช้อนไม้ และก้อนหิน มาเป็นตัวละคร และให้เด็กนั่งเป็นแถวหน้ากระดานเพื่อชมละครหุ่น ในระหว่างที่เล่านิทานนั้น เด็กบางคนก็ดูที่หุ่น บางคนก็ดูที่ผู้เล่า และมีบางส่วนที่มองสลับกันไปมาระหว่างผู้เล่า และหุ่นละคร ในช่วงต้นสัปดาห์ มีการเปลี่ยนตัวผู้เล่านิทาน เนื่องจากครูประจำชั้นลาหยุด ทำให้พี่เลี้ยงต้องมาเล่านิทานแทน และเล่าผิดหลายแห่ง แต่มีเด็กที่สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้เกือบทุกจุด ในช่วงปลายสัปดาห์ ครูประจำชั้นสามารถเล่านิทานได้อย่างถูกต้องไม่ผิดพลาด และเด็ก ๆ ก็สนใจฟังโดยไม่รบกวนห้องเรียนเลย

สำหรับช่วงเวลาอื่น ๆ ในสัปดาห์นี้ เริ่มมีเด็กบางคนเล่นขีดหุ่นในช่วงเวลาเล่นอิสระ แต่ยังไม่สามารถสร้างเป็นเรื่องราวตามที่ได้ฟังมา เพียงแต่สร้างเป็นปราสาท มีเจ้าหญิง เจ้าชาย เท่านั้น

สัปดาห์ที่ 3 ขั้นเลียนแบบบทบาทและประสบการณ์ในการเล่น

ช่วงเวลานิทาน สำหรับสัปดาห์นี้ เป็นช่วงที่ครูเล่านิทานพร้อมกับแสดงหุ่นบนโต๊ะนิทาน ให้เด็ก ซึ่งนั่งเป็นแถวหน้ากระดาน ประมาณ 3 แถว ได้ดูไปพร้อมๆ กับการฟังนิทานจากครูประจำชั้น ขณะที่ฟังนิทานในช่วงต้นสัปดาห์ เด็ก ๆ ส่วนมากสนใจดูที่โต๊ะนิทาน และหันมามองที่ครูผู้เล่าเป็นบางครั้ง แต่ในช่วงปลายสัปดาห์ เด็ก ๆ มองที่ผู้เล่าเป็นส่วนใหญ่ ในช่วงนี้ มีเด็กที่ไม่มองทั้งผู้เล่า และโต๊ะนิทาน สายตามองเลยไปยังส่วนอื่นของห้อง หันหน้าหาเพื่อน หรือไม่ก็นั่งก้มหน้ามองพื้นห้อง แต่เมื่อครูเล่าผิดเด็กที่เหมือนไม่สนใจฟังนั้น ก็สามารถพูดแก้ไขได้ถูกต้อง

ในช่วงเวลาเล่นอิสระตอนเช้า สัปดาห์นี้ เด็กๆ เริ่มเล่านิทานของตนเอง โดยให้ครูช่วยทำหุ่นให้บ้าง ทำเองจากผ้า หรือวัสดุรอบ ๆ ตัวบ้าง หรือหยิบเอาตุ๊กตาที่มีอยู่แล้วในห้องมาใช้เป็นหุ่นของตน และเมื่อเดินออกไปนอกตึก

เรียนแล้วมองเห็นสละบัวก็พูดกันถึงประโยคในนิทานที่ได้ฟัง เช่น “กระโจนลงน้ำดำมืดดำวายเป็นที่น่าสำราญ” และเมื่อมีเด็กคนหนึ่งเริ่มต้นเรื่องขึ้น ก็จะมีผู้ที่เล่าต่อ เป็นประโยคสั้น ๆ ต่อจากนั้น แต่เมื่อพ้นสละบัวก็หยุดเล่า

สัปดาห์ที่ 4 ขั้นการริเริ่มสร้างสรรค์ในภาพของตนเอง

สัปดาห์นี้ เป็นสัปดาห์ที่มีเด็กที่ได้รับคัดเลือกจากครูประจำชั้นให้ขึ้นมาช่วยครูเชิดหุ่นบนโต๊ะนิทาน วันละ 1 คน ในระหว่างที่เล่านิทานในสัปดาห์นี้นั้นมีเด็ก 3-4 คน ที่นั่งเล่นเชิดหุ่นของตนเอง ตามเรื่องราวที่ครูเล่า โดยใช้นิ้วเป็นหุ่น และเชิดบนตักของตนเอง บางครั้งก็เชิดด้วยกัน 2 คน บางครั้งก็เชิดคนเดียว ในช่วงปลายสัปดาห์มีเด็ก 2 - 3 คนเริ่มรบกวนห้อง โดยการวิ่งไปมาทางซ้ายที่ขวาที่ บางคนก็นั่งคุยกัน ทำให้ครูต้องหยุดเล่าเป็นระยะ ซึ่งก็ทำให้เด็กหันมาสนใจได้ชั่วระยะหนึ่ง

ช่วงเล่นอิสระตอนเช้า เด็ก ๆ เล่นละครหุ่นบนโต๊ะนิทานที่สร้างขึ้นมาได้จนจบเรื่อง โดยมีรายละเอียดจากการสังเกตมากขึ้น เช่น เด็กโตที่ได้รับการคัดเลือกให้ไปช่วยครูเชิดหุ่นเมื่อเขาสร้างโต๊ะนิทานก็จะมัดหุ่นเอง มีตะกร้าใส่ตัวหุ่นแอบไว้ด้านหลังโต๊ะ มีโคมไฟที่มีสายไฟอยู่

ด้านในโต๊ะ เหมือนกับที่โต๊ะนิทานของครูมี สำหรับเด็กเล็ก ก็เริ่มมีการสร้างโต๊ะนิทานของตนเอง โดยนำผ้ามาปูที่โต๊ะ แต่ยังไม่มียละเอียดของฉากมากนัก ในช่วงปลายสัปดาห์ มีเด็กเล็กที่เริ่มเล่นด้วยกันกับเพื่อนเป็นครั้งแรก (ก่อนหน้านี้เล่นเป็นคู่ขนานกัน) ด้วยการชวนพี่ที่โตกว่ามาเล่นโต๊ะนิทานเรื่อง “เจ้าชายสามองค์” ที่เขาเป็นคนจัดขึ้นเอง โดยใช้ผ้าปู และนำตุ๊กตาต่างๆ มาวางบนโต๊ะจนเต็ม และสามารถเล่นได้จนจบเรื่อง แม้ว่าตอนกลางเรื่องจะวิ่งออกไปทำกิจกรรมอื่น ๆ บ้าง แต่ก็สามารถกลับมาเชิดหุ่นตามที่ได้รับมอบหมายจากพี่ที่เล่นด้วยได้จนจบเรื่อง และยังสามารถเตือนพี่ที่โตกว่าให้คลุมผ้าปิดโต๊ะนิทานได้อีกด้วย

องค์ประกอบของนิทานชาดก และการปรับเปลี่ยนตัวนิทาน

นิทานโดยทั่วไปนั้น ประกอบไปด้วย แก่นเรื่อง (Theme)เค้าโครงเรื่อง (Plot) ตัวละคร (Characters) ฉาก (Setting) ทิศนะ (Point of view) ท่วงทำนอง (Style) และบทสนทนา (Dialog) (กรมวิชาการ, 2541) ซึ่งในการปรับเปลี่ยนนิทานให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้ฟังนั้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของนิทานเหล่านี้ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและกลมกลืนกัน ดังนี้

1. แก่นเรื่อง (Theme)

แก่นเรื่อง คือ ส่วนหัวใจ หรือสาระสำคัญของเรื่อง เป็นส่วนที่สะท้อนให้เห็นคุณธรรมที่สอดแทรกอยู่ในนิทาน เช่น การทำดีได้ดี หรือ การมีเมตตาให้แก่สรรพสัตว์

ในการนำนิทานชาดกไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมิได้ปรับเปลี่ยนแก่นเรื่องของนิทานชาดกแต่อย่างใด หากแต่ได้ทำการคัดเลือกนิทานที่มีแก่นเรื่องเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ด้วยสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยการคัดกรองด้วยเกณฑ์การวิเคราะห์สันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในนิทานชาดกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว โดยในการวิเคราะห์นั้น ได้คัดกรองเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ

1.1. การละเว้นความชั่ว ได้แก่ การกระทำตามเบญจศีล คือ

- 1.1.1. ไม่รังแก หรือ ทำร้าย คนอื่น ทั้งคน และสัตว์
- 1.1.2. ไม่หยิบของของคนอื่นมาเป็นของตน
- 1.1.3. ไม่แย่งชิงของรักของคนอื่น
- 1.1.4. ไม่โกหก คำว่า หรือ โยนความผิดของตนให้แก่ผู้อื่น
- 1.1.5. ไม่หลงสุบ ต้ม ดม เสพ สิ่งเสพติดต่าง ๆ

1.2. การทำความดี ได้แก่ การปฏิบัติตามคุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย คือ

- 1.2.1. มีวินัย
- 1.2.2. มีสติ
- 1.2.3. เมตตา กรุณา
- 1.2.4. ซื่อสัตย์
- 1.2.5. ไม่เห็นแก่ตัว

2. โครงเรื่อง (Plot)

เค้าโครงเรื่อง หมายถึง ลำดับเหตุการณ์ หรือ เรื่องราวที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มต้นเรื่อง จนจบเรื่อง โดยแบ่งองค์ประกอบเป็น 3 ส่วน คือ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ซึ่งในอรรถกถาชาดกนั้นสามารถแบ่งองค์ประกอบได้ดังนี้

การเปิดเรื่อง มักกล่าวถึงมูลเหตุของการเล่า ซึ่งเริ่มจากบอกเหตุโดยสรุปว่า พระพุทธองค์ทรงปรารภถึงสิ่งใด เช่น

“ หิริโศตปุสุมปนฺนาติ อิทํ ภควา เซตฺวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ พหุณฺหนํ
ภิกขุ อารพฺภ กเถสิฯ ”

สมเด็จพระผู้ทรงพระภาคเจ้าเสด็จอยู่ ณ พระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุ
มีบริวารมากรูปหนึ่ง ตรัสอดีตนิทานนี้ที่กำหนดด้วยพระคาถามีอาทิว่า หิริโศตปุสุม
ปนฺนา ดังนี้”

(เทวธรรมชาดก เอกนิบาต อปฺณณกวรรคที่ 1)

จากนั้น จึงกล่าวโดยละเอียดถึงเนื้อความของเรื่องราวที่พระพุทธองค์ทรงปรารภถึง ซึ่งเป็นเหตุให้พระพุทธองค์ทรงแสดงนิทานชาดกเรื่องนั้น ๆ เช่น

“สาวตติวาสี ก็เรโก ภูมพิโก ภริยาย กาลกตาย ปพพชช ดังได้ฟังมา ภูมพิชชาวเมืองสาวัตถีผู้หนึ่ง ครั้นภรรยาทำกาลกิริยาแล้ว ก็ออกบวชในพระศาสนา เมื่อจะบรรพชานั้น เขาให้ทำบริเวณโรงไฟ แลห้องเก็บของสำหรับตน จัดหาวัตถุต่าง ๆ เป็นต้นว่าสัปปีแลข้าวสารเก็บไว้เต็มห้อง เสร็จแล้วจึงได้บวชฯ ครั้นบวชแล้วให้เรียกทาสของตนมาใช้ให้แต่งอาหารตามชอบใจแล้วแลฉนั้น ฯ.....

.....สมเด็จพระมหากรุณาจะทรงพยุ้งใจภิกษุผู้หนึ่ง จึงตรัสว่า คุณก่อน ภิกษุ ในกาลก่อนครั้งเกิดเป็นผีเสื้อน้ำ ท่านแสวงหาหิริโหดตบปะอยู่ถึงสิบสองปี บัดนี้ ได้มาบวชในศาสนาอันเป็นที่เคารพถึงเพียงนี้ ไฉนจึงทิ้งผ้าห่มละหิริโหดตบปะเสีย..... ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลอาราธนาสมเด็จพระอนาวรรณญาณ เพื่อทรงสั่งแดงอรรถนั้นให้ แจ่มชัด ฯ พระองค์ก็ตรัสเหตุอันภพอื่นกำบังไว้ให้ปรากฏ ดังต่อไปนี้”

(เทวธรรมชาดก เอกนิบาต อปัณณกวรรคที่ 1)

การดำเนินเรื่อง เป็นส่วนของนิทาน หรือ เรื่องราวในอดีตชาติที่พระพุทธองค์ทรงแสดงขึ้น ซึ่งเป็นส่วนที่นำมาคัดกรองเพื่อหาความสอดคล้องกับบทบาทในชีวิตของเด็ก และหาความสัมพันธ์กับเบญจศีล และคุณธรรม 5 ประการ และเป็นส่วนที่นำไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยมีกัมมัตถ์ขึ้นต้นเรื่องด้วยคำที่มีความหมายว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีตกาล เช่น อดีตเต... หรือ ในกาลที่ล่วงมาแล้ว เช่น

“อดีตเต กาสสิฏฐี พาราณสียํ พุรหมหตุโต ราชา อโหสิ ฯ ตทา โพิสตุโต ตสฺส อคฺคมเหสิยา กุจฺฉิสฺมิ ปฏิสฺนฺธิ คณฺหิ ฯ

อดีตสมัย ได้มีพระราชาทรงพระนามว่าพรหมทัต ในพาราณสีนคร แคว้นกาสิ ฯ ครั้งนั้นพระบรมโพธิสัตว์เจ้าถือปฏิสนธิในครรภ์ของพระอัครมเหสีของท้าวเธอประสูติแล้ว ถึงวันเฉลิมพระตามพระราชประเพณี พระชนกชนนีสมมติพระอภิไธยว่ามหาสิสาสมุทร ในกาลที่พระองค์ทรงวิ่งเล่นไปมาได้ มีพระราชโอรสพระสูติใหม่อีกพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าจันทกุมาร ฯ ในสมัยที่พระอนุชาทรงวิ่งเล่นไปมาได้ พระมารดาทิวงคตล่วงไป ฯ พระราชบิดาทรงตั้งนางอื่นเป็นพระอัครมเหสี ฯ .....

.....เวลาวันหนึ่งทอดพระเนตรดาวนักษัตรฤกษ์ทรงทราบว่าจะพระบิดาทิวงคตแล้วก็พ่ายกษัตริย์เสด็จกลับพระนครพาราณสี ทรงรับราชสมบัติแล้วพระราชทานตำแหน่งพระมหาอุปราชแก่จันทกุมาร ทรงตั้งสุริยกุมารเป็นเสนาบดี โปรดให้ทำที่อยู่แห่งยักษ์ในรมณีสถาน ทำนบบำรุงให้ได้รับพลีสักการะคือ ระเบียบดอกไม้ภัตตาหาร ล้วนแต่อย่างเลิศ ฯ พระบรมโพธิสัตว์เจ้าครองราชสมบัติโดยธรรมแล้วก็ไปตามยถากรรมฯ”

(เทวธรรมชาดก เอกนิบาต อปัณณกวรรคที่ 1)

เห็นได้ว่าในส่วนของ การดำเนินเรื่อง ของนิทานชาดกนี้ก็สามารถแบ่งย่อยเป็นองค์ประกอบของนิทานได้อีก 3 ส่วนเช่นกัน คือ

ส่วนการเปิดเรื่อง เริ่มที่ อธิบายที่มาของตัวละคร คือ “อดีตสมัย ได้มีพระราชาทรงพระนามว่าพรหมทัต ในพาราณสีนคร แคว้นกาสิ”

ส่วนการดำเนินเรื่องเริ่มตั้งแต่ “.....ครั้งนั้นพระบรมโพธิสัตว์เจ้าถือปฏิสนธิในครรภ์ของพระอัศรมเหสีของท้าวเธอ....”

ส่วนของการปิดเรื่องเริ่มที่ “เวลาวันหนึ่งทอดพระเนตรดาวนักษัตรฤกษ์ทรงทราบ ว่าพระบิดาทิวงคตแล้วก็พ่ายักษ์เสด็จกลับพระนครพาราณสี.....”

การปิดเรื่อง ในนิบาตชาดกนั้น มักปิดเรื่องลงด้วยการกล่าวแสดงการกลับชาติของตัวละครในนิทาน ซึ่งหนึ่งในตัวละครเหล่านั้น ก็จะมีพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งยังเป็นพระโพธิสัตว์ และบุคคล พุทธบริษัทที่มีการปรารถนาถึงซึ่งเป็นเหตุให้ทรงเล่านิทานชาดกด้วยเสมอ ดังเช่น

“ สตถา อิมํ ธมฺมทสนฺนํ อahrtิวา สมเด็จพระบรมครูทรงนำพระธรรมเทศนาที่มีสำแดงแล้วทรงประกาศพระอริยสัจ พอจบลงภิกษุนั้นก็ตั้งอยู่ในพระโสดาปัตติผล ฯ ครั้นสมเด็จพระทศพลตฺร้สวัตถุทั้งสองแล้ว ทรงสืบนุสนธิประชุมชาดกว่า รากษสผู้เฝ้าน้ำในครั้งนั้นได้มาเป็นภิกษุผู้มีกัณโถมาก สุริยกุมารได้มาเป็นพระอานนท์ จันทกุมารได้มาเป็นสารีบุตร มหาสากุมารผู้เชษฐาได้มาเป็นเรตถาคณเองแล”

(เทวธรรมชาดก เอกนิบาต อปัณณกวรรคที่ 1)

ในการปรับแก้โครงเรื่องนั้นจำเป็นต้องพิจารณาถึง โครงเรื่องของนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยว่า ต้องเป็นโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องไปตามลำดับเวลา ตั้งแต่เช้า ถึงเย็น หรือตั้งแต่เด็ก จนเป็นผู้ใหญ่ และหากมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ อย่างมีจังหวะจะทำให้เด็กสามารถติดตามเรื่องได้ดีขึ้น หากนิทานเรื่องใดมีโครงเรื่องย่อย ๆ ในเรื่องใหญ่ หรือ ดำเนินเรื่องกลับไปกลับมา เช่น จากเด็ก จนโต แล้วนี่ก็ย้อนไปเป็นเด็กอีกครั้ง ผู้ปรับเปลี่ยนนิทานควรปรับเปลี่ยนใหม่ให้โครงเรื่องผสมกลมกลืนเป็นเรื่องเดียว และการดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับเวลาให้มากที่สุด จะช่วยให้เด็กสามารถติดตามและเข้าถึงสันติธรรมในเนื้อเรื่องได้ง่ายยิ่งขึ้น

3. ตัวละคร (Characters)

ตัวละคร คือ เทพดา มนุษย์ สัตว์ หรือสิ่งใดก็ตามที่เป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงอยู่ในนิทานเรื่องนั้น ๆ เป็นตัวที่ทำให้มีเรื่องราวเกิดขึ้น

ตัวละครในนิทานสำหรับเด็กนั้นควรมีจำนวนไม่มากเกินไป หากในนิทานชาดกเรื่องใดมีตัวละครมาก ก็จำเป็นต้องตัดตัวที่ไม่สำคัญ ไม่มีบทบาทที่ทำให้เรื่องดำเนินไปออก เนื่องจากจำนวนตัวละครที่มากเกินไปจะทำให้เด็กสับสน ไม่สามารถติดตามเรื่องได้ อีกทั้งการที่มีตัวละคร

มากเกินไปยังเป็นอุปสรรคในการเล่นละครหุ่นทั้ง ละครหุ่นที่ครูเป็นผู้เชิด และละครหุ่นที่เด็ก สร้างสรรค์ขึ้นเองด้วย ดังนั้นในการปรับแก้นิทานชาดกในส่วนของตัวละคร จึงควรคำนึงถึงการ นำนิทานไปใช้จริงด้วย เช่น หากนำนิทานไปใช้เชิดหุ่นให้เด็กดู ก็ต้องคำนึงว่า จะเชิดอย่างไร ใครจะเป็นผู้เชิด มีผู้เชิดจำนวนเท่าไร และแต่ละคนสามารถเชิดหุ่นได้คนละกี่ตัว

อย่างไรก็ตามในการคัดตัวละครออกนั้น ต้องระลึกรวบรวมว่า ให้คัดออกเฉพาะตัวละครที่ไม่มีบทบาททำให้เรื่องดำเนินไปเท่านั้น เพราะตัวละครแต่ละตัวเป็นภาพสะท้อนคุณสมบัติทาง ศีลธรรม การตัดตัวละครตัวใดตัวหนึ่งออกอาจจะทำให้ความเชื่อมโยงของคุณธรรมที่แฝงอยู่ใน เรื่องบางส่วนหายไป

นอกจากนั้น ชื่อของตัวละครก็เป็นสิ่งสำคัญ ในนิทานชาดกชื่อของตัวละคร มักจะเป็น ภาษาบาลี ซึ่งยากที่เด็กจะสามารถจำได้ และเป็นการเฉพาะเจาะจงลงไปว่าคนนั้นคนนี้เป็น ผู้กระทำ ไม่ได้เน้นที่พฤติกรรม จึงควรตัดชื่อของตัวละครออกไป แต่ใช้สรรพนามอื่นแทน เช่น เจ้าชาย หรือชายหนุ่มพ่อค้าเรือ การใช้สรรพนามอื่น แทนชื่อของตัวละครนั้นทำให้เด็กสามารถ เข้าใจบทบาทของตัวละครได้ง่ายขึ้น

4. ฉาก (Setting)

ฉากของนิทาน หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ตัวละครอยู่ในขณะที่เกิดเหตุการณ์ เช่น ป่าเขา ทะเล บ้านเมือง

สำหรับฉากในนิทานชาดกนั้น เป็นฉากในสมัยโบราณ อาจจะเป็นเมือง เมืองหนึ่ง หรือ ในป่าแห่งหนึ่งซึ่งระบุเฉพาะเจาะจงลงไป เช่น ณ เมืองพาราณสี , ในพระนครราชคฤห์ หรือ ในป่า หิมพานต์ เมื่อนำมาเล่าให้เด็กฟัง ชื่อที่ยากเหล่านั้นจะทำให้เด็กสับสน ดังนั้นในการเล่านิทาน ชาดกให้เด็กปฐมวัยฟังจึงไม่จำเป็นต้องระบุชื่อของฉากอย่างละเอียด อาจจะใช้คำว่าเพียงคร่าว ๆ เพื่อให้เด็กสามารถจินตนาการได้กว้างไกลยิ่งขึ้น และให้นิทานอยู่ใกล้กับตัวเด็กมากขึ้นเนื่องจาก เป็นเรื่องที่ สามารถเกิดขึ้นกับใครก็ได้ เช่น ในเมืองเมืองหนึ่ง หรือ ในป่าใหญ่แห่งหนึ่ง

พึงระลึกไว้เสมอว่า การปรับเปลี่ยนฉากในนิทานนั้น กระทำเพื่อให้เด็กเข้าถึงภาพซึ่ง สะท้อนคุณสมบัติทางศีลธรรมของตัวละครในนิทานได้ง่ายขึ้นเท่านั้น มิใช่การเปลี่ยนภาพในนิทาน แต่อย่างไร ดังนั้น การปรับเปลี่ยนฉากจึงควรกระทำเฉพาะในเรื่องของชื่อเฉพาะ ของฉากเท่านั้น ไม่สมควรเปลี่ยนรายละเอียดในฉาก เช่น เปลี่ยนบ้าน ให้เป็นพระราชวัง หรือ เปลี่ยนป่าโปร่ง ให้ เป็นป่าทึบ

5. ทิศนะ (Point of View)

ทักษะ หมายถึง มุมมองของผู้เล่าเรื่องในนิทาน เช่น ผู้เล่าเรื่องเป็นผู้ที่มองเหตุการณ์อยู่ตลอด และล่วงรู้เหตุการณ์ทั้งหมด หรือ ผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละครตัวหนึ่งในนิทาน ซึ่งจะรู้เรื่องเฉพาะในส่วนของตนเท่านั้น

สำหรับทักษะในนิทานชาดกนั้น เป็นแบบเปิดเผยให้ทราบถึงลักษณะ และความนึกคิดของตัวละครทุกตัว เนื่องจากเป็นการเล่าเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว ที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาล โดยพระพุทธเจ้าซึ่งทรงรู้เหตุการณ์ทั้งหมด เนื่องจากทรงผ่านเหตุการณ์เหล่านั้นมาด้วยพระองค์เอง ซึ่งทำให้เรื่องดำเนินไปได้ตามความคาดหมาย ผู้ที่ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่ว ย่อมได้รับกรรมสนอง เหมาะสมกับพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กในวัยนี้ ดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องปรับนิทานในส่วนของทักษะนี้ แต่อย่างไร

6. ท่วงทำนอง (Style)

ท่วงทำนอง หมายถึง ลีลา การใช้ภาษาในการนำเสนอเนื้อหาของผู้แต่ง หรือ ผู้เล่านิทาน เช่น การแต่งแบบร้อยกรอง ร้อยแก้ว การแต่งแบบปลุกเร้าจิตใจ หรือแต่งอย่างเรียบ ๆ ดำเนินเรื่องไปเรื่อย ๆ

ท่วงทำนองการเขียนนิทานชาดกนั้นเขียนเป็นแบบร้อยแก้ว ที่มีลีลาการใช้ภาษาแบบเรียบ ๆ ไม่กระซากอารมณ์ จำนวนภาษาที่ใช้เป็นภาษาชั้นสูง แบบโบราณ มีคำภาษาบาลี พร้อมคำอธิบายคำเป็นภาษาไทย แทรกอยู่เป็นระยะ ทำให้ยากต่อการทำความเข้าใจ

การนำนิทานชาดกมาใช้กับเด็กปฐมวัย จึงจำเป็นต้องปรับแก้ท่วงทำนองการเขียนนี้ โดยยังคงเขียนแบบร้อยแก้วที่มีร้อยกรองแทรกอยู่บ้าง เพื่อให้เด็กสามารถจำถ้อยคำได้ง่ายขึ้น และดึงดูดความสนใจของเด็ก แต่ตัดส่วนที่เป็นคำภาษาบาลีและคำแปลคำออก เหลือไว้เพียงส่วนของเนื้อเรื่อง และยังคงปรับภาษาที่ใช้บรรยายให้เป็นภาษาที่ใช้ในปัจจุบันมากขึ้น พร้อมทั้งลดระดับความยากของภาษาลงมาให้เด็กสามารถเข้าใจได้ แต่ยังคงไว้ซึ่งความงดงามละมุนละไม ของภาษาที่ใช้ในการบรรยาย พรรณนาเหตุการณ์ หรือ สถานที่ต่าง ๆ ในเรื่อง เพื่อให้เป็นภาษาที่สามารถช่วยส่งเสริมจินตนาการของเด็ก และแทรกซึมเข้าสู่จิตใจของเด็กได้

7. บทสนทนา (Dialog)

บทสนทนา หมายถึง คำพูดที่ตัวละครในเรื่องใช้ได้ต่อกัน อาจจะเป็น การพูดคุย การถกเถียง หรือการถามปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

ในการปรับเปลี่ยนบทสนทนาในนิทานชาดกให้เหมาะสมกับพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ควรมีการแทรกบทสนทนายระหว่างตัวละครบ้าง เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง ในการแทรกบทสนทนานั้นหากเป็นบทสนทนาที่ใช้คำซ้ำๆ อย่างมีจังหวะ หรือใช้คำคล้องจอง โดยใช้คำ

ในบทสนทนาที่เป็นคำ หรือ ประโยคที่สั้นๆ ง่ายๆ จะช่วยให้เด็กสามารถติดตามเรื่องราวได้ง่าย และสนุกสนานมากขึ้น ทำให้เรื่องราวและคุณธรรมในเรื่องสามารถแทรกซึมเข้าสู่เด็กได้ง่ายและนานขึ้น

อย่างไรก็ตามต้องพึงระลึกไว้เสมอว่า การเพิ่มเติม หรือ ตัดแต่งนิทานชาดกนั้น กระทำเฉพาะในส่วนของการปรับแต่งภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยเท่านั้น ต้องไม่ทำให้เค้าโครงเรื่องของนิทานเปลี่ยนแปลงไป แต่เป็นการเพิ่มรายละเอียดให้เรื่องมีชีวิตชีวาน่าติดตามมากขึ้น และทำให้เด็กสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายขึ้นเท่านั้น

แนวทางการนำนิทานไปใช้

หลังจากที่คัดเลือกและปรับเปลี่ยน นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมซึ่งเป็นสันติภาพภายนอก เป็นสันติภาพระหว่างบุคคลแล้ว ในการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยนั้น ยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ อีกหลายประการที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้สามารถนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการสร้างสรรค์สันติภาพภายในตัวบุคคลที่เป็นสันติภาพระดับพื้นฐานเพื่อการพัฒนาสันติภาพในระดับสูง (ประชุมสุข อาชวอำรุง,2530) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยวิธีการต่าง ๆ มากมาย ทั้งวิธีการคัดเลือกนิทานให้เหมาะสมกับปัญหาที่เกิดขึ้น วิธีการเล่า การใช้ระยะเวลาในการเล่า และการจัดสิ่งแวดล้อมประกอบการเล่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การคัดเลือกนิทานชาดก

ในการที่เราจะคัดเลือกนิทานใด ๆ ก็ตามเพื่อมาเล่าให้เด็กฟังนั้นจำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมายในการเล่า ไม่ว่าจะเป็นเล่าเพื่อความสนุกสนาน เล่าเพื่อสอนสั่ง พัฒนาจิตใจ หรือแม้แต่เล่าเพื่อกระตุ้นพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของเด็ก และใช้จุดมุ่งหมายนั้นในการคัดเลือกเนื้อหาของนิทานที่จะนำมาใช้

ในการใช้นิทานชาดกก็เช่นเดียวกัน จุดมุ่งหมายหลักของการนำนิทานชาดกมาใช้ในงานวิจัยนี้ก็คือ เพื่อพัฒนาสันติธรรม ให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็กปฐมวัย ดังนั้น ครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควรคัดเลือกนิทานชาดกจากหมวดสันติธรรมที่เหมาะสมกับปัญหา หรือ คุณธรรมที่ต้องการส่งเสริมให้แก่เด็กโดยพิจารณาถึงปัจจัยหลักคือ

1.1. ความต้องการของเด็ก นั่นคือ ครูจำเป็นต้องสังเกต และสำรวจปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการทะเลาะเบาะแว้ง การรังแกกัน หรือการดูถูก ไม่ใส่ใจกันและกัน ทั้งระหว่างเด็กด้วยกัน และระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก

นิทาน ให้สอดคล้องกับปัญหานั้น ๆ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากนิทานที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับปัญหาของเด็กนั้น จะช่วยให้เด็กสามารถรับเอาคุณธรรมที่แฝงอยู่ในนิทานได้มากขึ้น โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการสั่งสอนจนเกินไปจนทำให้รู้สึกต่อต้าน (Domning M., 2000)

1.2. ความต้องการของครู หากครูไม่พบปัญหาที่เกิดขึ้นในเด็ก หรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กนั้นสามารถแก้ไขได้เรียบร้อยแล้วครูก็สามารถคัดเลือกนิทานที่จะนำมาเล่าให้สอดคล้องกับคุณธรรมที่ครูต้องการให้เด็กได้พัฒนาจิตใจในขั้นต่อไปได้ เช่น เมื่อครูพบปัญหาการรังแกกันของเด็กแล้วแก้ไขด้วยการเล่านิทานชาดกในหมวดศีลข้อที่ 1 (การไม่รังแกสัตว์) ได้เรียบร้อยแล้วครูก็สามารถหยิบเอานิทานในหมวดคุณธรรมข้อที่ 2 (ความมีเมตตา) มาใช้ต่อเนื่องเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาตนในขั้นสูงต่อไป

2. วิธีการเล่า

ในการใช้นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยนั้น ผู้ใช้ควรระลึกอยู่เสมอว่า นอกจากเนื้อหาของนิทานที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสันติภายนอกแล้ว วิธีการเล่าก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากช่วงเวลาในการเล่านิทานชาดก เป็นช่วงที่ผู้เล่าสามารถสร้างสรรค์สันติภายใน ซึ่งเป็นสันติขั้นต้นที่จะช่วยพัฒนาสันติภายนอกในขั้นที่กว้างขึ้นไป ให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้ โดยที่ผู้เล่าจะต้องมีความสงบในตัวเอง มีสมาธิอยู่กับนิทาน เล่านิทานอย่างสงบ ซึ่งจะช่วยให้สภาวะแวดล้อมในช่วงเวลานิทานเต็มไปด้วยสันติสุข เพราะเด็กสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว จากสิ่งที่ครูเป็น จากบรรยากาศภายในห้อง (Alwyn, J., nd.)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่านิทานชาดกเป็นนิทานที่เล่าเพื่อพัฒนาสันติธรรม โดยเริ่มจากความสงบภายในของผู้ฟังก่อน ดังนั้นในการเล่านิทานชาดกนั้น ครู หรือผู้เล่าจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

2.1. พฤติกรรมของผู้เล่า การเล่านิทานชาดกนั้น ต้องการความสงบตั้งแต่ภายใน ของผู้เล่า จึงจะทำให้ผู้ฟังสามารถคล้อยตาม และเกิดความสงบขึ้นได้ ดังเช่นในสมัยพุทธกาลที่พระพุทธองค์ทรงนั่งอยู่ท่ามกลางพุทธบริษัทแสดงนิทานชาดกด้วยพระอาการสงบ (ป.อ.ปยุตโต, 2541) ดังนั้นผู้ที่เล่านิทานชาดกจึงควรเตรียมตัว และจิตใจให้สงบ และมีสมาธิกับเรื่องที่จะเล่า มีความเข้าใจในคุณธรรมที่แฝงอยู่ในนิทานเป็นอย่างดี และสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ผู้ฟังได้

ในการเล่านิทานโดยที่ผู้เล่ามีความสงบอยู่ภายในตัวนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เล่าจะต้องมีการเตรียมตัว โดยการฝึกซ้อมการเล่ามาเป็นอย่างดี อีกทั้งยังจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับเนื้อหา และคุณธรรม ที่แฝงเร้นอยู่ในนิทานที่เราต้องการสื่อไปถึงเด็กด้วย หากผู้เล่ามีการ

เตรียมตัวที่ดีจนสามารถเล่าปากเปล่า โดยมีต้องอ่านบทไปด้วย ก็จะทำให้เห็นงานเรื่องนั้น ๆ มีชีวิตชีวา เนื่องจากผู้เล่าไม่ต้องกังวลอยู่กับบทที่จะพูด ไม่ต้องก้ม เอง เพื่ออ่านบท ผู้เล่าก็จะสามารถสื่อสารกับผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย

2.2. การใช้น้ำเสียง ในการฟังนิทานของเด็กนั้น บางครั้งสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของเด็กก็ไม่ใช่เรื่องราวในนิทาน หากแต่เป็นน้ำเสียง และท่วงทำนองในการเล่า ที่จะดึงดูดความสนใจของเด็กให้เข้าสู่ดินแดนแห่งนิทาน เมื่อผู้เล่าอยู่ในอารมณ์ที่สงบ มีสมาธิกับเรื่อง และเข้าใจเรื่อง และคุณธรรมที่แฝงเร้นที่ต้องการจะสื่อสารกับเด็กอย่างชัดเจนแล้วนั้น น้ำเสียงที่จะปรากฏออกมาขณะที่เล่านิทาน ต้องเป็นน้ำเสียงที่นิ่ง สงบ และมีพลัง ในการชักจูงให้ผู้ฟังเกิดความคล้อยตาม และอยู่ในอารมณ์สงบได้ กล่าวคือต้องเป็นเสียงที่มีความถี่ต่ำและสม่ำเสมอ หรือเสียงที่มีความนุ่มนวล เนื่องจากเสียงที่มีความถี่สูง หรือเสียงแหลมสูงนั้นจะสร้างความเครียด ความกดดัน ให้แก่ผู้ฟัง เป็นการทำลายการเรียนรู้ของผู้ฟัง (Jensen, E., 2000)

การใช้น้ำเสียงที่ใส่อารมณ์ตามตัวละครมากเกินไป หรือการพยายามดัดเสียงให้เป็นตัวละครในนิทานนั้นจะทำให้ผู้ฟังอยู่ในอารมณ์ที่ตื่นเต้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการกระทบกระทั่งกัน ยากต่อการควบคุมสันติภายใน จึงไม่เหมาะนักหากจะใช้วิธีการนี้เพื่อเล่านิทานที่จะไปพัฒนาความสงบในตัวเด็ก อีกทั้งครูผู้ไม่ชำนาญในการพากษ์เสียง อาจเกิดความสับสนในตนเองในการพากษ์ ทำให้ผู้ฟังเกิดการสับสนไปด้วยได้ แต่หากผู้เล่าใช้น้ำเสียงที่อ่อนโยน ราบรื่น จะทำให้เด็กเคลิบเคลิ้มไปกับภาษาที่สวยงามของนิทาน อยู่ในอารมณ์ที่สงบ มีสมาธิอยู่กับเนื้อเรื่อง ทำให้นิทานสามารถแทรกซึมเข้าสู่ตัวเด็กได้มากขึ้น

2.3. อุปกรณ์ประกอบการเล่า ในสมัยพุทธกาลนั้นพระพุทธองค์มิได้ทรงใช้อุปกรณ์ประกอบในการแสดงนิทานชาดกบ่อยนัก หากแต่เมื่อทรงใช้ ก็จะใช้รูปธรรมต่าง ๆ ที่หาได้จากสิ่งแวดล้อมขณะนั้น (ป.อ. ปยุตฺโต, 2541) เมื่อเรานำมาใช้ในปัจจุบัน และใช้กับเด็กปฐมวัยนั้น เราก็สามารถที่จะเล่าปากเปล่าโดยไม่มีอุปกรณ์ประกอบได้ หากเป็นการเล่าในระยะเวลานั้น ๆ แต่เมื่อเราจะใช้นิทานเรื่องเดิมซ้ำเป็นเวลานาน ก็จำเป็นต้องมีสิ่งที่สามารถชักจูงให้เด็กสนใจในสิ่งที่เล่าได้นานขึ้น และชัดเจนยิ่งขึ้นด้วยอุปกรณ์ประกอบการเล่า เช่น หุ่นเชิด หรือหุ่นขี้ผึ้ง เนื่องจากเด็กเล็กนั้น จะเรียนรู้ได้ดีจากการมองเห็นมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว (Jensen, E., 2000) แต่อย่างไรก็ตามเราก็ไม่ควรที่จะสร้างภาพสำเร็จรูปให้แก่เด็กมากเกินไป เพราะจะเป็นการสกัดกั้นจินตนาการของเด็ก ยิ่งอุปกรณ์เรียบง่ายเพียงไรเด็กก็จะได้ใช้จินตนาการมากขึ้นเพียงนั้น (Pearce, J.C., 1993 ; Domning, M., 2000 ; Alwyn, J., nd.) ดังนั้นอุปกรณ์ประกอบการเล่าจึงเป็นเพียงแนวทางในการสร้างสรรค์จินตนาการของเด็กเท่านั้น หุ่นที่ใช้ในการแสดง จึงควรจะเป็น

หุ่นที่ทำขึ้นง่าย ๆ จากวัสดุในสิ่งแวดล้อมรอบตัว ไม่มีองค์ประกอบซับซ้อนชัดเจน เช่น หุ่นที่ครูมัดขึ้นจากผ้าหรือ วัสดุธรรมชาติ อย่างไม่ไม้ ก้อนหิน หรือ เศษกิ่งไม้

นอกจากนั้นการใช้เสียงดนตรีเบา ๆ ประกอบการเล่นนิทาน ยังช่วยให้บรรยากาศในการเล่าเต็มไปด้วยความสงบ ผ่อนคลาย และช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย (Jensen, E., 2000)

3. สิ่งแวดล้อมในการเล่า

นอกจากเนื้อหา และวิธีการนำเสนอแล้ว อีกองค์ประกอบที่สำคัญในการเล่นนิทานก็คือ การจัดสิ่งแวดล้อมประกอบการเล่าที่สอดคล้องกับคุณธรรมที่อยู่ในนิทาน ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เด็กสามารถนำสิ่งที่ได้ยิน ได้ฟังมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติรอบตัว และช่วยเสริมศักยภาพในการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

ในช่วงเวลานิทานนั้น ครูจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมภายในสถานที่เล่นนิทานให้มีสิ่งรอบกวนสมาธิของเด็กน้อยที่สุดเพื่อที่เด็กจะได้มุ่งความสนใจไปที่นิทานที่ครูเล่าได้อย่างเต็มที่ ช่วยให้นิทานสามารถแทรกซึมเข้าสู่ตัวเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การจัดสิ่งแวดล้อมในขณะที่เล่นนิทานเพื่อให้เด็กสามารถซึมซับนิทานเข้าสู่ตนเองได้อย่างเต็มประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึง แสงสว่างที่พอเหมาะ กล่าวคือ ใช้แสงสว่างในระดับต่ำ เนื่องจากแสงสว่างที่มากเกินไป โดยเฉพาะแสงจากหลอดฟลูออเรสเซนต์ นั้น จะทำให้ผู้เรียนไม่นิ่งและกระวนกระวาย ในทางตรงกันข้าม แสงสว่างที่อยู่ในระดับต่ำ จะช่วยสร้างบรรยากาศที่สงบให้แก่เด็กโดยเฉพาะเด็กปฐมวัยได้ (Jensen, E.,2000)

นอกจากนั้น บรรยากาศในขณะที่เล่นนิทานยังจำเป็นต้องเป็นบรรยากาศที่เงียบสงบ ทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลาย อบอุ่น และเป็นมิตรซึ่งสภาวะเหล่านี้ จะช่วยให้เด็กมีความสงบ ก่อให้เกิดสภาวะที่เรียกว่า สภาวะคลื่นสมองต่ำ ซึ่งเป็นสภาวะที่เด็กจะสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

สำหรับการจัดสิ่งแวดล้อมในห้องเรียน หรือห้องที่ใช้เล่นนิทานนั้น ครูควรคำนึงถึงความสัมพันธ์กับเนื้อหาของนิทาน หรือเนื้อหาคุณธรรมที่แฝงอยู่ เพื่อให้เด็กสามารถระลึกถึงสิ่งที่ครูต้องการจะส่งเสริมเขาผ่านนิทานได้ตลอดเวลา การจัดสิ่งแวดล้อมให้สัมพันธ์กับเนื้อหาทำได้ เช่น การจัดให้มีตุ๊กตา หรือ หุ่นละครจากนิทานที่เด็กสามารถหยิบไปเล่น ไปแสดงเป็นละครหุ่นของตนเองได้ จัดมุมผ้าหรือวัสดุที่สามารถนำมาประกอบเป็นหุ่นให้เด็กได้แต่งตัวเพื่อแสดงละครคนหรือละครหุ่นตามนิทานที่ได้ฟังมา จัดให้มีรูปภาพ หุ่นแขวน จากนิทานประดับไว้ในห้อง หรือการจัดห้องเรียนให้เหมือนกับฉากในนิทานที่เล่า เนื่องจาก สมองของเด็กนั้น สามารถซึมซับข้อมูล

ต่าง ๆ จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กได้ทั้งในระดับจิตสำนึก ที่ได้รู้ตัว และในระดับจิตใต้สำนึก คือในระดับที่เด็กไม่รู้ตัว (Jensen, E.,2000; Alwyn, J., nd.)

4. ระยะเวลาในการเล่า

การเล่านิทานในแต่ละวันนั้น ผู้เล่าควรคำนึงถึงช่วงเวลาที่เด็กจะสามารถมีสมาธิกับเรื่องมากที่สุด ซึ่งในวัยปฐมวัยนี้ ก็ไม่ควรเกิน 15 – 20 นาที ในแต่ละวัน อีกทั้งช่วงที่เหมาะสมที่จะเล่านิทานให้แก่เด็กก็ควรเป็นช่วงที่เด็กมีเวลาเพียงพอในการซึมซับและอยู่ร่วมกับนิทานเพื่อที่จะดึงเอาประสบการณ์ หรือ คุณธรรมที่แฝงเร้นอยู่ในนิทานเข้ามาสู่ตนเอง ดังนั้นช่วงเวลาหลังเวลานิทานจึงควรเป็นช่วงที่เด็กได้อยู่อย่างอิสระและเงียบสงบตามลำพัง ไม่มีสิ่งรบกวนอื่น ๆ มารบกวนในจิตใจ เช่น การเล่านิทานในช่วงก่อนนอน เพื่อให้เด็กได้ใช้เวลาขณะนอนในการจินตนาการ และซึมซับนิทานเพื่อ พัฒนาจิตใจของตนเอง

สำหรับการเล่านิทานแต่ละเรื่องนั้น ผู้เล่าควรคำนึงถึงพัฒนาการในการเล่น และกระบวนการใช้จินตนาการ ของเด็กด้วย เนื่องจากการเล่น คือการเรียนรู้ของเด็ก และการเรียนรู้ของเด็กในวัยนี้ ก็เกิดจากการทำตามซ้ำ ๆ หรือการฟังซ้ำ ๆ เด็กต้องการการเล่านิทานซ้ำ ๆ กันนี้ ไม่ใช่เพื่อการเรียนรู้ แต่เพื่อตอกย้ำเข้าสู่จิตใจของเขา และเป็นการเสริมสร้างการเชื่อมต่อภายในเซลล์สมองส่วนการคิดจินตนาการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Pearce, J.C., 1993) ดังนั้นการเล่านิทานจึงควรเล่าซ้ำ ๆ เพื่อให้เด็กได้พัฒนากระบวนการใช้จินตนาการ จาก การเก็บจำเรื่องราวเข้าสู่ตัว ใช้วัสดุในการเล่นสมมติ เลียนแบบบทบาทผ่านการเล่นละคร เริ่มพัฒนาคุณธรรมจากการดูตัวแบบ ไปสู่การสร้างเป็นมโนภาพขึ้นภายใน (American Alliance for Theatre & Education, 1987) ซึ่งกระบวนการนี้อาจต้องใช้เวลาจนถึง 3 – 4 สัปดาห์ เพื่อให้เด็กสามารถซึมซับคุณธรรมที่แฝงอยู่ในนิทานสู่สภาวะความเป็นจริงในชีวิตของเขาได้ และเพื่อให้เด็กได้มีเวลาพัฒนา จากกระบวนการเก็บจำไปสู่การสร้างสรรค์เรื่องราวและแสดงออกด้วยตนเองได้

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ของแนวคิดในการใช้นิทานเพื่อการเรียนรู้ที่ดีของเด็กปฐมวัย และกระบวนการนำนิทานไปใช้ในสถานการณ์จริง

	แนวคิด	แนวปฏิบัติ	ตัวอย่างจากการปฏิบัติจริง
การคัดเลือกและปรับเปลี่ยนนิทาน	นิทานที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับปัญหาของเด็กสามารถนำมาเล่าเพื่อแก้ปัญหาได้ (Domning,M.,2000)	คัดเลือกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเด็ก	เด็กมีปัญหาด้านการขาดวินัย ครูจึงคัดเลือกนิทานเรื่อง “เทพธรรมาชดก” นำมาปรับเป็นเรื่อง “เจ้าชายสามองค์” ซึ่งมีความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ จึงได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ และน้อง ๆ เชื่อฟังพี่ จึงออกจากป่าได้อย่างปลอดภัย
โครงเรื่อง	เด็กมีพัฒนาการทางภาษาที่จำกัด และเรียนรู้ได้ดีจากกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน และมีการทำซ้ำ ย้ำ ทวน อย่างมีจังหวะ (กรมวิชาการ, 2541)	ปรับให้ไม่ซับซ้อน ตัด เนิ น เรื่ อ ง ตามลำดับเวลา มีการดำเนินเรื่องซ้ำ ๆ อย่างเป็นจังหวะ	จากเรื่อง เจ้าชายสามองค์ เจ้าชายองค์ที่ 2 และ 3 มีบทบาทซ้ำกันอย่างเป็นจังหวะ ดังนี้ .....เจ้าชายองค์ที่ 1 กล่าวว่า "เจ้าจงไปชำระร่างกาย และดื่มกินน้ำที่สระนั้นให้สบาย แล้วจึงนำน้ำใส่ใบบัวกลับมาให้พี่สักใบเถิด" เจ้าชายองค์ที่ 3 รับคำ แล้วเดินทางไปยังสระนั้น เมื่อไปถึงสระ เจ้าชายองค์ที่ 3 ไม่ทันได้สังเกตเห็นใด ๆ ใจลงน้ำไปดำผุดดำว่ายเป็นที่สบาย ครั้นยักษ์ที่ครอบครองสระบัวนี้มองเห็นเข้า จึงตรงเข้าจับเจ้าชาย..... เมื่อเวลาผ่านไป ผ่านไป เจ้าชายองค์ใหญ่เห็นว่า เจ้าชายองค์ที่ 3 ยังไม่กลับมา จึงกล่าวกับเจ้าชายองค์ที่ 2 ว่า "เจ้าจงไปสำรวจคูน้ำของเด็ก และชำระร่างกาย ดื่มกินน้ำที่สระนั้นให้สบายเถิด เมื่อไปถึงสระ เจ้าชายองค์ที่ 2 ไม่ทันได้สังเกตเห็นใด ๆ ใจลงน้ำไปดำผุดดำว่ายเป็นที่สบาย ครั้นยักษ์ที่ครอบครองสระบัวนี้มองเห็นเข้าจึงตรงเข้าจับเจ้าชาย...

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ของแนวคิดในการใช้นิทานเพื่อการเรียนรู้ที่ดีของเด็กปฐมวัย และกระบวนการนำนิทานไปใช้ในสถานการณ์จริง (ต่อ)

	แนวคิด	แนวปฏิบัติ	ตัวอย่างจากการปฏิบัติจริง
ตัวละคร	จำนวนตัวละครที่มากเกินไปทำให้เด็กสับสน (ไพพรรณ อินทนิล, 2534)	ตัดตัวละครที่ไม่ช่วยทำให้เรื่องดำเนินไป ออกบ้าง หรือ กล่าวถึง แต่เพียงโดยรวม	นิทานเทพธรรมาชาดก มีตัวละครทั้งสิ้น 7 ตัว คือ พระราชา 1 องค์ พระราชินี 2 องค์ เจ้าชาย 3 องค์ และยักษ์ 1 ตน ซึ่งต่างก็มีบทบาททำให้เรื่องดำเนินไป จึงไม่สามารถตัดตัวละครตัวใดออกได้เลย
ฉาก	นิทานเป็นการแสดงให้เห็นถึง คุณสมบัติทางศีลธรรมที่แสดงออก ไม่ใช่ตัวบุคคล (Rudolf, M., 1997; Domning, M., 2000)	ตัดชื่อตัวละครออก ใส่สรรพนามอื่นแทน	จากเรื่องเทพธรรมาชาดกที่ปรับเป็นเจ้าชายสามองค์ พระเจ้าพรหมทัต เปลี่ยนเป็นพระราชา เจ้าชายทั้ง 3 องค์ มีชื่อว่า มหิสาสมุทร จันทกุมาร และสุริยกุมาร ใช้ลำดับอาวุโสในการเรียกเป็นเจ้าชายองค์ที่ 1 องค์ที่ 2 และองค์ที่ 3 แทน
ทักษะ	นิทานเป็นการแสดงให้เห็นถึง คุณสมบัติทางศีลธรรมที่แสดงออก และสามารถเกิดขึ้นได้ ทุกที่และทุกช่วงเวลา (Rudolf, M., 1997; Domning, M., 2000)	ตัดรายละเอียดของแต่ละฉากออกให้เป็นการพรรณนาอย่างกว้าง ๆ ไม่เจาะจงสถานที่	ในเทพธรรมาชาดกกล่าวถึงพระเจ้าพรหมทัตครองเมืองพาราณสี เมื่อปรับเป็นเจ้าชายสามองค์ กล่าวเพียงแต่ว่า “มีพระราชาและพระราชินีคู่นี้” ส่วนฉากอื่น ๆ ก็กล่าวแต่เพียงคร่าว ๆ เช่น ในเทพธรรมาชาดกกล่าวว่า เจ้าชายทั้ง 3 พากันไปถึงป่าหิมพานต์ เมื่อปรับแล้ว กล่าวเพียง “... จนกระทั่งเดินทางไปถึงกลางป่า แลเห็นสระบัวมีน้ำอันใสสะอาดอยู่ไม่ไกลนัก...”
	นิทานเข้าสู่เด็กในสภาวะที่ตื่น ในภวังค์แห่งการเรียนรู้ เด็กต้องการความมั่นคงภายในจิตใจ (Pearce, J.C., 1993)	นิทานเป็นไปอย่างเรียบง่ายเด็กสามารถรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร และคาดเดาตอนจบได้ ไม่หักมุมจบ	ในนิทานเรื่องเจ้าชายสามองค์ กล่าวให้ผู้ฟังทราบถึงความต้องการของพระราชินีองค์ที่ 2 และความรู้สึกของพระราชาที่ไม่พอพระทัยแต่ และยังชี้ให้เห็นว่าเจ้าชายองค์ที่ 1 เป็นผู้ฉลาด รอบคอบที่สุด จึงสามารถช่วยเหลือน้องทั้งสอง จากยักษ์ได้

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ของแนวคิดในการใช้นิทานเพื่อการเรียนรู้ที่ดีของเด็กปฐมวัย และกระบวนการนำนิทานไปใช้ในสถานการณ์จริง (ต่อ)

	แนวคิด	แนวปฏิบัติ	ตัวอย่างจากการปฏิบัติจริง
ท่วงทำนอง	เด็กใช้จินตนาการในการสัมผัสสิ่งต่าง ๆ และใช้กระบวนการเก็บจำ เป็น ภาพ ใน จินตนาการ (Pearce, J.C.,1993 ; Alwyn, J., nd.)	ใช้ภาษาที่สร้างภาพที่งดงาม เสริมสร้างจินตนาการ แต่เป็นภาษาในระดับที่เด็กสามารถเข้าใจได้ มีบทหรือยกทรง หรือคำพูดซ้ำ ๆ แทรกอยู่เป็นระยะ	ตอนที่เจ้าชายทั้งสามไปสุป่าแล้ว เจ้าชายองค์แรกกล่าวกับเจ้าชายอีกสององค์เหมือนกันว่า "เจ้าจง ไปชำระร่างกาย และดื่มกินน้ำที่สระนั้นให้สบาย แล้วจึงนำน้ำใส่ใบบัวกลับมาให้พี่สักใบเถิด" และเจ้าชายทั้ง 2 องค์ก็ประสบกับเหตุการณ์ซ้ำกันคือ "...ไม่ทันได้สังเกตสิ่งใด กระโจนลงน้ำไปดำผุดดำว่ายเป็นที่สบาย ครั้นยักษ์ที่ครอบครองสระบัวนี้มองเห็นเข้าจึงตรงเข้าจับเจ้าชาย..."
บทสนทนา	เด็กเรียนรู้ได้ดีโดยผ่านกิจกรรมที่มีการซ้ำ ย้ำ ทวน อย่าง เป็น จังหวะ บทสนทนาสั้น ๆ ช่วยให้เด็กสามารถจดจำ ถ้อยคำในนิทานได้ง่ายขึ้น และช่วยสร้างความสนใจของเด็ก ซึ่งช่วยให้เด็กสามารถออกจากโลกแห่งจินตนาการกลับสู่โลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างนุ่มนวลกลมกลืน (Domning, M.,2000)	แทรก บทสนทนาสั้น ๆ ระหว่างบทบรรยาย อย่าง มีจังหวะ สม่่าเสมอ	เมื่อยักษ์จับเจ้าชายองค์ที่ 3 ได้และถามหาเพชรอม ในเพชรอมขาดกเป็นเพียงบทบรรยาย ว่า "...ในกาลนั้นสุริยกุมารไปถึงสระนั้นแล้วหาพิจารณาไม่ด่วนลงไปทีเดียว รากษสนั้นก็จับเธอไว้แล้วถามว่า รู้จักเพชรอมหรือๆ เธอตอบว่าเพชรอมก็คือพระจันทร์แลพระอาทิตย์สิฯ รากษสตอบว่าหาใช่ไม่ แล้วพาลงน้ำไปเก็บไว้ในที่อยู่ของตนฯ ..." ในการปรับเป็นเจ้าชายสามองค์ จึงได้ปรับให้มีบทสนทนาดังนี้ "...เมื่อไปถึงสระ เจ้าชายองค์ที่ 3 ไม่ทันได้สังเกตสิ่งใดกระโจนลงน้ำไปดำผุดดำว่ายเป็นที่สบาย ครั้นยักษ์ที่ครอบครองสระบัวนี้มองเห็นเข้าจึงตรงเข้าจับเจ้าชายแล้วถามว่า "เจ้ารู้จักธรรมชาติของเพชราหรือไม" "ธรรมชาติของเพชราก็คือ พระอาทิตย์กับพระจันทร์อย่างไรเล่า" เจ้าชายตอบ "ผิด" ยักษ์กล่าว แล้วจับเจ้าชายไปขังไว้..."

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ของแนวคิดในการใช้นิทานเพื่อการเรียนรู้ที่ดีของเด็กปฐมวัย และกระบวนการนำนิทานไปใช้ในสถานการณ์จริง (ต่อ)

	แนวคิด	แนวปฏิบัติ	ตัวอย่างจากการปฏิบัติจริง
ผู้เล่า			
การทำความเข้าใจเนื้อหา	การที่ครูเข้าถึงแก่นของศีลธรรมในเรื่องอย่างถ่องแท้จะช่วยให้เด็กสร้างจินตนาการของ ศีลธรรมได้โดยง่าย (Rudolf,M., 1997)	ผู้เล่าต้องทำความเข้าใจกับคุณธรรมที่แฝงอยู่ในนิทานที่ต้องการสื่อไปถึงเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับภาพที่ชัดเจนของคุณลักษณะทางศีลธรรมที่แฝงอยู่ในนิทาน	ครูตั้งความต้องการแก้ปัญหาด้านการขาดวินัยของเด็กไว้ แล้วจึงคัดเลือกนิทานเรื่อง เจ้าชายสามองค์ ซึ่งอยู่ในกลุ่มความมีวินัยมาแล้วอ่านนิทานเรื่องนี้ซ้ำ ๆ หลายรอบ เพื่อทำความเข้าใจ
การใช้ น้ำเสียง	การสั่นสะเทือนของเสียงช่วยนำเด็กเข้าสู่โลกของจินตนาการได้อย่างนุ่มนวล (Diamond,M.,1997; Mellon,N.,2000)	ใช้น้ำเสียงที่ นุ่มนวล อ่อนโยน ไม่เร้าอารมณ์ให้เด็กตื่นขึ้นจากโลกแห่งจินตนาการ	ครูเล่านิทานด้วยเสียงที่เป็นธรรมชาติ อย่างช้า ๆ ใช้การลากเสียง เพิ่มลดความดังแทนการตัดเสียงพากษ์ตามตัวละคร
การปฏิบัติตนระหว่างเล่า	อารมณ์ที่ผู้ใหญ่คิดขึ้น จะเข้าไปรบกวนกระบวนการสร้างสรรค์จินตนาการภายในของเด็ก (Mellon, N.,2000)	เล่าด้วยความสงบ นิ่ง ไม่ใส่อารมณ์ของตนเองที่มีต่อเรื่องราวเข้าไป	นั่งเล่าด้วยความสงบ ไม่ใส่อารมณ์ไปกับเรื่องราวมากนัก
ช่วงเวลาอื่น	เด็กเลียนแบบจากสิ่งที่ครูเป็นในทุกอิริยาบถของครู (Alwyn, J., nd.)	เป็นตัวแบบที่ดีให้กับเด็กในการแสดง คุณลักษณะทางศีลธรรมด้วยใจจริง	ศึกษาเนื้อหาของนิทานอย่างละเอียด และปฏิบัติตนตามคุณธรรมในนิทานอย่างเคร่งครัด
วิธีการเล่า			
การนำเข้าสู่ นิทาน	เด็กเรียนรู้ผ่านจินตนาการในสภาวะที่ง่วงจากการฟังนิทานที่มุ่งแสดงคุณสมบัติทางศีลธรรม (Pearce, J.C.,1993)	ใช้บทนำเข้าสู่นิทานที่ไพเราะ นุ่มนวล เป็นการจูงใจเด็กให้เข้าสู่โลกแห่งนิทาน	ใช้บทนำเข้าสู่นิทานว่า “ในช่วงหนึ่งแห่งกาลเวลา นานแสนนานผ่านมา”

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ของแนวคิดในการใช้นิทานเพื่อการเรียนรู้ที่ดีของเด็กปฐมวัย และกระบวนการนำนิทานไปใช้ในสถานการณ์จริง (ต่อ)

	แนวคิด	แนวปฏิบัติ	ตัวอย่างจากการปฏิบัติจริง
ระยะเวลา การเล่า	เด็กมีช่วงความสนใจแต่ละกิจกรรมประมาณ 15-20 นาที	ใน 1 วัน ใช้เวลาประมาณ 15 – 20 นาที	
การเปลี่ยน วิธีเล่า	เด็กต้องการการฟังซ้ำ ๆ เพื่อพัฒนาเซลล์สมอง และใช้เวลาในการเรียนรู้นิทานผ่านการเล่น (Pearce, J.C.,1993)	ใน 1 เรื่อง เล่าซ้ำ โดยปรับเปลี่ยนวิธีการเล่าทุกสัปดาห์ เป็นเวลา 4 สัปดาห์	สัปดาห์ที่ 1 เล่าปากเปล่า สัปดาห์ที่ 2 ใช้หุ่นอย่างง่าย สัปดาห์ที่ 3 ใช้โต๊ะนิทาน สัปดาห์ที่ 4 ใช้โต๊ะนิทาน(ให้เด็กช่วย)
อุปกรณ์ การใช้สี	การรับรู้ภาพและคำพูดที่สัมพันธ์กันช่วยสร้างภาพจินตนาการ การคงบทเล่าไว้และปรับเปลี่ยนสื่อที่ให้ภาพที่เปลี่ยนไป ช่วยขยายพื้นที่การเรียนรู้ ใน ส ม อ ง (Pearce, J.C.,1993; Jensen,E.,2000)	ใช้บทเล่าเดิมแต่เปลี่ยนวิธีการเล่าทุก ๆ 1 สัปดาห์	
หุ่น และ โต๊ะนิทาน	สี แต่ละสี แสดง ออก ถึง คุณลักษณะทางศีลธรรมที่แตกต่างกัน (Domning, M.,2000)	เลือกสีที่ใช้สร้างฉากและตัวละครให้เหมาะสมกับคุณลักษณะทางศีลธรรมของตัวละครและเรื่องราว	ตัวละครที่เป็นเจ้าชายผู้ทรงปัญญาใช้สีที่โปร่งแสงเช่น สีเหลือง ยกซ์ ผู้หมกมุ่นอยู่กับกิเลส ใช้สีที่ทึบแสงเช่นสีแดง ดำ น้ำตาล
	หุ่นเป็นสัญลักษณ์สำหรับการสร้างจินตนาการทางศีลธรรมในเรื่อง รูปฟอร์มที่ไม่เหมือนจริงของหุ่นช่วยให้เด็กได้ใช้จินตนาการ และนำไปเล่นเองได้(Domning, M., 2000 ; Pearce, J.C.,1993)	ใช้หุ่นที่มีเพียงโครงสร้างคร่าว ๆ เพื่อให้เด็กได้ใช้จินตนาการของตนเองและเพื่อเน้นที่ คุณลักษณะทางศีลธรรมไม่ใช่ความเป็นปัจเจกบุคคล	ใช้ ผ้า ก้อนหิน ไปไม้ กิ่งไม้ หุ่น ในการสร้างหุ่น และจัดโต๊ะนิทาน

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ของแนวคิดในการใช้นิทานเพื่อการเรียนรู้ที่ดีของเด็กปฐมวัย และกระบวนการนำนิทานไปใช้ในสถานการณ์จริง(ต่อ)

	แนวคิด	แนวปฏิบัติ	ตัวอย่างจากการปฏิบัติจริง
ดนตรี	ดนตรีช่วยนำเด็กเข้าและออกจากภวังค์แห่งจินตนาการอย่างนุ่มนวล (Jensen,E., 2000)	ใช้ทำนองเพลงเบา ๆ นุ่มนวล ประกอบการเล่านิทาน	เล่นระนาดเหล็กเล่นเพลงง่าย ๆ หรือ ไล่ระดับโน้ตดนตรี ก่อนและหลังการเล่านิทาน
สิ่งแวดล้อม แสงสว่าง	แสงสว่างที่มากเกินไปทำให้เด็กตื่นตัว ไม่สงบ (Jensen,E., 2000)	จัดให้มีแสงสว่างต่ำ อย่างเป็นธรรมชาติ	ปิดไฟดวงใหญ่ในห้อง และลดม่านหน้าต่างลง เพื่อลดแสงสว่างที่จะเข้ามาในห้อง
บรรยากาศ	บรรยากาศที่เงียบสงบ ช่วยสร้างสภาวะคลื่นสมองต่ำ หรือภวังค์แห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับเด็กได้ (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2543)	จัดให้มีบรรยากาศที่เงียบสงบ ไม่มีสิ่งรบกวนความสนใจและจินตนาการของเด็ก	ปิดม่านหน้าต่าง เพื่อลดสิ่งรบกวนนอกห้องเรียน เปิดโคมไฟดวงเล็กๆ เฉพาะจุดที่ครูนั่งเล่านิทาน และแสดงหุ่น
เวลาอื่น	นิทานเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นถึงความสูงส่งทางศีลธรรมอันดีงาม (Domning,M.,2000)	จัดให้มีบรรยากาศแห่งความทรงสิทธิ์ของนิทาน ผ่านครูผู้เล่า	จัดวางนิทานไว้ข้างพระพุทธรูป ครูนั่งเล่านิทานอยู่ในบริเวณพระพุทธรูป เพื่อให้เด็กมองเห็นพระพุทธรูปอยู่เบื้องหลังครู ครูนำเทียนที่จุดบูชาพระมาต่อกับเทียนของโต๊ะวางหนังสือนิทาน
การจัด ของเล่น	เด็กเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมได้ตลอดเวลา และต้องใช้สิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการเล่น (Pearce, J.C.,1993 ; Alwyn, J., nd.)	จัดบรรยากาศของห้องให้มีความสอดคล้องกับนิทาน	จัดให้มีหุ่นตัวละครแขวนไว้ตามที่ต่าง ๆ วางโต๊ะนิทานไว้ในที่ที่เด็กมองเห็นได้ตลอด แต่มีข้อตกลงไว้ว่าโต๊ะนิทานไม่ใช่ของของเด็กจะนำมาเล่นเองได้

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ของแนวคิดในการใช้นิทานเพื่อการเรียนรู้ที่ดีของเด็กปฐมวัย และกระบวนการนำนิทานไปใช้ในสถานการณ์จริง(ต่อ)

แนวคิด	แนวปฏิบัติ	ตัวอย่างจากการปฏิบัติจริง
จินตนาการของเด็ก ต้องได้รับการ ส่งเสริมด้วยของเล่นที่เหมาะสม (Pearce, J.C.,1993)	จัดอุปกรณ์ให้เด็กได้ใช้จินตนาการผ่านการเล่นของเล่นต้องเป็นของที่ไม่นั้นรายละเอียดยมาก เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้จินตนาการของตนเอง	จัดไม้บล็อก ท่อนไม้ ฝ้าย ก้อนหิน ぬ่น ให้เด็กไว้สร้างของเล่นของตนเอง จัดให้มีหุ่นแบบที่ใช้ในการเล่านิทานวางไว้ให้เด็กหยิบเล่นได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ในบทที่ 6 การสรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อนำเสนอออกเป็นหัวข้อหลัก ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผลการวิจัย
6. ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้
7. ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย ในด้านการขจัดความขัดแย้งโดยการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี และการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1.เกณฑ์การวิเคราะห์นิทานชาดก และ 2. แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกพฤติกรรม ดังนี้

1. เกณฑ์การวิเคราะห์นิทานชาดก แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนคือ

1.1. เกณฑ์ทางด้านที่มาและเนื้อหาของนิทานชาดก ประกอบด้วย

- 1.1.1. เกณฑ์สาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงชาดก
- 1.1.2. เกณฑ์ความสอดคล้องกับบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัย โดยคัดเลือกเฉพาะนิทานชาดกที่ตัวละครเอกมีบทบาทสัมพันธ์กับบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัย

1.2. เกณฑ์ทางด้านสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในนิทานชาดก ประกอบด้วย

- 1.2.1. เนื้อหาสันติธรรมที่สอดคล้องกับชีวิตเด็กปฐมวัย แบ่งเป็น
  - 1) การลดความชั่ว ได้แก่ เบญจศีล
  - 2) การทำความดี ได้แก่ คุณธรรม 5 ประการ
- 1.2.2. การเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริม สันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยการเรียนรู้ผ่านการกระทำ อารมณ์ความรู้สึก และการรู้คิด อย่างเหมาะสมกับโอกาส, ความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาการโดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ตัวอย่างนิทานชาดก, บทบาทครูในการเล่านิทาน, วิธีการปรับใช้ และการคัดเลือกนิทานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และโอกาสต่างๆ ตลอดปีการศึกษา แบ่งเป็น การขจัดความขัดแย้ง โดยการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีและการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบ

2. แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกพฤติกรรมการนำนิทานชาดกไปใช้ แบ่งเป็น

2.1. แบบสัมภาษณ์ครูประจำชั้น ครูผู้ช่วย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ทั้งในส่วน of ข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นของครูต่อการนำนิทานชาดกไปใช้ และความคิดเห็นของครูต่อพฤติกรรมของเด็ก แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ แบบสัมภาษณ์ก่อนการนำนิทานชาดกไปใช้ และแบบสัมภาษณ์หลังการนำนิทานชาดกไปใช้

2.2. แบบบันทึกพฤติกรรม เป็น แบบบันทึกพฤติกรรมการเล่า และการฟังนิทาน ซาดก และการนำเอานิทานซาดกไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเล่าซ้ำ การเล่นหุ่น ของเด็กปฐมวัย โดยการจดบันทึกแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) แบ่งเป็นแบบบันทึกพฤติกรรมการใช้นิทานซาดก และแบบบันทึกพฤติกรรมการนำนิทานไปใช้ของเด็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน คือ การพัฒนาเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา การดำเนินการวิเคราะห์ และการพัฒนารูปแบบการนำนิทานซาดกไปใช้

1. การพัฒนาเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา

1.1. ศึกษา เอกสาร สังเกตเด็กในสถานการณ์จริง และเข้าอบรม เกี่ยวกับ คุณธรรมที่เหมาะสม ในการส่งเสริมสันติธรรม ให้แก่เด็กปฐมวัย ในด้าน

1.1.1. สันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

1.1.2. คำสอนในพระพุทธศาสนา

1.2. ศึกษาทฤษฎี และแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนาในเรื่อง

1.2.1. พัฒนาการอย่างเป็นองค์รวมของร่างกาย อารมณ์ และจิตวิญญาณ ในวัยต่าง ๆ

1.2.2. การเรียนการสอนผ่านการกระทำ, อารมณ์ ความรู้สึก และการรู้คิด เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์สูงสุดในแต่ละวัย

1.3. รวบรวมคุณธรรมที่ได้มาจัดหมวดหมู่เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์

1.4. สร้างเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์

1.5. นำเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณา

1.6. แก้ไข ปรับปรุง เกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์สันติธรรมในนิทานซาดก

2. การดำเนินการวิเคราะห์

2.1. ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาด้านสันติธรรมในนิทานซาดกจำนวน 547 เรื่อง โดยอ่านเรื่องย่อจากนิบาตซาดกเล่ม 10 (ภาคผนวก) เพื่อคัดกรองเบื้องต้นในส่วนของบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัย คือ ความเป็นลูกหลาน, พี่น้อง, ศิษย์ และเพื่อน จากนั้นอ่านนิทานซาดกแต่ละเรื่อง ที่ผ่านการคัดกรองเบื้องต้นแล้วเรื่องละ 2 ครั้ง ครั้งละ 2 ขั้นตอน คือ

2.1.1. ขั้นตอนที่หนึ่ง อ่านส่วนของที่มาของเรื่องเพื่อคัดกรองสาเหตุที่พระพุทธรองค์ ทรงแสดงนิทานชาดก และอ่านเนื้อเรื่อง (อดีตนิทาน) เพื่อคัดกรองความสอดคล้องกับบทบาทใน ชีวิตของเด็กปฐมวัย โดยละเอียด

2.1.2. ขั้นตอนที่สอง อ่านเฉพาะส่วนของเนื้อเรื่อง เพื่อคัดกรองเนื้อหา นิทานชาดกที่สอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยแบ่งเป็นการคัดกรองนิทานชาดกด้วยเกณฑ์ การละเว้นความชั่ว และการคัดกรองนิทานชาดกด้วยเกณฑ์การทำความดี

2.1.3. เว้นระยะ ประมาณ 2 สัปดาห์ แล้วทำตามขั้นตอนแรก และขั้นตอนที่ 2 ซ้ำ อีกครั้งเพื่อเก็บรายละเอียด และตรวจสอบความเที่ยงในการวิเคราะห์

3. การเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้

3.1. พัฒนา และเสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรม สำหรับเด็กปฐมวัย โดย

3.1.1. ค้นหากรณีตัวอย่าง ที่มีความขัดแย้ง หรือ ความไม่สงบในห้องเรียน เพื่อนำแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ไปพัฒนา รวมถึงเพื่อการ คัดเลือกนิทานที่จะนำมาใช้ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของเด็ก

3.1.2. เสนอแนะบทบาทของครูในการเล่านิทานชาดก และตัวอย่างนิทานชาดก สำเร็จรูปสำหรับนำไปใช้ในการปลูกฝังสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย 1 เรื่อง

3.1.3. นำข้อมูลที่เสนอแนะไปใช้จริง ในโรงเรียนกรณีตัวอย่าง เพื่อพิจารณา ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในด้านของความยากง่าย และความสั้นยาวของภาษา และการ ดำเนินเรื่องให้เหมาะสมกับพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยนำนิทานชาดกไปให้ครู เล่าให้เด็กในชั้นเรียนฟังทุกวัน (จันทร์-ศุกร์) วันละประมาณ 15 นาที เป็นเวลา 4 สัปดาห์

3.1.4. สังเกตพร้อมทั้งจดบันทึกพฤติกรรมของเด็กตลอดทั้งวันด้วยเทคนิค การจดบันทึกแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) ตลอดระยะเวลาที่นำนิทานไปใช้

3.1.5. สังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมการใช้นิทานของครู ที่สัมพันธ์กับพฤติกรรม การตอบสนองต่อนิทานของเด็ก ด้วยเทคนิคการจดบันทึกแบบสุ่มเหตุการณ์ (Event Sampling) เป็นเวลาประมาณ 1 เดือน

3.1.6. ติดตามผลการนำนิทานไปใช้ ในด้านของ ภาษาที่ใช้ในนิทาน, วิธีการนำ นิทานไปใช้ส่งเสริมสันติธรรม และข้อสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กในโรงเรียนกรณีตัวอย่าง

3.1.7. แก้ไขปรับปรุงแล้วนำนิทานชาดกที่ปรับขึ้นใหม่อีก 1 เรื่อง ไปใช้ในโรงเรียน กรณีตัวอย่าง อีกครั้งหนึ่งด้วยวิธีการเดิม

3.1.8. แก้ไขปรับปรุงแล้วนำเสนอ ตัวอย่างนิทานชาดก, การจัดสิ่งแวดล้อม ประกอบการเล่า, บทบาทครูในการเล่านิทานชาดก วิธีการปรับใช้ และเลือกนิทานชาดกให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ และโอกาสต่าง ๆ ในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยตลอด ปีการศึกษา ตามหลักพระพุทธศาสนาโดยการเรียนรู้ผ่านการกระทำ อารมณ์ความรู้สึก และการ รู้คิด ให้เหมาะสมกับพัฒนาการทางกาย อารมณ์ และจิตวิญญาณ

สรุปผลการวิจัย

จากงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. มีนิทานชาดกจำนวน 39 เรื่อง ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรม ด้านการละเว้นความชั่ว จำนวน 20 เรื่อง

1.2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรม ด้านการทำความดี จำนวน 19 เรื่อง

2. นิทานชาดกสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยได้ หากแต่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตัวนิทาน ในด้านของการใช้ภาษา ให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ทางด้านภาษา และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงวิธีการนำไปใช้ที่ช่วยให้ นิทานชาดกสามารถแทรกซึมเข้าสู่จิตใจของเด็กได้อย่างเป็นธรรมชาติ ดังนี้

2.1. การปรับเปลี่ยนตัวนิทาน จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของนิทาน ดังนี้

2.1.1. แก่นเรื่อง (Theme)

ไม่มีการปรับเปลี่ยนแก่นเรื่องของนิทานชาดก แต่ได้คัดเลือกนิทานที่มี แก่นเรื่องเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยการคัดกรอง ด้วยเกณฑ์การวิเคราะห์สันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในนิทานชาดก

2.1.2. โครงเรื่อง (Plot)

จะต้องเป็นโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา ผู้ปรับเปลี่ยนนิทานสามารถปรับเปลี่ยนโครงเรื่องเพื่อให้เรื่องดำเนินไปตามลำดับเวลา และมี เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ อย่างเป็นมีจังหวะ ได้

2.1.3. ตัวละคร (Characters)

ไม่ควรมียุทธศาสตร์มากเกินไป ผู้ปรับเปลี่ยนสามารถตัดตัวละครที่ไม่สำคัญออก เนื่องจากตัวละครจำนวนมากทำให้เด็กสับสน เป็นอุปสรรคในการเล่นละครหุ่น และควรตัดชื่อของตัวละครออก เพื่อเน้นที่คุณสมบัติทางศีลธรรมของตัวละคร

2.1.4. ฉาก (Setting)

ไม่จำเป็นต้องระบุชื่อของฉากอย่างละเอียด เพราะจะเป็นการสกัดกั้นจินตนาการ อาจจะใช้คำว่า "ในป่าอันกว้างใหญ่" หรือ "ในเมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่งกลางหุบเขาอันสูงตระหง่าน" หรือ "ในป่าอันกว้างใหญ่ และอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่ง"

2.1.5. ทักษะ (Point of View)

ทักษะของนิทานชาดกมีลักษณะที่เปิดเผยมให้ผู้ฟังทราบถึงลักษณะ และความรู้สึกของตัวละครทุกตัว เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาลเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยแล้ว ดังนั้นจึงมิได้มีการปรับในส่วนนี้แต่อย่างไร

2.1.6. ท่วงทำนอง (Style)

นิทานชาดกในอรรถกถา เขียนเป็นร้อยแก้วที่มีคาถาร้อยกรองภาษาบาลีพร้อมคำแปลภาษาไทยแทรกอยู่ การปรับท่วงทำนองการเขียนทำโดยตัดส่วนที่เป็นคาถาออก และลดความยากของภาษาเพื่อให้เด็กสามารถเข้าใจได้ แต่ยังคงไว้ซึ่งภาษาที่สละสลวย และให้ภาพจินตนาการแก่เด็ก

2.1.7. บทสนทนา (Dialog)

ควรแทรกบทสนทนายระหว่างตัวละคร เพื่อให้เป็นจุดสนใจของผู้ฟัง และหากเป็นบทสนทนาสั้น ๆ หรือประโยคสั้น ๆ ง่าย ๆ จะช่วยให้เด็กสามารถติดตามเรื่องราวได้ง่ายขึ้น

2.2. วิธีการนำนิทานไปใช้

ในการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยนั้น นอกจากเนื้อหาของนิทานที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมสันติธรรมแล้วยังมีองค์ประกอบต่าง ๆ อีกมากมายที่ช่วยสนับสนุนให้สามารถนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1. การคัดเลือกนิทาน

ในการนำนิทานไปใช้กับเด็ก ควรศึกษาปัญหาของเด็ก และคัดเลือกนิทานจากหมวดสันติธรรมที่เหมาะสมกับปัญหาของเด็ก หรือ คุณธรรมที่ต้องการส่งเสริมให้แก่เด็ก

2.2.2. วิธีการเล่า

ช่วงเวลาในการเล่านิทานชาดก เป็นช่วงที่ผู้เล่าสามารถสร้างการหยั่งรู้ให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้ โดยที่ผู้เล่าจะต้องมีความสงบ มีสมาธิอยู่กับนิทาน ใช้น้ำเสียงที่อ่อนโยนราบรื่น ซึ่งจะทำให้เด็กอยู่ในภาวะแห่งจินตนาการอันเป็นพื้นฐานของการหยั่งรู้ของเด็ก

2.2.3. ระยะเวลาในการเล่า

ระยะเวลาในการเล่านิทานแต่ละครั้ง ต้องคำนึงถึงช่วงความสนใจของเด็กปฐมวัยซึ่งอยู่ในช่วง 15 - 20 นาที และจำเป็นต้องเล่านิทานเรื่องเดิมซ้ำ ๆ เพื่อให้เวลาแก่เด็กในการจินตนาการ ผ่านการเล่นเพื่อสร้างการเชื่อมต่อที่สมบูรณ์ของเซลล์สมอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเกิดการหยั่งรู้

2.2.4. สิ่งแวดล้อมในการเล่า

การจัดสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับศีลธรรมในนิทาน จะช่วยให้เด็กสามารถนำคุณสมบัตินิทานมาใช้ในการชีวิตประจำวันได้อย่างกลมกลืน เช่น การจัดมุมตุ๊กตาให้เด็กสามารถนำตุ๊กตาหุ่นเหล่านั้นมาแสดงเป็นละครหุ่นของตน, จัดอุปกรณ์ไว้ให้เด็กได้สร้างสรรค์ ละครของตนเอง หรือ การจัดห้องเรียนให้เหมือนกับฉากในนิทานที่เล่า

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งการอภิปรายผลออกเป็น 2 ส่วนคือ การอภิปรายผลจากการคัดกรองนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย และการอภิปรายผลการนำนิทานชาดกไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยดังนี้

1. การคัดกรองนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

จากการคัดกรองพบว่านิทานชาดกที่เป็นอรรถกถาจำนวน 547 เรื่องที่ใช้ในการวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ มีจำนวนเรื่องที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในแต่ละหมวดหมู่น้อยแตกต่างกันไป อีกทั้งบางหมวดก็ยังไม่สามารถจัดนิทานเรื่องใดเข้าไปได้ เนื่องจากเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้น เป็นเกณฑ์ที่ละเอียด และเจาะจงเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง และต้องสัมพันธ์กับบทบาทของเด็กปฐมวัยไปพร้อมกัน ดังสามารถแยกอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ กัน ดังนี้

1.1. ไม่มีนิทานชาดกเรื่องใดที่สามารถจัดเข้าในหมวดการละเว้นความชั่วด้วยเบญจศีลข้อ 2 ไม่ลักทรัพย์ หากก็ใช้ว่าจะไม่มีนิทานชาดกเรื่องใดที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการลักทรัพย์เลย แต่ในนิทานชาดกที่มีพฤติกรรมการทำผิดเหล่านั้น มักจะไม่มีตัวเอกที่มีบทบาท

สัมพันธ์กับบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัย และ/ หรือ พฤติกรรมนั้น ๆ เป็นเพียงการกระทำขั้นเริ่มต้น ยังไม่จัดว่าเป็นการผิดศีล เช่น เพียงแค่คิดอยากจะได้ทรัพย์สินของผู้อื่น หรือ การพยายามนำทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน แต่ไม่สำเร็จ เป็นต้น จึงมิสามารถนำนิทานชาดกเรื่องใดมารวมไว้ในหมวดสันติธรรมหมวดนี้ได้

1.2. ไม่มีนิทานชาดกเรื่องใดที่สามารถจัดเข้าในหมวดการละเว้นความชั่วด้วยเบญจศีลข้อ 5 ไม่เสพของมีนเมา เรื่องราวของผู้เสพของมีนเมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสพสุราในนิทานชาดกนั้น มิให้เห็นอยู่เป็นประจำ แต่โดยมากก็ได้เสพจนกระทั่งมิสามารถครองสติของตนเองได้ ดังนั้นในนิทานจึงมิได้บอกถึงโทษ หรือ ผลกรรมที่ได้รับจากพฤติกรรมการเสพสุรานี้ ทำให้ไม่สามารถนำมาจัดเข้าสู่หมวดเบญจศีลข้อนี้ได้

1.3. ไม่มีนิทานชาดกเรื่องใดในหมวดการละเว้นความชั่ว (มีพฤติกรรมการผิดเบญจศีล) ที่ตัวละครเอกมีบทบาทความเป็นพี่น้อง อีกทั้ง ในหมวดการทำความดี ก็มีเรื่องที่ตัวละครเอกมีบทบาทความเป็นพี่น้อง เพียง 3 เรื่อง อันเนื่องมาจากอิทธิพลของพระพุทธศาสนา และความใกล้ชิดในระบบเครือญาติ รวมถึงค่านิยมที่มักจะไม่ว่างเรื่องราวความขัดแย้งภายในบ้านให้บุคคลภายนอกรู้ และไม่ชอบฟังเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างเครือญาติของชาวเอเชีย จึงทำให้นิทานที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างพี่น้องนั้นมีน้อย (กัญญรัตน์ เวชศาสตร์, 2521 อ้างถึงใน บุญยงค์ เกศเทศ, 2525) ดังนั้นจึงไม่มีนิทานชาดกที่มีตัวละครเอกเป็นพี่น้องที่มีการกระทำผิดเบญจศีลเลย และแม้ว่านิทานในหมวดคุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย จะมีใช้เรื่องราวของการวิวาท หรือขัดแย้งกัน หากแต่เป็นเรื่องของการประพฤติดีประพฤติชอบตามคุณธรรมก็ตาม แต่ในการคัดกรองขั้นต้นนั้น นิทานชาดกที่สามารถนำมาใช้ได้ จะต้องเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นเพราะเหตุขัดแย้ง จึงทำให้นิทานในหมวดคุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัยที่มีตัวละครเอกเป็นพี่น้องนั้นมีน้อยลงไปด้วย

2. การนำนิทานชาดกไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็ก

นิทานชาดกนั้นสามารถนำไปใช้กับเด็กปฐมวัยได้เมื่อปรับแก้สำนวนภาษาในการเขียนแล้ว และจากการนำนิทานชาดกไปใช้ในโรงเรียนกรณีตัวอย่าง ทำให้พบข้อสังเกตต่าง ๆ ดังนี้

2.1. จากการเฝ้าสังเกต และสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนกรณีตัวอย่างพบว่าเด็กในห้องเรียนมีปัญหาในเรื่องของการขาดระเบียบวินัย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมมากที่สุด สอดคล้องกับที่ อุมพร ตรังคสมบัติ (2544) ได้กล่าวไว้ในหนังสือสร้างวินัยให้ลูกคุณว่าเด็กจำนวนมากที่มีปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ เนื่องจากเด็กเหล่านี้ เติบโตมาอย่างขาดการ

อบรมระเบียบวินัย และการสร้างวินัยให้แก่มนุษย์นั้น ก็จำเป็นต้องสร้างตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็ก เนื่องจากวัยเด็กเป็นวัยที่รับสิ่งต่าง ๆ เข้าไปได้ง่าย ผู้ใหญ่สามารถปลูกฝังทั้งสิ่งที่ดี และสิ่งที่เลว ให้แก่เด็กได้ และหากผู้ใหญ่ปลูกฝังสิ่งที่ดี เช่นความมีวินัย การรู้จักควบคุมตนเอง ความมีใจเมตตากรุณา สิ่งเหล่านี้ จะแทรกซึมเข้าไปกลายเป็นบุคลิกภาพเป็นเนื้อแท้ และเป็นสันดาน ที่จะฝังแน่นอยู่ใน ตัวเขาจนเป็นผู้ใหญ่

อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกนั้นไม่สามารถบ่งชี้ถึงภายในจิตใจของเด็กได้เสมอไป เช่นการที่เด็กไม่ได้หันมามองหน้าครูผู้เล่านิทาน หรือไม่ได้มองที่โต๊ะนิทานนั้น หากมองอย่างผิวเผินผู้ใหญ่อาจจะตัดสินเด็กคนนั้นว่าไม่ให้ความสนใจกับนิทาน แต่จากการเฝ้าสังเกตพบว่าแม้เด็กจะไม่ได้ใช้สายตาในการมองภาพจากภายนอก แต่เด็กมีภาพจินตนาการภายในที่มั่นคงเพียงพอที่จะบอกได้ว่าครูเล่าผิด เล่าข้ามในส่วนใด

สำหรับระยะเวลาในการเล่านิทานในแต่ละวันนั้น จากการสังเกตพบว่าเด็กสามารถให้ความสนใจในกิจกรรมได้ยาวนานประมาณ 20 นาที หากเกินกว่านั้น เด็กจะเริ่มหันเหความสนใจไปยังจุดอื่น ๆ เช่น การที่เด็กย้ายสายตาจากโต๊ะนิทานไปยังจุดอื่นของห้อง ซึ่งหากครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียนให้สอดคล้องกับนิทาน ก็จะช่วยให้เด็กไม่หลุดออกจากโลกแห่งจินตนาการ ส่วนระยะเวลาในการเล่านิทานซ้ำ ๆ นั้น จากการสังเกตพบว่าในช่วงปลายสัปดาห์ เด็กมักให้ความสนใจกับกิจกรรมนิทานน้อยกว่าช่วงต้นสัปดาห์ แต่การเปลี่ยนวิธีการนำเสนอให้นิทานให้แก่เด็กทุกสัปดาห์ช่วยให้เด็กหันกลับมาสนใจนิทานด้วยคุณภาพใหม่ จากการที่เด็กได้นำนิทานไปเล่นสร้างสรรค์ด้วยตนเอง นอกจากนั้นในช่วงสัปดาห์ที่ 4 เห็นได้ชัดเจนว่าเด็กให้ความสนใจในตัวครูผู้ทำกิจกรรมนิทานน้อยมากเมื่อเทียบกับทุกสัปดาห์ เนื่องจากเด็กเริ่มที่จะนำภาพจินตนาการภายในมาสร้างเป็นนิทานของตนเอง และในช่วงปลายสัปดาห์ เด็กเริ่มรบกวนห้องเรียน ซึ่งเกิดจากการที่ภาพจินตนาการภายในของเขาเข้มแข็งเพียงพอแล้ว จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนนิทานเรื่องใหม่ในสัปดาห์ต่อไป

2.2. การนำนิทานซาดกไปใช้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนิทานในหลายด้าน ทั้งสำนวนการแต่ง ระดับของภาษา รวมถึงวิธีการนำเสนอให้สอดคล้องกับเพื่อให้เหมาะสมกับการพัฒนาการหยั่งรู้ของเด็กปฐมวัย ดังนั้นในการนำนิทานซาดกไปปรับใช้นั้นจำเป็นต้องมีความเข้าใจถึงศีลธรรมที่แฝงอยู่ในนิทานอย่างแท้จริง เพื่อที่จะได้ไม่หลงลืมประเด็น และปรับเปลี่ยนนิทานจนทำให้ศีลธรรมหลักนั้นเสียไป อีกทั้งยังต้องทำความรู้จักกับอุปนิสัยและวิธีการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนซึ่งแตกต่างกัน เพื่อที่นิทานที่ปรับขึ้นนั้นสามารถพัฒนาการหยั่งรู้ของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงได้ยกตัวอย่างการปรับเปลี่ยนนิทานเพียง 10 เรื่อง ซึ่งเพียงพอสำหรับการนำไปใช้ใน 1 ปีการศึกษา เพื่อเป็นตัวอย่างให้เห็นถึงแนวทางในการปรับเปลี่ยนที่สามารถ

ทำได้เท่านั้น สำหรับการนำไปใช้จริงในสถานการณ์อื่น ๆ นั้นหากผู้ที่นำไปใช้สามารถปรับเปลี่ยนนิทานด้วยความเข้าใจในศีลธรรมที่แฝงอยู่ และความเข้าใจในเด็กนักเรียนของตนด้วยตนเองได้ ก็จะทำให้นิทานที่นำไปใช้นั้น มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3. การสร้างสรรค์สันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยนั้น ไม่สามารถทำได้ด้วยการใช้คำพูดบอกกล่าว การให้เหตุผล การสร้างกฎเกณฑ์มาบังคับ หรือแม้แต่ใช้การเล่านิทานเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องกระทำอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากเด็กปฐมวัยนั้น เรียนรู้ โดยการเลียนแบบ อยู่ตลอดเวลา ด้วยใจ ผ่านการเล่นด้วยพลังเจตจำนง (will) และจินตนาการ ที่มีอยู่อย่างล้นเหลือในตัวเขา (Pearce, J.C., 1993 ; พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, 2544) ดังนั้นการสร้างสรรค์สันติธรรมให้เกิดขึ้นในเด็กปฐมวัยนั้น จึงต้องการวิธีการที่สามารถส่งผ่านศีลธรรมต่าง ๆ ให้เข้าถึงจิตใจของเด็กโดยตรง

การให้การศึกษาโดยเน้นการคิดเชิงตรรกะ คิดเป็นเหตุเป็นผลซึ่งเป็นการคิดเชิงเส้นตรง (Linear thinking) นั้นไม่เหมาะกับเด็กปฐมวัยที่ยังไม่ถึงช่วงเวลาแห่งการพัฒนาสมองในส่วนนั้น เด็กปฐมวัยเรียนรู้ด้วยใจ จินตนาการ และการเล่น ในสหัสวรรษใหม่นี้มนุษย์เริ่มหันมาตระหนักถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีส่วนในการทำลายความเป็นมนุษย์ มีรายงานการวิจัยมากมายที่แสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยี อย่าง โทรศัพท์ หรือ คอมพิวเตอร์ ไม่ได้ช่วยให้เด็กได้พัฒนาสมองอย่างลึกซึ้ง หากแต่แย่งเอาความรัก ความผูกพันซึ่งควรจะกำเนิดขึ้นภายในครอบครัวไปหลงลืมค่านิยม ประเพณีอันดีงามที่มีมาแต่โบราณ เด็กไม่เห็นตัวตนที่ดีจากครอบครัว แต่กลับถูกรอบบ่าด้วยค่านิยมที่คนแปลกหน้าในโทรทัศน์นำมาใส่ในใจ. (Pearce, J.C., 1993; Healy, J.N., 1999; อุทัย ดุลยเกษม, 2544)

การศึกษาสำหรับเด็กในสหัสวรรษใหม่จึงจำเป็นต้องนำองค์ความรู้ ค่านิยม และประเพณีอันดีงาม ที่มีอยู่เดิม ที่ว่า มนุษย์ มิได้ประกอบด้วร่างกายเพียงอย่างเดียว หากแต่มีมิติของจิตใจ และจิตวิญญาณรวมอยู่ด้วย มามองผ่านองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษาเกี่ยวกับสมอง การคิด และความรู้สึก ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ถูกต้องดีงามที่เหมาะสมสำหรับยุคสมัย ที่การศึกษานั้น จะต้องเป็นการศึกษาโดยองค์รวม (Holistic Education) คือการให้การศึกษาทั้งหัวใจ สมอง และร่างกาย ไปด้วยกัน โดยครูไม่จำเป็นต้องเป็นผู้สอน แต่ต้องเป็นผู้ช่วย คือ ช่วยเป็นต้นแบบที่ดีงามให้แก่เด็ก ดังที่อุทัย ดุลยเกษม (2544) กล่าวไว้ว่า แท้จริงการสอนเป็นเพียงวิธีหนึ่งเท่านั้นที่อาจจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ แต่ยังมีอีกหลายช่องทางที่เด็ก หรือมนุษย์ทั่ว ๆ ไปเรียนรู้ได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการสอน ช่องทางที่มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ เช่นการอ่าน การได้ยิน การได้ลงมือทำ การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ การมีประสบการณ์ตรง การเลียนแบบผู้อื่น การเล่นเกม การเล่น การสังเกต นอกจากนี้บางคนอาจจะเรียนรู้ด้วยสิ่งที่เรียกว่า สหสัมพันธ์ หรือ การหยั่งรู้ (Intuition)

อีกด้วย มนุษย์โดยทั่วไปเรียนรู้จากช่องทางเหล่านี้มากกว่าการเรียนรู้ผ่านการสอน และการเรียนรู้ผ่านช่องทางเหล่านี้ส่งผลไม่เฉพาะกับการ รับรู้ หรือ การจำ ดังเช่นที่เกิดกับการสอน แต่การเรียนรู้จากวิธีการเหล่านี้ก่อให้เกิดความคิดในเชิงจินตนาการ และความคิดในเชิงสร้างสรรค์ ได้มากกว่าที่เรียนโดยวิธีการสอน

อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนนิทานชาดก และการนำนิทานชาดกมาใช้กับเด็กปฐมวัย นั้นทำให้นิทานชาดกมีการเปลี่ยนแปลงไปจากต้นฉบับอรรถกถาชาดกหลายประการ ซึ่งการนำนิทานชาดกที่ได้รับการปรับเปลี่ยนแล้วมาใช้กับเด็กปฐมวัยนี้ก็มีทั้งข้อดี และข้อจำกัดหลายประการ ดังนี้

3. ข้อดีของการนำนิทานชาดกมาใช้กับเด็กปฐมวัย

3.1. เป็นการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้

สังคมเมืองในปัจจุบันวัฒนธรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้น ทำให้ทั้งผู้ใหญ่และเด็กดำเนินชีวิตอย่างหลงใหลกับกระแสเทคโนโลยีสมัยใหม่ จนหลงลืมภูมิปัญญาซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง การนำนิทานชาดกซึ่งเป็นนิทานที่ผูกพันอยู่กับสังคมไทยมานานนับศตวรรษมาใช้ จึงเป็นการนำเอาภูมิปัญญาไทยที่นับวันจะเลือนหายไปจากสังคมไทยมาใช้ เพื่อให้เด็กรุ่นใหม่ได้ซึมซับความเป็นไทย และซาบซึ้งกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวไทยมาแต่โบราณ

3.2. นิทานชาดกเป็นเรื่องที่อยู่คู่กับสังคมมานาน ครูผู้เคย สามารถทำความเข้าใจกับคุณธรรมที่แทรกอยู่ได้ง่ายขึ้น

นิทานชาดก เป็นนิทานในพระพุทธศาสนาที่ถือกำเนิดขึ้นในสังคมวัฒนธรรมเอเชีย ทำให้เนื้อหาในนิทานชาดกมีความใกล้เคียงกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา ทำให้ครูสามารถทำความเข้าใจกับเนื้อหา และคุณธรรมที่สอดแทรกอยู่ในนิทานได้ง่ายกว่านิทานที่มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมตะวันตก และเมื่อครูสามารถทำความเข้าใจกับนิทานได้อย่างลึกซึ้ง ก็จะช่วยทำให้สามารถถ่ายทอดไปสู่เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เด็กก็จะสามารถซึมซับเอาคุณธรรมที่ครูสื่อไปถึงได้อย่างเต็มที่

3.3. เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก ทำให้เด็กซึมซับเรื่องราวได้ง่ายขึ้น

เนื่องจากนิทานชาดกที่นำมาใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น ผู้วิจัยได้คัดกรองจากบทบาทในชีวิตของเด็กเป็นอันดับแรก แล้วจึงคัดกรองอีกครั้งด้วยคุณธรรมที่

เหมาะสมกับวัยของเด็ก ทำให้นิทานทุกเรื่องที่น่ามาใช้เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็กเป็นเรื่องที่เด็กสามารถพบเห็นและเข้าไปสัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในนิทานได้ในชีวิตจริง ทำให้เด็กสามารถเข้าใจ และซึมซับเอาคุณธรรมที่สอดแทรกอยู่ในนิทานเข้าสู่จิตใจได้ง่ายยิ่งขึ้น

3.4. ไม่มุ่งสอนจนเกินไป จนทำให้เด็กมีพฤติกรรมปิดกั้น ต่อต้าน

การใช้นิทานในการสื่อสารกับเด็ก เป็นการช่วยให้เด็กไม่รู้สึกรู้สีกว่ากำลังถูกบังคับให้กระทำตามอำนาจของผู้ใหญ่ อีกทั้งยังเป็นกุศโลบายที่ช่วยให้เด็กได้เห็นตัวอย่างทั้งที่ดี และไม่ตัวอย่างสอดคล้องกลมกลืนกับกระบวนการการเรียนรู้ด้วยการซึมซับสิ่งต่าง ๆ ด้วยจิตใจของเด็ก เป็นการเตรียมตัวก่อนที่เด็กจะต้องเผชิญกับสถานการณ์จริง ดังนั้นในการใช้นิทานชาดกเพื่อส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัย จึงไม่จำเป็นต้องมีการสรุปคติสอนใจ ความหมาย หรือเนื้อหาคุณธรรมให้แก่เด็กในตอนท้ายเรื่อง เพราะนอกจากจะทำให้เด็กรู้สึกว่านิทานเป็นสิ่งที่เข้ามาสั่งสอนตนแล้ว ยังเป็นการช่วยให้เด็กออกมาจากโลกของจินตนาการที่โอบล้อมตัวเขาอยู่ขณะที่ฟังนิทานอีกด้วย

4. ข้อจำกัดในการนำนิทานชาดกมาใช้กับเด็กปฐมวัย

4.1. การปรับเปลี่ยนทางด้านภาษาอาจทำให้สูญเสียคุณสมบัติทางศีลธรรมที่แฝงอยู่ในนิทาน

นิทานชาดกฉบับดั้งเดิมใช้ภาษาระดับสูง และใช้สำนวนการแต่งแบบโบราณ ซึ่งยากที่เด็กปฐมวัยจะสามารถเข้าใจได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนทางด้านภาษาและสำนวนการแต่ง ซึ่งการปรับเปลี่ยนภาษาให้เป็นภาษาที่เด็กปฐมวัยสามารถเข้าใจได้ และปรับแต่งสำนวนเป็นบทเล่าที่ร่วมสมัยมากขึ้นอาจทำให้สูญเสียความหมายหรือคุณสมบัติทางศีลธรรมปลีกย่อยที่แฝงอยู่ในนิทานไป

4.2. นิทานชาดกเป็นนิทานที่อยู่ในพระพุทธศาสนาอาจไม่สามารถสอนได้อย่างกว้างขวางในโรงเรียนที่สัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ

เนื่องจากนิทานชาดกเป็นนิทานที่อยู่ในพระพุทธศาสนา การนำนิทานชาดกไปใช้กับบุคคล โรงเรียน หรือ ชุมชนใด ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ อาจไม่เหมาะสม ดังนั้นผู้ที่จะนำนิทานชาดกไปใช้จึงควรทำความเข้าใจกับบุคคล, โรงเรียน และ/หรือ ชุมชนนั้น ๆ เสียก่อน

ข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้

1. งานวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้กับโรงเรียนอนุบาลทั่วไปที่ยึดหลักพระพุทธศาสนาในการอบรม สั่งสอน รวมถึงโรงเรียนที่มุ่งสอนพระพุทธศาสนาให้แก่เด็ก เช่น โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อใช้ในการลดความขัดแย้ง และสร้างสรรค์การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยการเล่านิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ที่ปรับเปลี่ยนภาษาและท่วงทำนองการแต่งแล้วในกิจกรรมที่อยู่ในช่วงเวลาสงบของวัน เช่น ช่วงก่อนเข้านอนกลางวัน เพื่อให้เด็กได้มีสมาธิอยู่กับนิทาน และมีเวลาซึมซับนิทานเข้าสู่ตนเองมากขึ้น

นอกจากนั้นยังสามารถนำนิทานชาดกไปใช้ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ โดยร่วมมือกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็น วัด หรือ ศาสนสถานที่อยู่ใกล้เคียงกับบริเวณโรงเรียน รวมทั้งการร่วมมือกับผู้ปกครอง ในการพานักเรียนไปทัศนศึกษาในสถานที่ที่มีความสงบ ร่มรื่น แล้วเล่านิทานชาดกในช่วงที่เด็กมีความสงบนั้น โดยอาจจะให้ครูประจำชั้นเล่า หรือ ให้พระสงฆ์ที่มีความเข้าใจในธรรมชาติของนิทานที่ใช้เล่าเพื่อให้เกิดความสงบสุข เป็นผู้เล่าก็ได้ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างที่มาของนิทาน ซึ่งเกิดขึ้นในวัดโดยมีพระพุทธรูปเป็นผู้เล่าให้หมู่สงฆ์ฟังแล้วสงฆ์เหล่านั้นก็เล่าต่อ ๆ กันมาจนมาถึงสมัยปัจจุบัน เมื่อเด็กได้อยู่ในบรรยากาศที่สงบ ได้ฟังนิทานที่มีเนื้อหาเป็นไปเพื่อสันติภาพ ด้วยวิธีการเล่าที่ก่อให้เกิดสันติภายใน เด็กก็จะสามารถซึมซับเอาคุณธรรมที่แฝงเร้นอยู่ในนิทานเข้าสู่ตัวได้ง่ายขึ้น

2. ครู หรือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย สามารถนำแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ในการส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมาปรับใช้กับนิทานอื่น ๆ เพื่อพัฒนาความสงบภายในของเด็กปฐมวัย เนื่องจากแนวทางการนำนิทานไปใช้กับเด็กปฐมวัยที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบให้เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เนื้อหาของนิทานชาดก สามารถพัฒนาการหยั่งรู้ของเด็กปฐมวัย โดยจัดให้เป็นกิจกรรมการเล่านิทานอย่างสงบก่อนนอน เพื่อการพัฒนาความสงบภายในของเด็ก โดยที่ผู้วิจัยมิได้จำเพาะเจาะจงลงไปว่าเป็นการกระทำตามหลักการของลัทธิ หรือ ศาสนาใด ดังนั้นผู้ที่สนใจจึงสามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมนิทานเพื่อส่งเสริมสันติธรรมนี้ไปปรับใช้กับการเล่านิทานในศาสนาอื่น ๆ นอกเหนือจากนิทานชาดกซึ่งเป็นนิทานในศาสนาพุทธได้อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้กับการเล่านิทานทั่ว ๆ ไปเพื่อส่งเสริมศีลธรรมด้านอื่น ๆ หรือเพื่อเป็นสื่อในการให้ความรู้ต่าง ๆ แก่เด็กได้อีกด้วย เพราะเมื่อเด็กอยู่ในสภาวะที่สงบแล้ว เด็กก็จะสามารถเกิดการพัฒนาการหยั่งรู้ต่อคุณค่าที่แฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยต่อไป

1. ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เฉพาะนิทานชาดกที่อยู่ในนิบาตชาดกเท่านั้น มิได้ศึกษาถึงนิทานชาดกนอกนิบาตที่ปรากฏอยู่ในที่อื่น ๆ อีก ดังนั้นเพื่อเป็นการขยายขอบเขตการวิจัยให้ครอบคลุมถึงนิทานชาดกที่มีอยู่ทั้งหมด ในการทำวิจัยต่อไปจึงควรจะได้มีการศึกษาถึงนิทานชาดกนอกนิบาตอื่น ๆ เช่น ชาดกมลา หรือ ปัญญาสชาดก เพิ่มเติมจากนิบาตชาดกที่ได้ศึกษาไว้ในงานวิจัยนี้แล้ว

2. ควรศึกษานิทานชาดกในส่วนที่สัมพันธ์กับคุณธรรมด้านอื่น ๆ และ/หรือ คุณธรรมสำหรับเด็กในวัยอื่น ๆ เนื่องจากงานวิจัยนี้ได้คัดกรองนิทานชาดกเฉพาะเรื่องที่สอดคล้องกับสันติธรรมซึ่งเป็นเพียงคุณธรรมส่วนหนึ่งตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา นิทานชาดกในงานวิจัยนี้แล้วจึงพบว่า ยังมีนิทานชาดกที่เนื้อหาไม่สอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย อยู่จำนวนหนึ่งที่น่าจะนำมาใช้เพื่อพัฒนาคุณธรรมด้านอื่นๆ กับเด็กวัยอื่นๆ ได้ หากมีผู้สนใจศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องนี้ก็จะเป็นการนำนิทานชาดกมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น

3. ควรศึกษานิทานในศาสนาอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย เนื่องจากศาสนาทุกศาสนา ก็มุ่งเน้นให้ทุกคนเป็นคนดี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติ ดังนั้นเพื่อให้กระบวนการสร้างสรรค์สันติภาพในสังคมเป็นไปอย่างกว้างขวางมากขึ้น จึงควรจะมีการศึกษาวิเคราะห์นิทานในศาสนาอื่น ๆ เพื่อนำมาใช้ส่งเสริมสันติภาพให้แก่เด็กปฐมวัย หรือ เด็กในวัยอื่น ๆ เพิ่มเติม ด้วยวิธีการเดียวกันนี้ หรือวิธีการใด ๆ ก็ตามที่สอดคล้องกับหลักการทางศาสนานั้น ๆ

4. ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการนำนิทานชาดกไปใช้ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย หากแต่มิได้มีการวิจัยถึงผลจากการทดลองนำนิทานชาดกไปใช้ จึงน่าจะมีการวิจัยถึงผลจากการทดลองนำนิทานชาดกไปใช้ อย่างเป็นระบบตามระเบียบวิธีวิจัย เพื่อหาข้อดี ข้อด้อย และผลกระทบที่เกิดจากการส่งเสริมสันติธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยในขั้นต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กมล รอดคล้าย. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาเด็ก. กรุงเทพฯ : กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, (มปป.)

กว้าง ไพรวรรณ. ความฉลาดทางอารมณ์. สานปฏิรูป. (มิถุนายน 2544) : 46-49.

กันยา ลุมพิกานนท์. การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนในหนังสือพิมพ์ รายวัน พุทธศักราช 2530 – 2531. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา ประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

กัมปนาท ณ อากาศเวสต์เทรตสะเทือนถึง มหานคร “กรุงเทพฯ” เมื่ออยู่ในยุคแห่ง “โลกาภิวัตน์” การก่อการร้ายก็ไร้ “พรมแดน”. มติชน (14 กันยายน 2544) : 3.

การ์ตูนที่วิญญูอันตรรายดูแล้ววูบ. มติชน (18 ธันวาคม 2540) : 1,15.

การศาสนา,กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. เล่มที่ 27. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ การศาสนา, 2521

การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, องค์การ. ขั้นดีธรรม : ประเด็นแห่ง สันติภาพ. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, 2542

กุมารแพทย์ซีกัยคอมพิวเตอร์ไม่เสริมภูมิรู้มีแต่ความรุนแรง. กรุงเทพธุรกิจ (7 ธันวาคม 2542) : 7.

เกษม บุญศรี. ชาดก. สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน 10 (2524) : 6178-6186.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. ฉลาด เก่ง ดี และ มีความสุข. กรุงเทพฯ: ที.พี. พรินท์ จำกัด, 2543.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. นีโอฮิวแมนนิส : ทางเลือกสุดท้ายของคนรุ่นใหม่ วรรณกรรมเพื่อความ รัก ความเมตตา และ สันติภาพ. โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. พลังแห่งความเชื่อมั่น. กรุงเทพฯ: ที.พี. พรินท์ จำกัด, 2540.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. วิถีแห่งพุทธะ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ที.พี. พรินท์ จำกัด, 2542.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. สอนให้เป็นอัจฉริยะ ตามแนวนีโอฮิวแมนนิส. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ที.พี. พรินท์ จำกัด, (มปป.)

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. การพัฒนาคุณธรรม - จริยธรรม. ในการสัมมนาทางวิชาการ มหกรรม อนุบาล 2000, 28-30 มกราคม 2543 ณ ศูนย์ฝึกอบรมงานอภิบาล บ้านผู้หว่าน อ. สามพราน จ. นครปฐม.

- เขมานันทะ. (นามแฝง) โกวิท เอนกชัย. ความรักและสันติภาพของคนหนุ่มสาวในทศวรรษของชาวพุทธ ใน ความรักและสันติภาพ รวมปวงภูมิด้านศาสนา และ จริยธรรมในสังคมไทย. เชียงใหม่ : สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. การพัฒนาเด็กปฐมวัย ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ความสัมพันธ์ของแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ กับแผนที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการวิจัย การกำหนดลำดับความสำคัญของขอบเขตเนื้อหาการวิจัยทางการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2541.
- คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สำนักงาน. คู่มือพัฒนาตนเองและการสอนจริยศึกษา ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ, 2536.
- ครุฑยุย ห่วงปี่ม้าปัญหาเด็กที่ความรุนแรง. กรุงเทพธุรกิจ (3 มกราคม 2545) : 5.
- โคทม อารียา. ข้อชวนพิจารณาเรื่องสันติภาพ. ใน ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ. หน้า 296-298. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- โคทม อารียา. เทคโนโลยีเพื่อสันติ. ใน สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง. หน้า 230 – 239. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- งานวิจัยและพัฒนาอนุบาลศึกษา, คณะกรรมการ. อนุบาลแห่งความรัก. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการงานวิจัยและพัฒนาอนุบาลศึกษา ฝ่ายการศึกษาในโรงเรียนขององค์กรสังคมมณฑล กรุงเทพฯ, 2543.
- จรรยา สุทธิญาณ, พระมหา. พุทธปัญญากับการศึกษา. กรุงเทพฯ : สถาบันปัญญานันทะ ใน มูลนิธิภิกขุปัญญานันทะ, 2538.
- จรรยา วรธนะสิน. พุทธทาสกับทุกศาสนาเพื่อสันติภาพของโลก. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, (มปป.)
- จำเนียร แก้วภู. หลักวรรณคดีบาลีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2539.
- จิตรจำนง รัตนสกุล. การศึกษาเนื้อหาด้านคุณธรรมในหนังสือการ์ตูนภาษาไทย - อังกฤษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

- จอห์น แมคคอนแนล. ศาสตร์และศิลป์แห่งการระงับความขัดแย้ง คู่มือสำหรับชาวพุทธผู้ไม่สันติ. บรรณาธิการแปล โดย พระไพศาล วิสาโล. กรุงเทพฯ : 2538.
- จุฑามารณ์ สุภิमारส. การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสิ่งพิมพ์ภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คู่มือผู้ดูแลเด็กในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตามรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพฯ : หน่วยปฏิบัติการวิจัยทางการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- เฉลิม มากนวล. การวิเคราะห์เปรียบเทียบนิทานชาดกกับนิทานอีสป. (ม.ป.ท) : หน่วยศึกษานิเทศ กรมการฝึกหัดครู, 2518.
- ชลธิชา ชันติดิถกวงษา. ผลของการสอนศิลปะตามแนวคิดแบบเซอร์เรียลลิสม์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์เรื่องสันติภาพ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. สันติทฤษฎี วิถีวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539.
- ชิตชัย ศุกระจันทร์. การวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศระหว่างเดือนมิถุนายน ถึง กรกฎาคม พุทธศักราช 2537. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ชินวุธ สุนทรสีมะ. คุณธรรมค้ำจุนสันติภาพ. ใน ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ. หน้า 280-286. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ชีวัน วิสาสะ. ประโยชน์ของนิทาน. จุลสารทอฝันปันรักเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กในครอบครัว. ฉบับที่ 10 (กันยายน – ตุลาคม 2542) : 8-9.
- ชีวัน วิสาสะ และ คณะ. นิทานสร้างสรรค์. ใน การสัมมนาทางวิชาการ มหกรรมอนุบาล 2000, 28-30 มกราคม 2543 ณ ศูนย์ฝึกอบรมงานอภิบาล บ้านผู้หว่าน อ. สามพราน จ. นครปฐม.
- ชี้สังคมยุคใหม่ไม่เอื้อจินตนาการเด็ก แนะพ่อแม่ใช้นิทานดีสร้างสมองลูก. ผู้จัดการรายวัน (15 มิถุนายน 2544) : 7.
- เชวง เดชะโกศยะ. ศาสนากับสันติภาพของโลก. ใน ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ. หน้า 317-319. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ชาติ ภายดี. เวทีใหม่ให้คนได้ริเริ่ม แปลโดย พัทยา สายหู. ยูเนสโก คูริเย ฉบับที่ 1 (มกราคม 2543): 21.

ณัฐกิจ อรรถพธิ์. สันติภาพคืออะไร. ใน เอกสารการประชุมวิชาการสันติภาพศึกษา. หน้า 77-83. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบปัจฉิม. จริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.

ดวงเพ็ญ ชูนาม. การพัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอนโดยใช้บรรณบำบัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ตนเองของนักเรียนประถมศึกษาที่เจ็บป่วยเรื้อรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ดำรงค์ โปธิ์เตียน. ศาสนปรัชญา. ใน การศึกษาตามแนวवाददर्พในระดับอนุบาล. 27-28 มีนาคม 2543 ณ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก จ. กรุงเทพมหานคร.

เด็กกับโทรทัศน์ เรื่องที่ผู้ปกครองควรรู้. มติชน (9 สิงหาคม 2542) : 13.

ไฉซากู อิคเคะ. สันติภาพนิรันดร์ เล่ม 2. แปลโดย สันติ อิศโรธกุล. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2537.

ตะลึง! เด็กไทยสมองต่ำกว่าเกณฑ์. มติชน (4 สิงหาคม 2543) : 7.

ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร. ผู้ทำลายสันติภาพตัวจริง. เดลินิวส์ (16 กรกฎาคม 2542) : 6.

ทองคุณ หงส์พันธุ์. เมื่อทีวีมีอำนาจเหนือดินแดนของพ่อแม่และครู. มติชน (6 มกราคม 2543) : 4.

ทอพลเลอร์, อัลวิน. สงครามและสันติภาพแห่งศตวรรษที่ 21. แปลโดย สุกัญญา สุดบรรทัด. กรุงเทพฯ : บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด, 2538.

ทิตนา เขมมณี และ คณะ. หลักการและรูปแบบการพัฒนเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2336.

ทิตนา เขมมณี. การปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เด็กด้วยกิจกรรมการสอนตามหลักการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย. ใน พระอัจฉริยภาพมี : การประถมศึกษาและการศึกษาปฐมวัย. หน้า 34 – 61. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ธรรมวิษ. แนวทางการพัฒนาคุณภาพทางอารมณ์ (Emotional Quotient) ของนักเรียน เลี้ยงลูก นับวันยิ่งยาก. สยามรัฐ (27 ธันวาคม 2542) : 20.

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. MQ เด็กกับสติปัญญาทางศีลธรรม ทางรอดของมนุษยชาติ. กรุงเทพฯ : รามการพิมพ์, (มปป.)

นิตยา คชภักดี. ขั้นตอนการพัฒนาของเด็กปฐมวัยตั้งแต่ปฏิสนธิ - 5 ปี. กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543.

- นักวิชาการที่การพัฒนาทางสมองในเด็กต้องเริ่มอย่างถูกช่วงวัยและไม่เร่งเร็ว. แนวหน้า (31 ตุลาคม 2538) : 23.
- บทนำมติชน. มติชน (26 มกราคม 2542) : 2.
- บรรพต พรประเสริฐ. การเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางจริยธรรมของนักเรียนอนุบาลโดยใช้นิทานและเกม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- บุญยงค์ เกศเทศ. วรรณกรรมวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.
- บุษบง ต้นติวงค์. การศึกษาออลดอร์ฟ. ใน การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย. หน้า 22-39. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542.
- บุษบง ต้นติวงค์. รูปแบบการศึกษาปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย : การศึกษาเพื่อชีวิตที่พอเพียง. ใน พระอัจฉริยภาพมี : การประถมศึกษาและการศึกษาปฐมวัย. หน้า 276 – 321. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ป.อ. ปยุตโต, พระธรรมปิฎก. การศึกษาเพื่อสันติภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, 2538.
- ป.อ. ปยุตโต, พระธรรมปิฎก. แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร, 2544.
- ป.อ. ปยุตโต, พระธรรมปิฎก. พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2538.
- ป.อ. ปยุตโต, พระธรรมปิฎก. พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, 2541.
- ประจักษ์เวช ดีวี. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของตัวเอกในหนังสือนิทานกับเพศของผู้เรียนที่มีต่อการเข้าใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- ประชุมสุข อาชวอำรุง. การวิจัยสันติภาพ. ใน ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ. หน้า 114-123. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ประยุตต์ ปยุตโต, พระธรรมปิฎก. มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : กองทุนรักษัธรรม เพื่อการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา, 2542.
- ประยุทธ์ ปยุตโต, พระเทพเวที. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2535.

- ประยูร ปรยุตโต, พระธรรมปิฎก. การศึกษาเพื่อสันติภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ พุทธธรรม.2538.
- ประยูร ปรยุตโต, พระธรรมปิฎก. การสื่อสารเพื่อเข้าถึงสังคม. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.2539.
- ประยูร ธรรมจิตโต, พระราชาวงมณี. อศิวในแนวพุทธศาสนา. วารสารพุทธปริวรรตศาสตร์. (สิงหาคม 2542) : 7-13.
- ประเวศ วะสี. พุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่ 21. ใน พุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่ 21: ปาฐกถา ครบรอบ 60 ปี พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปรยุตโต). หน้า 93 – 121. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542.
- ประสงค์ บุญเจิม. ศาสนาและสันติภาพของโลก. ใน ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ. หน้า 302-316. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ปัญญา นันทิกุ, พระธรรมโกศาจารย์. คุณธรรมแห่งความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, (มปป.)
- ผู้เชี่ยวชาญหนังสือเด็กแดนปลาดีบชี้ให้ปลุกฝังพลังมหัศจรรย์ด้วยนิทาน. มติชน (21 กรกฎาคม 2538) : 40.
- ฝ่ายบรรณารักษ์. การศึกษากับสันติภาพ. ใน เยาวชนกับสันติภาพ, หน้า 41-45. กรุงเทพฯ : โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2529.
- พร พันธุ์โอสถ. การศึกษาวอลดอร์ฟระดับประถมศึกษาในประเทศไทย. 18 กุมภาพันธ์ 2543 ณ โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก จ.กรุงเทพมหานคร.
- พร พันธุ์โอสถ. การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย ตามแนวคิดวอลดอร์ฟ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2543.
- พรหมพร สนิทวิทย์. การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสันติภาพที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาคศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- พิจิตร สิวตวณฺเณ, พระเทพวิสุทธิกวี. อยู่อย่างมีสุขในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2538.
- พิสิฐ เจริญสุข. เกร็ดความรู้ในนิทานชาดก. กรุงเทพฯ : กลุ่มวิชาการพระพุทธศาสนาและจริยศึกษา กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.
- พุทธทาสภิกขุ และ ปัญญา นันทิกุ. สันติภาพของโลก. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, 2536.
- พุทธทาสภิกขุ. เป้าหมายของการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิพนพาน, (มปป.)
- พุทธทาสภิกขุ. พุทธธรรมและสันติภาพ. ใน ชุมนุมปาฐกถาธรรม ชุด พุทธธรรม. หน้า 183-239 (มปป.) (มปป.)

- พุทธทาสภิกขุ. วาทะธรรมว่าด้วยสันติภาพ. กรุงเทพฯ : สร้อยทอง, (มปป.)
- พูลสุข วิเชียรวรรณ. การวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือพิมพ์รายวันเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรมของเด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ไพพรรณ อินทนิล. เทคนิคการเล่านิทาน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2534.
- ไพศาล วงศ์วรวิสิทธิ์. สร้างสันติด้วยมือเรา คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการไร้ความรุนแรง. กรุงเทพฯ : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, 2533.
- ไพศาล วิสาโล, พระ. มติชนสุขสันต์. มติชน. (31 มกราคม 2543) : 12.
- ภัททิยา กฤษณะพันธ์. ผลของการใช้กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540.
- ภาวิณี ศิริมูล. การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคอีสานตอนใต้กับคุณธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- เมตตา กฤตวิทย์. การประเมินผลสื่อเพื่อสร้างแนวคิดด้านสันติภาพแก่เด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ยง ภู่วรรณ. กุมารแพทย์ชี้ภัยคอมพิวเตอร์ไม่เสริมภูมิรู้มีแต่ความรุนแรง. กรุงเทพธุรกิจ (7 ธันวาคม 2542) : 7.
- โยฮัน กัลตุง. พุทธสันติวิธี ทฤษฎีเชิงโครงสร้าง. แปลโดย สมชัย เย็นสบาย. นครนายก : สำนักพิมพ์ปาจารย์สาร, 2538.
- ร่นประกาศผลประชามติวันนี้จนท.ยูเอ็นสั่งเวลายติมอร์อีก 2 ศพ. มติชน (4 กันยายน 2542) : 16.
- ระแบบ รุติญาโณ, พระโสภณคณาภรณ์. เยาวชนกับสันติภาพ. ใน เยาวชนกับสันติภาพ, หน้า 22-26. กรุงเทพฯ : โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2529.
- รังสิมา สีนะพงษ์พิพิธ. ผลของการใช้ตัวแบบในนิทานห่มมือต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยาพัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ระวี ภาวิไล. มนุษย์กับสันติภาพ. ใน มนุษย์กับสันติภาพ. บรรณาธิการโดย ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- รัตยาคม. การศึกษาวอลดอร์ฟ : นิทานสำหรับเด็ก เมฆเริงรำ สายน้ำร้องเพลง. กรุงเทพฯ : พลัสเพรส, (มปป.)

- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2538.
- เรณู นุ่มอาชา. ผลของการฝึกสมาธิด้วย “การเจริญสติภาวนา คำไพเราะเทคนิค” สำหรับเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ลูเชีย อีเกลเซียส คุณท์. แปลโดย ธารพิพย์ แก้วทิพย์. ชั้นเรียนที่ขาดวินัย. ยูเนสโก คูเรีย (มกราคม 2543) : 14-16.
- โลกใบนี้ไม่สมดูล. มติชน (21 กันยายน 2544) : 2.
- วลัย อารุณี. บรรณาธิการ. สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง รวบรวมบทความคัดสรร. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วารี นิยมธรรม. ผลการใช้เทคนิคแม่แบบจากนิทานชาดกเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในนักเรียนชั้นอนุบาล 2. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536.
- วารี พิศาลภัทกุล. การทดลองจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสันติภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2531.
- วิชัย ต้นศิริ. แนวทางไปสู่สันติภาพและสันติศึกษา. ใน สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง. หน้า 221 - 229. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- วิชาการ,กรม. หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540.
- วิชาการ,กรม. คู่มือการเขียนเรื่องบันเทิงคดีและสารคดีสำหรับเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2541.
- วิชาการ,กรม. คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540(อายุ 3-6 ปี). กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540.
- วิไลวรรณ ไอรส. การศึกษาลักษณะที่แสดงความคิดสร้างสรรค์ในหนังสืออ่านสนุกสำหรับเด็ก ซึ่งพิมพ์ในพุทธศักราช 2530. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์. รายงานสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองเด็กให้ฉลาดได้อย่างไร. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542.

- ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล. บรรณานุกรม มนุษย์กับสันติภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ศิลป์การ,กรม. นิบาตชาดก. กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2540.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. ทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ และ ลักษณะนิสัย: การฝึกฝน ภาย วาจา ใจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2541.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงเล่มที่ 27. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2521.
- สมบัติ จำปาเงิน. นิบาตชาดกฉบับภาษาสยาม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2541.
- สมพร เทพสิทธิ์า. คุณธรรม และ จริยธรรม. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมธรรมแห่งประเทศไทย, 2542.
- สร้างพื้นฐานอารมณ์ให้เด็ก รู้วิธีดับไฟในใจคนนำสุขให้สังคม. แนวหน้า (11 กันยายน 2544) : 17.
- สนิท ตั้งทวี. วรรณคดี และ วรรณกรรมศาสนา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2527.
- สาธารณสุข, กระทรวง. รายงานการสำรวจสภาวะสุขภาพ พัฒนาการ และ การเจริญเติบโตเด็กปฐมวัยปี 2542. กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2542.
- สายสุณีย์ วิวรรณวรงค์. การศึกษาค้นคว้าสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการใช้ นิทานชาดก. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.
- สายหยุด เกิดผล, พลเอก และคณะ. สันติภาพ : สร้างสรรค์ได้หรือต้องรอคอย ใน สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง. หน้า 9 - 34. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- สีบพงศ์ ธรรมชาติ. วรรณคดีชาดก. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2542.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชา สันติศึกษา หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี : สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชา สันติศึกษา หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี : สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. ประวัติศาสตร์ศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, 2532.
- สุน อมรวิวัฒน์ และ คณะ. การศึกษาเชิงมานุษยวิทยา เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2532.

สุมน อมรวิวัฒน์. การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2542.

สุรางค์ ไคว่ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2537.

เหยี่ยวดลาลม. อายฉิบหาย. มติชน (26 มกราคม 2542) : 21.

อัมพล สุอำพัน. EQ ลูก เริ่มที่รักจากพ่อแม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : รักลูก, 2544.

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. การพัฒนาศักยภาพอย่างสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : รามากรพิมพ์, (มปป.)

อารี เสียงใหญ่. เทคนิคเล่านิทานให้น่าฟัง. บันทึกคุณแม่ ฉบับที่ 79(กุมภาพันธ์ 2543) หน้า 40.

อำไพ สุจริตกุล และ คณะ. รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักการและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
ตามวิถีชีวิตไทย(ตุลาคม 2529 – มิถุนายน 2531). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2531.

อุทัย ดุลยเกษม. ศึกษาเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์, 2544.

อุทุมพร จามรมาน. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ. กรุงเทพฯ : หจก. ฟันนี้พับบลิชชิง, 2531.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. สร้างวินัยให้ลูกคุณ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว,
2544.

ภาษาอังกฤษ

Alwyn, J. Imagination in the Kindergarten Year. Steiner Education. v.31 : 16-19.(nd.)

American Alliance for Theatre & education. A model drama/theatre curriculum :

philosophy,goals and objective. New Orleans : anchorage press, 1987.

Bestazzi,B. "The cultural and conceptual framework of peace." Peace progress IAEWP
Journal. 2(3) : 23-33; 1981.

Brand, K. The use of Grimm's fairy tales to understand the moral content in fairy tales.

<http://db.igroupnet.com/dao/search.nsp> [1 paragraphs]

Cassar,A.M. Fairytales,child Development and psychotherapy : A study documenting

parents' perspectives on the use and function of fairytales with children in

malta. <http://db.igroupnet.com/dao/search.nsp> [2 paragraphs]

Diamond, M. "Enriching Heredity How The Environment Impacts Brain Development."

Touch the Future. (Spring 1997) : 7-11. <http://www.tfuture.org>

Domning,M. Wisdom of Fairy Tales. in Rudolf Steiner Early Childhood Education.

7February - 22 March 2000 at Bannrak Kindergarten and Nursery Bangkok.

- Elswood, R.A. Conflict and violence behavior in preschool children (head start, three – year – olds, five – year – olds, prevention).
<http://db.igroupnet.com/dao/search.nsp> [3 paragraphs]
- Healy, J.M. Endangered minds : why our children don't think and what we can do about it. New York : Touchstone, 1999.
- Healy, J.M. Your child's growing mind : a guide to learning and brain development from birth to adolescence. New York : Doubleday, 1994.
- Hill, L.J.H. Children's Response To Story In Illustrated And Non-Illustrated Text At Three Grade Levels (Nonillustrated Text, Illustrated Text, First-Grade, Third-Grade, Fifth-Grade, Creative Response). <http://db.igroupnet.com/dao/detail.nsp> [3 paragraphs]
- Jensen, E. Brain-based learning. San Diego : Brain Store Inc. ,2000.
- Kuch, W.F. Peace Encyclopedia Americana. 21 (1986) : 563-566.
- Luke, J.L. and Myers, Catherine M. Toward peace : using literature to aid conflict resolution. Child Education v.71 (Winter 1994-1995) : 66-69.
- Mellon, N. Storytelling with children. Gloucestershire : Hawthorn Press, 2000.
- Page, A. Children's Story Comprehension as a Result of Storytelling and Story Dramatization: A Study of The Child as Spectator and as Participant.
<http://db.igroupnet.com/dao/detail.nsp> [4 paragraphs]
- Pearce, J.C. Evolution's End : Claiming the Potential of Our Intelligence. San Francisco : Harper, 1993.
- Pearce, J.C. Preview-Awakening of intelligence. Touch the Future.
<http://www.tffuture.org> [10 paragraphs]
- Pearce, J.C. Preview-Imagination & Play. Touch the Future. <http://www.tffuture.org> [10 paragraphs]
- Pearce, J.C. Preview-Violence as Shame. Touch the Future. <http://www.tffuture.org> [7 paragraphs]
- Payutto, P. Freedom Individual & social. 2nd Edition. Bangkok : Buddhadhamma Foundation, 1990.
- Rudlf, M. The wisdom of fairy tales. Edinburgh : Floris Books, 1997.

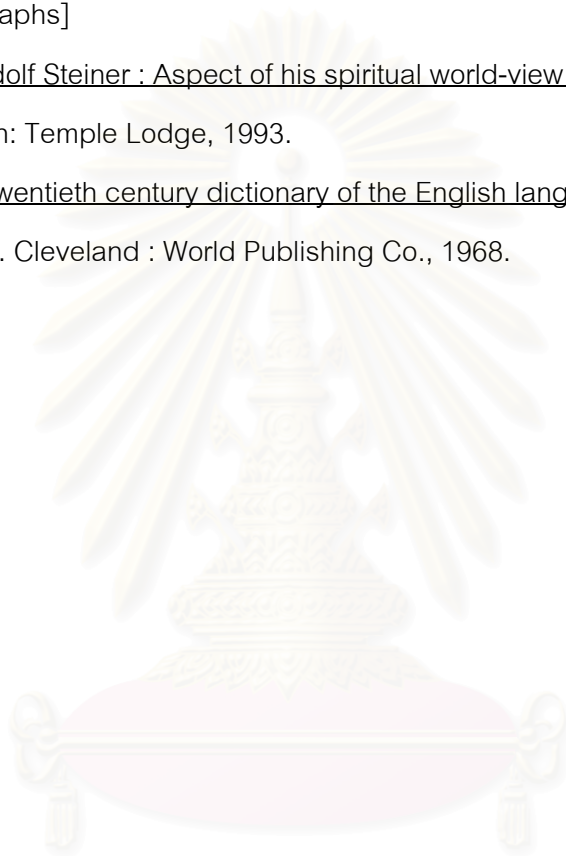
The Four Temperament & Personality Testing. <http://rapidnet.com/~jbeard/bdm/Letter/v2n5-1.htm> [12 paragraphs]

The Jataka Tales. http://web.presby.rdu/~gramsey/Religion_310/Buddhism/Jataka.html
[2 paragraphs]

Sunderland, J.T. Tolerance, Love and Peace. in What People Say about...
http://www.inet.co.th/cyberclub/toom/people/people_peace.html [16
paragraphs]

Wilkinson, R. Rudolf Steiner : Aspect of his spiritual world-view Anthroposophy volume1.
London: Temple Lodge, 1993.

Webster's new twentieth century dictionary of the English language... Unabridged. 2nd
edition. Cleveland : World Publishing Co., 1968.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

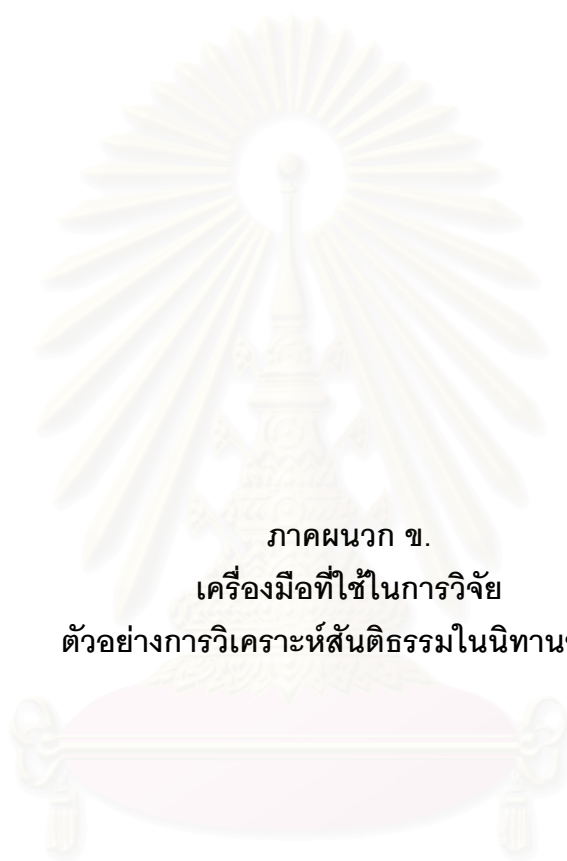
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ)   เจ้าอาวาสวัดโสมนัสวิหาร
2. ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล   อดีตคณบดีครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
และ วิทยากรอบรมการปฏิบัติธรรม
3. อาจารย์ สายสัมพันธ์ ปัญญศิริ   ที่ปรึกษาศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร
4. อาจารย์ อภิสิริ จรัสชวนเพท   ครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
ตัวอย่างการวิเคราะห์สันติธรรมในนิทานชาดก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง ก. คัดกรองนิทานชาดกด้วยบทบาทบทบาทตัวเอกที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในชีวิตเด็กปฐมวัย 4 บทบาท (ขั้นต้น)

วิธีใช้ :

1. นำเรื่องย่อนิทานชาดกจาก นิทานชาดก เล่ม 10 (ภาคผนวก) มาอ่าน ทีละเรื่อง
2. หากเรื่องใดตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่อง มีบทบาทเกี่ยวข้องกับบทบาทในชีวิตเด็ก 4 บทบาท (บทบาทใดบทบาทหนึ่ง) ให้นำลำดับเรื่อง, ชื่อย่อ และ เรื่องย่อ ของนิทานชาดกเรื่องนั้นกรอกลงในช่องของกลุ่มบทบาทตัวเอกนั้น ๆ
3. หากเรื่องใดมิได้กล่าวถึงบทบาทของตัวเอกว่ามีบทบาทอย่างไร หรือ กล่าวแต่โดยคร่าว่มาก ไม่สามารถแยกแยะได้ให้นำไปใส่ไว้ในช่องของกลุ่มไม่สามารถแยกแยะได้ (กลุ่มที่ 5) เพื่อนำไปคัดกรองอย่างละเอียดอีกครั้ง

ความหมายของ“บทบาทตัวเอก”ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัยในตาราง ก.

1. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นลูก - หลาน** คือ เรื่องที่ ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทบาทเป็นพ่อ แม่ ลูก หลาน หรือ วงศ์ญาติ โดยมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หรือไม่มี ความสัมพันธ์กันทางสายเลือด แต่ได้รับการเลี้ยงดูมาเหมือนกับลูกหลาน ที่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด เช่น พี่เลี้ยง แม่นม บุตรบุญธรรม รวมถึงสัตว์เลี้ยงที่ได้รับการเลี้ยงดูมาเหมือนกับลูกหลานด้วย และ บทบาทนั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป
2. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นพี่ - น้อง** คือ เรื่องที่ ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทบาทเป็นพี่ หรือ น้อง โดยมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หรือ ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หากแต่มีความผูกพันกันเหมือนพี่ - น้อง เช่น พี่น้องร่วมสาบาน และ บทบาทนั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป
3. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นศิษย์** คือเรื่องที่ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทบาทเป็นอาจารย์ หรือ ศิษย์ที่มีอาจารย์ หรือผู้ที่มีปัญญาเหนือกว่า คอยอบรมสั่งสอน ติเตียน ชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนโดยไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด และบทบาทนั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป
4. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นเพื่อน** คือเรื่องที่ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทบาทเป็นเพื่อนที่ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดแต่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เรียน หรือ ทำงานร่วมกัน ร่วมชะตากรรม ร่วมฝูง หรือ หมู่คณะเดียวกัน เช่นฝูงสัตว์ หรือ กลุ่มพลเมืองในเมืองเดียวกัน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล และ สัตว์ที่ผู้เป็นเจ้าของเลี้ยงไว้ในที่อยู่อาศัยของตนเพื่อใช้งาน หรือ เพื่อคลายเหงาด้วย และ บทบาทนั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป

ตาราง ก. คัดกรองนิทานชาดกด้วยบทบาทบทบาทตัวเอกที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในชีวิตเด็กปฐมวัย 4 บทบาท (ขั้นต้น)

บทบาทตัวเอก	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
พ่อ แม่ ลูก หลาน เครือญาติ	7	กัฏฐหาริชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นราชบุตรของพระเจ้าพาราณสี ที่แอบได้เสียกับหญิงชาวบ้านเดิมพระราชาอายุไม่ยอมรับ แล้วต้องกลับรับด้วยอำนาจสัตยาธิษฐานของนางผู้เป็นมารดา
	11	ลักขณะชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ให้ลูกชาย 2 ตัว รักษาฝูง เนื้อลูกชายตัวหนึ่งโหดเขลา พาฝูงเนื้อไปพินาศหมด เนื้อลูกชายอีกตัวหนึ่ง ฉลาดรู้หลบหลีกพวกมนุษย์ รักษาฝูงไว้ได้
	12	นิโครธชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ยอมสละชีวิตแทนนางเนื้อที่มีครรภ์แก่ พระราชาทางเลื่อมใส จึงพระราชทานอภัยแก่สัตว์เดียรฉานทั้งหมด
	15	ขราทียชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ตีเตียนลูกเนื้อผู้เป็นหลานอันไม่เอาใจใส่เล่าเรียนมฤคมายา เทียวกระเจิงไปจนติดบ่วงตาย
พี่ น้อง	6	เทวธรรมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโอรสพระเจ้าพาราณสี พาน้องชาย 2 องค์ไปอยู่ป่า น้องชายทั้งสองถูกผีเสื้อน้ำจับ พระโพธิสัตว์ทรงแสดงเทวธรรม(หิริ-โศตตปปะ)ทรมานให้ผีเสื้อน้ำหายพยศร้ายช่วยน้องได้
อาจารย์ ศิษย์	8	คามณิชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ ผู้ถวายอภรณ์กรรมแก่พระราชา พระคามณิกุมารผู้เป็นน้องเล็กที่สุดในพระราชกุมาร 101พระองค์ ตั้งอยู่ในโอวาทของพระโพธิสัตว์ ได้เสวยราชสมบัติแทนพระบิดาก่อนพระราชกุมารทั้งปวง
	10	สุขวิหาริชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพรหมณมหาศาลออกบวชเป็นฤาษี ถวายวิเศษณาแก่พระเจ้าพาราณสี ว่าความสุขของฤาษีผิดกับกษัตริย์อย่างไร
เพื่อน	1	อปภัณณกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพ่อค้าเกวียน ไปค้าขายทางเดียวกับคนโหดเขลา คนโหดเขลาไปก่อน ไม่รู้จักสังเกต เหตุการณ์ถูกยักษ์กินเสีย พระโพธิสัตว์ไปที่หลังรู้จึงสังเกต พาพวกรอดพ้นอันตรายได้
แยกแยะ ไม่ได้	439	จตุทวารชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกเขวดา เทียวไปในอุสุสุทนรก มิตตวินทุกะถามถึงบุรพกรรมของตน ได้แสดงบุรพกรรมและกาลพันทุกข์ว่ายังไม่กำหนด
	497	มาตังคชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาตังคดาบส ทำความเพียรทรมานพวกพรหมณ์ผู้ยิ่งจองหองด้วยชาติตระกูล

ตาราง ข. คัดกรองนิทานชาดกด้วยเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงเล่า

วิธีใช้ :

1. นำนิทานชาดกที่ผ่านการกรองบทบาทในชีวิตเด็กขั้นต้นแล้ว มาอ่านในส่วนของสาเหตุของเรื่อง สรุป แล้วนำมากรอกลงในช่อง สาเหตุของการเล่า ตามลำดับเรื่องในนิบาตชาดก
2. คัดเลือกเรื่องที่มีเหตุขัดแย้งระหว่างบุคคล 2 คน ขึ้นไป ทั้งทาง ร่างกาย และ วาจา อันจะนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ตามตัวบ่งชี้เหตุขัดแย้ง 3 ข้อ หากสาเหตุของการเล่ามีพฤติกรรมที่ตรงกับตัวบ่งชี้ตัวใดให้ฝนทึบ ■ ลงในช่องตัวบ่งชี้ นั้น ๆ
3. เขียนรายละเอียดของตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ข้อลงในช่องถัดไป ว่า
  1. มี 2 ฝ่ายคือใครบ้าง
  2. ปะทะกันด้วยเรื่องใด และ
  3. ใครเสียประโยชน์อย่างไร
4. หากสาเหตุของการเล่าใดที่มีพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้ครบทุกตัว แสดงว่ามีเหตุขัดแย้ง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “มี” เหตุขัดแย้ง (ถือว่าเป็นเรื่องที่มีสาเหตุของการเล่ามาจากเหตุขัดแย้ง และเล่าเพื่อแก้เหตุขัดแย้งนั้น ๆ)
5. หากสาเหตุของการเล่าใดที่มีพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้ไม่ครบ แสดงว่าไม่มีเหตุขัดแย้ง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ไม่มี” เหตุขัดแย้ง (ถือว่าไม่ใช่เรื่องที่มีสาเหตุของการเล่ามาจากเหตุขัดแย้ง) แล้วข้ามไปทำเครื่องหมาย ✓ ที่ช่อง นำไปใช้ “ไม่ได้”
6. นำเรื่องที่มีสาเหตุของการเล่ามาจากเหตุขัดแย้งมาอ่านต่อในส่วนเนื้อเรื่อง แล้วนำเรื่องย่อของเรื่อง ที่ปรากฏในนิบาตชาดก เล่ม 10 (ภาคผนวก) มากรอกลงในช่องเรื่องย่อ
7. จากนั้นนำมาวิเคราะห์ต่อในส่วนของบทบาทตัวเอก โดยอ่านจากส่วนเนื้อเรื่องเต็ม ว่าตัวละครในเรื่องมีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัยในด้านใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนั้น หากมีส่วนเกี่ยวข้องในด้านใดด้านหนึ่งถือว่าใช้ได้ ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนำไปใช้ “ได้”
8. หากไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัย ให้ถือว่านิทานเรื่องนั้นไม่เหมาะสมในการนำไปปลูกฝังสันติธรรมให้แก่เด็ก เพราะเป็นเรื่องที่ไกลตัวเด็ก เข้าใจได้ยาก ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนำไปใช้ “ไม่ได้”

ความหมายของตัวบ่งชี้ เหตุขัดแย้ง ในตาราง ข.

1. **มีสองฝ่าย** คือ มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไปที่มี ความต้องการ ความคิด การรับรู้ และ/หรือบทบาทหน้าที่ที่ไม่ลงรอยกัน ไม่ไปในทางเดียวกัน มาเผชิญหน้ากัน
2. **ปะทะกัน** คือ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือ ทั้ง 2 ฝ่ายใช้กำลัง-อาวุธทำร้าย, ใช้วาจาว่าร้าย, หลอกหลวง, ใช้อำนาจบังคับและ/หรือกระทำการใด ๆ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำหรือเป็นไปตาม ความต้องการของฝ่ายตน
3. **เสียประโยชน์** คือ มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือ ทั้ง 2 ฝ่าย ไม่พอใจ, ไม่สบายใจ, โกรธ, ก้าว, วิตกกังวล และ/หรือ เสียผลประโยชน์ ไม่ได้ตามความมุ่งหมาย

ความหมายของ“บทบาทตัวเอก”ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัยในตาราง ข.

1. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นลูก - หลาน** คือ เรื่องที่ ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมี บทบาทเป็นพ่อ แม่ ลูก หลาน หรือ วงศ์ญาติ โดยมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หรือไม่มี ความสัมพันธ์กันทางสายเลือด แต่ได้รับการเลี้ยงดูมาเหมือนกับลูกหลาน ที่มีความสัมพันธ์กันทาง สายเลือด เช่น พี่เลี้ยง แม่นม บุตรบุญธรรม รวมถึงสัตว์เลี้ยงที่ได้รับการเลี้ยงดูมาเหมือนกับ ลูกหลานด้วย และ บทบาทนั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป
2. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นพี่ - น้อง** คือ เรื่องที่ ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทบาท เป็นพี่ หรือ น้อง โดยมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หรือ ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หากแต่มีความผูกพันกันเหมือนพี่ - น้อง เช่น พี่น้องร่วมสาบาน และ บทบาทนั้นมีความสำคัญ ในการทำให้เรื่องดำเนินไป
3. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นศิษย์** คือเรื่องที่ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทบาทเป็น อาจารย์ หรือ ศิษย์ที่มีอาจารย์ หรือผู้ที่มีปัญญาเหนือกว่า คอยอบรมสั่งสอน ติเตียน ชี้แนะ แนวทางในการปฏิบัติตนโดยไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด และบทบาทนั้นมีความสำคัญใน การทำให้เรื่องดำเนินไป
4. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นเพื่อน** คือเรื่องที่ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทบาทเป็น เพื่อนที่ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดแต่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เรียน หรือ ทำงานร่วมกัน ร่วมชะตากรรม ร่วมฝูง หรือ หมู่คณะเดียวกัน เช่นฝูงสัตว์ หรือ กลุ่มพลเมืองในเมืองเดียวกัน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล และ สัตว์ที่ผู้เป็นเจ้าของเลี้ยงไว้ในที่อยู่อาศัยของตนเพื่อใช้ งาน หรือ เพื่อคลายเหงาด้วย และ บทบาทนั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป

ตาราง ข.   คัดกรองนิทานชาดกด้วยเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงเล่า

ลำดับ เรื่อง	เหตุของการเล่า	เหตุขัดแย้ง			เรื่องย่อ	บทบาทตัวเอก				การนำไปใช้	
		ตัวปั้งซี่	ไม่มี	มี		1	2	3	4	ไม่ได้	ได้
1.	สาวกเดียรถีย์ ละทิ้งไตรสรณะ กลับไป ยึดพวกเดียรถีย์เป็นสรณะดั้งเดิม	1 2 3		✓						✓	
6.	ภิกษุผู้หนึ่งมักมากในบริหารเมื่อพระ พุทธองค์ทรงเตือนก็ประท้วงโดยการ เปลื้องผ้าออก	1 2 3	ภิกษุมักมาก – พระพุทธเจ้า เถียงพระพุทธเจ้า ประท้วงแก้ผ้า ไม่พอใจที่พระพุทธเจ้าเตือน	✓	พระโฬิสต์วีเสวยพระชาติเป็นโอรสพระเจ้าพาราณสี พาน้องชาย 2 องค์ไปอยู่ป่า น้องชายทั้งสองถูกผีเสื้อน้ำจับ พระโฬิสต์วีทรงแสดง เทวธรรม(หิริ-โอตตปปะ)ทรมานให้ผีเสื้อน้ำหายพยศร้ายช่วยน้องได้		✓				✓
7.	กษัตริย์ให้คืนยศของมเหสี และ โอรส เนื่องจากทราบดีว่ามเหสีเป็นธิดาของ ทาสี	1 2 3	กษัตริย์ - มเหสี และ โอรส กษัตริย์ถอดยศโดยไม่ได้ทำผิด มเหสีและ โอรส โศกเศร้า	✓	พระโฬิสต์วีเสวยพระชาติเป็นราชบุตรของพระเจ้าพาราณสี ที่แอบ ได้เสียดกับหญิงชาวบ้านเดิมพระราชาอายุไม่ยอมรับ แล้วต้องกลับรับ ด้วยอำนาจสัตยาริฐานของนางผู้เป็นมารดา	✓					✓
8.	ข้า สัจจราชาดก เอกาทสนิบาท	1 2 3								✓	
10.	ภิกษุสงสัยในความเป็นปกติสุขของ พระภิกษุทิวะ	1 2 3		✓						✓	
11.	พระพุทธเจ้าทรงให้อัครสาวกไปแสดง ธรรมแก่สาวกของพระเทวทัต เมื่อ บรรลุลอรหันต์กลับมามีกิริยาดี กว่า สาวกที่เหลือ	1 2 3		✓						✓	

ตาราง ข. คัดกรองนิทานชาดกด้วยเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงเล่า (ต่อ)

ลำดับ เรื่อง	เหตุของการเล่า	เหตุขัดแย้ง			เรื่องย่อ	บทบาทตัวเอก				การนำไปใช้		
		ตัวปั้งซี่	ไม่มี	มี		1	2	3	4	ไม่ได้	ได้	
12.	พระเทวทัตสั่งให้ภิกษุณีที่มีศรัทธาที่ ยังไม่ได้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ พระพุทธเจ้าช่วยพิสูจน์ความให้ได้ จึงไม่ ต้องสึก	1 2 3	พระเทวทัต - ภิกษุณี บังคับให้ภิกษุณีสึก นางไม่ยอมสึก		✓	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ยอมสละชีวิตให้พระราชินีที่จับ เนื้อมาฆ่าวันละตัวแทนนางเนื้อที่มีศรัทธาแก่ พระราชาเลื่อมใส จึง พระราชทานอภัยแก่สัตว์เดียรฉานทั้งหมด	✓					✓
15.	พระพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุผู้ว่ายาก	1 2 3	ศิษย์ว่ายาก - อาจารย์ พูดไม่ฟัง ดื้อดึงจะทำ ตนเองไม่พอใจ		✓	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ตีเตียนหลานอันไม่เอาใจ ใส่เล่าเรียนมฤคทายา เทียวกระเจิงไปจนติดบ่วงตาย	✓					✓
439	พระพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุผู้ว่ายาก	1 2 3	ศิษย์ว่ายาก - อาจารย์ พูดไม่ฟัง ดื้อดึงจะทำ ตนเองไม่พอใจ		✓	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา เทียวไปในอุสสุทนรก มิตตวินทุกะถามถึงบุรพกรรมของตน ได้แสดงบุรพกรรมและกาลพัน ทุกษ์ว่ายังไม่มีการกำหนด	✓					✓
497	พระราชินีได้กระทำการเบียดเบียน บรรพชิต	1 2 3	ราชา - บรรพชิต สนมไปฟังธรรมราชาให้นำมดมากัด เพราะโกรธ		✓	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาตังคดาบส ทำความเพียรทรมาน พวกพราหมณ์ผู้หยิ่งจองหองด้วยชาติตระกูล	✓					✓
		1 2 3										
		1 2 3										

ตาราง ค. ตารางคัดกรองนิทานชาดกด้วยการละเว้นความชั่วทั้งปวง คือ การปฏิบัติตามเบญจศีล

วิธีใช้ :

1. นำเนื้อเรื่องโดยย่อของนิทานชาดกที่ได้จากตาราง ข. มาใส่ลงในช่อง “เรื่องย่อ”
2. อ่านเนื้อเรื่องแล้วนำมาเปรียบเทียบกับองค์วิเคราะหฺเบญจศีลสำหรับเด็กตรงกับพฤติกรรมใดให้ฝนทึบ ■ ลงในช่ององค์วิเคราะหฺของศีลแต่ละข้อ
3. หากนิทานเรื่องใดมีองค์วิเคราะหฺศีลข้อใดข้อหนึ่งครบทุกองค์ ถือว่าผิดศีลให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ผิด”
4. ใส่พฤติกรรมที่ตัวละครแสดง ซึ่งสัมพันธ์กับการวิเคราะหฺด้วยเบญจศีลลงในช่อง “พฤติกรรมและผลกรรมที่ได้จากการผิดศีล” พร้อมทั้งใส่ผลเสียที่ได้รับจากการผิดศีลนั้นที่ปรากฏในเนื้อเรื่องด้วย (ถ้ามี) จากนั้นให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องละชั่ว หมายถึงให้นำนิทานเรื่องนั้นนำไปจัดกลุ่มต่อในตาราง ง. (เพื่อนำไปใช้แก้พฤติกรรมที่เป็นปัญหา) หากไม่ปรากฏผลเสียถือว่านิทานเรื่องนั้นไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้
5. หากนิทานเรื่องใดมีพฤติกรรมตามองค์วิเคราะหฺเบญจศีลไม่ครบทุกองค์ (ในศีลแต่ละข้อ) ถือว่าไม่ผิดศีล ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ไม่ผิด” และข้ามไปทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนำไปใช้ “ทำดี” หมายถึงให้นำนิทานเรื่องนั้นไปวิเคราะหฺต่อในตาราง จ. (เพื่อนำไปใช้วิเคราะหฺต่อด้วยเกณฑ์การทำความดี)

ความหมายของรหัสสองศีลวิเคราะหฺเบญจศีล ในตาราง ค.

1. **ไม่รังแกหรือทำร้าย คนอื่น ทั้งคน และสัตว์** โดยศีลข้อนี้จะถือว่าขาดก็ต่อเมื่อครบด้วยองค์ทั้ง 5 คือ
  - 1.1. สัตว์นั้นมีชีวิต
  - 1.2. ตนก็รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต
  - 1.3. จิตคิดจะฆ่าหรือทำร้าย
  - 1.4. พยายามฆ่า หรือทำร้าย
  - 1.5. สัตว์ตาย หรือ ได้รับบาดเจ็บด้วยความพยายามนั้น
2. **ไม่หยิบของของคนอื่นมาเป็นของตน** โดยที่ศีลข้อนี้จะขาดก็ต่อเมื่อครบองค์ 5 คือ
  - 2.1. ของนั้นมีเจ้าของหวง
  - 2.2. ตนก็รู้ว่าเจ้าของหวง
  - 2.3. จิตคิดจะลัก

- 2.4.พยายามเพื่อจะลัก
- 2.5.นำของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น

3. **ไม่แยงชิงของรักของคนอื่น** ศีลข้อนี้จะขาดก็ต่อเมื่อครบองค์ 4 คือ

- 3.1.เป็นวัตถุ หรือ เป็นเขตที่ต้องห้าม ไม่ควรได้ ไม่ควรถึง
- 3.2.มีจิตประสงค์จะได้
- 3.3.พยายามเพื่อให้ได้
- 3.4.ปฏิบัติสำเร็จ ได้ดังประสงค์

4. **ไม่โกหก ต่ำว่า หรือ โยนความผิดของตนให้แก่ผู้อื่น** ศีลข้อนี้จะขาดก็ต่อเมื่อครบองค์ 4 คือ

- 4.1.เรื่องไม่จริง
- 4.2.จิตคิดจะพูดให้ผิด
- 4.3.พยายามพูดออกไป
- 4.4.คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น

5. **ไม่ลองสูบ ต้ม ตม เสพ สิ่งเสพติดต่าง ๆ** ศีลข้อนี้จะขาดก็ต่อเมื่อครบองค์ 4 คือ

- 5.1.เป็นของเมา
- 5.2.จิตคิดจะเสพ
- 5.3.พยายามเสพ
- 5.4.ได้เสพเข้าไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง ค. คัดกรองนิทานชาดกด้วยการละเว้นความชั่วทั้งปวง คือ การปฏิบัติตาม เเบญจศีล

ลำดับ เรื่อง	เรื่องย่อ (จากนิบาตชาดก เล่ม 10 ภาคผนวก)	องศวิเคราะห์เบญจศีลสำหรับเด็ก						พฤติกรรมและผลกรรมที่ได้จากการผิดศีล ที่ปรากฏในเรื่อง	นำไปใช้			
		ข้อ 1	ข้อ 2	ข้อ 3	ข้อ 4	ข้อ 5	ไม่ผิด		ผิด	ละชั่ว	ทำดี	
6.	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโอรสพระเจ้าพาราณสีพาน้องชาย 2 องค์ไปอยู่บ้านน้องชายทั้งสองถูกผีเสื้อน้ำจับ พระโพธิสัตว์ทรงแสดงเทวธรรม(หิริ-โอตตปปะ) ทรมานให้ผีเสื้อน้ำหายพยศร้ายช่วยน้องทั้งสองได้	1.1 1.3 1.5	1.2 1.4	2.1 2.2 2.3 2.4 2.5	3.1 3.2 3.3 3.4	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3 5.4	✓			✓	
7.	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นราชบุตรของพระเจ้าพาราณสี ที่แอบได้เสียดกับหญิงชาวบ้านเดิมพระราชอาายไม่ยอมรับ แล้วต้องกลับรับด้วยอำนาจสัตยาริษฐาน ของนางผู้เป็นมารดา	1.1 1.3 1.5	1.2 1.4	2.1 2.2 2.3 2.4 2.5	3.1 3.2 3.3 3.4	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3 5.4		✓	พระราชอาไม่ยอมรับว่ามีลูกกับหญิงชาวบ้าน ไม่ปรากฏผลที่ได้รับ (นำไปใช้ไม่ได้)		
12	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ยอมสละชีวิตแทนนางเนื้อที่มีครรภ์แก่ พระราชาทางเลื่อมใส จึงพระราชทานอภัยแก่สัตว์ทั้งหมด	1.1 1.3 1.5	1.2 1.4	2.1 2.2 2.3 2.4 2.5	3.1 3.2 3.3 3.4	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3 5.4		✓	พระราชอาฆ่าเนื้อวันละตัว ไม่ปรากฏผลที่ได้รับ (นำไปใช้ไม่ได้)		
15	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ดีเตียนลูกเนื้อผู้เป็นหลานอันไม่เอาใจใส่เล่าเรียนมฤคมายา เทียวกระเจิงไปจนติดบ่วงตาย	1.1 1.3 1.5	1.2 1.4	2.1 2.2 2.3 2.4 2.5	3.1 3.2 3.3 3.4	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3 5.4	✓				✓
439	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นลูขเทวดา เทียวไปในอุสสุทนรก มิตรวินทุกะถามถึงบุรพกรรมของตน ได้แสดงบุรพกรรมและกาลพันทุกขวิสัยไม่มีกำหนด	1.1 1.3 1.5	1.2 1.4	2.1 2.2 2.3 2.4 2.5	3.1 3.2 3.3 3.4	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3 5.4		✓	ผลึกแม่ให้ล้มลง ต้องตกนรก	✓	
497	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาตังคดาบส ทำความเพียรทรมานพวกพราหมณ์ผู้หยิ่งจองหองด้วยชาติตระกูล	1.1 1.3 1.5	1.2 1.4	2.1 2.2 2.3 2.4 2.5	3.1 3.2 3.3 3.4	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3 5.4		✓	พระราชาสั่งฆ่ามาตังคดาบส ทำให้วงศ์กษัตริย์ขาดสูญ	✓	

ตาราง ง. จัดกลุ่มนิทานชาดกที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา(ทำความเข้าใจ)

วิธีใช้ :

1. นำนิทานชาดกที่อยู่ในกลุ่มนำไปใช้ “ละชั่ว” ที่ได้จากการวิเคราะห์ในตาราง ค. มาจัดกลุ่มเป็นนิทานชาดกที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และได้รับผลเสียจากพฤติกรรมนั้น
2. ไล่ลำดับเรื่อง ชื่อเรื่อง และ เรื่องย่อ (จาก นิบาตชาดกเล่ม 10) โดยแบ่งเป็นกลุ่มตามพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (ไม่ทำตามเบญจศีล) ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ในตาราง ค. (ทำผิดศีลข้อใดถือว่าแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในข้อนั้น)
3. ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องใดช่อง “บทบาทตัวเอง” ตามบทบาทของตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในชีวิตเด็ก (นำมาจากการวิเคราะห์ด้วยตาราง ข.)

ความหมายของรหัส พฤติกรรมที่เป็นปัญหา (ไม่ปฏิบัติตาม เบญจศีล) ในตาราง ง.

1. **ไม่รังแกหรือทำร้าย คนอื่น ทั้งคน และสัตว์** โดยศีลข้อนี้จะถือว่าชาดกก็ต่อเมื่อครบด้วยองค์ทั้ง 5 คือ
  - 1.1. สัตว์นั้นมีชีวิต
  - 1.2. ตนก็รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต
  - 1.3. จิตคิดจะฆ่าหรือทำร้าย
  - 1.4. พยายามฆ่า หรือทำร้าย
  - 1.5. สัตว์ตาย หรือ ได้รับบาดเจ็บด้วยความพยายามนั้น
2. **ไม่หยิบของคนอื่นมาเป็นของตน** โดยที่ศีลข้อนี้จะชาดกก็ต่อเมื่อครบองค์ 5 คือ
  - 2.1. ของนั้นมีเจ้าของ
  - 2.2. ตนก็รู้ว่าเจ้าของ
  - 2.3. จิตคิดจะลัก
  - 2.4. พยายามเพื่อจะลัก
  - 2.5. นำของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น
3. **ไม่แย่งชิงของรักของคนอื่น** ศีลข้อนี้จะชาดกก็ต่อเมื่อครบองค์ 4 คือ
  - 3.1. เป็นวัตถุ หรือ เป็นเขตที่ต้องห้าม ไม่ควรได้ ไม่ควรถึง
  - 3.2. มีจิตประสงค์จะได้
  - 3.3. พยายามเพื่อให้ได้
  - 3.4. ปฏิบัติสำเร็จ ได้ดังประสงค์

4. **ไม่โกหก ต่ำว่า หรือ โยนความผิดของตนให้แก่ผู้อื่น** ศีลข้อนี้จะขาดก็ต่อเมื่อ
ครบองค์ 4 คือ

- 4.1. เรื่องไม่จริง
- 4.2. จิตคิดจะพูดให้ผิด
- 4.3. พยายามพูดออกไป
- 4.4. คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น

5. **ไม่ลองสูบ ต้ม ดม เสพ สิ่งเสพติดต่าง ๆ** ศีลข้อนี้จะขาดก็ต่อเมื่อครบองค์ 4 คือ

- 5.1. เป็นของเมา
- 5.2. จิตคิดจะเสพ
- 5.3. พยายามเสพ
- 5.4. ได้เสพเข้าไป

ความหมายของ“บทธาตว์เอก”ที่เกี่ยวข้องกับบทธาตว์ในชีวิตของเด็กปฐมวัยในตาราง ง.

1. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นลูก - หลาน** คือ เรื่องที่ ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมี
บทธาตว์เป็นพ่อ แม่ ลูก หลาน หรือ วงศ์ญาติ โดยมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หรือไม่มี
ความสัมพันธ์กันทางสายเลือด แต่ได้รับการเลี้ยงดูมาเหมือนกับลูกหลาน ที่มีความสัมพันธ์กันทาง
สายเลือด เช่น พี่เลี้ยง แม่นม บุตรบุญธรรม รวมถึงสัตว์เลี้ยงที่ได้รับการเลี้ยงดูมาเหมือนกับ
ลูกหลานด้วย และ บทธาตว์นั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป

2. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นพี่ - น้อง** คือ เรื่องที่ ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทธาตว์
เป็นพี่ หรือ น้อง โดยมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หรือ ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด
หากแต่มีความผูกพันกันเหมือนพี่ - น้อง เช่น พี่น้องร่วมสาบาน และ บทธาตว์นั้นมีความสำคัญ
ในการทำให้เรื่องดำเนินไป

3. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นศิษย์** คือเรื่องที่ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทธาตว์เป็น
อาจารย์ หรือ ศิษย์ที่มีอาจารย์ หรือผู้ที่มีปัญญาเหนือกว่า คอยอบรมสั่งสอน ติเตียน ชี้แนะ
แนวทางในการปฏิบัติตนโดยไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดและบทธาตว์นั้นมีความสำคัญใน
การทำให้เรื่องดำเนินไป

4. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นเพื่อน** คือเรื่องที่ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทธาตว์เป็น
เพื่อนที่ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดแต่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เรียน หรือ ทำงานร่วมกัน
ร่วมชะตากรรม ร่วมฝูง หรือ หมูคณะเดียวกัน เช่นฝูงสัตว์ หรือ กลุ่มพลเมืองในเมืองเดียวกัน
รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล และ สัตว์ที่ผู้เป็นเจ้าของเลี้ยงไว้ในที่อยู่อาศัยของตนเพื่อใช้
งาน หรือ เพื่อคลายเหงาด้วย และ บทธาตว์นั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป

ตาราง ง. จัดกลุ่มนิทานชาดกที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (ทำความเข้าใจ)

พฤติกรรมที่เป็นปัญหา	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ (จาก นิบาตชาดก เล่ม 10 ภาคผนวก)	บทบาทตัวเอก			
				1	2	3	4
1.	439	จตุทวารชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา เทียวไปในอุสสุทนรก มีตติวินทุกะถามถึงบุรพกรรมของตน ได้แสดงบุรพกรรมและกาลพันทุกข์ว่ายังไม่มีการกำหนด	✓			
	497	มาตังคชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาตังคดาบส ทำความเพียรทรมานพวกพราหมณ์ผู้หยิ่งจองหองด้วยชาติตระกูล	✓			
2.							
3.							
4.							
5.							

ตาราง จ. วิเคราะห์นิทานชาดกด้วยเกณฑ์การทำความดี (คุณธรรม 5 ประการ สำหรับเด็กปฐมวัย)

วิธีใช้ :

1. นำนิทานชาดกในกลุ่มนำไปใช้ “ได้” ที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยตาราง ค. มาอ่านซ้ำอีกครั้งหนึ่ง
2. นำเรื่องย่อ จากตาราง ค. มากรอกลงในช่องเรื่องย่อ
3. เขียนคุณธรรมที่ปรากฏในคาถา และ/หรือ แนวคิดหลักของนิทานชาดกเรื่องนั้น ๆ ลงในช่อง “คุณธรรมที่ปรากฏในคาถา - แนวคิดหลัก”
4. วิเคราะห์หาความสอดคล้องกับหมวดสันติธรรม (คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย) หากสอดคล้องกับหมวดใดให้ฝนทึบ ■ ลงในช่องสี่เหลี่ยมของหมวดสันติธรรมนั้น โดย
  - 4.1. หากสอดคล้องโดยการกระทำตามคุณธรรมนั้น ๆ ให้ฝนทึบ ■ ลงในช่องสี่เหลี่ยมของหมวดสันติธรรมนั้น ด้วยสี “ดำ” แล้วเขียนผลดีที่ได้รับจากการกระทำนั้นด้วย (ถ้ามีปรากฏในเนื้อเรื่อง)
  - 4.2. หากสอดคล้องโดยการกระทำตรงข้ามกับคุณธรรมนั้น ๆ ให้ฝนทึบ ■ ลงในช่องสี่เหลี่ยมของหมวดสันติธรรมนั้น ด้วยสี “แดง” แล้วเขียนผลเสียที่ได้รับจากการกระทำนั้นด้วย (ถ้ามีปรากฏในเนื้อเรื่อง)
5. หากนิทานเรื่องใดมีความสอดคล้องกับสันติธรรมในข้อใดข้อหนึ่งไม่ว่าจะเป็นทางด้านบวก(กระทำตาม) หรือด้านลบ (กระทำตรงข้าม) และตัวละครได้รับผลดีตอบแทนจากการกระทำตามคุณธรรม หรือ ได้รับผลเสียจากการกระทำตรงข้ามกับคุณธรรม แสดงว่านิทานชาดกเรื่องนั้นสามารถนำไปใช้ในขั้นต่อไปได้ ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนำไปใช้ “ได้”

ความหมายของรหัส หมวดสันติธรรม(คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย)ในตาราง จ.

1. **มิวินัย** หมายถึง การรู้จักเคารพกติกา และ ทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ หรือข้อตกลง
  - 1.1. เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่
  - 1.2. ทำตามกติกา และ ข้อตกลง
  - 1.3. ควบคุมกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในระเบียบอันดีงาม
2. **มีสติ** หมายถึง รู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่ รู้จักกำหนดอิริยาบถ
  - 2.1. รู้ตัวในการกระทำต่าง ๆ ของตน
  - 2.2. เคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีสติ
  - 2.3. พุด อย่างมีสติไม่ให้อารมณ์อยู่เหนือกว่า

2.4. คิดอย่างมีสติ เป็นลำดับ ไม่ข้ามขั้น กลับไป กลับมา

3. **เมตตากรุณา** หมายถึง การสงสาร และเห็นใจผู้อื่น รู้จักช่วยเหลือเอื้อเฟื้อและแบ่งปัน

3.1. สงสารเห็นใจผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน

3.2. ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน

3.3. อยากเห็นผู้อื่นมีความสุข

3.4. เลือกรับในสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นมีความสุข

3.5. งดเว้นสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นเสียใจหรือเดือดร้อน

4. **ซื่อสัตย์** หมายถึง การตรงต่อเวลา รักษาคำพูด ทำตามหน้าที่

4.1. มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ปฏิบัติตนตรงต่อความเป็นจริง

4.2. มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ไม่โก่ง ไม่เอาเปรียบ

4.3. ยอมรับความจริง

4.4. รักษาคำพูด คำสัญญาที่รับปากไว้

5. **ไม่เห็นแก่ตัว** หมายถึง การไม่เอาแต่ใจ ไม่เอาเปรียบใคร ไม่เอาตัวรอด รู้จักเกรงใจทำเพื่อส่วนรวมก่อนส่วนตน

5.1. เลือกรับในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะของตน

5.2. ไม่หลบเลี่ยงหน้าที่ หรือ ความรับผิดชอบของตน และไม่ดูดา

5.3. ไม่ถือเอาของต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวมมาเป็นของตนแต่เพียงคนเดียว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง จ. วิเคราะห์นิทานชาดกด้วยเกณฑ์การทำความคิด (คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย)

ลำดับ เรื่อง	เรื่องย่อ (จากนิบาตชาดก เล่ม 10 ภาคผนวก)	คุณธรรมที่ปรากฏในคาถา-แนวคิดหลัก	หมวดสันติธรรม					ผลที่ได้รับ	การนำไปใช้	
			1	2	3	4	5		ไม่ได้	ได้
6.	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโอรสพระเจ้าพาราณสี พาน้องชาย 2 องค์ไปอยู่ป่า น้องชายทั้งสองถูกผีเสื้อน้ำจับ พระโพธิสัตว์ทรงแสดงเทวธรรม (หิริ-โอตตปปะ) ทรมานให้ผีเสื้อน้ำหายพศรัยช่วยน้องทั้งสองมาได้	ประโยชน์ของการมีสติ ใช้ปัญญา และการมี หิริ-โอตตปปะ (ความละเอียด และ เกรงกลัวต่อบาป)	1.1 1.2 1.3	2.1 2.2 2.3 2.4	3.1 3.2 3.3 3.4 3.5	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3	รอดพ้นจากยักษ์ และ ช่วยน้องไว้ได้		✓
15	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ดีเตียน ลูกเนื้อผู้เป็นหลานอันไม่เอาใจใส่เล่าเรียนมฤค มาया เทียวกระเจิงไปจนติดบ่วงตาย	การโทษของการไม่เชื่อฟัง ผู้รู้ และ ไม่มีระเบียบวินัย	1.1 1.2 1.3	2.1 2.2 2.3 2.4	3.1 3.2 3.3 3.4 3.5	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3	ต้องติดบ่วง จนตาย		✓
			1.1 1.2 1.3	2.1 2.2 2.3 2.4	3.1 3.2 3.3 3.4 3.5	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3			
			1.1 1.2 1.3	2.1 2.2 2.3 2.4	3.1 3.2 3.3 3.4 3.5	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3			
			1.1 1.2 1.3	2.1 2.2 2.3 2.4	3.1 3.2 3.3 3.4 3.5	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3			
			1.1 1.2 1.3	2.1 2.2 2.3 2.4	3.1 3.2 3.3 3.4 3.5	4.1 4.2 4.3 4.4	5.1 5.2 5.3			

ตาราง จ. จัดกลุ่มนิทานชาดกที่มีพฤติกรรมกรรมการทำความดี (คุณธรรม 5 ประการ สำหรับเด็กปฐมวัย)

วิธีใช้ :

1. นำนิทานชาดกที่ได้จากการวิเคราะห์ในตาราง จ. มาจัดกลุ่ม เป็นนิทานชาดกที่มีพฤติกรรม การทำความดี (คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย)
2. ใส่ ลำดับเรื่อง ชื่อเรื่อง และเรื่องย่อ (จากนิบาตชาดกภาคผนวก เล่ม 10) ของนิทานชาดกที่ได้จากการวิเคราะห์ในตาราง จ. ลงในช่อง โดยแบ่งเป็นกลุ่มตามพฤติกรรมกรรมการทำความดี (หากแนวคิดของเรื่องสอดคล้องกับหมวดสันติธรรมข้อใดถือว่ามีพฤติกรรมกรรมการทำความดีในข้อนั้น)
3. หากเรื่องใดสอดคล้องกับสันติธรรมหลายประการให้จัดเข้าในกลุ่มสันติธรรม (พฤติกรรม การทำความดี) ที่มีคะแนนมากที่สุดในเรื่อง หากเท่ากัน ให้ใส่ไว้ทั้ง 2 กลุ่ม โดยคุณธรรมข้อที่มี ตัวบ่งชี้ 3 ข้อ ให้ตัวบ่งชี้ข้อละ 0.33 คะแนน คุณธรรมข้อที่มีตัวบ่งชี้ 4 ข้อ ให้ตัวบ่งชี้ข้อละ 0.25 คะแนน และ คุณธรรมข้อที่มีตัวบ่งชี้ 5 ข้อ ให้ตัวบ่งชี้ข้อละ 0.20 คะแนน
4. ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “แบบความสอดคล้อง” ตามรูปแบบของความสอดคล้องกับคุณธรรมที่วิเคราะห์ได้จากตาราง ง. (ทำตามคุณธรรม / ทำตรงข้ามกับคุณธรรม)
5. ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องใดช่อง “บทบาทตัวเอง” ตามบทบาทของตัวเองละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในชีวิตเด็กด้วย (นำมาจากการวิเคราะห์ด้วยตาราง ก.)

ความหมายของรหัสพฤติกรรมกรรมการทำความดี (คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย) ในตาราง จ.

1. **มีวินัย** หมายถึง การรู้จักเคารพกติกา และ ทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ หรือข้อตกลงโดย
  - เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่
  - ทำตามกติกา และ ข้อตกลง
  - ควบคุมกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในระเบียบอันดีงาม
2. **มีสติ** หมายถึง รู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่ รู้จักกำหนดอิริยาบถ โดย
  - รู้ตัวในการกระทำต่าง ๆ ของตน
  - เคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีสติ
  - พุด อย่างมีสติไม่ให้อารมณ์อยู่นอกเหนือกว่า
  - คิดอย่างมีสติ เป็นลำดับ ไม่ข้ามขั้น กลับไป กลับมา
3. **เมตตากรุณา** หมายถึง การสงสาร และเห็นใจผู้อื่น รู้จักช่วยเหลือเอื้อเฟื้อและแบ่งปันโดย
  - สงสารเห็นใจผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน
  - ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน
  - อยากเห็นผู้อื่นมีความสุข

- เลือกทำในสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นมีความสุข
- งดเว้นสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นเสียใจหรือเดือดร้อน

4. **ซื่อสัตย์** หมายถึง การตรงต่อเวลา รักษาคำพูด ทำตามหน้าที่ โดย

- มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ปฏิบัติตนตรงต่อความเป็นจริง
- มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ไม่โกง ไม่เอาเปรียบ
- ยอมรับความจริง
- รักษาคำพูด คำสัญญาที่รับปากไว้

5. **ไม่เห็นแก่ตัว** หมายถึง การไม่เอาแต่ใจ ไม่เอาเปรียบใคร ไม่เอาตัวรอด รู้จักเกรงใจ ทำเพื่อส่วนรวมก่อนส่วนตน โดย

- เลือกทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะของตน
- ไม่หลบเลี่ยงหน้าที่ หรือ ความรับผิดชอบของตน และไม่ดูดาย
- ไม่ถือเอาของต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวมมาเป็นของตนแต่เพียงคนเดียว

ความหมายของ“บทบาทตัวเอง”ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในชีวิตของเด็กปฐมวัยในตาราง จ.

1. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นลูก - หลาน** คือ เรื่องที่ ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทบาทเป็นพ่อ แม่ ลูก หลาน หรือ วงศ์ญาติ โดยมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หรือไม่มี ความสัมพันธ์กันทางสายเลือด แต่ได้รับการเลี้ยงดูมาเหมือนกับลูกหลาน ที่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด เช่น พี่เลี้ยง แม่นม บุตรบุญธรรม รวมถึงสัตว์เลี้ยงที่ได้รับการเลี้ยงดูมาเหมือนกับลูกหลานด้วย และ บทบาทนั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป

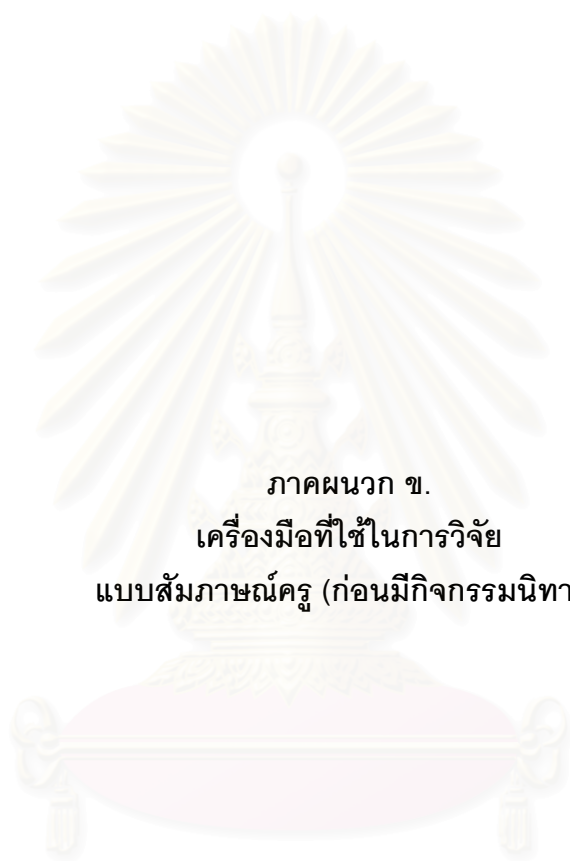
2. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นพี่ - น้อง** คือ เรื่องที่ ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทบาทเป็นพี่ หรือ น้อง โดยมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หรือ ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด หากแต่มีความผูกพันกันเหมือนพี่ - น้อง เช่น พี่น้องร่วมสาบาน และ บทบาทนั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป

3. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นศิษย์** คือเรื่องที่ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทบาทเป็นอาจารย์ หรือ ศิษย์ที่มีอาจารย์ หรือผู้ที่มีปัญญาเหนือกว่า คอยอบรมสั่งสอน ติเตียน ชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนโดยไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดและบทบาทนั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป

4. **เรื่องเกี่ยวกับการเป็นเพื่อน** คือเรื่องที่ตัวละครที่เป็นตัวดำเนินเรื่องมีบทบาทเป็นเพื่อนที่ไม่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดแต่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เรียน หรือ ทำงานร่วมกัน ร่วมชะตากรรม ร่วมฝูง หรือ หมู่คณะเดียวกัน เช่นฝูงสัตว์ หรือ กลุ่มพลเมืองในเมืองเดียวกัน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล และ สัตว์ที่ผู้เป็นเจ้าของเลี้ยงไว้ในที่อยู่อาศัยของตนเพื่อใช้งาน หรือ เพื่อคลายเหงาด้วย และ บทบาทนั้นมีความสำคัญในการทำให้เรื่องดำเนินไป

ตาราง จ. จัดกลุ่มนิทานชาดกที่มีพฤติกรรมกรรมการทำความดี (คุณธรรม 5 ประการสำหรับเด็กปฐมวัย)

พฤติกรรมกรรมการทำความดี	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ (จากนิบาตชาดกเล่ม 10 ภาคผนวก)	แบบความสอดคล้อง		บทบาทตัวเอก			
				ทำตรงข้าม	ทำตาม	1	2	3	4
1.	6	เทวธรรมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโอรสพระเจ้าพาราณสี พาน้องชาย 2 องค์ไปอยู่ป่า น้องชายทั้งสองถูกผีเสื้อน้ำจับ พระโพธิสัตว์ทรงแสดงเทวธรรม(หิริ-โอตตปปะ) ทรมานให้ผีเสื้อน้ำหายพศร้ายช่วยน้องทั้งสองได้		✓	✓	✓		
	15	ขราทียชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื่อ ตีเตียนลูกเนื่อผู้เป็นหลานอันไม่เอาใจใส่เล่าเรียนมฤคมายา เทียวกระเจิงไปจนติดบ่วงตาย	✓		✓			
2.									
3.									
4.									
5.									

ภาคผนวก ข.
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
แบบสัมภาษณ์ครู (ก่อนมีกิจกรรมนิทาน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ครู (ก่อนมีกิจกรรมนิทาน)

ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์..... ตำแหน่ง.....

มีเด็ก.....คนในห้องเรียน เป็นชาย..... คน เป็นหญิง..... คน อายุประมาณ.....ปี

มีผู้ใหญ.....คน ทำหน้าที่อะไรบ้าง .....

.....

.....

.....

.....

.....

ช่วงเวลาใดบ้างที่ครูจะอยู่กับเด็ก และสามารถสังเกตพฤติกรรมของเด็กได้ .....

.....

.....

.....

ครูใช้วิธีการใดในการสังเกตพฤติกรรมของเด็ก .....

.....

.....

.....

กิจกรรมในโรงเรียน

ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างไร (เรียงตามลำดับเวลา).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

รายละเอียดของกิจกรรมการเล่านิทานเป็นอย่างไร.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

พฤติกรรมของเด็ก

ครูพบเห็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเหล่านี้มากน้อยเพียงใด

- การรังแกกัน รังแกสัตว์.....
 .....
- การขโมยของ หรือแอบหยิบของผู้อื่น.....
 .....
- การแย่งชิงของรักจากผู้อื่น.....
 .....
- การโกหก พูดไม่ตรงความจริง.....
 .....
- การมัวเมาหลุ่มหลงกับสิ่งเสพติด ขนม โทรทัศน์ เกม .....
- .....

ครูพบเห็นพฤติกรรมตามคุณธรรมเหล่านี้มากน้อยเพียงใด ในลักษณะใด

- ความมี – ไม่มี วินัย .....
- .....
- ความมี – ไม่มี สติ .....
- .....
- ความมี – ไม่มี เมตตา .....
- .....
- ความไม่เห็นแก่ตัว - เห็นแก่ตัว.....
 .....

พฤติกรรมในการทำควมดีอื่น ๆ ของเด็กที่ครูพบมีอะไรบ้าง เช่น ความมีน้ำใจ รับผิดชอบ วาจาชอบ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

พฤติกรรมที่เป็นปัญหา อื่น ๆ ของเด็กที่ครูพบมีอะไรบ้าง.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

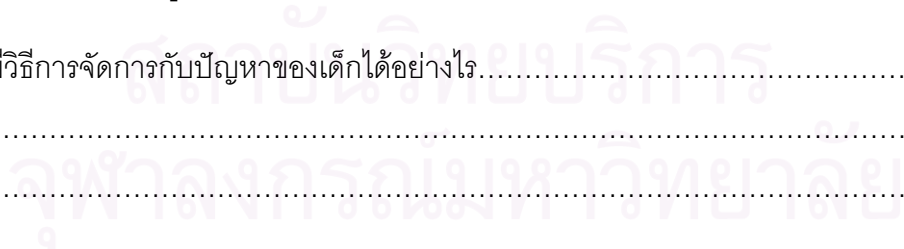
วิธีการที่เด็กจัดการกับปัญหาของตนเองเป็นอย่างไร.....

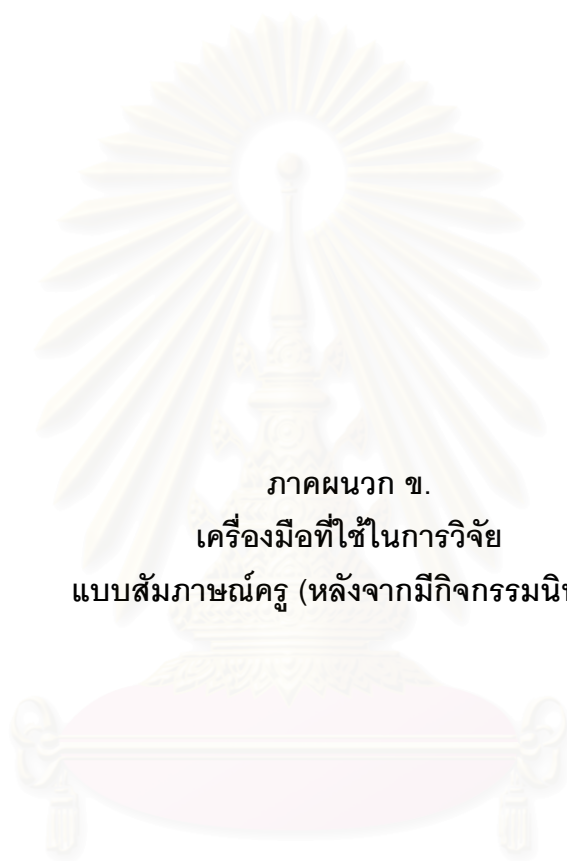
.....
.....
.....
.....
.....
.....

การแก้ปัญหาของครู

ครูมีวิธีการจัดการกับปัญหาของเด็กได้อย่างไร.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ข.
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
แบบสัมภาษณ์ครู (หลังจากมีกิจกรรมนิทาน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ครู (หลังจากมีกิจกรรมนิทาน)

ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์..... ตำแหน่ง.....

มีเด็ก.....คนในห้องเรียน เป็นชาย..... คน เป็นหญิง..... คน อายุประมาณ.....ปี

มีผู้ใหญ่.....คน ทำหน้าที่อะไรบ้าง .....

.....

.....

.....

.....

ช่วงเวลาใดบ้างที่ครูจะอยู่กับเด็ก และสามารถสังเกตพฤติกรรมของเด็กได้.....

.....

.....

.....

ครูใช้วิธีการใดในการสังเกตพฤติกรรมของ

เด็ก.....

.....

.....

.....

กิจกรรมประจำวัน

ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างไร มีอะไรที่เปลี่ยนแปลงไปจากช่วงก่อนบ้าง.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

รายละเอียดของกิจกรรมการเล่านิทานเป็นอย่างไร.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

พฤติกรรมของเด็ก

ครูพบเห็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเหล่านี้มากขึ้น หรือ น้อยลง อย่างไร

- การรังแกกัน รังแกสัตว์.....
.....
- การขโมยของ หรือแอบหยิบของผู้อื่น.....
.....
- การแย่งชิงของรักจากผู้อื่น.....
.....
- การโกหก พูดไม่ตรงความจริง.....
.....
- การมัวเมาหลุ่มหลงกับสิ่งเสพติด ขนม โทรทัศน์ เกม.....
.....

ครูพบเห็นพฤติกรรมตามคุณธรรมเหล่านี้มากขึ้น หรือ น้อยลงอย่างไร ในลักษณะใด

- ความมี – ไม่มี วินัย .....
.....
- ความมี – ไม่มี สติ .....
.....
- ความมี – ไม่มี เมตตา .....
.....
- ความไม่เห็นแก่ตัว - เห็นแก่ตัว.....
.....

พฤติกรรมในการทำความดีอื่น ๆ ของเด็กที่ครูพบมีอะไรบ้าง เช่น ความมีน้ำใจ รับผิดชอบ วาจาสอบ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

พฤติกรรมที่เป็นปัญหา อื่น ๆ ของเด็กที่ครูพบ มีอะไรบ้าง และ มากขึ้น หรือ น้อยลง อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

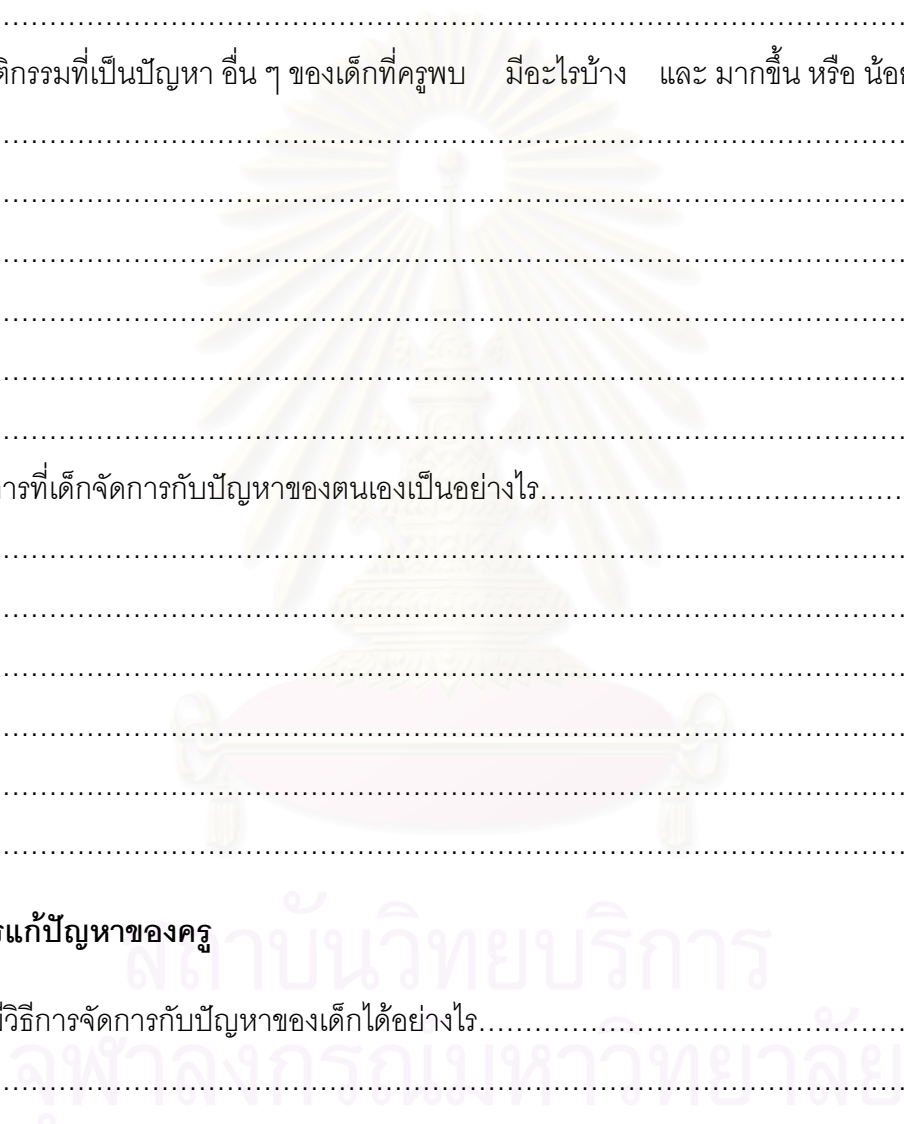
วิธีการที่เด็กจัดการกับปัญหาของตนเองเป็นอย่างไร.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

การแก้ปัญหาของครู

ครูมีวิธีการจัดการกับปัญหาของเด็กได้อย่างไร.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

พฤติกรรมโดยทั่วไปของเด็กต่อกิจกรรมการฟังนิทาน

- พฤติกรรมขณะร่วมกิจกรรมนิทานในแต่ละวัน.....
.....
.....
.....
.....
.....
- พฤติกรรมขณะร่วมกิจกรรมนิทานแต่ละเรื่อง .....
.....
.....
.....
.....
.....
- พฤติกรรมการนำสิ่งที่ได้จากการฟังนิทานมาใช้ในชีวิตจริง (การเล่น /การอยู่ร่วมกัน)
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของครูต่อกิจกรรมนิทาน

รูปแบบการจัดกิจกรรม

- ระยะเวลาในการเล่านิทาน (ใน 1 วัน) เหมาะสมหรือไม่อย่างไร .....
.....
.....
- ระยะเวลาในการเล่านิทาน (1 เรื่อง) เหมาะสมหรือไม่อย่างไร.....
.....
.....

- ช่วงเวลาที่ใช้ในการเล่า (ก่อนนอน) เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร .....

.....
.....
.....

- การจัดสิ่งแวดล้อมประกอบการเล่านิทาน เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร .....

.....
.....
.....

- ขั้นตอนในการเล่านิทาน เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร .....

.....
.....
.....

- การเปิดเรื่อง ปิดเรื่อง.....

.....
.....
.....

- การเล่าปากเปล่า.....

.....
.....
.....

- การใช้หุ่นอย่างง่าย.....

.....
.....
.....

- การใช้โต๊ะนิทาน.....

.....
.....
.....

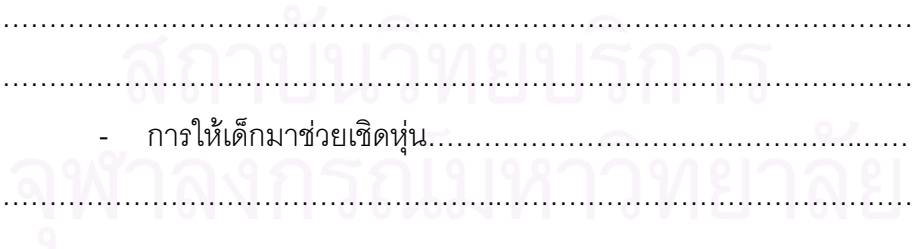
- การให้เด็กมาช่วยเชิดหุ่น.....

.....
.....
.....

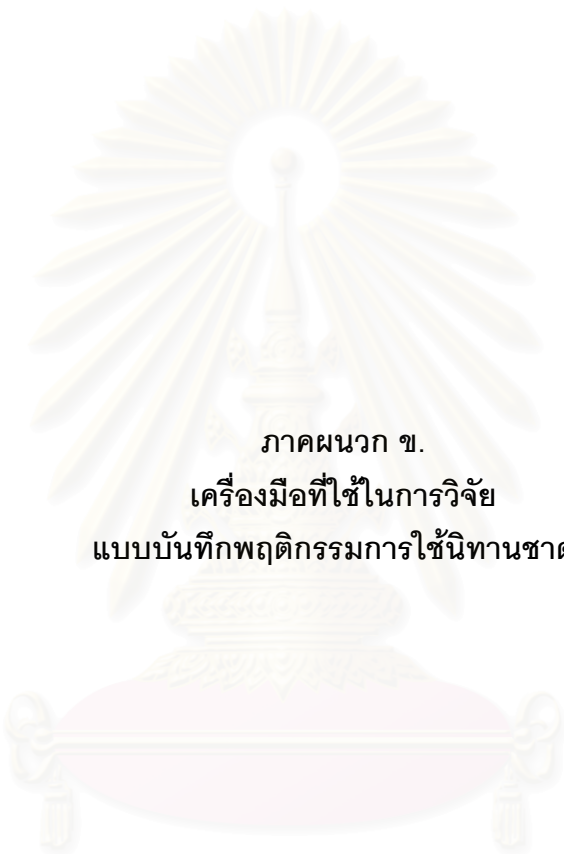
- วิธีการเล่านิทานของคุณ .....

.....
.....
.....

.....
.....
.....

ภาคผนวก ข.
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
แบบบันทึกพฤติกรรมการใช้ยานขาดก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คู่มือการใช้ แบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการใช้นิทานชาดก

1. แบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการใช้นิทานนี้ เป็นแบบบันทึกพฤติกรรมแบบสุ่มเหตุการณ์ (Even Sampling) คือ เลือกบันทึกเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์ หรือ ในกิจกรรมที่กำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งเหตุการณ์ที่กำหนดไว้ว่าจะบันทึกในที่นี้ คือ กิจกรรมนิทานพัฒนาจิตใจ
2. ในการบันทึกพฤติกรรมกรรมการใช้นิทานนี้ ให้เริ่มบันทึกโดยใส่วัน เวลา สถานที่ ที่บันทึกพฤติกรรม รวมถึงชื่อผู้เล่า และ ผู้บันทึกพฤติกรรม
3. บันทึกพฤติกรรมตามที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยไม่ใส่ความคิดเห็น ตลอดตั้งแต่ต้นกิจกรรมจนจบกิจกรรม ตามหัวข้อต่าง ๆ ที่ปรากฏในแบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการใช้นิทาน หากมีความคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะใด เพิ่มเติม ให้ใส่ไว้ในส่วน “หมายเหตุ” ด้านท้ายแบบบันทึกพฤติกรรมกรรมการใช้นิทาน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบบันทึกพฤติกรรมการใช้นิทานชาดก

วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... เวลา.....-..... สถานที่.....
 กิจกรรม นิทานพัฒนาจิตใจ..... ผู้เล่า..... ผู้บันทึก..... มานิตา ลีโทชวลิต
 วัตถุประสงค์ในการบันทึก บันทึกพฤติกรรมของผู้เล่านิทาน และ ผู้ฟังนิทาน เพื่อนำไปใช้ในการ
 ปรับปรุงแนวทางการใช้นิทาน และ ภาษาของนิทานให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยมากขึ้น.....

พฤติกรรมของผู้เล่า

การเตรียมตัวก่อนเล่า การจำบท การทำความเข้าใจกับเนื้อหา

.....

.....

.....

พฤติกรรมขณะเล่า ความคล่อง ราบรื่น การใช้น้ำเสียง ช้า เร็ว สีสการเล่า ความสงบภายใน

.....

.....

.....

อุปกรณ์ประกอบการเล่า ความคล่อง ความสามารถในการสื่อสารถึงเด็ก ความเหมาะสม

.....

.....

.....

ระยะเวลาในการเล่า ใน 1 วัน

.....

.....

.....

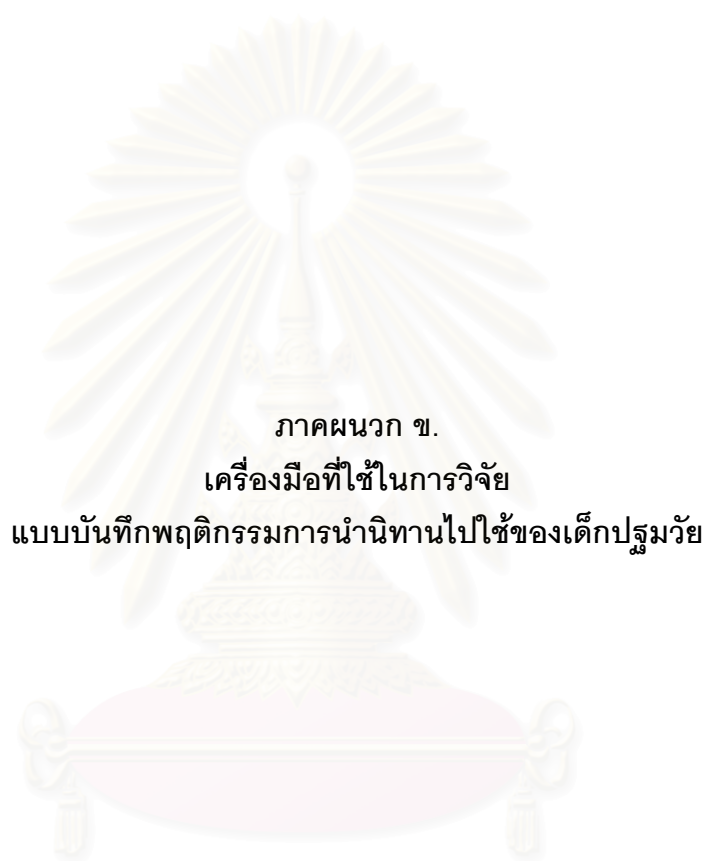
สิ่งแวดล้อมในการเล่า การกำจัดสิ่งรบกวน ความสัมพันธ์กับเนื้อหา นิทาน

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข.
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
แบบบันทึกพฤติกรรมการนำนิทานไปใช้ของเด็กปฐมวัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คู่มือการใช้ แบบบันทึกพฤติกรรมการนำนิทานไปใช้ของเด็กปฐมวัย

1. แบบบันทึกพฤติกรรมการนำนิทานขาดไปใช้ของเด็กปฐมวัยนี้ เป็นแบบบันทึกพฤติกรรมแบบสุ่มเหตุการณ์ (Even Sampling) คือ เลือกบันทึกเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์ หรือพฤติกรรมที่ต้องการขึ้นเท่านั้น
2. ในการบันทึกพฤติกรรมการใช้นิทานนี้ ให้เริ่มบันทึกโดยใส่ วัน เวลา กิจกรรม สถานที่ ที่บันทึกพฤติกรรมนั้น รวมทั้งให้ใส่ชื่อผู้บันทึกด้วย
3. จุดบันทึกสถานการณ์ และ พฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นทั้งหมด ตั้งแต่เริ่มสถานการณ์จนจบสถานการณ์นั้น โดยจดเฉพาะพฤติกรรมที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส ทั้ง 5 เท่านั้น หากมีข้อเสนอแนะ หรือ ต้องการบันทึกความคิดเห็นให้ใส่ไว้ในช่องหมายเหตุด้านล่างสุดของแบบบันทึกพฤติกรรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
ตัวอย่างนิทานชาดกที่ปรับเปลี่ยนภาษาแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างนิทานชาดกที่ปรับเปลี่ยนภาษาแล้ว

รายชื่อตัวอย่างนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมที่นำมาปรับภาษาให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางภาษาของเด็กปฐมวัย

หมวดสันติธรรม	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	
ศีลข้อ 1 ไม่รังแกผู้อื่น	439	จตุทวารชาดก (พ่อค้าเรือ)	
ศีลข้อ 2 ไม่ขโมยของผู้อื่น	-	-	
ศีลข้อ 3 ไม่แย่งชิงของรักของผู้อื่น	130	โกสียชาดก (ยาวิเศษ)	
ศีลข้อ 4 ไม่พูดโกหก	28	นันทวิสาขชาดก (โคนันทวิสาข)	
ศีลข้อ 5 ไม่เสพของมีนเมา	-	-	
คุณธรรมข้อ 1 มีวินัย	ปฏิบัติตาม	6	เทวธรรมชาดก (เจ้าชายสามองค์)
	ปฏิบัติตรงข้าม	33	สัมโมทมานชาดก (นกกระจาบ)
คุณธรรมข้อ 2 มีสติ	ปฏิบัติตาม	371	ทีชิตติโกสลชาดก (เจ้าชายผู้กล้าหาญ)
	ปฏิบัติตรงข้าม	32	โมรณัจจชาดก (หงส์ทองกับนกยูงหนุ่ม)
คุณธรรมข้อ 3 มีเมตตา	ปฏิบัติตาม	273	กัจฉปชาดก (ฤาษีเฒ่ากับลิงจอมโง่)
	ปฏิบัติตรงข้าม	-	-
คุณธรรมข้อ 4 ซื่อสัตย์	ปฏิบัติตาม	153	สุกกรชาดก (ราชสีห์กับหมูป่า)
	ปฏิบัติตรงข้าม	-	-
คุณธรรมข้อ 5 ไม่เห็นแก่ตัว	ปฏิบัติตาม	-	-
	ปฏิบัติตรงข้าม	272	พยัคฆชาดก (เสือใหญ่ไพรกว้าง)

แต่ชายหนุ่มไม่เชื่อจึงเกาะแพลอยต่อไป จนพบกับวิมานทองซึ่งเป็นที่อยู่ของเทพธิดา
จำแลง ๓๒ องค์ เขาเสวยสุขอยู่กับเทพธิดาได้ ๗ วัน เทพธิดาก็กล่าวว่า

“เรามีเหตุจำเป็นต้องออกจากวิมานนี้ชั่วคราว เจ้าจงรอเราอยู่ที่นี้อย่าได้กระวนกระวายมุ่ง
หน้าต่อไปเลย”

แต่ชายหนุ่มไม่เชื่อจึงเกาะแพลอยต่อไป จนพบกับเมืองบนเกาะเกาะหนึ่ง มีประตู
ทางเข้า ๔ ประตู แลดูงดงามยิ่งนัก หากแต่จริง ๆ แล้วเมืองนั้นเป็นเมืองนรก ชายหนุ่มรีบขึ้นไปยัง
เกาะนั้น พบกับสัตว์นรกตนหนึ่งซึ่งมีจักรกรวดพัดอยู่บนศีรษะ ทรมานยิ่งนัก แต่ชายหนุ่มกลับแล
เห็นเป็นบุรุษผู้งามสง่า มีดอกบัว เครื่องสังวาลย์ และน้ำทิพย์ชโลมอยู่บนศีรษะ จึงได้เอ่ยปากขอ
ดอกบัวนั้น สัตว์นรกนั้นก็มอบจักรกรวดบนศีรษะให้ชายหนุ่มแต่โดยดี

เมื่อจักรกรวดขึ้นมาพัดอยู่บนศีรษะของชายหนุ่มเขาจึงรู้ว่าตนเองสำคัญผิดไป และ
ได้รับทุกข์ทรมานมาก

เมื่อนั้น มีเทวดาเหาะผ่านมาเห็นเหตุการณ์ และทำนายว่า ชายหนุ่มจะต้องชดใช้กรรม
แห่งความโลภ ไม่เชื่อฟังไปตลอดจนสิ้นอายุขัย

*****

2. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีลข้อที่ 2 ไม่ขโมยของผู้อื่น ไม่ปรากฏ

3. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีลข้อที่ 3 ไม่แย่งชิงของรักของผู้อื่น
จำนวน 1 เรื่อง คือ เรื่อง “โกสิยชาดก” ปรับเป็น “ยาวิเศษ”

“ยาวิเศษ”

ในช่วงหนึ่งแห่งกาลเวลา นานแสนนานผ่านมา ยังมีชายผู้หนึ่ง เป็นบุตรผู้มีศีลอาศัยอยู่
เมืองใหญ่เมืองหนึ่ง ต่อมาเขาได้เดินทางไปศึกษาหาความรู้ยังต่างเมืองเมื่อเรียนจบแล้วได้เดินทาง
กลับบ้าน และได้เป็นอาจารย์ผู้รอบรู้วิชาการต่าง ๆ มากมาย อยู่ ณ บ้านเมืองของตน

ต่อมามีพราหมณ์ ชาวบ้านนอกคนหนึ่งมาสมัครเป็นศิษย์เรียนวิชาในสำนักของอาจารย์
จนได้สำเร็จมณฑลทั้ง 3 และวิชา 18 ประการแล้ว จึงลาอาจารย์ไปมีภรรยาตั้งบ้านเรือนอยู่ในเมือง
ใหญ่นั้นเอง พราหมณ์ผู้เป็นศิษย์นั้นเป็นผู้มีความกตัญญู เขาไปหาอาจารย์วันละ 2-3 ครั้งทุกวัน

วันหนึ่ง ภรรยาของเขาแกล้งทำเป็นไขนอนซึม เขาต้องอยู่พยาบาลภรรยาตลอดเวลา วัน
แล้ววันเล่า เขาจึงมิได้ไปหาอาจารย์เป็นเวลานาน ส่วนภรณยานั้นได้ออดอ้อนให้สามีไปเสาะ
แสวงหายา และ อาหารรสเลิศจากที่ต่าง ๆ มาบำรุง บำเรอ ส่วนตนเองนั้น ก็ลอบพบปะกับชาย
อื่น เพื่อบำรุงความสุขของตน

หลายวันต่อมา เมื่อพรหมณ์นั้นเห็นว่าอาการป่วยของภรรยาไม่มีทีท่าว่าจะทุเลาเบาบางลง จึงได้ไปหาอาจารย์ของตนเพื่อขอความช่วยเหลือ

“เจ้าเป็นอะไรไปหรือ จึงหายหน้าไปหลายวัน” อาจารย์ถามขึ้นเมื่อพรหมณ์ผู้เป็นศิษย์ไหว้ทำความเคารพแล้ว

“ภรรยาของข้าไม่สบายขอรับ อาจารย์ ข้าจึงต้องคอยเฝ้าดูแลเธอตลอดเวลา” เขาตอบพร้อมกับเล่าอาการของภรรยาให้อาจารย์ทราบ

ฝ่ายอาจารย์เมื่อได้ฟังอาการดังนั้น ก็นึกรู้ขึ้นมาทันทีว่าภรรยาของพรหมณ์ผู้เป็นศิษย์นั้นแก่งทำเป็นไข้หลอกหลวงผู้เป็นสามีเสียแล้ว จึงกล่าวขึ้นว่า

“ตั้งแต่วันนี้ไป เธออย่าหาเนยใส น้ำมัน น้ำมัน แล อาหารรสเลิศต่างๆ ให้ภรรยาของเธอกินอีกเลย” อาจารย์กล่าว แล้วจึงบอกสูตรยาแก้โรคให้แก่พรหมณ์ผู้เป็นศิษย์ว่า

“เธอจงเอาใบไม้และลูกสมอตำแช่น้ำมูลวัวไว้ในหม้อทองเหลืองจนสนิมทองออกแล้ว ปล่อยให้ภรรยาของเธอ แล้วบอกว่านี่คือยาแก้โรค จงดื่มมันเสีย หรือไม่ก็ต้องลุกขึ้นทำงาน ให้สมกับค่าอาหารของเรา หากภรรยาของเธอยังไม่ลุกขึ้นมาทำงาน จงหวดด้วยเชือกหรือเถาวัลย์สัก 2-3 ที แล้วจุดให้ลุกขึ้น ภรรยาของเธอก็จะหาย ลุกขึ้นทำงานได้ทันที”

ฝ่ายพรหมณ์ผู้เป็นศิษย์ได้ยินดังนั้นก็รู้สึกสงสารภรรยาเป็นกำลัง หากแต่อาจารย์ผู้ล่วงรู้ถึงจิตใจของศิษย์ก็กล่าวขึ้นว่า

“เธอจักตั้งใจแข็งเข้าไว้ มิฉะนั้น เธอจะแก้ไขให้ภรรยาของเธอหายจากโรคไม่ได้เลย”

“เช่นนั้นข้าจะลองทำตามที่อาจารย์บอก” ศิษย์ว่าแล้ว ก็รีบลาอาจารย์กลับบ้าน ไปปรุขยาตามสูตรของอาจารย์ทุกอย่าง เสร็จแล้วจึงบังคับให้ภรรยาดื่ม

ฝ่ายภรรยา เมื่อเห็นสามีเอาของเน่าเสียมาให้ดื่ม เช่นนั้นก็ถามว่า

“ยานี้ใครบอกแก่ท่านหรือ”

“อาจารย์ท่านบอกมา” สามีกล่าว

ฝ่ายภรรยาก็อุกคิดขึ้นมาได้ทันทีว่า อาจารย์ผู้รอบรู้ของสามีเธอต้องบอกความจริงให้สามีของเธอฟังจนหมดสิ้นแล้ว จึงรีบบอกว่า

“ฉันไม่กินหรอก ยาอะไรอย่างนี้”

“ถ้าเธอไม่กินก็ต้องลุกขึ้นไปทำงาน” สามีกล่าว “ว่าอย่างไร เธอจะกินยา หรือว่าทำงาน”

“ทำงานจ๊ะ ฉันลุกขึ้นทำงานเดี๋ยวนี้แหละ”

เธอรีบลนลานลุกขึ้นไปทำงานทันที โดยไม่ต้องให้สามีบอกอีกเป็นครั้งที่สอง และตั้งแต่นั้นมาเธอก็เป็นคนขยันขันแข็ง และไม่กล้าหลอกหลวงใคร ๆ อีกเลย

4. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีลข้อที่ 4 ไม่พูดโกหก จำนวน 1 เรื่อง คือ เรื่อง “นันทิวีสาลชาดก” ปรับเป็น “โคนนทิวีสาล”

“โคนนทิวีสาล”

ในช่วงหนึ่งแห่งกาลเวลา นานแสนนานผ่านมา มีพราหมณ์เข้ญใจผู้หนึ่งได้รับบริจาคลูกวัวมาจากพระราชา พราหมณ์ผู้นั้นรักใคร่เอ็นดูลูกวัวนั้นเหมือนเป็นบุตรแท้ ๆ ของตน คอยเลี้ยงดูให้อาหาร ทั้งข้าวต้ม ข้าวสวอยอย่างดีจวบจนลูกวัวนั้นเติบโตขึ้นเป็นวัวหนุ่มที่สดใส ร่าเริง มีพลังกำลังมหาศาล พราหมณ์ จึงตั้งชื่อให้แก่วัวหนุ่มว่า “โคนนทิวีสาล”

โคนนทิวีสาลนั้น รู้สึกสำนึกในบุญคุณที่พราหมณ์ผู้สุดส่ำห้เลี้ยงดูตนมาด้วยความลำบากเข้ญ ให้อาหารที่มิมีวัวใดจะเทียบได้ จึงคิดที่จะตอบแทนพระคุณ วันหนึ่งโคนนทิวีสาลจึงกล่าวกับพราหมณ์ว่า

“เฒ่า พ่อพราหมณ์ ขอให้พ่อจงไปหาท่านเศรษฐี แล้วกล่าวว่า กำลังวัวของฉันสามารถทำให้เกวียนร้อยเล่มที่ผูกต่อเนืองกันเคลื่อนไปได้เถิด”

เมื่อพราหมณ์ได้ยินดังนั้นจึงเดินทางไปยังบ้านเศรษฐี เมื่อไปถึงเขาก็กล่าวขึ้นว่า

“วัวกำลังของฉันสามารถทำให้เกวียนร้อยเล่มที่ผูกต่อเนืองกันเคลื่อนไปได้ ไม่มีทางที่วัวของผู้ใดจะมีเรี่ยวแรงมากกว่าวัวของฉันแน่นอน”

เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็ไม่เชื่อ จึงขอให้พราหมณ์แสดงกำลังวัวให้ดู พราหมณ์รับคำพร้อมกล่าวว่า

“หากวัวของฉันสามารถทำได้จริงดังที่พูด ท่านจงให้ทรัพย์พันหนึ่งแก่ฉัน แต่หากวัวของฉันไม่สามารถทำได้ดังที่พูด ฉันก็ยินดีจะให้ทรัพย์พันหนึ่งแก่ท่านเอง”

เมื่อเศรษฐีรับคำ พราหมณ์จึงทำเกวียนร้อยเล่มให้เต็มไปด้วยของหนักมีทราย กรวด หิน เป็นต้น แล้วจึงผูกเกวียนเหล่านั้นเข้าด้วยกันเป็นแถวยาว จากนั้นจึงอาบน้้ำ เติมของหอม และสวมมาลัยที่คอให้กับโคนนทิวีสาล แล้วจึงเทียมวัวเข้ากับเกวียนทั้งร้อยเล่ม ส่วนตัวพราหมณ์เอง ก็นั่งลงบนเกวียนแล้วร้องว่า

“เฮ้ย เจ้าวัวโกง เอ็งจงลากไปสิ ใ้วัวโกง เอ็งจงลากไป”

ครั้นโคนนทิวีสาลได้ยิน ก็รู้สึกเศร้าเสียใจเป็นอย่างมาก จึงไม่มีพลังกำลังเพียงพอที่จะลากเกวียนให้เคลื่อนไปได้แม้แต่ก้าวเดียว แต่พราหมณ์นั้นก็ยังคงร้องขึ้นอีกว่า

“เฮ้ย เจ้าวัวโกง เอ็งจงลากไปสิ ใ้วัวโกง เอ็งจงลากไป”

ฝ่ายโคนนทิวีสาลนั้น แม้ว่าจะพยายามจะลากเกวียนไปให้ได้ด้วยความมกตัญญู หากแต่มันก็ไม่มีกำลังเพียงพอที่จะลากเกวียนไปได้แม้แต่สักครึ่งก้าว เนื่องด้วยความโศกเศร้าเสียใจในคำกล่าวของพราหมณ์ พราหมณ์ผู้เป็นเจ้าของจึงต้องเสียทรัพย์พันหนึ่งให้แก่เศรษฐีไป

พราหมณ์นั้นเมื่อกลับมาถึงยังเรือนของตนก็ไม่เป็นอันทำอะไรได้ แต่นั่งเศร้าโศกเสียใจอยู่ ครั้นเมื่อโคนันทิวีสาลมาเห็นเข้า จึงเดินเข้าไปใกล้ แล้วถามว่า

“พ่อพราหมณ์ นอนหลับอยู่หรือ”

“ฉันพ่ายแพ้มา ต้องเสียทรัพย์ไปมากมายจักให้นอนหลับลงได้อย่างไรเล่า” พราหมณ์ตอบ

“ข้าแต่พ่อพราหมณ์ ตั้งแต่ฉันอยู่มาในเรือนของท่าน ได้เคยทำให้สิ่งใดแตกหักบ้างหรือ”

“พ่อเอ๋ย ไม่เคยมีเลย” พราหมณ์ตอบ

“ข้าแต่พ่อพราหมณ์ ตั้งแต่ฉันอยู่มาในเรือนของท่าน ได้เคยเหยียบย่ำใคร ๆ บ้างหรือ”

“พ่อเอ๋ย ไม่เคยมีเลย” พราหมณ์ตอบ

“ข้าแต่พ่อพราหมณ์ ตั้งแต่ฉันอยู่มาในเรือนของท่าน ได้เคยถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะในที่ซึ่งไม่ควรถ่ายบ้างหรือ”

“พ่อเอ๋ย ไม่เคยมีเลย” พราหมณ์ตอบ

“เช่นนั้น เหตุใดท่านจึงร้องเรียกฉันผู้ไม่โง่งว่าวโง่งเล่า คำพูดของท่านนั่นเองที่เป็นสาเหตุให้ฉันมิอาจลากเกวียนไปได้แม้แต่ก้าวหนึ่ง ไปเถิด ท่านจงไปแข่งขันกับท่านเศรษฐีอีกครั้งด้วย ทรัพย์สองพัน ขอเพียงอย่าร้องเรียกฉันด้วยถ้อยคำว่าร้ายเท่านั้น”

เมื่อพราหมณ์รู้ดังนั้น จึงไปทำแข่งขันกับเศรษฐีอีกครั้งด้วยทรัพย์สองพัน เมื่อเศรษฐีรับคำ พราหมณ์จึงทำเกวียนร้อยเล่มให้เต็มไปด้วยของหนัก มีทราย กรวด หิน เป็นต้น แล้วจึงผูกเกวียนเหล่านั้นเข้าด้วยกันเป็นแถวยาว จากนั้นจึงอาบน้ำ เติมของหอม และ สวมมาลัยที่คอให้กับโคนันทิวีสาล แล้วจึงเทียมวัวเข้ากับเกวียนทั้งร้อยเล่ม ส่วนตัวพราหมณ์เอง ก็นั่งลงบนเกวียนแล้ว กล่าวว่

“พ่อจงลากไปเถิด พ่อมหาจำเริญ พ่อจงนำไปเถิด พ่อมหาจำเริญ”

โคนันทิวีสาลได้ฟังคำอันไพเราะก็มีกำลังใจ จุดเกวียนที่ผูกต่อเนื่องกันไปรวดเร็วจนถึงที่หมาย

เศรษฐีจึงต้องจ่ายทรัพย์สองพันให้แก่พราหมณ์ ฝ่ายชาวบ้านอื่น ๆ ที่มาชมการแข่งขัน ก็ได้มอบทรัพย์ให้แก่โคนันทิวีสาลเป็นอันมาก และโคนันทิวีสาลก็ได้มอบทรัพย์สมบัตินั้นให้แก่พราหมณ์ทั้งหมด พราหมณ์นั้นอาศัยโคนันทิวีสาล จึงได้ทรัพย์เป็นอันมาก และอยู่อย่างสงบสุขตลอดชีวิต

*****

5. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับเบญจศีลข้อที่ 5 ไม่เสพของมีนเมา ไม่ปรากฏ

6. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ข้อที่ 1 มีวินัย
จำนวน 2 เรื่อง คือ

6.1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการปฏิบัติตามคุณธรรมสำหรับเด็ก
ปฐมวัยข้อที่ 1 มีวินัย จำนวน 1 เรื่อง คือ เรื่อง “เทวธรรมชาดก” ปรับเป็น “เจ้าชายสามองค์”

“เจ้าชายสามองค์”

ในช่วงหนึ่งแห่งกาลเวลา นานแสนนานผ่านมา มีพระราช และพระราชินีคู่หนึ่ง มีพระโอรสด้วยกัน 2 องค์ เมื่อพระโอรสทั้งสองเติบโตขึ้นได้ไม่เท่าไร พระราชินีก็สิ้นพระชนม์ ต่อมา พระราชาได้แต่งตั้งให้หญิงนางหนึ่งขึ้นมาเป็นราชินีแทน ไม่นานราชินีองค์ใหม่ก็ให้กำเนิด พระโอรสองค์ที่ 3 พระราชาดีพระทัยมากได้ทรงให้พรแก่พระราชินีใหม่ 1 ข้อ ราชินีองค์ใหม่รอเวลาจนกระทั่งพระโอรสองค์ที่ 3 เติบโตขึ้น แล้วจึงขอให้พระราชามอบราชสมบัติแก่เจ้าชายองค์ที่ 3 ซึ่งเป็นโอรสของนาง พระราชาไม่อาจจะคืนคำสัตย์ที่เคยให้ไว้ได้ จึงจำเป็นต้องตอบตกลง จากนั้นพระราชาก็เสด็จไปหาเจ้าชาย องค์ใหญ่ และเจ้าชายองค์ที่ 2 แล้วกล่าวว่า

"ลูกพ่อทั้งสอง พ่อไม่สามารถจะกลับคำพูดที่ได้ให้ไว้กับราชินีได้ ลูกทั้งสองจงออกไปสู่ป่าเพื่อหลบภัยอันอาจจะเกิดจากราชินีเสียเถิด จนกว่าบิดาจะหาชีวิตไม่แล้วเจ้าจงกลับมาเพื่อรับราชสมบัติอันเป็นของตระกูลคืนไป" จากนั้น พระราชาก็ทรงจับที่ศีรษะของเจ้าชายทั้งสอง แล้วเจ้าชายทั้งสองก็ออกเดินทางสู่ป่าใหญ่

เมื่อเจ้าชายทั้งสองมาถึงอุทยานหลวง เจ้าชายองค์ที่ 3 เห็นเข้าก็เข้ามาใต้ถ้ำ เมื่อได้ความแล้ว จึงขอติดตามไปด้วย เจ้าชายทั้งสาม จึงออกเดินทางไปด้วยกัน จนกระทั่งไปถึงกลางป่า แลเห็นสระบัวมีน้ำอันใสสะอาดอยู่ไม่ไกลนัก เจ้าชายองค์ใหญ่ ก็กล่าวกับเจ้าชายองค์ที่ 3 ว่า

"เจ้าจง ไปชำระร่างกาย และ ดื่มน้ำที่สระนั้นให้สบาย แล้วจึงนำน้ำใส่ใบบัวกลับมาให้พี่สักใบเถิด" เจ้าชายองค์ที่ 3 รับคำ แล้วเดินทางไปยังสระนั้น

เมื่อไปถึงสระเจ้าชายองค์ที่ 3 ไม่ทันได้สังเกตสิ่งใด กระโจนลงน้ำดำผุดดำว่าย เป็นที่สำราญ ครั้นยักษ์ที่ครอบครองสระบัวนี้เห็นเข้าจึงตรงเข้าจับเจ้าชาย พร้อมถามว่า

"เจ้ารู้จักธรรมชาติของเทวดาหรือไม่"

"ธรรมชาติของเทวดาก็คือ พระอาทิตย์ กับพระจันทร์อย่างใดเล่า" เจ้าชายตอบ

"ผิด" ยักษ์กล่าว แล้วจับเจ้าชายไปขังไว้

เมื่อเวลาผ่านไป ผ่านไป เจ้าชายองค์ใหญ่เห็นว่า เจ้าชายองค์ที่ 3 ยังไม่กลับมา จึงกล่าวกับเจ้าชายองค์ที่ 2 ว่า

"เจ้าจง ไปสำรวจดูน้องเล็ก แลชำระร่างกาย ดื่มน้ำที่สระนั้นให้สำราญเถิด"

เมื่อไปถึงสระ เจ้าชายองค์ที่ 2 ไม่ทันได้สังเกตเห็นเงาใด กระโจนลงน้ำดำผุดดำว่าย เป็นที่สำราญ ครั้นยักษ์ที่ครอบครองสระบัวนี้มองเห็นเข้าจึงตรงเข้าจับเจ้าชาย พร้อมถามว่า

"เจ้ารู้จักธรรมชาติของเทวดาหรือไม่"

"ธรรมชาติของเทวดาก็คือ ทิศทั้ง 4 อย่งไรเล่า" เจ้าชายตอบ

"ผิด" ยักษ์กล่าว แล้วจับเจ้าชายไปขังไว้

เมื่อ เจ้าชายองค์ที่ 2 ก็หายไปอีกองค์หนึ่ง เจ้าชายองค์ใหญ่ จึงออกเดินทางไปสำรวจที่สระน้ำด้วยตนเอง แลเห็นรอยเท้าของน้องทั้ง 2 ลงไปในสระไม่มีรอยเดินขึ้น ก็นึกรู้ขึ้นมาว่าในสระนั้น จะต้องมียักษ์คอยจับมนุษย์ หรือสัตว์ที่ลงไปกินเป็นอาหาร จึงรอกำอู๋ไม่ลงไป เมื่อยักษ์ที่อาศัยอยู่ในสระเห็นดังนั้นจึงแปลงร่างเป็นชายชรา มาถามเจ้าชายว่า

"เหตุใดท่านจึงไม่ลงเล่นน้ำ ให้สบายใจเล่า"

เจ้าชายมองดูชายชรานั้น ก็รู้ว่าเป็นยักษ์แปลงมา จึงเอ่ยถามว่า

"เจ้าจับตัวน้องทั้งสองของเราไปทำไม"

"ข้าได้รับพรจากเทพให้จับสัตว์น้อยใหญ่ที่ลงมาในสระบัวของข้าและไม่รู้จักธรรมชาติของเทวดากินเป็นอาหารได้ และน้องชายทั้งสองของเจ้าก็ไม่รู้จัก" ยักษ์ตอบ เจ้าชายองค์ใหญ่ก็กล่าวขึ้นว่า

"ธรรมชาติของเทวดานี้เป็นสิ่งบริสุทธิ์มาก ข้าไม่อาจตอบเจ้าในขณะที่ร่างกายของข้ายังสกปรกดำมืดได้"

ยักษ์ได้ฟังดังนั้นก็จัดให้เจ้าชายองค์แรกได้อาบน้ำชำระร่างกาย และพักผ่อนจนเป็นที่น่าสบายแล้ว เจ้าชายจึงตอบคำถามแก่ยักษ์ว่า

"ธรรมชาติของเทวดาก็คือ การเกรงกลัวที่จะกระทำผิด และรังเกียจต่อบาป อย่งไรเล่า เจ้าเที่ยวถามหาเอาธรรมชาติของเทวดา แต่การกระทำของเจ้าที่เที่ยวจับสัตว์น้อยใหญ่มาเป็นอาหารนั้น กลับตรงกันข้ามกับเทวดาธรรม โดยสิ้นเชิง น่าสมเพชเสียจริง"

เมื่อยักษ์ได้ฟังคำสอนของเจ้าชายองค์ใหญ่ ก็รู้สึกสำนึกตน จึงยอมที่จะปล่อยเจ้าชาย 1 องค์ เจ้าชายองค์ใหญ่ก็เลือกให้ปล่อย เจ้าชายองค์ที่ 3 ยักษ์รู้สึกแปลกใจมาก จึงถามเหตุผล เจ้าชายองค์ใหญ่ก็กล่าวตอบว่า

"เจ้าชายองค์น้อยนั้น เป็นเหตุให้เราต้องออกมาสู่ป่า หากเราและน้ององค์รองกลับวังไปโดยไม่มีเจ้าชายองค์น้อย เราก็จะถูกกล่าวหาว่านำน้องมาฆ่าทิ้งเสียกลางป่าเป็นแน่"

ยักษ์เห็นในความเป็นธรรม และฉลาดรอบคอบของเจ้าชายองค์ใหญ่จึงยอมปล่อยเจ้าชายทั้ง 2 องค์ และ ยอมเป็นข้ารับใช้แก่เจ้าชายทั้งสาม

จนกระทั่งวันหนึ่ง เจ้าชายองค์ใหญ่สังเกตเห็นดวงดาวบนท้องฟ้า ก็ทราบว่ พระราชาได้สิ้นชีวิตแล้ว จึงพาน้องทั้ง 2 และ ยักษ์ กลับเข้าเมือง และขึ้นครองราชย์ด้วยความเป็นธรรมสืบมา

6.2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยข้อที่ 1 มีวินัย จำนวน 1 เรื่อง คือเรื่อง “สัมโมทมานชาดก” ปรับเป็น “นกกระจาบ”

“นกกระจาบ”

ในช่วงหนึ่งแห่งกาลเวลา นานแสนนานผ่านมา ณ ป่าไผ่แห่งหนึ่งมีนกกระจาบฝูงหนึ่งอาศัยหากินอยู่เป็นประจำ ต่อมาเมื่อพรานป่าผู้หนึ่งเที่ยวเสาะแสวงหาสัตว์ต่าง ๆ ผ่านมา เห็นฝูงนกจำนวนมาก ก็นึกพอใจในฝูงนกเหล่านั้น จึงได้แอบซุ่มอยู่ ณ ที่ไม่ไกลจากที่ฝูงนกหากิน จัดแจงเตรียม ตาข่าย และเชือกอยู่ เมื่อพร้อมแล้วจึงเหวี่ยงตาข่ายเข้าคลุมฝูงนกทั้งหลาย ได้นกไปเป็นจำนวนมาก

เหล่านกกระจาบที่หลุดรอดจากการจับกุม จึงพากันไปปรึกษากับนกกระจาบผู้เป็นหัวหน้า “นี่พวกเราจักทำอย่างไรดีเล่า นายพรานนั้น จับพวกเราไปมากมายแล้วจะทำนหน้าหัวหน้า” นกตัวหนึ่งเอ่ยขึ้น

“เอาอย่างนี้ดีไหม” หัวหน้านกกระจาบเอ่ยขึ้นหลังจากไตร่ตรองอยู่สักพักใหญ่

“พวกเราทั้งหลาย ต่อไปนี้ เมื่อนายพรานมาอีก ขอให้ฟังสัญญาณจากเราให้ดี เมื่อเรากล่าวว่า “นายพรานเหวี่ยงตาข่ายแล้วนั้น ขอให้พวกเราร่วมมือกัน เร็วพลันบินขึ้นไปในทันที” ขอพวกเราจงบินขึ้นไปยังยอดไม้ เพื่อเอาตาข่ายไปแขวนไว้ แล้วเธอจงมุดลงมาทางด้านล่างของตาข่าย เพียงแค่นี้ นายพรานก็อาจจะทำอะไรพวกเธอได้อีกต่อไป”

วันต่อมา นายพรานมาซุ่มรอเหล่านกกระจาบอีก เขาซุ่มจ้องคลุมตาข่ายอยู่หลังพุ่มไม้ เมื่อฝูงนกกระจาบบินมาจิกกินอาหาร เขาก็ปล่อยสายป่าน ตาข่ายคลุมตัว ฝ่ายหัวหน้านกกระจาบเห็นดังนั้น จึงกล่าวคำสัญญาณ

“นายพรานเหวี่ยงตาข่ายแล้วนั้น ขอให้พวกเราร่วมมือกัน เร็วพลันบินขึ้นไปในทันที”

เหล่านกกระจาบเมื่อได้ยินสัญญาณนั้น ก็บินขึ้นไปยังยอดไม้พร้อมกัน ยกเอาตาข่ายขึ้นไปแขวนไว้ได้ ทำให้นายพรานไม่ได้กลับไปสักตัวหนึ่ง และยังคงเสียเวลาแก้ตาข่ายออกจากยอดไม้อีกด้วย

วันต่อมา นายพรานมาซุ่มรอเหล่านกกระจาบอีก เขาซุ่มจ้องคลุมตาข่ายอยู่หลังพุ่มไม้ เมื่อฝูงนกกระจาบบินมาจิกกินอาหาร เขาก็ปล่อยสายป่าน ตาข่ายคลุมตัว ฝ่ายหัวหน้านกกระจาบเห็นดังนั้น จึงกล่าวคำสัญญาณ

“นายพรานเหวี่ยงตาข่ายแล้วนั้น ขอให้พวกเราร่วมมือกัน เร็วพลันบินขึ้นไปในทันที”

เหล่านกกระจาบเมื่อได้ยินสัญญาณนั้น ก็บินขึ้นไปยังยอดไม้พร้อมกัน ยกเอาตาข่ายขึ้นไปแขวนไว้ได้ อีก

ข้างฝ่ายนายพรานไม่ย่อท้อ ยังคงจับนกกระจาบบอย่างนี้ ทุกวัน ทุกวัน ด้วยหวังว่าสักวันเมื่อนกกระจาบบขาดความสามัคคีเมื่อนั้นเขาจะได้นกกระจาบบทั้งฝูงกลับไปฝากภรรยาเป็นแน่ และแล้ววันของนายพรานก็มาถึง นกกระจาบบตัวหนึ่งถลาร่อนหมายจะลงมายังพื้นดินหากแต่พลาดไปเหยียบเอาหัวของเพื่อนนกอีกตัวเข้า ทำให้นกตัวนั้นไม่พอใจเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะตัวแรกจะขอโทษอย่างไรก็ไม่ยอม เกิดการทะเลาะกันใหญ่โต หัวหน้านกกระจาบบเห็นดังนั้น ก็นึกรู้ว่าวันนี้ หากนายพรานมา พวกนกทั้งหลาย จะไม่ยอมสามัคคีกันอีกเป็นแน่ จึงรวบรวมพรรคพวกที่เชื่อฟังหนีไปยังที่ปลอดภัย แล้วกลับมาเฝ้าสังเกตฝูงนกที่เหลืออยู่

ไม่นานนักนายพรานก็มาชும்รอเหล่านกกระจาบบอีก เขาชும்จ้องคลุมตาข่ายอยู่หลังพุ่มไม้ เมื่อฝูงนกกระจาบบบินมาจิกกินอาหาร เขาจึงปล่อยสายป่าน ตาข่ายคลุมตัว ฝ่ายหัวหน้านกกระจาบบเห็นดังนั้น จึงกล่าวคำสัญญา

“นายพรานเหวี่ยงตาข่ายแล้วนั้น ขอให้พวกเราร่วมมือกัน เร็วพลันบินขึ้นไปในทันที”

เหล่านกกระจาบบเมื่อได้ยินสัญญานั้น ต่างก็เกยงอนกันไม่มีใครยอมยกตาข่ายขึ้น เมื่อนายพรานเห็นดังนั้น จึงรีบวิ่งเข้ามาคว้าเอานกที่ขาดความสามัคคีนั้นไปได้ทั้งหมด

ฝ่ายหัวหน้าฝูงนกกระจาบบ เมื่อเห็นว่าตนช่วยเหลือเพื่อนผู้ไม่เชื่อฟังเหล่านั้นไม่ได้แล้ว จึงบินกลับไปยังที่ที่ปลอดภัย และใช้ชีวิตอยู่กับเหล่านกกระจาบบที่เหลือ อย่างมีความสุขตลอดจนสิ้นอายุขัย

*****

7. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมสำหรับเด็กข้อที่ 2 มีสติ จำนวน 2 เรื่อง คือ

7.1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการปฏิบัติตามคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยข้อที่ 2 มีสติ คือ เรื่อง “ทีฆิติโกศลชาดก” ปรับเป็น “เจ้าชายผู้กล้าหาญ”

“เจ้าชายผู้กล้าหาญ”

ในช่วงหนึ่งแห่งกาลเวลา นานแสนนานผ่านมา มีพระราชาและพระราชินีผู้มีธรรมคู่หนึ่งปกครองเมืองอย่างสงบสุข เรื่อยมาจนมีพระราชโอรสด้วยกันพระองค์หนึ่ง

ต่อมา มีพระราชาแห่งเมืองใหญ่อีกเมืองหนึ่ง ยกกองทัพมารุกรานพระราชอาณาจักร จึงเกิดการสงคราม ต่อสู้กันขึ้น พระราชา และพระราชินีก็สิ้นพระชนม์ในการสงครามนั้น พระโอรสที่หนีรอดไปได้ต้องร่อนเร่ไปตามลำพังเป็นเวลาหลายปี จนกระทั่งโอรสน้อยนั้น เติบโตขึ้นเป็นเจ้าชายผู้ยากไร้ แต่ยังคงมีความสง่างาม

ฝ่ายพระราชวังแห่งเมืองใหญ่ผู้ได้รับชัยชนะ วันหนึ่งพระองค์เสด็จออกชมสวนในพระราชวัง ได้พบกับเจ้าชายผู้ปลอมตัวเป็นเด็กหนุ่มผู้ยากไร้ร้อนรุ่มก็นึกชอบ ในความสง่างามของเจ้าชาย จึงรับเลี้ยงดู ให้อยู่ในสวนในพระราชวังนั้น

วันหนึ่ง พระราชาเสด็จออกชมพระราชอุทยานกับหนุ่มน้อยนั้น ตามปกติ แต่ด้วยความเหนื่อยอ่อน พระราชาจึงทรงเคลิ้มหลับไปบนตักของเจ้าชายนั่นเอง

ครั้นเจ้าชายเห็นดังนั้น จึงชักมีดของพระราชารออกจากฝัก หมายถึงจะฆ่าพระราชารให้ตาย ตามพระราชบิดา และพระราชมารดาของตน

เมื่อเจ้าชายทรงเงื้อมมือไปพลันก็นึกถึงคำของพระราชบิดาที่สั่งไว้ก่อนตายว่า

“ลูกเอ๋ย เจ้าจงให้อภัยแก่มนุษย์ผู้ติดอยู่ในบ่วงแห่งกรรมเกิด อย่าได้คิดอาฆาตแค้นกันอีกเลย” จึงคิดได้ และปลุกพระราชารนั้นให้ตื่นขึ้น เล่าเรื่องราวทั้งหมดให้พระราชารฟัง แล้วกล่าวให้อภัยแก่พระราชาร

เมื่อพระราชารได้รับรู้เรื่องราวดังนั้น และเห็นในความมกตัญญูเชื่อฟังคำของบิดา ความใจกว้าง และพร้อมที่จะให้อภัย ของเจ้าชาย พระราชารจึงทรงแต่งตั้งให้เจ้าชายกลับไปครองราชสมบัติ ซึ่งเป็นของบิดาของตน และยังมีมอบพระราชธิดาให้เป็นราชินีของเจ้าชาย ทั้งคู่ก็ครองราชย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดมา

*****

7.2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรม สำหรับเด็กปฐมวัยข้อที่ 2 มีสติ คือ เรื่อง “โมรณัจจชาดก” ปรับเป็น “หงส์ทองกับนกยูงหนุ่ม”

“หงส์ทองกับนกยูงหนุ่ม”

ในช่วงหนึ่งแห่งกาลเวลา นานแสนนานผ่านมา เมื่อครั้งที่เหล่าบรรดาสัตว์ทั้งหลายพากันตั้งพวกของตนให้เป็นหัวหน้า ปกครองพรรคพวกให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขดุจเดียวกับมนุษย์ พวกปลาได้ตั้งปลาอานนท์เป็นหัวหน้า นกได้ตั้งหงส์เป็นหัวหน้า ส่วนสัตว์สี่เท้าได้ตั้งราชสีห์เป็นหัวหน้า

พญาหงส์ซึ่งเป็นหัวหน้าของบรรดานกทั้งหลาย อยากจะจัดงานแต่งงานให้กับธิดาสาวแสนสวยของตน จึงได้จัดงานประชุมบรรดานกทั้งหมด ณ พื่นหินใหญ่แห่งหนึ่งเพื่อให้ธิดาได้เลือกคู่ ตามแต่ที่ใจเธอต้องการ

ธิดาสาวแสนสวยของพญาหงส์ ได้เฝ้ามองนกหนุ่มซึ่งจับกลุ่มชูคออวดความงามของตนอยู่ ณ ที่นั้นกลับไปกลับมาหลายรอบ ในที่สุดก็ได้พบนกยูงใหญ่ตัวหนึ่ง ซึ่งมีรูปร่างท่าทาง

องอาจฝั่งผาย และยังมีสร้อยคอสีเหมือนแก้วมณีเป็นที่สะดุดตายิ่งนัก จึงเกิดความชอบใจ รีบกลับไปบอกพ่อ และ แม่ของนางทันที

“ตกลง พ่อจะจัดงานแต่งงานให้เจ้ากับนกยูงผู้ส่งางามตัวนั้น” พญาหงส์บอกแก่ธิดาของตนอย่างพอใจ พลงหันมาประกาศแก่พวกนกทั้งหลายว่า

“ท่านทั้งหลายเราขอประกาศว่า ธิดาของเราจะแต่งงานกับนกยูง ผู้มีสร้อยคออันงดงามนั้นแหละ”

“โอ ท่านช่างมีบุญวาสนาสองส่งเหลือเกิน” พวกนกพากันรุมเข้ามา แสดงความยินดี และยกยอปอปล้นนกยูงเป็นการใหญ่

“ท่านได้เป็นสามีนางหงส์ผู้งดงาม เพราะบุญวาสนาของท่านแท้ ๆ”

“ใครหนอจะวาสนาดีเท่าท่าน” นกอีกพวกหนึ่งสนับสนุนขึ้นบ้าง

ในขณะที่นกทั้งหลายกำลังยกยอปอปล้นนกยูงหนุ่มอย่างสนั่นหวั่นไหวไปทั่วบริเวณนั้นเอง นกยูงหนุ่มซึ่งกำลังยินดีกับโชควาสนาของตนอย่างเต็มที่ ก็มีสามารถควบคุมตนเองได้อีกต่อไป มันถลาออกมายืนกลางที่ประชุมยกปีกหางขึ้นรำแพนกรีดกรายไปมา พร้อมส่งเสียงร้องออกมาว่า

“มิใช่ข้าจะมีบุญวาสนาอย่างเดียวหรอกเจ้า ปีกหางของข้าก็ยิ่งสวยสะดุดตา หาใครหาพบมิได้ด้วย ดูซิ ดูให้เต็มตา ดูสิ ดูความมั่งคั่งงามของข้า” นกยูงหนุ่มพูด พลงหัวเราะเยาะเย้ยพวกนกทั้งหมดเป็นการใหญ่

“ข้าแต่ท่านพญาหงส์!” นกอายุมากตัวหนึ่งเอ่ยขึ้นกับพญาหงส์

“นกที่มีสามารถครองสติ อีกทั้งยังชอบคุณใจ ใ้อวดอย่างนี้นั้นหรือที่ท่านยอมรับเป็นลูกเขย ให้มาอยู่ร่วมกับธิดาแสนงามของท่าน”

ฝ่ายพญาหงส์นั้นรู้สึกไม่พอใจในกิริยาท่าทางของนกยูงหนุ่มเป็นกำลังอยู่แล้ว เมื่อได้ยินเสียงวิพากษ์วิจารณ์ดังนั้นก็ยิ่งไม่พอใจมากขึ้น จึงตัดสินใจร้องประกาศออกมาทันทีว่า

“พวกท่านทั้งหลาย จงฟังเราสักครู่ เราขอประกาศว่า เราจะไม่มีมอบธิดาผู้เป็นที่รักยิ่งของเราให้แก่นกยูงหนุ่มผู้หลงลืมตนตัวนี้ เป็นอันขาด”

นกยูงหนุ่มได้ยินดังนั้นก็รู้สึกตัว หุบปีกหาง แล้วร้องถามขึ้นด้วยความแปลกใจเป็นหนักหนา “เหตุใดท่านจึงกลับคำเสียกลางครันอย่างนี้เล่า”

“ก็เพราะตัวเจ้านั้นเองที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมกับธิดาเรา เราจึงจำเป็นต้องกลับคำพูดเสียใหม่” พญาหงส์ตอบด้วยน้ำเสียงหนักแน่น

“ไม่เหมาะสมอย่างไรเล่า ท่านพญาหงส์” นกยูงหนุ่มถามต่อไปอย่างไม่ลดละ

“ท่านวางกล้ำสามหาव คุยโว อีกริหิม ลืมตัว เช่นนี้เราถือว่าประพฤติไม่เหมาะสมกับธิดาของเราอย่างยิ่ง” พญาหงส์กล่าว พลงหันมาทางพวกนกทั้งหลาย

“หรือว่าพวกท่านมีความคิดอย่างไรเล่า”

“ท่านพญาหงส์พูดถูกต้องแล้ว พวกเราเห็นด้วย” เสียงสนับสนุนจากพวกนกดังกึกก้องว่าแล้ว พวกนกทั้งหลายก็พากันขับไล่จนกยุงหนุ่มตัวนั้นให้ออกไปจากฝูง แล้วจึง หันมาสนับสนุนให้พญาหงส์ยกธิดาให้กับหงส์ทอง ซึ่งเป็นหลานชายของพญาหงส์เอง ซึ่งเหมาะสมกับกับหงส์สาวแสนสวยเป็นที่สุดยิ่งกว่าคนอื่นใดในที่นี่ หงส์ทองกับหงส์สาวแสนสวย ก็ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเรื่อยมา

*****

8. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมสำหรับเด็กข้อที่ 3 มีเมตตา จำนวน 1 เรื่อง ดังนี้

8.1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการปฏิบัติตามคุณธรรมสำหรับเด็กข้อที่ 3 มีเมตตา จำนวน 1 เรื่อง คือเรื่อง “กัจฉปชาดก” ปรับเป็น “ฤๅษีเฒ่า กับลิงจอมโกง”

“ฤๅษีเฒ่า กับลิงจอมโกง”

ณ กาลครั้งหนึ่ง มีฤๅษีตนหนึ่ง อาศัยสร้างอาศรมที่พักอยู่ ณ ริมแม่น้ำในป่าใหญ่แห่งหนึ่ง ได้บำเพ็ญเพียร ภาวนาเป็นเวลานานหลายปีจนสำเร็จญาณวิเศษ วันหนึ่ง ฤๅษีนั้น ได้ออกมานั่งอยู่ ณ ประตูอาศรมที่พัก ยังมีลิงลามกตัวหนึ่งมากระทำกิริยาอันน่าเกลียด รังแกฤๅษีผู้ชราผู้นั้น แต่ฤๅษีผู้ชรา ก็ได้ห้ามปราม ยังคงนั่งอยู่ได้อย่างปรกติเป็นที่สุด

ต่อมาไม่นาน มีเต่าตัวหนึ่งขึ้นมาจากน้ำแล้วนอนอ้าปากผิงแดดอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ฝ่ายลิงลามกครั้งเห็นเต่านอนอ้าปากอยู่ดังนั้นก็คิดจะแก้งจิ้งเอาจของลับของตนใส่เข้าไปในปากเต่าผู้นั้น ครั้งเต่าตื่นขึ้นก็หุบปากขบเอาของลับของลิงนั้นไว้ ลิงนั้นได้รับความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัสที่สุดที่จะทนทานได้ จึงคิดว่า

“ใครหนอที่จะช่วยเราได้ ใครหนอที่จะปลดเราออกจากทุกข์อันใหญ่หลวงนี้ได้” แล้วเจ้าลิงผู้นั้นก็นึกถึงพระฤๅษีขึ้นมาได้ จึงรีบตรงไปหาพระฤๅษีที่อาศรมที่พักทันที

เมื่อพระฤๅษีเห็นลิงน้อยมีอาการประหลาดไปจากทุกวัน จึงถามขึ้นว่า

“เป็นอย่างไรเล่าเจ้าลิงน้อย เหตุใดวันนี้เจ้าจึงแสดงอาการผิดประหลาดอย่างนี้”

“ข้าแต่ท่านฤๅษี อันตัวเรานี้เป็นลิงโง่ ปราศจากปัญญา มาจับต้องสิ่งที่ไม่ควรจับต้องขอท่านได้โปรดช่วยเราให้พ้นจากทุกข์เวทนาด้วยเถิด เราสัญญาว่าหากท่านช่วยเราให้พ้นจากทุกข์ได้ เราจะไม่มารบกวนให้ท่านรำคาญใจอีกเลย” ลิงกล่าว

ฝ่ายพระฤๅษี เห็นลิงมีความทุกข์อย่างมากก็เกิดความกรุณา จึงกล่าวกับเต่าว่า

“ดูก่อน เต่าน้อย เจ้าจงอภัยให้แก่ลิงผู้โง่เขลาผู้นี้เถิด”

ฝ่ายเต่า เมื่อได้รับคำร้องขอจากพระฤๅษีผู้มีศีล ก็นึกเลื่อมใส ยอมปล่อยให้ลิงนั้นเป็นอิสระแล้วกลับไปยังแม่น้ำอันเป็นที่อยู่ของตน เมื่อลิงได้รับอิสรภาพแล้วก็ก้มลงกราบพระฤๅษีเป็นการขอบคุณ แล้วเหินน้ำไปอยู่ในป่าลึก ไม่กล้าทำการใดที่เป็นการลามกอีกเลย ส่วนฤๅษีนั้นเมื่อสัตว์ทั้งสองไปแล้ว ก็บำเพ็ญเพียร ทำความดีต่อไป เมื่อสิ้นอายุแล้วก็ไปเกิดในสวรรค์เบื้องบน

*****

8.2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมสำหรับเด็กข้อที่ 3 มีเมตตา ไม่ปรากฏ

9. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมสำหรับเด็กข้อที่ 4 ซื่อสัตย์ จำนวน 1 เรื่อง ดังนี้

9.1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการปฏิบัติตามคุณธรรมสำหรับเด็กข้อที่ 4 ซื่อสัตย์ จำนวน 1 เรื่อง คือ เรื่อง “สุกรชาดก” ปรึบเป็น “ราชสีห์กับหมูป่า”

“ราชสีห์กับหมูป่า”

ณ กาลครั้งหนึ่ง มีราชสีห์ตัวหนึ่ง อาศัยอยู่ในถ้ำ ณ ภูเขาในป่าอันกว้างใหญ่ไพศาลแห่งหนึ่ง ในที่ไม่ไกลนักจากที่อยู่ของราชสีห์นั้น มีสระใหญ่แห่งหนึ่งซึ่งเหล่าหมูป่า และ ราชสีห์อาศัยดื่มกินน้ำในสระนั้น ร่วมกัน

วันหนึ่งราชสีห์ได้ลงมาดื่มกินน้ำในสระนั้น พอดีกับที่หมูป่าผู้ล่าสัตว์หนึ่ง มาหากินอยู่ ณ ที่ใกล้ ๆ สระนั้นเช่นกัน ฝ่ายราชสีห์ เมื่อเห็นหมูป่า ก็คิดว่า วันนี้ เราได้จับสัตว์น้อยใหญ่เป็นอาหารจนอิ่มหนำแล้ว วันหน้า เราจะมาจับหมูป่านี้กินเป็นอาหาร แต่หากว่าเจ้าหมูนี้เห็นเราเสียแล้ว วันหน้ามันก็จะไม่มาอีก คิดแล้ว จึงเล็งเดินไปทางอื่นเสีย

ฝ่ายหมูป่านั้น เมื่อเห็นราชสีห์เล็งหลีกไป ก็คิดว่า ราชสีห์ไม่ขึ้นมาจากสระในที่ที่ตนอยู่ เพราะความกลัว ก็มีความยินดี เข้มเกริม นึกจะต่อสู้กับราชสีห์ จึงผงกเงยศีรษะขึ้นร้องเรียกราชสีห์ “นี่แน่ะ สหาย ตัวเราก็ดีเท่า ตัวท่านเล่าก็ดีเท่าเช่นกัน ท่านราชสีห์ กลับมาก่อนดี เหตุไรท่านจึงเกรงกลัวหลบหนีไปเสียเล่า”

ราชสีห์ได้ยินดังนั้นจึงกล่าวขึ้นว่า

“ยังก่อน สหาย วันนี้เรายังไม่ต่อสู้กับท่าน แต่นับจากวันนี้ไปอีก 7 วัน ขอให้ท่านมา ณ ที่นี้ แล้วเราจะต่อสู้กัน” ว่าแล้วราชสีห์ก็เดินจากไป

ฝ่ายหมูป่าได้ยินดังนั้นก็ตั้งใจจึงรีบกลับไปบอกกับหมูญาติให้รู้ทั่วกัน ฝ่ายญาตินั้นเมื่อได้ยินเรื่องที่หมูป่าเล่าต่างก็กลัวภัยเป็นกำลัง จึงร้องว่า

“คราวนี้แหละท่านจะทำให้เราทั้งหลายเดือดร้อน ท่านนี้ไม่รู้จักกำลังของตัวเอง คิดจะต่อสู้กับราชสีห์ พอราชสีห์มาถึงก็จะทำให้เราพลอยสิ้นชีวิตเสียทั้งหมด”

สุกรตัวนั้นครั้นได้ยินก็ได้สติเกิดความกลัวขึ้นมาจึงปรึกษาหมู่ญาติว่า

“ตัวข้ามันได้พูดเกินไปแล้ว จะทำอย่างไรดีเล่า

หมู่ญาติทั้งหลายต่างพากันคิดหาวิธีการแก้ปัญหาและแล้วก็กล่าวขึ้นว่า

“เจ้าจงไปยังที่ซบถ่ายของพระฤาษี ในป่าใกล้ ๆ นี้ แล้วลงเกลือกกัวกับอุจระเหล่านั่นให้เปื้อนทั่วตัว แล้วตากกายให้แห้งทุก ๆ วัน จนกว่าจะถึงวันที่ 7 ซึ่งเป็นวันนัดทำสงคราม เจ้าจงทำให้กายชุ่มไปด้วยหยาดน้ำค้าง แล้วรีบไปยังที่นัดหมายก่อนที่ราชสีห์จะมา กำหนดหาทิศทางลมให้ดี แล้วไปยืนอยู่ ณ ที่เหนือลม ราชสีห์นั้น เป็นสัตว์สะอาด หากมาได้กลิ่นเหม็นในกายของเจ้าแล้วน่าจะยอมให้ชัยชนะแก่เจ้าเป็นแน่”

หมู่นั้นเมื่อได้ฟังคำแนะนำของหมู่ญาติก็รับคำไปปฏิบัติตาม ยอมอดทนเกลือกกัวอยู่กับอุจระของพระฤาษีอยู่เป็นเวลาถึง 7 วัน 7 คืน โดยมีได้ผัดคำที่รับปากไว้

ครั้นถึงกำหนดวันนัดต่อสู้ หมู่นั้นแม้จะกลัวราชสีห์ แต่ก็ไม่ได้หลบหนีหน้าไป หากแต่รีบไปยังที่นัดหมายก่อนที่ราชสีห์จะมาถึง และไปยืนรอท่าอยู่ ณ ที่เหนือลมตามคำแนะนำของหมู่ญาติ เมื่อราชสีห์มาถึงยังที่นัดหมาย และได้กลิ่นเหม็นในกายหมู่นั้น ก็เข้าใจชัดเจนในอุบาย จึงกล่าวขึ้นว่า

“แน่หาย อุบายท่านที่ท่านคิดทำมานี้ดีจริงแล้ว ท่านมาหาเราตามสัญญา แต่เราไม่อาจจะถูกต้องกายของท่านได้ เรายอมให้ชัยชนะแก่ท่านแล้ว ท่านจงไปเสียเถิดอย่าได้มาให้เราเห็นอีก”

ฝ่ายหมู่นั้นเมื่อได้ยินดังนั้นก็รับคำรีบหลีกทางให้แก่ราชสีห์ และพาหมู่ญาติของตนเข้าไปอาศัยอยู่ในป่าลึกอย่างมีความสุข โดยที่ไม่เคยกลับมาให้ราชสีห์เห็นอีกเลยตามคำสัญญา

*****

9.2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการปฏิบัติตามคุณธรรมสำหรับเด็กข้อที่ 4 ซื่อสัตย์ ไม่ปรากฏ

10. นิทานชาดกที่สอดคล้องกับคุณธรรมสำหรับเด็กข้อที่ 4 ไม่เห็นแก่ตัว จำนวน 1 เรื่อง ดังนี้

10.1. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการปฏิบัติตามคุณธรรมสำหรับเด็กข้อที่ 4 ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ปรากฏ

10.2. นิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการปฏิบัติตรงข้ามกับคุณธรรมสำหรับเด็กข้อที่ 4 ไม่เห็นแก่ตัว จำนวน 1 เรื่อง คือ เรื่อง “พญาคมชาดก” ปรับเป็น “เสือใหญ่ไพรกว้าง”

“เสือใหญ่ไพรกว้าง”

กาลครั้งหนึ่งนานมา ณ ป่าใหญ่ข้างหมู่บ้านแห่งหนึ่งยังมีเทวดาประจำต้นไม้ 2 องค์ อาศัยสถิตย์อยู่ ณ วิมาน ในต้นไม้ใหญ่ 2 ต้น ที่ขึ้นอยู่คู่กัน ใกล้กันนั้น ยังมี ราชสีห์ตัวหนึ่ง และ เสือโคร่งอีกตัวหนึ่ง อาศัยหากินอยู่ ด้วยเหตุนี้ ผู้คนจึงมักล่าเข้าไปตัดไม้ ถางป่า เพื่อทำไร่ไถนา ไม่แม้แต่จะย่างกรายเข้าไปใกล้กับป่านั้น เนื่องจากกลัวภัยอันตรายจะเกิดจากสัตว์ร้ายทั้งสอง ฝ่ายพระยาราชาสีห์ และ พระยาเสือโคร่ง นั้น ก็เที่ยวล่าสัตว์น้อยใหญ่ในป่านั้น กินเป็นอาหาร ที่เหลือกินก็กองทิ้งไว้ตามพงหญ้าในป่านั้นเอง ชากสัตว์เหลือกินเหล่านั้นทำให้เกิดกลิ่นเหม็นคลุ้งไปทั่วบริเวณ

ครั้งนั้น เทวดาประจำต้นไม้องค์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในต้นไม้ใหญ่ ไม่อาจจะทนกลิ่นอันตลบอบอวลนั้นได้ จึงไปปรึกษากับเทวดาประจำต้นไม้ผู้มีปัญญาว่า

“แนะนำหาย ท่านเห็นหรือไม่ว่า ป่าใหญ่อันสมบูรณ์ของเราทั้งสอง บัดนี้สกปรก รกรุงรังไปด้วยซากสัตว์ที่ราชสีห์และเสือโคร่งกัดกิน แถมยังส่งกลิ่นเหม็นคลุ้งไปหมด เห็นที่เราทั้งสองจะต้องขับไล่สัตว์ทั้งสองออกจากป่านี้เสียแล้ว ท่านเห็นอย่างไรบ้างเล่า”

ฝ่ายเทวดาประจำต้นไม้ผู้มีปัญญาได้ยินดังนั้นจึงเตือนสติเทวดาผู้โง่เขลาว่า

“ท่านเอ๋ย เชื้อข้าเกิดหากท่านขับไล่ สัตว์ร้ายทั้ง 2 ไปแล้ว ต้นไม้ของเราทั้งสองก็จะไม่สามารถตั้งอยู่ได้อีกต่อไป เหล่ามนุษย์ทั้งหลายเมื่อรู้ว่าสัตว์ร้ายทั้งสองจากไปแล้ว ย่อมเข้ามาทำร้ายต้นไม้ของเราเป็นแน่”

เทวดาประจำต้นไม้ผู้โง่เขลานั้น ก็ไม่ได้เชื่อฟังคำกล่าวของผู้มีปัญญาแต่อย่างใด อยู่มาวันหนึ่ง เธอจึงสำแดงกายให้แลดูน่ากลัว เป็นอย่างยิ่งทำให้สัตว์ร้ายทั้งสองตกใจ และหนีไปในที่สุด ฝ่ายมนุษย์เมื่อเห็นว่าเสือโคร่ง และ ราชสีห์ได้หนีหายไปแล้ว จึงพากันมาตัดไม้ ถางพง เพื่อสร้างที่อยู่ และ ที่ทำกินกันอย่างสบายใจ จนใกล้จะมาถึงต้นไม้ของเทวดาประจำต้นไม้ทั้งสององค์

“ทำอย่างไรดีเล่าท่าน พวกมนุษย์ คงจะรुक้าเข้ามาถึงไม้ใหญ่ของเราเป็นแน่” เทวดาโง่เขลา ถามเทวดาผู้ทรงปัญญาในวันหนึ่ง”

“ท่านเป็นผู้ก่อเหตุนี้ ก็แก้เองเถิด เราจะแนะนำให้ จงไปหาราชสีห์ และ เสือโคร่งทั้งสอง เพื่อให้เขากลับมาช่วยปกป้องรักษาป่าอย่างเดิมเถิด” เทวดาผู้ทรงปัญญาช่วยหาทางแก้ไข

เทวดาโง่เขลาได้ยินดังนั้น จึงรีบเดินทางไปยังป่าลึก ที่สัตว์ทั้งสองเข้าไปอาศัยหากินอยู่แล้ว กล่าวคำขอโทษในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป หากแต่สัตว์ทั้งสอง ได้พบกับสถานที่ที่น่าอยู่ และ อุดมสมบูรณ์กว่าเสียแล้วจึงไม่ได้กลับมาตามคำขอร้องของเทวดาประจำต้นไม้

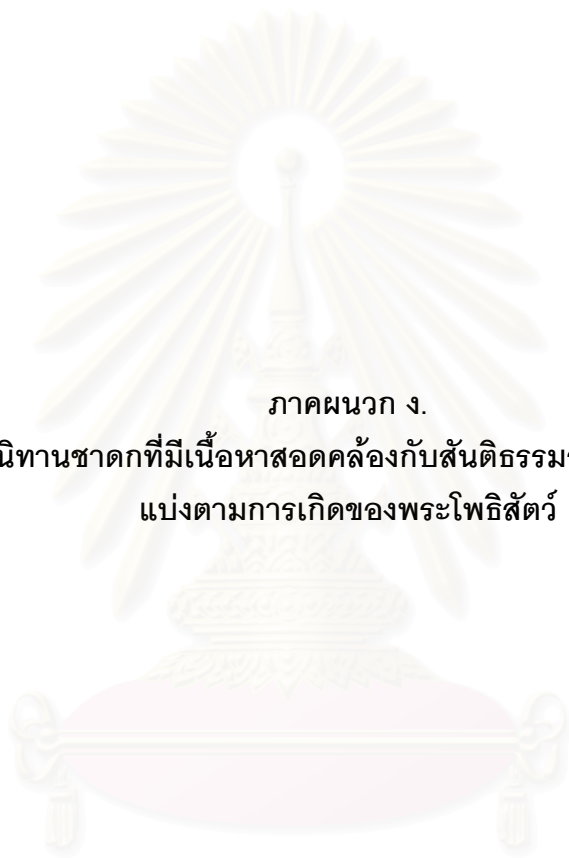
ในวันนั้นเองมนุษย์ทั้งหลายก็พากันมาถึงไม้ใหญ่ทั้งสองต้น และแล้วก็ลงมือตัดต้นไม้ใหญ่ทั้งสองให้ล้มลง ทำให้เทวดาประจำต้นไม้ที่อาศัยอยู่ในต้นไม้ใหญ่นั้นก็ต้องร่อนเร่ไม่มีที่อยู่อาศัย

ข้างฝ่ายราชสีห์และเสือโคร่งก็ได้อาศัยอยู่ ณ ป่าอันอุดมสมบูรณ์แห่งใหม่อย่างมีความสุข โดยที่ไม่มีมนุษย์เข้ามาบกรวนอีกเลย

*****

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

เรื่องย่อนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
แบ่งตามการเกิดของพระโพธิสัตว์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเทวดา พรหม ยักษ์

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ	รายละเอียดพระชาติ
386	ขรปุตตชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นท้าวสุขัมบดี แปลงเพศเป็นแพะบอกอุบายให้พระเจ้าเสนกพ้นจากอันตรายชีวิต เพราะโทษที่พระองค์หลงเชื่อคำพระราชเทวี	ท้าวสุขัมบดี
272	พยัคฆชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพฤกษเทวดาอยู่ในดงอันมีราชสีห์และเสือโคร่ง ห้ามมิให้เพื่อนพฤกษเทวดาไล่สัตว์ร้ายทั้งสองเสียจากดงนั้น รุกขเทวดานั้นไม่เชื่อฟัง ถูกพวกมนุษย์มาตัดต้นไม้ที่ตั้งวิมานจนหมดสิ้น	พฤกษเทวดา
38	พกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา ตีเตียนนกยางตัวหนึ่งซึ่งหลอกกินปลาได้หมดทั้งสระ กลับเสียรู้ปูหนึบคอขาดตาย	รุกขเทวดา
74	รุกขธรรมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา บอกอุบายให้หมู่ญาติจองวิมานที่พ้นพายุอันตราย	รุกขเทวดา
361	วิณณาโรหชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา ได้ราบเหตุที่สุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งซึ่งไปอาศัยกินอาหารที่เป็นเดนเสือและราชสีห์ ภายหลังสุนัขจิ้งจอกอยากกินเนื้อเสือและราชสีห์ จึงไปยุสัตว์ทั้งสองหวังจะให้แตกร้าง จะได้ต่อสู้กันจนเกิดอันตราย เมื่อสัตว์ทั้งสองไม่เชื่อคำตัวก็ต้องหลีกหนีไป	รุกขเทวดา
439	จตุทวารชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา เทียวไปในอุสุทฺถนรก มิตตวินทุกะถามถึงบุรพกรรมของตนได้แสดงบุรพกรรมและกาลพันทุกข์ว่ายังไม่มีการกำหนด	รุกขเทวดา
			รวม 6 เรื่อง

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมนุษย์

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ	รายละเอียดพระชาติ
371	ทีฆิติโกศลชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นที่ฆาตุกุมาร วันหนึ่งพระเจ้าพาราณสีเสด็จไปประพาสป่ากับที่ฆาตุกุมาร ก่อนพระทัยบรรทมหลับอยู่ที่ดักที่ฆาตุ ครั้นที่ฆาตุนึกถึงเรื่องที่พระเจ้าพาราณสีฆ่าพระชนกชนนีของพระองค์เสีย คิดจะปลงพระชนม์พระเจ้าพาราณสีตอบแทน แต่หากพระกุมารมาทรงระลึกถึงโอวาทที่พระชนกชนนีประทานไว้ จึงไม่ปลงพระชนม์พระเจ้าพาราณสี เป็นแต่กล่าวขู่ให้เกรง แล้วทูลขอชีวิตตน ครั้นพระเจ้าพาราณสีทรงทราบว่าที่ฆาตุเป็นโอรสพระเจ้าทีฆิติจึงพระราชทานพระราชธิดาของพระองค์ให้เป็นมเหสีแล้วให้กลับไปครองโกศลรัฐซึ่งเป็นของพระราชบิดา	กุมาร
446	ตักกกลชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นบัณฑิตกุมาร ได้ฟังมารดาจะให้บิดาฆ่าปู ทำอุบายช่วยปูให้รอดตายได้ ภายหลังคิดอุบายให้มารดาละพยศร้าย	กุมาร
472	มหาปทุมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นปทุมราชกุมาร มารดาเลี้ยงแกล้งใส่ร้ายให้ประหารชีวิตด้วยไม่ยอมทำชู้กับตน พระองค์รอดพ้นจากความตายได้ด้วยอานาปานุสสติ	กุมาร
253	มณีกันฐชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเชษฐดาบส บอกอุบายให้ดาบสน้องชายขอแก้วมณีพระยานาค เพื่อไม่ให้พระยานาคมาหาต่อไป	ดาบส
271	อุทปานทุสกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นดาบส กล่าวสอนสุนัขจิ้งจอกซึ่งถ่ายอุจจาระและปัสสาวะลงในบ่อ ไม่ให้มาทำทวารจารเช่นนั้นอีก	ดาบส
285	มณีสุกรชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นดาบส สอนสุกรป่าอันมีความรำคาญเพราะเห็นเงาราชสีห์ติดอยู่ ณ แก้วมณี ให้หนีไปหาที่อื่นอยู่	ดาบส
497	มาตังคชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาตังคดาบส ทำความเพียรทรมานพวกพราหมณ์ผู้หยิ่งจองหองด้วยชาติตระกูล	ดาบส
353	เวนสาขาชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นทศปาโมกข์อาจารย์ สั่งสอนศิลปศาสตร์ ครั้นเห็นพรหมทัตกุมาร เป็นผู้มิถิธยาศัยหยาบช้า จึงได้กล่าวสั่งสอน เมื่อพรหมทัตกุมารกลับมาเมืองได้เป็นพระเจ้าพาราณสี ทรงเชื้อค้ำปิงคิยนุโรหิต จึงรับสั่งให้ควักพระเนตรภษตรีถึงพันองค์แล้วปลงพระชนม์เสีย ภายหลังเมื่อพระเจ้าพรหมทัตมีพระเนตรแตกทั้ง 2 ข้าง จึงได้ทรงระลึกถึงโอวาทที่อาจารย์กล่าวสอนไว้	ทศปาโมกข์อาจารย์

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมนุษย์ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ	รายละเอียดพระชาติ
273	กัจฉปชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพรหมณ์ออกบวชเป็นฤาษี มีลิงโลดมาทำทวารจรต่าง ๆ กัดทอนได้ ภายหลังกลับช่วยลิงนั้นซึ่งไปทำทวารจรแก่เต่าให้พ้นจากทุกข์	พรหมณ์
130	โกสิยชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพรหมณ์ทศปาโมกษ์ สอนศิษย์ให้ทำยาแก้ไข้มายา	พรหมณ์ทศปาโมกษ์
477	จุลนารทกัศสปชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพรหมณ์มหาศาล ครั้นภรรยาตายออกบวชเป็นฤาษีกับบุตรชาย นางกุมาริกาหลบทำลายศีลดาบสกุมาร ภายหลังสอนบุตรให้เจริญกสิณภาวนากลับได้ฌานอีก	พรหมณ์มหาศาล
98	ภูฏวานิชชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพ่อค้าชื่อบัณฑิต รู้เท่าอุบายของพ่อค้าโกง อ้างรุกขเทวดา จึงเอาไฟสุ่มโพรงไม้ให้รุกขเทวดาปลอมตัวออกมาให้เห็นตัว	พ่อค้า
365	อหิตุณชกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพ่อค้าขายข้าวเปลือก หมอญคนหนึ่งนำเอาลิงมาฝากพ่อค้าไว้ หมอญไปเล่นการมหรสพเสีย 7 วัน พ่อค้าได้ให้อาหารแก่ลิง ครั้นหมอญกลับมาได้เขียนลิงและพาไปผูกไว้ที่ต้นไม้ ลิงหนีไปได้ หมอญกล่าวล่อลวงจะจับลิง ๆ กล่าวตัดพ้อแล้วหนีไป	พ่อค้าขายข้าวเปลือก
90	อกตัณญชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเศรษฐี เพื่อนเศรษฐีไม่ตอบแทนคุณ พวกเขาปรึกษากันของพระโพธิสัตว์แก้แค้นแทน	เศรษฐี
363	หิริชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเศรษฐีชาวเมืองพาราณสี สั่งสอนบริวารถึงเรื่องบุคคลผู้ไม่ทำกิจที่ตนควรทำแก่ผู้มาหาย่อมไม่ได้การตำตบ แล้วแสดงลักษณะแห่งมิตรสหาย	เศรษฐี
401	ทสัณณชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเสนกบัณฑิต คิดอุบายถวายโอวาทรักษาพระราชินีให้หายพระโรคอาเจียนโลหิต ซึ่งเกิดด้วยเหตุเสียพระทัยเพราะบุตรบุโรหิตพามเหสีหนีไป	เสนกบัณฑิต
356	การันทียชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอันตเวทสิกผู้ใหญ่ของอาจารย์ทศปาโมกษ์ มีนามว่าการันทียมาณพ ครั้นเห็นอาจารย์ให้ศีลแก่ผู้ที่ไม่ได้ขอซึ่งท่านได้พบเห็น เมื่อปรารถนาจะให้อาจารย์ละความประพฤตินั้นเสีย จึงได้ขนก่อนศิลาทิ้งลงในลำธาร ครั้นอาจารย์มาถามได้กล่าวความอุปมา อุปไมยให้อาจารย์เห็นจริง จนละความประพฤตินั้นเสียได้	อันตเวทสิก
218	ภูฏวานิชชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ พิพากษาคดีที่หากันด้วยเรื่องหนูกินผล และเรื่องเหยี่ยวฉีกเอาทารกไป	อำมาตย์

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมนุษย์ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ	รายละเอียดพระชาติ
306	สุชาดาชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ของพระเจ้าหรมทัต ถวายโอรษาให้ทำวธอหายกริ้วพระมเหลซึ่งทรงมัวเมาด้วยยศ	อำมาตย์
332	รถลัญจิวชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ผู้พิพากษา ราชปุโรหิตตีพวกเกวียนไม้ประดักพลาตมาถูกตัวเอง กลับไปกล่าวโทษพวกเกวียนว่าทำร้าย พระโพธิสัตว์ตัดสินให้ราชปุโรหิตแพ้	อำมาตย์
6	เทวธรรมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโอรสพระเจ้าพารานสี พาน้องชาย 2 องค์ไปอยู่ป่า น้องชายทั้งสองถูกผีเสื้อน้ำจับถาม เทวธรรมแก้ไม่ได้ พระโพธิสัตว์ทรงแสดงเทวธรรมทรมานผีเสื้อน้ำหายพศร้าย	โอรส พระเจ้าพารานสี
			รวม 21 เรื่อง

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสัตว์

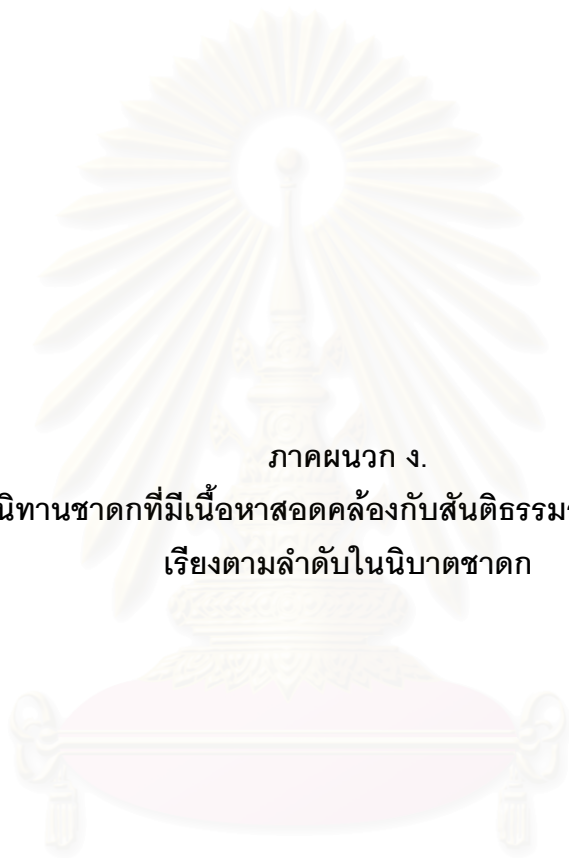
ลำดับ	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ	รายละเอียดพระชาติ
28	นันทิวีสาลชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโค ทรมานเจ้าของที่วักกล่าวคำหยาบซ้ำ	โค
30	มูณิกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโค สั่งสอนน้องชายมิให้อิจฉาสุกร	โค
37	ติตติรชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกกกระทา ชักชวนข้างและวานรให้พระพุทติอปลายนธรรม คือความเคารพกันและกัน	นกกกระทา
503	สัตติคุมพชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกแขกเต้าชื่อบุผกะ แสดงคุณและโทษแห่งการคบบัณฑิตและคนพาล ให้พระเจ้าปัญจาลราชเลื่อมใส	นกแขกเต้า
115	อนุสาลิกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยานก กล่าวติเตียนนางนกผู้เที่ยวไปด้วยความโลก	พระยานก
33	สัมไมทมานชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยานกกระจาบ สอนให้พวกนกกกระจาบพร้อมเพรียงกัน ในเวลาติตข้ายพันอันตรรายได้ ภายหลังนกกกระจาบเกียงแย้งกันไม่พร้อมเพรียงตามคำพระโพธิสัตว์ พรานตลบเอาไปได้	พระยานกกระจาบ
15	ขราทิยชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ติเตียนลูกเนื้อผู้เป็นหลานอันไม่เอาใจใส่เล่าเรียนมฤคมายา เทียวกระเจิงไปจนติตบ่วงตาย	พระยาเนื้อ

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสัตว์ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ	รายละเอียดพระชาติ
427	คิชมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาแครง สอนบุตรไม่ให้品行สูงเกินภูมิของนง บุตรไม่เชื่อคำสอนต้องพินาศเพราะลมกรด	พระยาแครง
153	สุกรชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นราชสีห์ ไม่เข้าใกล้สุกรซึ่งเกลือกอาจมน้ำแล้วมาทำรบ	ราชสีห์
58	ตโยธัมมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นบุตรวานร ลวงเหยียบศิระษะจรเข้า โดดหนีเอาตัวรอดได้	วานร
			รวม 10 เรื่อง

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเสวยพระชาติเป็นสัตว์ในเทพนิยาย

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ	รายละเอียดพระชาติ
32	โมรณัจจชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาหงส์ ให้ธิดาเลือกคู่ธิดาเลือกได้นกยูง ๆ ตีใจไม่รักชาติ พระโพธิสัตว์ไม่ให้ธิดา	พระยาหงส์
270	อูลุกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นหงส์ ได้รับเลือกเป็นพระยานก เพราะกากับนกเค้าแก่แย่งกัน	หงส์
			รวม 2 เรื่อง

ภาคผนวก ง.

เรื่องย่อนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
เรียงตามลำดับในนิบาตชาดก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องย่อนิทานชาดกเรียงตามลำดับในนิบาตชาดก

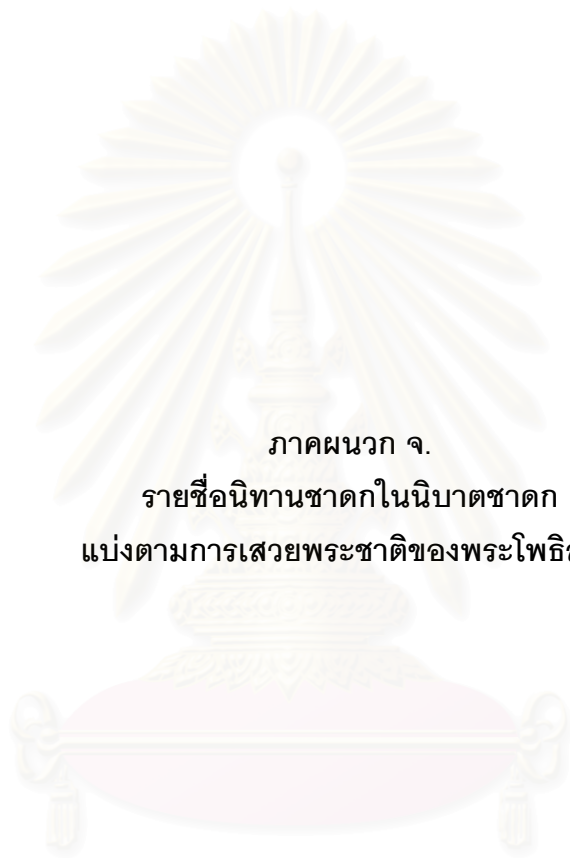
ลำดับ	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
6	เทวธรรมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโอรสพระเจ้าพาราณสี พาน้องชาย 2 องค์ไปอยู่ป่า น้องชายทั้งสองถูกผีเสื้อน้ำจับตามเทวธรรมแก้ไม่ได้ พระโพธิสัตว์ทรงแสดงเทวธรรมทรมานผีเสื้อน้ำหายพยศร้าย
15	ขราทียชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาเนื้อ ตีเตียนลูกเนื้อผู้เป็นหลานอันไม่เอาใจใส่เล่าเรียนมฤคมายา เทียวกระเจิงไปจนติดบ่วงตาย
28	นันทิวีสาลชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโค ทรมานเจ้าของที่ว่ากล่าวคำหยาบช้า
30	มูถิกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโค สั่งสอนน้องชายมิให้อิจฉาสุกร
32	โมรณัจจชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาหงส์ ให้ธิดาเลือกคู่ ธิดาเลือกได้นกยูง ๆ ดีใจไม่รักษาสติ พระโพธิสัตว์ไม่ให้ธิดา
33	สัมโมทมานชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยานกกระเจาบ สอนให้พวกนกกระเจาบพร้อมเพรียงกัน ในเวลาติดขायพันอันตรายได้ ภายหลังนกกระเจาบเกี้ยวแย่งกันไม่พร้อมเพรียงตามคำพระโพธิสัตว์ พรานตลบเอาไปได้
37	ติตติรชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกกกระทา ชักชวนช่างและวานรให้พระพุทธรูปจายนธรรม คือความเคารพซึ่งกันและกัน
38	พกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา ตีเตียนนกยางตัวหนึ่งซึ่งหลอกกินปลาได้หมดทั้งสระ กลับเสียรู้ปูหนึบคอขาดตาย
58	ตโยธัมมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นบุตรวานร บิดาคิดจะฆ่ากลับได้เป็นนายฝูง
74	รุกขธรรมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา บอกอุบายให้หมู่ญาติของวิมานที่พื้นพายุอันตราย
90	อกตัณณูชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเศรษฐี เพื่อนเศรษฐีไม่ตอบแทนคุณ พวกเขาบริษัทของพระโพธิสัตว์แก้แค้นแทน
98	ภูฏวานิชชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพ่อค้าชื่อบัณฑิต รู้เท่าอุบายของพ่อค้าโกง อ้างรุกขเทวดา จึงเอาไฟสุมโพรงไม้ให้รุกข-เทวดาปลอมต้องออกมาให้เห็นตัว
115	อนุสาลิกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยานก กล่าวตีเตียนนางนกผู้เที่ยวไปด้วยความโลภ
130	โกสิยชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ทาศาปาโมกข์ สอนศิษย์ให้ทำยาแก้ไข้มายา
153	สุกรชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นราชสีห์ ไม่เข้าใกล้สุกรซึ่งเกลือกอาจมาแล้วมาทำรบ
218	ภูฏวานิชชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ พิพากษาคดีที่หากันด้วยเรื่องหนูกินผาล และเรื่องเหยี่ยวเฉี่ยวเอาทารกไป

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
253	มณีกันฐชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเศรษฐีดาบส บอกอุบายให้ดาบสน้องชายขอแก้วมณีพระยานาค เพื่อไม่ให้พระยานาคมาหาต่อไป
270	อุลุกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นหงส์ ได้รับเลือกเป็นพระยานก เพราะกากับนกเค้าแก่แย่งกัน
271	อุทปานทุสกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นดาบส กล่าวสอนสุนัขจิ้งจอกซึ่งถ่ายอุจจาระและปัสสาวะลงในบ่อ ไม่ให้มาทำทวารจารเช่นนั้นอีก
272	พยัคฆชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพฤกษเทวดาอยู่ในดงอันมีราชสีห์และเสือโคร่งห้ามมิให้เพื่อนพฤกษเทวดาไล่สัตว์ร้ายทั้งสองเสียจากดงนั้น รุกขเทวดานั้นไม่เชื่อฟัง ถูกพวกมนุษย์มาตัดต้นไม้ที่ตั้งวิมานจนหมดสิ้น
273	กัจฉปชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพรหมณ์ออกบวชเป็นฤาษี มีลิงโลลมาทำทวารจารต่าง ๆ กัดทอนได้ ภายหลังกลับช่วยลิงนั้นซึ่งไปทำทวารจารแก่เต่าให้พ้นจากทุกข์
285	มณีสุกรชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นดาบส สอนสุกรป่าอันมีความรำคาญเพราะเห็นเงาราชสีห์ติดอยู่ ณ แก้วมณี ให้หนีไปหาที่อื่นอยู่
306	สุชตาชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ของพระเจ้าพรหมทัต ถวายโอวาทให้ท้าวเธอหายกลัวพระมเหสีซึ่งทรงมัวเมาด้วยยศ
332	รถลัญจิวชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ผู้พิพากษาราชบุโรหิตตีพวกเกวียนไม้ประดักพลาดมาถูกตัวเองกลับไปกล่าวโทษพวกเกวียนว่าทำร้าย พระโพธิสัตว์ตัดสินให้ราชบุโรหิตแพ้
353	เวนสาขาชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นทศปาโมกข์อาจารย์ สั่งสอน ศิลปศาสตร์ ครั้นเห็นพรหมทัตกุมาร เป็นผู้มึนอหิวาตภัยหายเข้า จึงได้กล่าวสั่งสอน เมื่อพรหมทัตกุมารกลับมาเมืองได้เป็นพระเจ้าพาราณสี ทรงเชื่อคำปิงคิยบุโรหิต จึงรับสั่งให้ควักพระเนตรกษัตริย์ถึงพันองค์แล้วปลงพระชนม์เสีย ภายหลังเมื่อพระเจ้าพรหมทัตมีพระเนตรแตกทั้ง 2 ข้าง จึงได้ทรงระลึกถึงโอวาทที่อาจารย์กล่าวสอนไว้
356	การันทียชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นอันเตวาลิกผู้ใหญ่ของอาจารย์ทศปาโมกข์ มีนามว่าการันทียมาณพ ครั้นเห็นอาจารย์ให้ศิลาแก่ผู้ที่ไม่ได้ขอซึ่งท่านได้พบเห็นเมื่อปรารถนาจะให้อาจารย์ละความประพฤตินั้นเสีย จึงได้ขนก้อนศิลาทิ้งลงในลำธาร ครั้นอาจารย์มาถามได้กล่าวความอุปมา อุปไมยให้อาจารย์เห็นจริงจนละความประพฤตินั้นเสียได้

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
361	วิณณาโรหชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา ได้ราบเหตุที่สุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งซึ่งไปอาศัยกินอาหารที่เป็นเดนเสื่อและราชสีห์ ภายหลังสุนัขจิ้งจอกอยากกินเนื้อเสื่อและราชสีห์ จึงไปยุสัตว์ทั้งสองหวังจะให้แตกร้าง จะได้ต่อสู้กันจนเกิดอันตราย เมื่อสัตว์ทั้งสองไม่เชื่อคำตักเตือนต้องหลีกหนีไป
363	หิริชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเศรษฐีชาวเมืองพาราณสี สั่งสอนบริวารถึงเรื่องบุคคลผู้ไม่ทำกิจที่ตนควรทำแก่ผู้มาหา ย่อมไม่ได้รับการตำตอบ แล้วแสดงลักษณะแห่งมิตรสหาย
365	อหิตุณทิกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพ่อค้าขายข้าวเปลือก หมอญคนหนึ่งนำเอาลิงมาฝากพ่อค้าไว้ หมอญไปเล่นการมหรสพเสีย 7 วัน พ่อค้าได้ให้อาหารแก่ลิง ครั้นหมอญกลับมาได้เขียนลิงและพาไปผูกไว้ที่ต้นไม้ ลิงหนีไปได้ หมอญกล่าวล่อลวงจะจับลิง ๆ กล่าวตัดพ้อแล้วหนีไป
371	ทีฆิติโกศลชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นที่ฆาตูกุมาร วันหนึ่งพระเจ้าพาราณสีเสด็จไปประพาสป่ากับที่ฆาตูกุมาร อ่อนพระทัยบรรทมหลับอยู่ที่ตักที่ฆาตูกุมาร ครั้นที่ฆาตูกุมารนึกถึงเรื่องที่พระเจ้าพาราณสีฆ่าพระชนกชนนีของพระองค์เสีย คิดจะปลงพระชนม์พระเจ้าพาราณสีตอบแทน แต่หากพระกุมารมาทรงระลึกถึงโอวาทที่พระชนกชนนีประทานไว้ จึงไม่ปลงพระชนม์พระเจ้าพาราณสี เป็นแต่กล่าวรู้ให้เกรง แล้วทูลขอชีวิตตน ครั้นพระเจ้าพาราณสีทรงทราบว่ที่ฆาตูกุมารเป็นโอรสพระเจ้าทีฆิติจึงพระราชทานพระราชธิดาของพระองค์ให้เป็นมเหสีแล้วให้กลับไปครองโกศลรัฐซึ่งเป็นของพระราชบิดา
386	ขรปุตตชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นท้าวสุทัมบดี แปลงเพศเป็นแพะบอกอุบายให้พระเจ้าเสนกพ้นจากอันตรายชีวิต เพราะโทษที่พระองค์หลงเชื่อคำพระราชเทวี
401	พลัณณกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเสนกบัณฑิต คิดอุบายถวายโอวาทรักษาพระราชินีให้หายพระโรคอาเจียนโลหิต ซึ่งเกิดด้วยเหตุเสียพระทัยเพราะบุตรปุโลहितพามเหสีหนีไป
427	คิชมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาแครง สอนบุตรไม่ให้บินสูงเกินภูมิของนกบุตรไม่เชื่อคำสอนต้องพินาศเพราะลมกรด
439	จตุทวารชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นรุกขเทวดา เทียวไปในอุสสุทนมกมิตดินทุกะตามถึงบุรพกรรมของตน ได้แสดงบุรพกรรมและกาลพันทุกข์ว่ายังไม่มีการกำหนด
446	ตักกกลชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นบัณฑิตกุมาร ได้ฟังมารดาอุให้บิดาฆ่าปู่ ทำอุบายช่วยปู่ให้รอดตายได้ ภายหลังคิดอุบายให้มารดาละพศร้าย

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	เรื่องย่อ
472	มหาปทุมชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นปทุมราชกุมาร มารดาเลี้ยงแก่ลั้งใส่ร้ายให้ประหารชีวิตด้วยไม่ยอมทำชู้กับตน พระองค์รอดพ้นจากความตายได้ด้วยอานุกาฬสุจริต
477	จุลนารทกัณฐกชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์มหาศาล ครั้นภรรยาตายออกบวชเป็นฤๅษีกับบุตรชาย นางกุมาริกาชอบทำลายศีลดาบสกุมาร ภายหลังสอนบุตรให้เจริญกสิณภาวนากลับได้ฌานอีก
497	มาตังคชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาตังคดาบส ทำความเพียรทรมานพวกพราหมณ์ผู้หึงจองหองด้วยชาติตระกูล
503	สัตติคุมพชาดก	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกแขกเต้าชื่อบุผกะ แสดงคุณและโทษแห่งการคบบัณฑิตและคนพาล ให้พระเจ้าปัญจาลราชเลื่อมใส

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

รายชื่อนิทานชาดกในนิบาตชาดก
แบ่งตามการเสวยพระชาติของพระโพธิสัตว์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิทานชาดกเรื่องทีพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเทพดา พรหม ยักษ์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ
228	กามนีตชาดก	ท้าวสักกเทวราช	13	กัณฐินชาดก	รุกขเทพดา
121	กุสณาพีชาดก	กุสณาพีเทพดา	18	มตกัตตชาดก	รุกขเทพดา
391	บีฬพชิตวิเธฐกชาดก	ท้าวโกสีย์	19	อชายจิตชาดก	รุกขเทพดา
264	มหาปนาทชาดก	ท้าวสักกเทวราช	38	พกชาดก	รุกขเทพดา
300	พกชาดก	ท้าวสักกเทวราช	74	รุกขธรรมชาดก	รุกขเทพดา
393	วิฆาสาทชาดก	ท้าวสักกเทวราช	105	ทูปพลกัฐฐชาดก	รุกขเทพดา
512	กุมภชาดก	ท้าวสักกะ	109	กณชกชาดก	รุกขเทพดา
82	มิตตวินทชาดก	เทพดา	113	สิงคาลชาดก	รุกขเทพดา
104	มิตตวินทชาดก	เทพดา	217	เสศคฺชาดก	รุกขเทพดา
326	กั๊กการุชาดก	เทวบุตร	294	ขัมพูชาทกชาดก	รุกขเทพดา
369	มิตวินทชาดก	เทวบุตร	295	อนัตตชาดก	รุกขเทพดา
457	ธัมมเทวปุตตชาดก	ธรรมเทวบุตร	298	ปັกกอุทุมพรชาดก	รุกขเทพดา
545	พรหมนารทชาดก	พรหม	307	ปลาสชาดก	รุกขเทพดา
31	กุลาวกชาดก	พระอินทร์	311	ปุจิมันทชาดก	รุกขเทพดา
202	เกพีสีลชาดก	พระอินทร์	361	วิณณาโรหชาดก	รุกขเทพดา
344	อัมพชาดก	พระอินทร์	400	ทัฬพปุปผชาดก	รุกขเทพดา
372	มิดโปตกชาดก	พระอินทร์	412	โกฏสิมพลชาดก	รุกขเทพดา
374	จุลธนูคคชาดก	พระอินทร์	419	สุลสาชาดก	รุกขเทพดา
410	โสमतตตชาดก	พระอินทร์	426	ทีปชาดก	รุกขเทพดา
417	กัจจანიโคตตชาดก	พระอินทร์	437	ปุตติมังสชาดก	รุกขเทพดา
469	มหากัณฐชาดก	พระอินทร์	439	จตุทวารชาดก	รุกขเทพดา
489	สุรุจิชาดก	พระอินทร์	465	ภัททสาลชาดก	รุกขเทพดา
535	สุทธาโกชนชาดก	พระอินทร์	475	ผันทนชาดก	รุกขเทพดา
102	ป้อนนิกชาดก	พฤกษเทพดา	520	ภันชติณชกชาดก	รุกขเทพดา
139	อุภโตภักฐชาดก	พฤกษเทพดา	146	กากชาดก	สมุทรเทพดา
187	จตุมัตถชาดก	พฤกษเทพดา	190	สีลานิสังสชาดก	สมุทรเทพดา
209	กั๊กกรชาดก	พฤกษเทพดา	296	สมุททชาดก	สมุทรเทพดา
227	คูลปาณกชาดก	พฤกษเทพดา	297	กามวิลาปชาดก	สมุทรเทพดา
272	พยัคฆชาดก	พฤกษเทพดา	147	ปุปฺปรตตชาดก	อากาศเทพดา
283	วัชฌกีสุกรชาดก	พฤกษเทพดา	432	ปทกุสลชาดก	บุตรนางยักษ์ณี
492	ตัจจกีสุกรชาดก	พฤกษเทพดา			รวม 61 เรื่อง

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมนุษย์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ
151	ราโชวาทชาดก	กษัตริย์	207	อัสสกชาดก	ดาบส
191	รูกชาดก	กษัตริย์	234	อสิตมาภูชาดก	ดาบส
405	พกพรหมชาดก	กัปดาบส	244	วีตัจฉชาดก	ดาบส
39	นันทชาดก	กุกุมพี	246	พาลอวาทชาดก	ดาบส
268	อารามทูลกชาดก	กุลบุตร	250	กปิชาดก	ดาบส
299	โกมาริยปุตตชาดก	โกมาริยดาบส	271	อุทปานทูลกชาดก	ดาบส
179	สตรกรรมชาดก	คนจันทาล	281	อัมพันตชาดก	ดาบส
309	ฉวกชาดก	คนจันทาล	284	สิริใจรพราหมณชาดก	ดาบส
474	อัมพชาดก	คนจันทาล	285	มณีสุกรชาดก	ดาบส
59	เกรียวทกชาดก	คนตีกลอง	312	กัสสปมันทียชาดก	ดาบส
408	กุมภการชาดก	คนทำหม้อ	313	ขันตีวาทีชาดก	ดาบส
265	ขูร์ปชาดก	คนรักษาป่าไม้	314	โลหกุมภีชาดก	ดาบส
201	พันธนาครชาดก	คนรับจ้างทำงาน	319	ติตติรชาดก	ดาบส
116	ทูปพัจจชาดก	คนโสด	414	ชาครชาดก	ดาบส
194	มณีใจรชาดก	คฤหบดี	418	อัมมูรุษทัตชาดก	ดาบส
199	คหปติชาดก	คฤหบดี	422	เจติยราชชาดก	ดาบส
242	สุนขชาดก	คฤหบดีบุตร	423	อินทริยชาดก	ดาบส
454	สมตบัณชิตชาดก	สมตบัณชิต	435	หลิทพราศชาดก	ดาบส
498	จิตตสัมมุตชาดก	จิตตฤาษี	496	ภิกขาปรัมปรชาดก	ดาบส
358	จุลธัมมपालชาดก	จุลธรรมपालกุมาร	436	สมุคชาดก	ดาบสจักษุทิพย์
318	กณเวรีชาดก	โจร	134	ฉวานโสธนชาดก	ดาบสเจ้าคณะ
78	ฉิลลิสชาดก	ช่างกัลบก	135	จันทมาชาดก	ดาบสเจ้าคณะ
137	พัพพชาดก	ช่างแก้ว	161	อินทสมานโคตตชาดก	ดาบสเจ้าคณะ
178	กัจฉปชาดก	ช่างหม้อ	213	ภรุชาดก	ดาบสเจ้าคณะ
56	กัญจนขันตชาดก	ชาวนา	346	เกสวชาดก	ดาบสอันตเววาลิก
189	สีหจัมมชาดก	ชาวนา	481	ตักการิยชาดก	ตักการิยมานพ
389	สุวรรณกัททกชาดก	ชาวนา	522	สรภังคชาดก	โตปีपालมานพ
253	มณิกัณฐชาดก	เชษฐดาบส	386	ขรปุตตชาดก	ท้าวสุขัมบดี
63	ตักกชาดก	ดาบส	41	โลสกตีสสชาดก	ทิสปาไมกซ์
106	อุทัญชนิชาดก	ดาบส	64	ทูราชานชาดก	ทิสปาไมกซ์
154	อุรคชาดก	ดาบส	97	นามสิทธิชาดก	ทิสปาไมกซ์

นิทานชาดกเรื่องทีพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมนุษย์(ต่อ)

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ
200	สารุสลชาดก	ทีศปาโมกข์	60	สังขัมมชาดก	บุตรคนเป่าสังข์
61	อสาตมันตชาดก	ทีศปาโมกข์อาจารย์	352	สุชาตชาดก	บุตรคนมีทรัพย์
65	อนภิตชาดก	ทีศปาโมกข์อาจารย์	367	สาเลียชาดก	บุตรคนมีทรัพย์
71	วรุณชาดก	ทีศปาโมกข์อาจารย์	368	ตจสารชาดก	บุตรคนมีทรัพย์
245	มูลปริยายชาดก	ทีศปาโมกข์อาจารย์	163	สุลิมชาดก	บุตรปุโรหิต
252	ติลมุฏฐิชาดก	ทีศปาโมกข์อาจารย์	433	โลมสกัสนปชาดก	บุตรปุโรหิต
287	ลามครนิตชาดก	ทีศปาโมกข์อาจารย์	68	สาเกตชาดก	บุตรพราหมณ์
338	ถุสชาดก	ทีศปาโมกข์อาจารย์	211	โสมทัตตชาดก	บุตรพราหมณ์
353	เวนสาชาดก	ทีศปาโมกข์อาจารย์	237	สาเกตชาดก	บุตรพราหมณ์
373	มุสิกชาดก	ทีศปาโมกข์อาจารย์	431	หาริตชาดก	บุตรพราหมณ์
377	เสตเตตชาดก	ทีศปาโมกข์อาจารย์	440	กัณหาชาดก	บุตรพราหมณ์
371	ทีฆิติโกสชาดก	ทีฆาวุกุมาร	443	จุลลโพธิชาดก	บุตรพราหมณ์
428	โกสัมพียชาดก	ทีฆาวุกุมาร	444	กัณห์ที่ปายนชาดก	บุตรพราหมณ์
212	อุจฉิฏฐุภัตตชาดก	ทุดตบุรุษ	447	มหาธัมมपालชาดก	บุตรพราหมณ์
415	กุมมาสปิณฑชาดก	ทุดตบุรุษ	453	มหามังคลชาดก	บุตรพราหมณ์
421	คังคมาลชาดก	ทุดตบุรุษ	449	มัญญุกุณฑลชาดก	บุตรพราหมณ์
205	คังเคยชาดก	ทุดตบุรุษ	261	ปทุมชาดก	บุตรเศรษฐี
91	ลิตตชาดก	นักเลงสกา	315	มังสชาดก	บุตรเศรษฐี
80	ภิมเสนชาดก	นายขมังธนู	472	มหาปทุมชาดก	ปทุมราชากุมาร
279	สัตตปิตตชาดก	นายโจร	94	โลมหัสชาดก	บริพาชก
387	สูจิชาดก	นายช่างทอง	25	ติตถชาดก	ปุโรหิต
182	สังคามาวจรชาดก	นายหัตถาจารย์	34	มัจฉชาดก	ปุโรหิต
231	อุปาหนชาดก	นายหัตถาจารย์	120	พันธโมกข์ชาดก	ปุโรหิต
445	นิโครธชาดก	นิโครธกุมาร	214	ปุณณที่ชาดก	ปุโรหิต
70	กุกทาลกชาดก	บัณฑิต	216	มัจฉชาดก	ปุโรหิต
446	ตักกลชาดก	บัณฑิตกุมาร	241	สัพพทารุชาดก	ปุโรหิต
46	อารามทุสชาดก	บัณฑิตบุรุษ	290	สีลวิมังสาชาดก	ปุโรหิต
49	นักชัตตชาดก	บัณฑิตบุรุษ	479	กาลิงคชาดก	ปุโรหิต
89	กุกกชาดก	บัณฑิตบุรุษ	220	ธรรมธชาดก	ปุโรหิต
467	กามชาดก	บัณฑิตมานพ	5	ต้นขุณนาพิชาดก	พนักงานชื่อของหลวง
288	มัจจุทานชาดก	บุตรกมุณี	378	ทริมุชาดก	พราหมณ์ตราชกุมาร

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมนุษย์(ต่อ)

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ
282	เสวยชาดก	พระเจ้ากัณฐราช	258	มันธาทูราชชาดก	พระเจ้ามันธาทูราช บรมจักรพรรดิ
531	กุสชาดก	พระเจ้ากุสราช	160	วินิลกชาดก	พระเจ้าวินิเทราช
406	คันธราชชาดก	พระเจ้าคันธราช	494	สาธินราชชาดก	พระเจ้าสาธินราช
95	มหาสุทิสสนชาดก	พระเจ้าจักรพรรดิ	527	อุมมาทันตีชาดก	พระเจ้าสีพี
468	ชนสันธชาดก	พระเจ้าชนสันธะ	499	สีวีราชชาดก	พระเจ้าสีวีราช
456	ชุนหชาดก	พระเจ้าชุนหะ	537	มหาสุตโสมชาดก	พระเจ้าสุตโสม
524	สังขपालชาดก	พระเจ้าพวยโยธนะ	529	โสณกชาดก	พระเจ้าอรินทมะ
541	เนมิราชชาดก	พระเจ้าเนมิราช	257	คามณีจันทชาดก	พระเจ้าอาทาสมุขราช
248	กิงสุโกปมชาดก	พระเจ้าพรหมทัต	539	มหาชนกชาดก	พระชนกราชกุมาร
343	กุนตินีชาดก	พระเจ้าพรหมทัต	538	เตมียชาดก	พระเตมียกุมาร
459	ปานีชาดก	พระเจ้าพรหมทัต	528	มหาโพธิชาดก	พระมหาโพธิดาบส
14	วาทมิกชาดก	พระเจ้าพาราณสี	52	จุฬชนกชาดก	พระยาชนก
50	ทุมเมธชาดก	พระเจ้าพาราณสี	276	กูรูธรรมชาดก	พระยาธัญชัยโกรพย์
100	อสาตรูปชาดก	พระเจ้าพาราณสี	236	พกชาดก	พระยาปลา
260	ทูตชาดก	พระเจ้าพาราณสี	62	อันทมุตชาดก	พระยาพาราณสี
262	มุกุปาณิชาดก	พระเจ้าพาราณสี	67	อุจจังกชาดก	พระยาพาราณสี
269	สุชาตชาดก	พระเจ้าพาราณสี	225	ขันตีวิณณชาดก	พระยาพาราณสี
289	นานาฉันทชาดก	พระเจ้าพาราณสี	230	หุตติยปลายิชาดก	พระยาพาราณสี
302	มหาอัสนาโรหชาดก	พระเจ้าพาราณสี	233	วิกัณณกชาดก	พระยาพาราณสี
303	เอกราชชาดก	พระเจ้าพาราณสี	51	มหาสีลวชาดก	พระยามหาสีลวะ
330	สีลวีมังสชาดก	พระเจ้าพาราณสี	181	อสทิสชาดก	พระราชากุมาร
349	สันธิเกทชาดก	พระเจ้าพาราณสี	193	จุลปทุมชาดก	พระราชากุมาร
351	มณีภูณทลชาดก	พระเจ้าพาราณสี	223	ปฏุกัตตชาดก	พระราชาครู
355	อังกชาดก	พระเจ้าพาราณสี	126	อสิลักขณชาดก	พระราชันดดา
420	สูมังกชาดก	พระเจ้าพาราณสี	229	ปลายิชาดก	พระราชา
327	กาทติชาดก	พระเจ้าพาราณสี	547	เวสสันดรชาดก	พระราชาเวสสันดร
347	อัยกภูชาดก	พระเจ้าพาราณสี	73	สีจจังกิรชาดก	พราหมณ์
504	ภัลลติกชาดก	พระเจ้าภัลลติกะ	76	อสังกิชชาดก	พราหมณ์
424	อาทิตตชาดก	พระเจ้าภารวมหาราช	81	สุราปานชาดก	พราหมณ์
9	มฆเทวชาดก	เจ้ามฆเทวะ	87	มังคชาดก	พราหมณ์

นิทานชาดกเรื่องทีพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมนุษย์(ต่อ)

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ
101	ปโรสตชาดก	พราหมณ์	123	นังคลีสชาดก	พราหมณ์ทีศาปาโมกข์
117	ติดติรชาดก	พราหมณ์	130	โกสิยชาดก	พราหมณ์ทีศาปาโมกข์
124	อัมพชาดก	พราหมณ์	150	สัณฐิวชาดก	พราหมณ์ทีศาปาโมกข์
144	นังคภูมูชาดก	พราหมณ์	86	สีลวิมังสชาดก	พราหมณ์ปุโรหิต
149	เอกปัดณชาดก	พราหมณ์	362	สีลวิมังสชาดก	พราหมณ์ปุโรหิต
162	สันถวชาดก	พราหมณ์	10	สุขวิหริชาดก	พราหมณ์มหาศาล
165	นกุลชาดก	พราหมณ์	99	ปโรสหัสสชาดก	พราหมณ์มหาศาล
166	อุปาสาฬหชาดก	พราหมณ์	185	อนภริตติชาดก	พราหมณ์มหาศาล
169	อวกชาดก	พราหมณ์	477	จุลลนารทกัศสปชาดก	พราหมณ์มหาศาล
173	มกกภูชาดก	พราหมณ์	488	ภิงสกชาดก	พราหมณ์มหาศาล
174	ทุพพิยมกกภูชาดก	พราหมณ์	305	สีลวิมังสชาดก	พราหมณ์มานพ
175	อาทิจจุปฏฐานชาดก	พราหมณ์	526	นพินิกาชาดก	พราหมณ์ฤาษี
180	ฉันทกชาดก	พราหมณ์	532	โสณนันทชาดก	พราหมณ์ฤาษี
197	มิตตคามิตตชาดก	พราหมณ์	523	อลัมพูสาชาดก	พราหมณ์ฤาษี
203	ขันธปริตตชาดก	พราหมณ์	540	สุวรรณสามชาดก	พราหมณ์ฤาษี
235	วัจจนขชาดก	พราหมณ์	44	มกสชาดก	พ่อค้า
251	สังกัปปราดชาดก	พราหมณ์	98	ภูฏวานิชชาดก	พ่อค้า
259	ติริภูวัจจนชาดก	พราหมณ์	324	จัมมสภาฏกชาดก	พ่อค้า
273	กัจจปชาดก	พราหมณ์	1	อปัดณกชาดก	พ่อค้าเกวียน
280	ปฏุกุสชาดก	พราหมณ์	2	วัณณุปถชาดก	พ่อค้าเกวียน
293	กายนิจจาตุรชาดก	พราหมณ์	54	กิงผลชาดก	พ่อค้าเกวียน
328	อนนุโสจยชาดก	พราหมณ์	79	ขรัสสรชาดก	พ่อค้าเกวียน
348	อรัญญชาดก	พราหมณ์	85	กิงปักกชาดก	พ่อค้าเกวียน
376	อวารยชาดก	พราหมณ์	249	ศาลกชาดก	พ่อค้าขายข้าวเปลือก
380	อาสังกชาดก	พราหมณ์	365	อหิตุณทิกชาดก	พ่อค้าขายข้าวเปลือก
155	ภัตตชาดก	พราหมณ์	47	วารุณิฑูสชาดก	พ่อค้าขายเหล้า
167	สมิทธิชาดก	พราหมณ์	3	เสริววาณิชชาดก	พ่อค้าเครื่องประดับ
354	อูรคชาดก	พราหมณ์	466	สมุททวาณิชชาดก	พ่อค้าทะเล
392	สีมปุปผชาดก	พราหมณ์	254	กุนทกุกุจฉินธวชาดก	พ่อค้าม้า
515	สัมภวชาดก	พราหมณ์กุมาร	125	กฏาหชาดก	มหาเศรษฐี
119	อกาลราวีชาดก	พราหมณ์ทีศาปาโมกข์	396	กุกุชาดก	มหาอำมาตย์

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมนุษย์(ต่อ)

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ
110	สัพพสาหาริกปัญหชาดก	มโหสถบัณฑิต	55	ปัญจาวุธชาดก	ราชโอรส
111	คัทรภปัญหชาดก	มโหสถบัณฑิต	461	ทสรตชาดก	รามบัณฑิตราชกุมาร
112	อมรเทวีปัญหชาดก	มโหสถบัณฑิต	17	มาลุตชาดก	ฤาษี
170	กักณฎกชาดก	มโหสถบัณฑิต	66	มฤตลักขณชาดก	ฤาษี
192	สิริกาฬกัณณิชาดก	มโหสถบัณฑิต	77	มหาสุปินชาดก	ฤาษี
542	มโหสถชาดก	มโหสถบัณฑิต	310	สยหชาดก	ฤาษี
497	มาตังคชาดก	มาตังคดาบส	323	พรหมทัตชาดก	ฤาษี
478	ทุตชาดก	มานพ	334	ราโชวาทชาดก	ฤาษี
460	ยุธัญชยชาดก	ยุธัญชยราชกุมาร	337	ปัฐชาดก	ฤาษี
409	ทัพหรัम्मชาดก	รัตนอำมาตย์	490	ปัญจอุโปสถชาดก	ฤาษี
525	จุลสุดโสมชาดก	ราชกุมาร	301	จุลกาลิงคชาดก	ฤาษี
247	ปาทัณชลีชาดก	ราชครู	43	เวฬุกชาดก	ฤาษีเจ้าคณะ
226	โกสิยชาดก	ราชบัณฑิต	495	ทสพรามณชาดก	วิฑูรบัณฑิต
7	กัฏฐูรหาริชาดก	ราชบุตร	546	วิฑูรชาดก	วิฑูรบัณฑิต
413	ธูมการิชาดก	ราชบุโรหิต	48	เวทัพพชาดก	ศิษย์พรามณณ์
487	อุททาลกชาดก	ราชบุโรหิต	4	จุลกเศวรัฐิชาดก	เศวรัฐิ
519	สัมพุลชาดก	ราชฤาษี	40	ขทิงคารชาดก	เศวรัฐิ
511	กิงฉันทชาดก	ราชฤาษี	45	โรหิณีชาดก	เศวรัฐิ
157	คุณชาดก	ราชสีห์	53	ปุนณปาตักชาดก	เศวรัฐิ
26	มहिฬามขุชาดก	ราชเสวก	83	กาฬกัณณิชาดก	เศวรัฐิ
27	อภินทชาดก	ราชเสวก	84	อตถัสสทวารชาดก	เศวรัฐิ
107	สลิตชาดก	ราชเสวก	90	อกตัญญูชาดก	เศวรัฐิ
108	วาทิยชาดก	ราชเสวก	93	วิสสาสโภชนชาดก	เศวรัฐิ
158	สุหนุชาดก	ราชเสวก	103	เวรีชาดก	เศวรัฐิ
176	กฬายมภูริชาดก	ราชเสวก	127	กัลลทกชาดก	เศวรัฐิ
183	วาลอทกชาดก	ราชเสวก	131	อสัมปทานชาดก	เศวรัฐิ
184	คิริทัตตชาดก	ราชเสวก	171	กัลยณธรรมชาดก	เศวรัฐิ
186	ทริวิฆนชาดก	ราชเสวก	232	วิณญาณชาดก	เศวรัฐิ
195	บัพพตปัตตชาดก	ราชเสวก	238	เอกปทชาดก	เศวรัฐิ
132	ปัญจกรุกชาดก	ราชโอรส	317	มตโรทนชาดก	เศวรัฐิ
156	อลินจิตตชาดก	ราชโอรส	340	วิสัยหชาดก	เศวรัฐิ

นิทานชาดกเรื่องทีพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมนุษย์ (ต่อ)

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ
363	หิริชาดก	เศวษฐี	332	รถลัญจิวชาดก	อำมาตย์
390	มัยหสกุณชาดก	เศวษฐี	333	โคธชาดก *	อำมาตย์
425	อัญฐานชาดก	เศวษฐี	336	พราหณ์ตตชาดก	อำมาตย์
291	ภัททสมุภทกชาดก	เศวษฐี	345	คชกุมภชาดก	อำมาตย์
450	พิลารโกสิยชาดก	เศวษฐี	462	สังวรมหาราชชาดก	อำมาตย์
530	สังกัจจชาดก	สังกัจจจาณี	473	มิตตามิตตชาดก	อำมาตย์
442	สังขพรหมณชาดก	สังขพรหมณ	218	ภูวานนิชชาดก	อำมาตย์
398	สุตตชาดก	สุตตมานพตคยา	458	อุทยชาดก	อุทัยกุมาร
463	สุปรารกชาดก	สุปรารกบัณฑิต	6	เทวธรรมชาดก	โอรส
411	สุสิมชาดก	สุสิมกุมาร	96	เตลปัตตชาดก	โอรส
382	สิริกาฬกัณณชาดก	สุจิตปริวารเศวษฐี	513	ชัยทิสชาดก	โอรสพระเจ้าชัยทิส
401	ทสัณณกชาดก	เสนกบัณฑิต	240	มหาปิงคชาดก	โอรสพระเจ้าปิงคละ
402	เสนกบัณฑิตชาดก	เสนกบัณฑิต	263	จุลปโลกชาดก	โอรสพระเจ้าพาราณสี
505	โสมนัสชาดก	โสมนัสกุมาร	544	จันทกุมารชาดก	โอรสพระเจ้าเอกราชา
69	วีสวันตชาดก	หมองู	416	ปรันตปชาดก	โอรสพระเจ้าพาราณสี
509	หัตถิปาลชาดก	หัตถิปาลกุมาร			รวม 354 เรื่อง
493	มหาวานิชชาดก	หัวหน้าพ่อค้าเกวียน			
256	ชรุทปานชาดก	หัวหน้าพ่อค้าเกวียน			
366	ตุมพียชาดก	หัวหน้าพ่อค้าเกวียน			
480	อภิตติชาดก	อภิตติบัณฑิต			
507	มหาปโลกชาดก	อนิตติคันธกุมาร			
510	อโยฆรชาดก	อโยฆรกุมาร			
403	อัญฐิเสนชาดก	อัญฐิเสนดาบส			
356	การันทียชาดก	อันเตวาสิก			
243	คุตติลชาดก	อาจารย์ตีตพิณ			
8	คามณิชาดก	อำมาตย์			
92	มหาสารชาดก	อำมาตย์			
215	กัจฉปชาดก	อำมาตย์			
306	สุชาตาชาดก	อำมาตย์			
320	สุจชาดก	อำมาตย์			
331	โกกาลิกชาดก	อำมาตย์			

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสัตว์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ
239	หริตมาตาชาดก	กบ	210	กันทคลกชาดก	นกหัวขวาน
316	สสปีณทิตชาดก	กระต่าย	308	ขวสกุณชาดก	นกหัวขวาน
278	มหัสชาดก	กระปือ	483	สรภชาดก	เนื้อทรายทอง
21	กรุงคมิชชาดก	กวาง	58	ตโยธัมมชาดก	นุตรวานร
206	กรุงคชาดก	กวาง	114	มิตจินตีชาดก	ปลา
28	นันทวิสาลาชาดก	โค	140	กากชาดก	พระยาภา
30	มุณิกชาดก	โค	292	สุปัตตชาดก	พระยาภา
88	สารัมภชาดก	โค	448	กุกกุชาดก	พระยาไก่
286	สาหลูชาดก	โค	383	กุกกุชาดก	พระยาไก่ป่า
29	กัณหาชาดก	โคดำ	514	จันทันตชาดก	พระยาช้างฉันทันต์
267	กักกชาดก	ช้าง	357	ลทุกิกชาดก	พระยาช้าง
118	วัฏฏชาดก	นกกระจาบ	518	ปัดนทรกชาดก	พระยาครุฑ
394	วัฏฏชาดก	นกกระจาบ	72	สีลวนาคราชชาดก	พระยาช้าง
37	ติตติรชาดก	นกกระทา	122	ทุมเมธชาดก	พระยาช้าง
438	ติตติรชาดก	นกกระทา	221	กาสวชาดก	พระยาช้าง
204	วิรกชาดก	นกกาน้ำ	455	มาตุโปสกชาดก	พระยาช้างเผือก
521	เตสกุณชาดก	นกแก้ว	36	สกุณชาดก	พระยานก
321	กุกกุชาดก	นกขมิ้น	115	อนุสาสิกชาดก	พระยานก
145	ราชชาดก	นกแขกเต้า	133	ขมูสาสนชาดก	พระยานก
198	ราชชาดก	นกแขกเต้า	33	สัมโมทมานชาดก	พระยานกกระจาบ
503	สัตติคัมพชาดก	นกแขกเต้า	255	สุกชาดก	พระยานกแขกเต้า
434	จักกวากชาดก	นกจักรพาก	536	กุนาลชาดก	พระยานกดูเหว่า
451	จักกวากชาดก	นกจักรพาก	277	โรมชาดก	พระยานกพิราบ
42	กโปตกชาดก	นกพิราบ	491	มหาโมรชาดก	พระยานกยูงทอง
274	โลลชาดก	นกพิราบ	486	มหาอุกกุสชาดก	พระยานกออก
275	รุจิรชาดก	นกพิราบ	11	ลักขณชาดก	พระยาเนื้อ
375	กโปตกชาดก	นกพิราบ	12	นิโครธชาดก	พระยาเนื้อ
395	มณิชาดก	นกพิราบ	15	ขราทียชาดก	พระยาเนื้อ
168	สกุณัคชชาดก	นกมูไล	359	สุวรรณมคชาดก	พระยาเนื้อ
339	พาเวรุรัฐชาดก	นกยูง	385	นันทิมคชาดก	พระยาเนื้อ
159	โมรชาดก	นกยูงทอง	501	โรหนมคชาดก	พระยาเนื้อ

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสัตว์ (ต่อ)

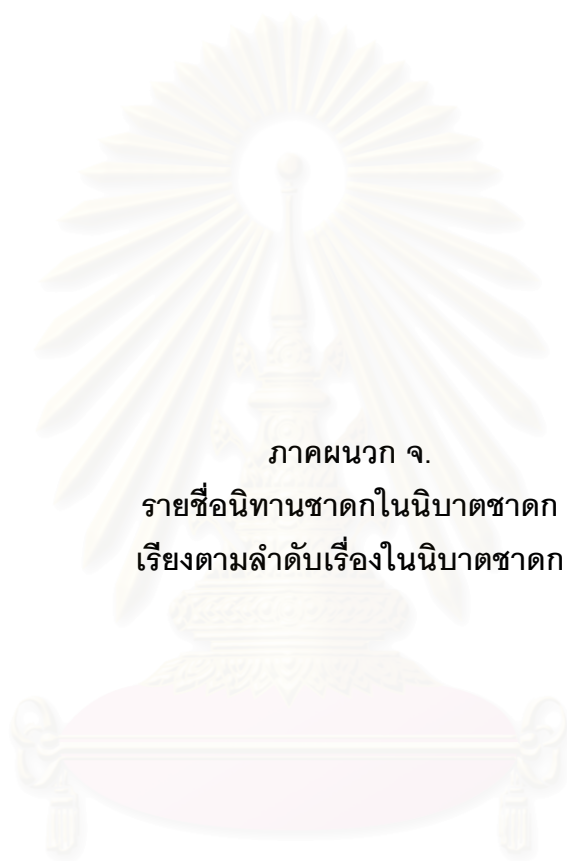
ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ
75	มัจฉชาดก	พระยาปลา	322	ทัตถกายชาดก	ราชสีห์
196	วลาหกัสสรวาชาดก	พระยาม้าวลาหก	335	ขัมพุกชาดก	ราชสีห์
266	วาคคคคินทรชาดก	พระยาม้าวาคคคินทร	399	คิชมชาดก	แร้ง
143	วิโรจนชาดก	พระยาราชสีห์	35	วิภูฏชาดก	ลูกนกคุ้ม
172	ทัตถชาดก	พระยาราชสีห์	57	วานรินทชาดก	วานร
397	มโนชาดก	พระยาราชสีห์	342	พานรชาดก	วานร
164	คิชมชาดก	พระยาแร้ง	516	มหากปิชาดก	วานร
381	มิลโลปชาดก	พระยาแร้ง	329	กาฬพายุชาดก	วานรเผือก
427	คิชมชาดก	พระยาแร้ง	142	สิงคาลชาดก	สุนัขจิ้งจอก
20	นพิกปานชาดก	พระยาวานร	148	สิงคาลชาดก	สุนัขจิ้งจอก
177	ติณทุกชาดก	พระยาวานร	484	สาสิเกทวารชาดก	สุวโปดก
208	สูงสูมารชาดก	พระยาวานร	325	โคธชาดก	เหี้ย
219	ครหิตชาดก	พระยาวานร	430	จลสูวกราชชาดก	จลสูวกราบักชี
222	จูพนันทียชาดก	พระยาวานร	16	ติปลัตถมิลชาดก	พระยาเนื้อ
224	กุมภิลชาดก	พระยาวานร	429	มหาสูวราชชาดก	สูวราชบักชี
404	กปิชาดก	พระยาวานร	หมายเหตุ	ซัชไซปนชาดก**	ไม่มีเนื้อเรื่อง
407	มหากปิชาดก	พระยาวานร			รวม 107 เรื่อง
384	ธัมมธชาดก	พระยาสุกถบักชี			
22	กุกกุรชาดก	พระยาสุนัข			
128	มุสิกชาดก	พระยาหนู			
129	อัคคิการทวาชาดก	พระยาหนู			
364	ซัชไซปนชาดก **	พระยาหึ่งห้อย			
138	โคธชาดก	พระยาเหี้ย			
141	โคธชาดก	พระยาเหี้ย			
388	ตุณทิลชาดก	มหาตุณทิลสุกร			
24	อาชญูชาดก	ม้าอาชญู			
23	โกชาขานียชาดก	ม้าอาชาไนย			
152	สิงคาลชาดก	ราชสีห์			
153	สูกรชาดก	ราชสีห์			
188	สีห์โกฏฐชาดก	ราชสีห์			

นิทานชาดกเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสัตว์ในเทพนิยาย

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	รายละเอียดพระชาติ
485	จันทกนิพนชาดก	จันทกนิพน
304	ทัฬหชาดก	นาคราช
360	สุสันธิชาดก	พระยาครุฑ
506	จัมเปยยชาดก	พระยานาค
543	ภุริทัตชาดก	พระยานาค
32	โมรณัจจชาดก	พระยาหงส์
502	หังสชาดก	พระยาหงส์
533	จุลหังสชาดก	พระยาหงส์
534	มหาหังสชาดก	พระยาหงส์
379	เนรุชาดก	พระยาหงส์ทอง
370	ปลาชชาดก	พระยาหงส์ทอง
482	รุรุษชาดก	รุรัมฤคราช
270	อุลुकชาดก	หงส์
476	ชวนหังสชาดก	หงส์
136	สุวรรณหงสชาดก	หงส์ทอง
		รวม 15 เรื่อง

หมายเหตุ เรื่องต่อไปนี้มีแต่เรื่องย่อ และกล่าวว่าซ้ำกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

464	จุลกุณาลชาดก	ซ้ำ กุณาลชาดก
341	กุณชลิชาดก	ซ้ำ กุณาลชาดก
441	จตุโปสถิกชาดก	ซ้ำ ปุณณกชาดก
452	ภุริปัญหาชาดก	ซ้ำ มหาอุมังคชาดก
517	ทกรักขชาดก	ซ้ำ มหาอุมังคชาดก
470	โกสิยชาดก	ซ้ำ สุธาโกชนชาดก
350	เทวดาปัญหาชาดก	ซ้ำ อุมังคชาดก
471	เมณฑกปัญหาชาดก	ซ้ำ อุมังคชาดก
500	สิริเมณฑกชาดก	ซ้ำ อุมังคชาดก
508	ปัญจปัญทิตชาดก	ซ้ำ อุมังคชาดก

ภาคผนวก จ.

รายชื่อนิทานชาดกในนิบาตชาดก
เรียงตามลำดับเรื่องในนิบาตชาดก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น
1	อปถมนกชาดก	พ่อค้าเกวียน	34	มัจฉชาดก	ปุโรหิต
2	วิณณุปถชาดก	พ่อค้าเกวียน	35	วิภูษชาดก	ลูกนกคุ้ม
3	เสรีวาวณิชาดก	พ่อค้าเครื่องประดับ	36	สกุนชาดก	พระยานก
4	จุลเศรษฐีชาดก	เศรษฐี	37	ติตติรชาดก	นกกระทา
5	ตณทุลนาพิชาดก	พนักงานซื้อของหลวง	38	พกชาดก	รุกขเทพดา
6	เทวธรรมชาดก	โอรส	39	นันทชาดก	กุมภุมพี
7	กัฏฐุหาริชาดก	ราชบุตร	40	ขทิจังคารชาดก	เศรษฐี
8	คามณิชาดก	อำมาตย์	41	โลสกตีสสชาดก	ทิสปาโมกข์
9	มสมเทวชาดก	พระเจ้ามฆเทวะ	42	กโปตกชาดก	นกพิราบ
10	สุขวิหริชาดก	พราหมณ์มหาศาล	43	เวฬุกชาดก	ฤาษีเจ้าคณะ
11	ลักขณชาดก	พระยาเนื้อ	44	มกสชาดก	พ่อค้า
12	นิโครธชาดก	พระยาเนื้อ	45	โรหิณีชาดก	เศรษฐี
13	กัณฐินชาดก	รุกขเทพดา	46	อารามทุสกชาดก	บัณฑิตบุรุษ
14	วาทมิกชาดก	พระเจ้าพาราณสี	47	วารุณิทุสกชาดก	พ่อค้าขายเหล็ก
15	ขราทียชาดก	พระยาเนื้อ	48	เวทัพพชาดก	ศิษย์พราหมณ์
16	ติปลัตตมิกชาดก	พระยาเนื้อ	49	นักขัตตชาดก	บัณฑิตบุรุษ
17	มาลุตชาดก	ฤาษี	50	ทุมเมธชาดก	พระเจ้าพาราณสี
18	มตกภัตตชาดก	รุกขเทพดา	51	มหาสีลวชาดก	พระยามหาสีลวะ
19	อายาจิตชาดก	รุกขเทพดา	52	จุฬชนกชาดก	พระยาชนก
20	นพิกปานกชาดก	พระยาวานร	53	ปุลณปาติกชาดก	เศรษฐี
21	กुरुคมิกชาดก	กวาง	54	กิงผลชาดก	พ่อค้าเกวียน
22	กุกกุรชาดก	พระยาสุนัข	55	ปัญจาวุธชาดก	ราชโอรส
23	โกชาขานิยชาดก	ม้าอาชาไนย	56	กัญจนขันธชาดก	ชวานา
24	อชาัญญูชาดก	ม้าอชาัญญู	57	วานรินทชาดก	วานร
25	ติตถชาดก	ปุโรหิต	58	ตโยธัมมชาดก	บุตรวานร
26	มहिพามขุชาดก	ราชเสวก	59	ภริวาทกชาดก	คนตีกลอง
27	อภิณหชาดก	ราชเสวก	60	สังขธัมมชาดก	บุตรคนเป่าสังข์
28	นันทวิสาลชาดก	โค	61	อสาตมันตชาดก	ทิสปาโมกข์อาจารย์
29	กัณหาชาดก	โคดำ	62	อันทมุตชาดก	พระยาพาราณสี
30	มุณิกชาดก	โค	63	ตักกชาดก	ดาบส
31	กุลาวกชาดก	พระอินทร์	64	ทุราขานชาดก	ทิสปาโมกข์
32	โมรณัจจชาดก	พระยาหงส์	65	อนภิตชาดก	ทิสปาโมกข์อาจารย์
33	สัมโมทมานชาดก	พระยานกกระจาบ	66	มุกุฏลักขณชาดก	ฤาษี

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น
67	อุจจังกษาดก	พระยาพาราณสี	100	อสาตรูปชาดก	พระเจ้าพาราณสี
68	สาเกตชาดก	บุตรพรหมณ์	101	ปโรสตชาดก	พรหมณ์
69	วิสวันตชาดก	หมองู	102	ป้อนนิกชาดก	พฤกษเทพดา
70	กุกทาลกชาดก	บัณฑิต	103	เวรีชาดก	เศรษฐี
71	วรุณชาดก	ทศปาโมกษอาจารย์	104	มิตตวินทูชาดก	เทพดา
72	สีลวนาคราชชาดก	พระยาช้าง	105	ทุพพลกัณฐ์ชาดก	รุกขเทพดา
73	สัจจกัณฐ์ชาดก	พรหมณ์	106	อุทัญชนีชาดก	ดาบส
74	รุกขธรรมชาดก	รุกขเทพดา	107	สาธิตชาดก	ราชเสวก
75	มัจฉชาดก	พระยาปลา	108	วาหิยชาดก	ราชเสวก
76	อสังกิชชาดก	พรหมณ์	109	กุนชกชาดก	รุกขเทพดา
77	มหาสุป็นชาดก	ฤาษี	110	สัพพสาหาริกปัญหาชาดก	มโหสถบัณฑิต
78	อิลลิสชาดก	ช่างกัลบก	111	คัทรภปัญหาชาดก	มโหสถบัณฑิต
79	ขรัสสรชาดก	พ่อค้าเกวียน	112	อมรเทวีปัญหาชาดก	มโหสถบัณฑิต
80	กิมเสนชาดก	นายขมังธนู	113	สิงคาลชาดก	รุกขเทพดา
81	สุราปานชาดก	พรหมณ์	114	มิตจินตีชาดก	ปลา
82	มิตตวินทูชาดก	เทพดา	115	อนุสาสิกชาดก	พระยานก
83	กาฬกัณฐ์ชาดก	เศรษฐี	116	ทุพพัจชาดก	คนโลด
84	อิตถัสทวารชาดก	เศรษฐี	117	ติตติรชาดก	พรหมณ์
85	กิงปักกชาดก	พ่อค้าเกวียน	118	วิภูฏกชาดก	นกกระจาบ
86	สีลวิมังสาชาดก	พรหมณ์ปุโรหิต	119	อกาลราวีชาดก	พรหมณ์ทศปาโมกข์
87	มังคลชาดก	พรหมณ์	120	พันธโมกษชาดก	ปุโรหิต
88	สารัมภชาดก	โค	121	กุสนาพีชาดก	กุสนาพีเทพดา
89	กุกชาดก	บัณฑิตบุรุษ	122	ทุมเมธชาดก	พระยาช้าง
90	อกตัญญูชาดก	เศรษฐี	123	นังคิลลชาดก	พรหมณ์ทศปาโมกข์
91	ลิตตชาดก	นักเลงสภา	124	อัมพชาดก	พรหมณ์
92	มหาสารชาดก	อำมาตย์	125	กฏาหกชาดก	มหาเศรษฐี
93	วิสสาสโกชนชาดก	เศรษฐี	126	อสิลักขณชาดก	พระราชนัดดา
94	โลมหัสชาดก	ปริพาชก	127	กถันชุกชาดก	เศรษฐี
95	มหาสุทิสสนชาดก	พระเจ้าจักรพรรดิ	128	มุสิกชาดก	พระยาหนู
96	เตลปัตตชาดก	โอรส	129	อัครคิการทวาชชาดก	พระยาหนู
97	นามสิทธิชาดก	ทศปาโมกข์	130	โกสิยชาดก	พรหมณ์ทศปาโมกข์
98	กฏวานิชชาดก	พ่อค้า	131	อสัมปทานชาดก	เศรษฐี
99	ปโรสหัสชาดก	พรหมณ์มหาศาล	132	ปัญจกัณฐ์ชาดก	ราชโอรส

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น
133	ฆฎาสนชาดก	พระยานก	166	อุปสาพหกชาดก	พราหมณ์
134	ฉานโสธนชาดก	ดาบสเจ้าคณะ	167	สมิทธิชาดก	พราหมณ์
135	จันทมาชาดก	ดาบสเจ้าคณะ	168	สกุณคมิชาดก	นกมูไล่
136	สุวรรณณหงสชาดก	หงส์ทอง	169	อกรชาดก	พราหมณ์
137	พิพพชาดก	ช่างแก้ว	170	กัณฐกชาดก	มโหสถบัณฑิต
138	โคธชาดก	พระยาเหี้ย	171	กัลยาณธรรมชาดก	เศรษฐี
139	อุกโตภักฐชาดก	พฤกษ์เทพดา	172	ทัฬหชาดก	พระยาราชสีห์
140	กากชาดก	พระยากา	173	มกกภูชาดก	พราหมณ์
141	โคธชาดก	พระยาเหี้ย	174	ทุพภิมกกภูชาดก	พราหมณ์
142	สิงคาลชาดก	สุนัขจิ้งจอก	175	อาทิจบุปฺปฐานชาดก	พราหมณ์
143	วิโรจนชาดก	พระยาราชสีห์	176	กพายมภูริชาดก	ราชเสวก
144	นังคภูริชาดก	พราหมณ์	177	ดิณทุกชาดก	พระยาวานร
145	ราชชาดก	นกแขกเต้า	178	กัจฉปชาดก	ช่างหม้อ
146	กากชาดก	สมุทเทพดา	179	สตรธรรมชาดก	คนจันทาล
147	ปุปฺปรัตตชาดก	อากาศเทพดา	180	ฉันทกชาดก	พราหมณ์
148	สิงคาลชาดก	สุนัขจิ้งจอก	181	อสทิสชาดก	พระราชากุมาร
149	เอกปัดณชาดก	พราหมณ์	182	สังคามาวจรชาดก	นายหัตถาจารย์
150	สัณฐีชาดก	พราหมณ์ทศปาโมกข์	183	วาโลทกชาดก	ราชเสวก
151	ราโฆวาทชาดก	กษัตริย์	184	คิริทตชาดก	ราชเสวก
152	สิงคาลชาดก	ราชสีห์	185	อนภิริตติชาดก	พราหมณ์มหาศาล
153	สุกรชาดก	ราชสีห์	186	พริวหนชาดก	ราชเสวก
154	อุรคชาดก	ดาบส	187	จตุมัตถชาดก	พฤกษ์เทพดา
155	ภัตตชาดก	พราหมณ์	188	สีหโกฐชาดก	ราชสีห์
156	อลีนจิตตชาดก	ราชโอรส	189	สีหจัมมชาดก	ชาวนา
157	คุณชาดก	ราชสีห์	190	สีลานิสังสชาดก	สมุทเทพดา
158	สุหนุชาดก	ราชเสวก	191	รูกชาดก	กษัตริย์
159	ไมรชาดก	นกยูงทอง	192	สิริกาพักณิชาดก	มโหสถบัณฑิต
160	วินิลกชาดก	พระเจ้าวิเทโหราช	193	จุลปทุมชาดก	พระราชากุมาร
161	อินทสมานโคตตชาดก	ดาบสเจ้าคณะ	194	มณิโจรชาดก	คฤหบดี
162	สันถวชาดก	พราหมณ์	195	ปัปพตปัดถชาดก	ราชเสวก
163	สุสิมชาดก	บุตรปุโรหิต	196	วลาหกัสนราชชาดก	พระยาม้าวลาห
164	คิณฑชาดก	พระยาแฉ่ง	197	मितตามิตตชาดก	พราหมณ์
165	นกุลชาดก	พราหมณ์	198	ราชชาดก	นกแขกเต้า

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น
199	คนปติชาตค	คฤหบดี	232	วิณญาณชาตค	เศรษฐี
200	สาธุศีลชาตค	ทศปาโมกข์	233	วิกัณณกชาตค	พระยาพาราณสี
201	พันธนาคารชาตค	คนรับจ้างทำงาน	234	อสิตภาตค	ดาบส
202	เกฬีสลชาตค	พระอินทร์	235	วัจจนชชาตค	พราหมณ์
203	ชั้นธปริตตชาตค	พราหมณ์	236	พกชาตค	พระยาปลา
204	วิรกชาตค	นกกาน้ำ	237	สาเกตชาตค	บุตรพราหมณ์
205	คังเคยชชาตค	เทพดา	238	เอกปทชาตค	เศรษฐี
206	กรุงชชาตค	กวาง	239	หริตมาตาชาตค	กบ
207	อัสสกชาตค	ดาบส	240	มหาบิงคชาตค	โอรสพระเจ้าปิงคละ
208	สูงสูมารชาตค	พระยาวานร	241	สัพพทฐชาตค	ปุโรหิต
209	กักรชาตค	พฤกษเทพดา	242	สุนชชาตค	คฤหบดีบุตร
210	กันทคลกชาตค	นกหัวขวาน	243	คุดตลชาตค	อาจารย์ดีดพิณ
211	โสมทตตชาตค	บุตรพราหมณ์	244	วีตัจจชาตค	ดาบส
212	อุจฉฐฐภตตชาตค	ทนต์บุรุษ	245	มูลปริยายชาตค	ทศปาโมกข์อาจารย์
213	ภรชชาตค	ดาบสเจ้าคณะ	246	พาโลวาทชาตค	ดาบส
214	ปุมณนทีชาตค	ปุโรหิต	247	ปาทัณชลีชาตค	ราชครู
215	กัจฉปชาตค	อำมาตย์	248	กิงสุโกปมชาตค	พระเจ้าพรหมทัต
216	มัจจชาตค	ปุโรหิต	249	สาลกชาตค	พ่อค้าขายข้าวเปลือก
217	เสศคชชาตค	รุกษเทพดา	250	กปีชาตค	ดาบส
218	ภูฏวานิชชาตค	อำมาตย์	251	สังกัปปราคชาตค	พราหมณ์
219	ครหิตชาตค	พระยาวานร	252	ตลมูลฐฐชาตค	ทศปาโมกข์อาจารย์
220	ธรรมชชาตค	ปุโรหิต	253	มณิกัณฐชาตค	เชษฐดาบส
221	กาสาวชาตค	พระยาช้าง	254	กุนชกุกจฉลินชชาตค	พ่อค้าม้า
222	จุพนันทียชาตค	พระยาวานร	255	สุกชาตค	พระยานกแขกเต้า
223	ปฏภตตชาตค	พระราชา	256	ชรทปานชาตค	หัวหน้าพ่อค้าเกวียน
224	กุมภิลชาตค	พระยาวานร	257	คามณีนันทชาตค	พระเจ้าอาทาสมุขราช
225	ขันตวิณณชาตค	พระยาพาราณสี	258	มันธาดูราชชาตค	พระเจ้ามันธาดูราช
226	โกสิยชาตค	ราชบัณฑิต	259	ตริวิวัจจชาตค	พราหมณ์
227	คูลปถนกชาตค	พฤกษเทพดา	260	ทุตชาตค	พระเจ้าพาราณสี
228	กามนิตชาตค	ท้าวสักกเทวราช	261	ปทุมชาตค	บุตรเศรษฐี
229	ปลายิชชาตค	พระราชา	262	มุตูปาณิชชาตค	พระเจ้าพาราณสี
230	ทุตติยปลายิชชาตค	พระยาพาราณสี	263	จุลปโลกชาตค	โอรสพระเจ้าพาราณสี
231	อุปาหนชาตค	นายหัตถาจารย์	264	มหาปนาทชาตค	ท้าวสักกเทวราช

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น
265	บุรุษปชาดก	คนรักษาป่าไม้	298	ปักกอุทุมพรชาดก	รุกขเทพดา
266	วาทัคคสันธวชาดก	พระยาม้าวาทัคคสันธพ	299	โกมาริยปตฺตชาดก	โกมาริยดาบส
267	กักกภูชาดก	ช้าง	300	พกชาดก	ท้าวสักกเทวราช
268	อารามพุกสาชชาดก	กุลบุตร	301	จุลลกาลิงคชาดก	ฤาษี
269	สุชาตชาดก	พระเจ้าพาราณสี	302	มหาอัชสาโรหชาดก	พระเจ้าพาราณสี
270	อุลลุกชาดก	หงส์	303	เอกราชชาดก	พระเจ้าพาราณสี
271	อุทปานพุกสาชชาดก	ดาบส	304	ทัตทราชาดก	นาคราช
272	พยัคฆชาดก	พฤกษเทพดา	305	สีลวีมังสชาดก	พราหมณ์มานพ
273	กัจฉปชาดก	พราหมณ์	306	สุชาตชาดก	อำมาตย์
274	โลลชาดก	นกพิราบ	307	ปลาสชาดก	รุกขเทพดา
275	รุจิรชาดก	นกพิราบ	308	ชวสกุณชาดก	นกหัวขวาน
276	กुरुธรรมชาดก	พระยานัญชัยโกรพ	309	ฉวกชาดก	คนจันฑาล
277	โรมชาดก	พระยานกพิราบ	310	สัยหชาดก	ฤาษี
278	มหัสชาดก	กระบือ	311	ปุจฉิมณฑชาดก	รุกขเทพดา
279	สัตตปัตตชาดก	นายโจร	312	กัสสปมันทียชาดก	ดาบส
280	ปฏุกสาชชาดก	พราหมณ์	313	ขันตีวาทีชาดก	ดาบส
281	อัปภันดรชาดก	ดาบส	314	โลหกุมภีชาดก	ดาบส
282	เสยยชาดก	พระเจ้ากังสราช	315	มังสชาดก	บุตรเศรษฐี
283	วัชฎกีสกุรชาดก	พฤกษเทพดา	316	สสปีณทิตชาดก	กระต่าย
284	สิริโจรพราหมณชาดก	ดาบส	317	มตโรทนชาดก	เศรษฐี
285	มณีสุกรชาดก	ดาบส	318	กณเวรีชาดก	โจร
286	สาธุกชาดก	โค	319	ติตติรชาดก	ดาบส
287	ลามครหิตชาดก	ทีศาปาโมกขอาจารย์	320	สุจชาดก	อำมาตย์
288	มัจจุทานชาดก	บุตรภุมมพี	321	กฏีกุสชาดก	นกขมัน
289	นानาฉันทชาดก	พระเจ้าพาราณสี	322	ทัตทภายชาดก	ราชสีห์
290	สีลวีมังสชาดก	ปุโรหิต	323	พรหมทัตชาดก	ฤาษี
291	ภัททสมุณาทกชาดก	เศรษฐี	324	จัมมสาฎกชาดก	พ่อค้า
292	สุปัตตชาดก	พระยากา	325	โคธชาดก	เหี้ย
293	กายนิจจาตุรชาดก	พราหมณ์	326	กักการุชาดก	เทวบุตร
294	ขัมพูชาทกชาดก	รุกขเทพดา	327	กาทติชาดก	พระเจ้าพาราณสี
295	อนัตตชาดก	รุกขเทพดา	328	อนนุโสจียชาดก	พราหมณ์
296	สมุททชาดก	สมุทรเทพดา	329	กาฬพานุชาดก	วานรเผือก
297	กามวิลาลปชาดก	สมุทรเทพดา	330	สีลวีมังสชาดก	พระเจ้าพาราณสี

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น
331	โกกาลิกชาดก	อำมาตย์	364	ซัซไซปนชาดก **	พระยาหิงห้อย
332	รถลัญจิวชาดก	อำมาตย์	365	อหิตุณตักชาดก	พ่อค้าขายข้าวเปลือก
333	โคธชาดก *	อำมาตย์	366	ตุมพียชาดก	หัวหน้าพ่อค้าเกวียน
334	ราโชวาทชาดก	ฤาษี	367	สาถียชาดก	บุตรคนมีทรัพย์
335	ซั่มพุกชาดก	ราชสีห์	368	ตจสารชาดก	บุตรคนมีทรัพย์
336	พราหณ์ตตชาดก	อำมาตย์	369	มิตวินทุกชาดก	เทวบุตร
337	ปัฐชาดก	ฤาษี	370	ปลาตชาดก	พระยาหงส์ทอง
338	ถุสชาดก	ทศปาโมกข์อาจารย์	371	ทีสีติโกสชาดก	ท้าวกุมาร
339	พาเวฐรัฐชาดก	นกยูง	372	มิกโตกชาดก	พระอินทร์
340	วิสัยชาดก	เศรษฐี	373	มุสิกชาดก	ทศปาโมกข์อาจารย์
341	กุนทลิกชาดก *	*	374	จลนุคคชาดก	พระอินทร์
342	พานรชาดก	วานร	375	กโปตชาดก	นกพิราบ
343	กุนตินีชาดก	พระเจ้าพรหมทัต	376	อวารียชาดก	พราหมณ์
344	อัมพชาดก	พระอินทร์	377	เสตเกตตชาดก	ทศปาโมกข์อาจารย์
345	คชกุมภชาดก	อำมาตย์	378	ทริมุชาดก	พรหมทัตราชกุมาร
346	เกสวชาดก	ดาบสอันเตวาสิก	379	เนรุชาดก	พระยาหงส์ทอง
347	อัยกภูชาดก	พระเจ้าพาราณสี	380	อาสังกชาดก	พราหมณ์
348	อรัญญชาดก	พราหมณ์	381	มิกโลปชาดก	พระยาแฉ่ง
349	สันนิภชาดก	พระเจ้าพาราณสี	382	สิริกาฬกัณณชาดก	สุจิตวิวารเศรษฐี
350	เทวตาปัญญาชาดก *	*	383	กุกกภูชาดก	พระยาไก่อปา
351	มณิกุณทลชาดก	พระเจ้าพาราณสี	384	ธัมมัตถชาดก	พระยาสุกฤษณ์
352	สุชาตชาดก	บุตรคนมีทรัพย์	385	นันทียมคราชชาดก	พระยาเนื้อ
353	เวนสาชาดก	ทศปาโมกข์อาจารย์	386	ขรปุตตชาดก	ท้าวสุชัยบดี
354	อุรคชาดก	พราหมณ์	387	สุจิตชาดก	นายช่างทอง
355	ธังกชาดก	พระเจ้าพาราณสี	388	ตุนทิลชาดก	มหาตุนทิลสุกร
356	การันทียชาดก	อันเตวาสิก	389	สุวรรณกัณณชาดก	ชาวนา
357	ลชุกิกชาดก	พระยาช้าง	390	มัยหสกุณชาดก	เศรษฐี
358	จุลธัมมपालชาดก	จุลธรรมपालกุมารราช โอรส	391	ปัพพชิตวิเธฐกชาดก	ท้าวโกสีย์
359	สุวัณณมิกชาดก	พระยาเนื้อ	392	สีฆปุณชาดก	พราหมณ์
360	สุสันธิชาดก	พระยาครุฑ	393	วิฆาสาชาดก	ท้าวสักกเทวราช
361	วัณณาโรชาดก	รุกขเทพดา	394	วัฏฏกชาดก	นกกระจาบ
362	สีลวิมังกชาดก	พราหมณ์ปุโรหิต	395	มณินชาดก	นกพิราบ
363	หิริชาดก	เศรษฐี	396	กุกกชาดก	มหาอำมาตย์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น
397	มโนชาดก	พระยาราชสีห์	430	จุลสุภราชชาดก	จุลสุภราชบักชี
398	สุตตชาดก	สุตตมานพตกยาก	431	หาวิตชาดก	บุตรพรหมณ์
399	คิณฑชาดก	แฉ่ง	432	ปทกุศลชาดก	บุตรนางยักษ์ฉิณี
400	ทัพพบุปผชาดก	รุกขเทพดา	433	โลมสกัถสชาดก	บุตรปุโรหิต
401	ทสัณณกชาดก	เสนกบัณฑิต	434	จักกวางชาดก	นกจักรพาก
402	เสนกบัณฑิตชาดก	เสนกบัณฑิต	435	หลิททราชาดก	ดาบส
403	อัฐิเสนชาดก	อัฐิเสนดาบส	436	สมุคคชาดก	ดาบสจักษุทิพย์
404	กปิชาดก	พระยาวาวานร	437	ปุตติมังสชาดก	รุกขเทพดา
405	พกพรหมชาดก	กัปปมานพ	438	ติตติรชาดก	นกกระทา
406	คันธราชาดก	พระเจ้าคันธราราช	439	จตุทวารชาดก	รุกขเทพดา
407	มหากปิชาดก	พระยาวาวานร	440	กัณหาชาดก	บุตรพรหมณ์
408	กุมภการชาดก	คนทำหม้อ	441	จตุโปสถิกชาดก *	*
409	ทัพหรั้มชาดก	รัตนอำมาตย์	442	สังขพรหมณชาดก	สังขพรหมณ์
410	โสมทตตชาดก	พระอินทร์	443	จุลลโพธิชาดก	บุตรพรหมณ์
411	สุลิมชาดก	สุลิมกุมาร	444	กัณหาที่ปายนชาดก	บุตรพรหมณ์
412	โกฏฐิมพลีชาดก	รุกขเทพดา	445	นิโครธชาดก	นิโครธกุมารบุตร เศวษฐี
413	ธูมการชาดก	ราชปุโรหิต	446	ตักกชาดก	บัณฑิตกุมาร
414	ชาครชาดก	ดาบส	447	มหาธัมมपालชาดก	บุตรพรหมณ์
415	กুমมาสบิณฑชาดก	ทศตบุรุษ	448	กุกกุฏชาดก	พระยาไก่
416	ปรัณฑปชาดก	โอรสพระเจ้าพาราณสี	449	มัญญุณทลชาดก	บุตรพรหมณ์
417	กัจจანიโคตตชาดก	พระอินทร์	450	พิลารโกสิยชาดก	เศวษฐี
418	อัฐิสัททชาดก	ดาบส	451	จักกวางชาดก	นกจักรพาก
419	สุลสาชาดก	รุกขเทพดา	452	ภูริปัญหาชาดก*	*
420	สุมังคลชาดก	พระเจ้าพาราณสี	453	มหามังคลชาดก	บุตรพรหมณ์
421	คังคมาลชาดก	ทศตบุรุษ	454	สมตบัณฑิตชาดก	สมตบัณฑิต
422	เจติยราชชาดก	ดาบส	455	มาตุโปสถชาดก	พระยาข้าเผือก
423	อินทริยชาดก	ดาบส	456	ชุนหาชาดก	พระเจ้าชุนหา
424	อาทิตตชาดก	พระเจ้าภรวรมหาราช	457	ธัมมเทวปุตตชาดก	ธรรมเทวบุตร
425	อัฐฐานชาดก	เศวษฐี	458	อุทยชาดก	อุทัยกุมาร
426	ทีปชาดก	รุกขเทพดา	459	ปานีชาดก	พระเจ้าพรหมทัต
427	คิณฑชาดก	พระยาแฉ่ง	460	ยุดัญชยชาดก	ยุดัญชยราชกุมาร
428	โกสัมพียชาดก	ที่สมาวกุมาร	461	ทสรตชาดก	รามบัณฑิตราชกุมาร
429	มหาสุวรรณชาดก	สุวรรณบักชี	462	สังวรมหาราชชาดก	อำมาตย์

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น	ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น
463	สุปารกชาดก	สุปารกบัณฑิต	496	ภิกขาปรัมปรชาดก	ดาบส
464	จุลภูณาลชาดก *	*	497	มาตังคชาดก	มาตังคดาบส
465	ภัททสาลชาดก	รุกขเทพดา	498	จิตตสัมภุตชาดก	จิตตฤาษี
466	สมุททวาณิชชาดก	พ่อค้าทะเล	499	สีวีราชชาดก	พระเจ้าสีวีราช
467	กามชาดก	บัณฑิตมานพ	500	สิริเมณฑกชาดก*	*
468	ชนสันธชาดก	พระเจ้าชนสันธะ	501	โรหนมิกราชชาดก	พระยาเนื่อ
469	มหากันหาชาดก	พระอินทร์	502	หังสชาดก	พระยาหงส์
470	โกสิยชาดก *	*	503	สัตติคุมพชาดก	นกแขกเต้า
471	เมณฑกปัญหาชาดก *	*	504	ภัลลติกชาดก	พระเจ้าภัลลติกะ
472	มหาปทุมชาดก	ปทุมราชกุมาร	505	โสมนัสสชาดก	โสมนัสกุมาร
473	มิตตามิตตชาดก	อำมาตย์	506	จัมเปยชาดก	พระยานาค
474	อัมพชาดก	คนจับทาล	507	มหาปโลกชาดก	อนนติคันธกุมาร
475	ผันทนชาดก	รุกขเทพดา	508	ปัญจบัณฑิตชาดก *	*
476	ชวन्हังสชาดก	หงส์	509	หัตถิปาลชาดก	หัตถิปาลกุมาร
477	จุลลนารทกัศสป ชาดก	พราหมณ์มหาศาล	510	อโยฆรชาดก	อโยฆรกุมาร
478	ทุตชาดก	มานพ	511	กิงฉันทชาดก	ราชฤาษี
479	กาลิงคชาดก	ปุโรหิต	512	กุมภชาดก	ท้าวสักกะ
480	อภิตติชาดก	อภิตติบัณฑิต	513	ชัยทิสชาดก	โอรสพระเจ้าชัยทิส
481	ตักการियชาดก	ตักการियมานพ	514	ฉัททันตชาดก	พระยาช้างฉันทันต์
482	รुरुชาดก	รुरुมฤคราช	515	สัมภวชาดก	พราหมณ์กุมาร
483	สรภชาดก	เนื้อทรายทอง	516	มหากปิชาดก	วานร
484	สาลิเกทวารชาดก	สุวโปดก	517	ทกรักษชาดก *	*
485	จันทกีนนรชาดก	จันทกีนนร	518	ปิ่นทกรชาดก	พระยาครุฑ
486	มหาอุกกุสชาดก	พระยานกออก	519	สัมพูลาชาดก	ราชฤาษี
487	อุททาลกชาดก	ราชปุโรหิต	520	ภันทติณชุกชาดก	รุกขเทพดา
488	ภิงสกชาดก	พราหมณ์มหาศาล	521	เตสภูณชาดก	นกแก้ว
489	สุรจิชชาดก	พระอินทร์	522	สรภังคชาดก	โตปิपालมานพ
490	ปัญจอุโปสถชาดก	ฤาษี	523	อลัมพุสาชาดก	พราหมณ์ฤาษี
491	มหาโมรชาดก	พระยานกยูงทอง	524	สังขपालชาดก	พระเจ้าทวยโยธนะ
492	ตัจฉกสูกรชาดก	พฤกษเทพดา	525	จุลสุดโสเมชาดก	ราชกุมาร
493	มหาวาณิชชาดก	หัวหน้าพ่อค้าเกวียน	526	นพินิกาชาดก	พราหมณ์ฤาษี
494	สาธินราชชาดก	พระเจ้าสาธินราช	527	อุมมาทันตีชาดก	พระเจ้าสีพี
495	ทสพราหมณชาดก	วิฑูรบัณฑิต	528	มหาโพธิชาดก	พระมาหาโพธิดาบส

ลำดับเรื่อง	ชื่อเรื่อง	เสวยพระชาติเป็น
529	โสณกษัตริย์	พระเจ้าอรินทมะ
530	สังกัจจายกษัตริย์	สังกัจจายกษัตริย์
531	กุสชาต	พระเจ้ากุสราช
532	โสณนันทกษัตริย์	พราหมณ์ฤๅษี
533	จุลหังสชาต	พระยาหงส์
534	มหาหังสชาต	พระยาหงส์
535	สุทธาโกชนชาต	พระอินทร์
536	กุนาลชาต	พระยานกคเหว่า
537	มหาสุตโสมชาต	พระเจ้าสุตโสม
538	เตมียชาต	พระเตมียกุมาร
539	มหาชนกชาต	พระชนกราชกุมาร
540	สุวรรณสามชาต	พราหมณ์ฤๅษี
541	เนมิราชชาต	พระเจ้าเนมิราช
542	มโหสถชาต	มโหสถบัณฑิต
543	ภุริทัตชาต	พระยานาค
544	จันทกุมารชาต	พระโอรสพระเจ้าเอกราชา
545	พรหมนารถชาต	พรหม
546	วิฑูรชาต	วิฑูรบัณฑิต
547	เวสสันดรชาต	พระราชาเวสสันดร

*หมายเหตุ เรื่องต่อไปนี้ มีแต่เรื่องย่อ และกล่าวว่าซ้ำกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

341	กุนชวลิกชาต	ซ้ำ กุนาลชาต
350	เทวดาปัญชาต	ซ้ำ อุมังคชาต
441	จตุปัสถิกชาต	ซ้ำ ปุณณกชาต
452	ภุริปัญชาต	ซ้ำ มหาอุมังคชาต
464	จุลกุนาลชาต	ซ้ำ กุนาลชาต
470	โกสิยชาต	ซ้ำ สุทธาโกชนชาต
471	เมณฑกปัญชาต	ซ้ำ อุมังคชาต
500	สิริเมณฑกชาต	ซ้ำ อุมังคชาต
508	ปัญจบัณฑิตชาต	ซ้ำ อุมังคชาต
517	ทกรักษชาต	ซ้ำ มหาอุมังคชาต

**หมายเหตุ เรื่องต่อไปนี้ไม่มีเนื้อเรื่อง

364	ชัชชปนชาต	พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระยาหิงห้อย
-----	-----------	---

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวมานิตา ลีโทชวลิต เกิดเมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2519 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2540 และได้เข้าศึกษาต่อหลักสูตร ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2541

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย